

[Bu dosyada yer alanlar KPSS Eğitim Bilimlerine yönelik bilgilerdir. Söz konusu bilgiler KMS-KPSS’de çıkmış sorular dikkate alınarak hazırlanmıştır.

KPSS’de çıkan sorular temele alınarak, konuların anlatımında ayrıntıya girilen yerler olduğu gibi, özet geçilen yerlerde olmuştur.]

Hata ve önerilerinizi lütfen bildiriniz!

Mail: civelek.murat@gmail.com

Web Site: <http://www.rehberlik.biz.tr>

REHBERLİK VE ÖZEL EĞİTİM

MURAT CİVELEK – REHBERLİK VE EĞİTİM
BİLİMLERİ UZMANI

I. ÜNİTE: ÇAĞDAŞ EĞİTİM VE ÖĞRENCİ KİŞİLİK HİZMETLERİ

1. Çağdaş Anlayışa Göre Eğitim

Eğitim, yapısı itibarıyla hem statik hem de dinamik bir özellik gösterir. İnsanlık tarihi günümüze kadar sürekli bir değişim içerisinde olmuştur. Bu süreçte toplumların ihtiyaç ve beklentileri sürekli değişmiş, eğitim de değişen bu ihtiyaç ve beklentilere göre her defasında yeniden düzenlenmiştir. Fakat 20.yy’da elde edilen bilgi birikimi, tüm insanlık tarihinde elde edilen kümülatif (birikmiş) bilgi birikiminden çok daha fazla olmuştur. Bu nedenle 20. yüzyılda toplumlarda meydana gelen hızlı sosyo-kültürel ve ekonomik değişimler, bilim ve teknoloji alanındaki gelişmeler ve buluşlar, demokratik düşüncelerin yaygınlaşması, insana verilen değerin artması gibi sebepler eğitime olan bakış açısını değiştirmiştir. Bu da bir takım değişimleri eğitimde zorunlu kılmıştır.

Geleneksel eğitim; bireye bilgi yükleyerek sadece zihinsel gelişimine ve akademik başarısına önem veren bir anlayış sergiliyordu. **Çağdaş eğitimde ise;** bu anlayış yerine “bireyin zihinsel (bilişsel), bedensel (fiziksel), sosyal ve duygusal yeteneklerinin kendisi ve toplumu için en uygun şekilde gelişmesi” anlayışı gelmiştir. Bu anlayışın yerine getirilmesinde okullardaki eğitim ve yönetim hizmetlerinin yanında bir hizmet alanı daha eklenmiştir: **ÖKH**

GELENEKSEL VE ÇAĞDAŞ EĞİTİM ANLAYIŞLARININ KARŞILAŞTIRILMASI		
	GELENEKSEL EĞİTİM ANLAYIŞI	ÇAĞDAŞ EĞİTİM ANLAYIŞI
1)	Bireyin hayatının belli dönemiyle kısıtlıdır.	Yaşam boyu devam eden anlayıştır.
2)	Bireyin sadece zihinsel gelişimi (bilişsel alan) üzerine odaklanan anlayıştır.	Bireyin bilişsel, duyuşsal, devinışsel vb. bütün yönleri üzerine odaklanan anlayıştır.
3)	Konu merkezli anlayış hâkimdir.	Birey merkezli anlayış hâkimdir.
4)	Temeli öğretmektir.	Öğrenme temelli anlayıştır.
5)	Ne öğretilim? sorusu hâkim olan anlayıştır.	Nasıl öğretilim? sorusu hâkim olan anlayıştır.
6)	Bireysel farklılıklar göz önüne alınmaz. Öğrencilerin hepsine eşit özellikte bakılmaktadır.	Öğrencilerin bireysel farklılıklarına saygı esastır. Her öğrenciye farklı gözle bakılmaktadır.
7)	Öğretimin merkezinde öğretmen vardır. Öğretmen tek otoriter olan anlayıştır.	Öğretimin merkezinde öğrenci vardır. Yani öğrenci merkezlidir. Demokratik bir ortam mevcuttur.
8)	Ezbercilik önplandadır.	Ezbercilik değil, anlama, kavrama, yapılandırma esastır. Öğrenci bilgiyi araştırır, keşfeder, yorumlar ve üretir.
9)	Esasicilik ve Daimicilik felsefi akımları etkilidir.	İlerlemeci eğitim felsefesi etkilidir.
10)	Davranışsal ekolün ilkeleri göz önüne alınmaktadır.	Bilişselci ekolün ilkeleri göz önüne alınmaktadır.
11)	Geleneksel eğitimde öğrenci pasiftir.	Çağdaş eğitimde öğrenci aktiftir.
12)	Geleneksel eğitim anlayışının merkezinde öğretim ve yönetim hizmetleri vardır.	Öğretim ve yönetim faaliyetlerine ek olarak üçüncü bir hizmet olan; “ öğrenci kişilik hizmetleri ” yer alır.

1.1. Çağdaş eğitimin amacı: Bireyi bilişsel, fiziksel, sosyal ve duygusal olarak her yönüyle bir bütün olarak hem “kendisi için” hem de “toplumu için” en uygun düzeyde yetiştirmek ve geliştirmektir. Çağdaş eğitimde toplumu ileri götürebilecek, geliştirebilecek ve değişimleri sağlayabilecek bireyler yetiştirilmek amaçlanır. Bu genel amacı çözümlendiğimizde çağdaş eğitimin amacı özet olarak, bireyi “kendisi için” ve “toplum için” yetiştirmektir.

Bireyi kendisi için yetiştirmek: Çağdaş eğitimde öncelikli amaç; bireyin “kendisi için” yararlı ve gerekli donanımları kazandırmak olmuştur. Eğitim bunu gerçekleştirmek için şu alt amaçlara ulaşmaya çalışır:

- Bireyi meslek sahibi yapmak
- Toplumsal uyumunu sağlamak
- Kendisini geliştirme olanakları vermek (kendini gerçekleştirmeye izin vermek)

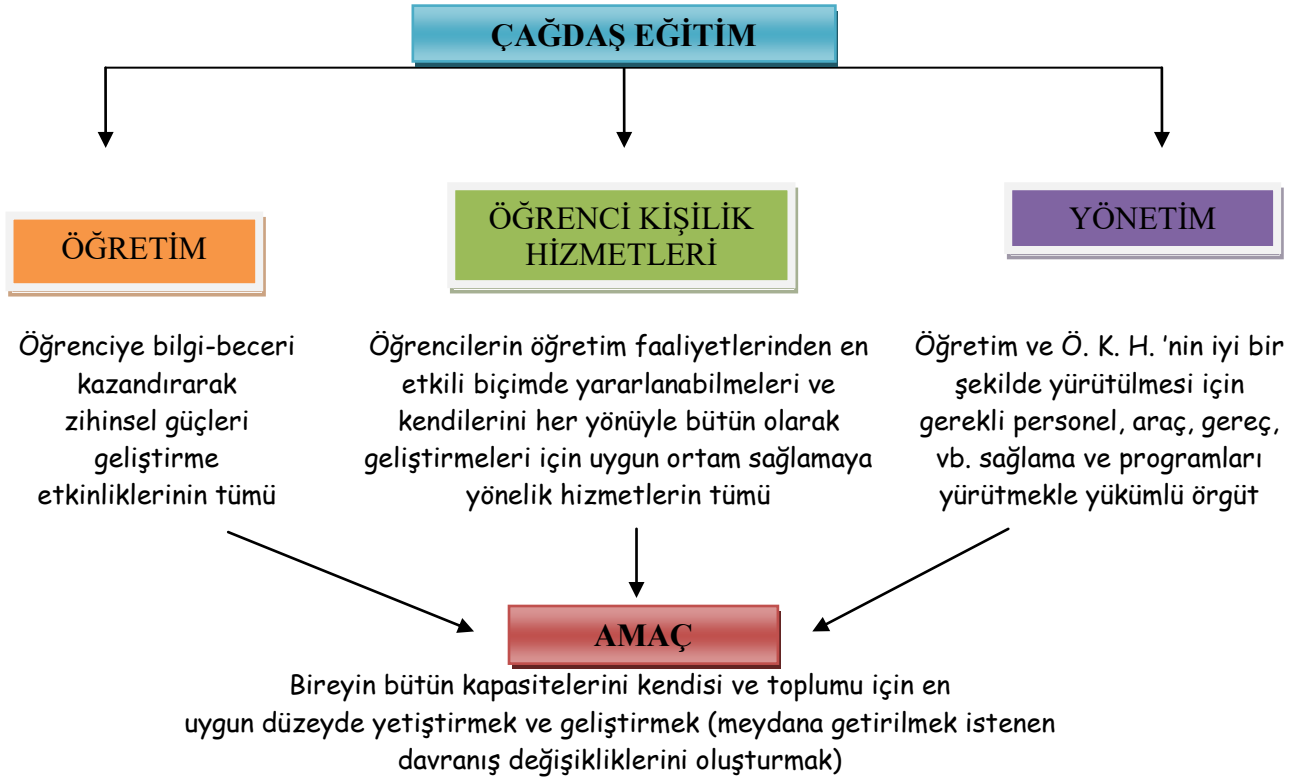
Bireyi toplum için yetiştirmek: Eğitim, bireyi toplum için yetiştirmek için şu alt amaçlara ulaşmaya çalışır:

- Toplum düzenini ve sürekliliğini sağlayacak iyi bir insan, iyi bir vatandaş olarak yetişmesini sağlamak
- Toplumun ekonomik yaşamı için nitelikli insan gücünü sağlamak
- Bireye iş yaşamında esnek, gelişmeye açık, yaratıcı, verimli olabilecek davranışlar kazandırmak

Bu amaçlar doğrultusunda çağdaş eğitimden beklenen işlev de değişmiştir.

1.2. Çağdaş eğitimin işlevi: Öğrencilerin bedensel (fiziksel), psikolojik ve toplumsal (sosyal) yönden bir bütün olarak devamlı bir şekilde gelişmelerine, topluma aktif uyum yapabilecek mutlu ve üretken kişiler olarak yetiştirmelerine ortam sağlayarak yardım etmektir.

1.3. Çağdaş eğitimde okulun yapısı: Çağdaş eğitimde okulun yapısında, öğretim ve yönetim hizmetlerinin yanında üçüncü bir hizmet grubu olarak öğrenci kişilik hizmetleri (ÖKH) yer almıştır. ÖKH, öğretim ve yönetim hizmetlerinden ayrı bir hizmet alanı olsa da, onlara paralel olarak fonksiyon gösterir. Bu üç hizmet alanının da amacı, öğrencinin kendisi ve toplumu için en üst düzeyde gelişmesini sağlamaktır.

2. Öğrenci Kişilik Hizmetleri

Geleneksel eğitim anlayışında sadece “öğretim ve yönetim hizmetleri” ardı ve bu hizmetler çağdaş insan profilini oluşturmada yetersiz kalmaktaydı. Bireylerin ihtiyaçlarını tam olarak karşılamak için eğitim sistemindeki yapılanmaya “**öğrenci kişilik hizmetleri**” de katılmış, eğitim daha çağdaş hale getirilmiştir. Bu hizmetler, öğrencilerin eğitim ve öğretimden en iyi şekilde faydalanabilecekleri ortamı sağlamayı amaçlamaktadır.

ÖKH, okulda, öğrenciye öğretim çalışmalarından ayrı, sınıf öğretimi dışında sağlanan ve onun kişiliğinin duygusal/psikolojik ve toplumsal yanları ile sağlıklı bir şekilde gelişmesine hizmet eden tüm etkinlikleri kapsar.

2.1. Öğrenci kişilik hizmetlerinin amacı

- **Temel amacı;** öğrencinin zihinsel, duygusal, sosyal ve fiziksel yönden bir bütün olarak sağlıklı bir şekilde gelişmesine olanak sağlayacak eğitim ortamını yaratmak
- Öğrencinin eğitimini engelleyen problemleri/engelleri ortadan kaldırmak ve böylece öğrencilerin eğitim-öğretim etkinliklerinden en üst düzeyde yararlanmasını sağlamak
- Öğrencinin güçlü bir kişilik geliştirmesine ve çevreye uyum sağlamasına yardımcı olmak
- Öğrenciyi kapasitesi ölçüsünde geliştirerek kendini gerçekleştirmesine yardımcı olmak
- Eğitimin verimini ve kalitesini yükseltmek
- Eğitim ve öğretimi bireyselleştirmek
- Öğrencilerin kişisel gelişim gereksinimlerini karşılamak

2.2. Öğrenci kişilik hizmetlerinin (ÖKH) ilkeleri

- Çağdaş eğitim anlayışının bir parçasıdır.
- Bilimsel verilere ve özel tekniklere bağlı bir süreçtir.
- Öğrencinin öğrenmesine ve gelişmesine uygun ortamları sağlar.
- Bireylerin çok yönlü (düşünme becerileri, problem çözme, karar alma gibi) gelişmesine yönelik bir hizmet alanıdır.
- Sürekli ve sistemli bir hizmet alanıdır.

2.2. Öğrenci kişilik hizmetlerinin kapsamı (alanları)

a) Sağlık hizmetleri: Öğrencilerin sağlıklarını korumaya yönelik her türlü hizmeti kapsar. Tüm öğrencileri kapsayan sağlık eğitimleri verilir. Tüm öğrencileri kapsayan sağlık taramaları yapılarak sağlık sorunu olan öğrencilerin kontrolleri yapılır. Aileyle işbirliği içinde öğrencinin tedavisi sağlanır.

b) Sosyal yardım hizmetleri: Öğrencilere burs ve kredi olanakları sağlayarak parasal yardımda bulunmak, gereksinim duyan öğrencileri yurt ya da pansiyonlara yerleştirmek, kantin ve yemekhaneler aracılığıyla beslenme olanakları sunmak, okula rahat gelişi ve dönüşleri kolaylaştırmaya yönelik ulaşım hizmetleriyle gereksinim duyan öğrencilere iş bulmak gibi çeşitli hizmetleri kapsamaktadır.

c) Rehberlik hizmetleri: Psikolojik danışma, Bireyi tanıma, Bilgi toplama ve yayma, Yönlendirme ve yerleştirme, Oryantasyon, Müşavirlik (Konsültasyon), Araştırma ve değerlendirme, İzleme, Çevre ve veliyle ilişkiler. Bu dokuz hizmet alanının merkezinde “**Psikolojik danışma**” hizmeti yer almaktadır.

Rehberlik psikolojik danışmayı da içine alan geniş bir kavramdır. Rehberlik bir bilgi verme hizmetidir. Rehberliğin merkezinde yer alan psikolojik danışma hizmeti, daha sistemli ve teknik bir bilgilendirme becerisi gerektirir. Bu nedenle rehberlik hizmetini diğer öğretmenler de verebilirken, psikolojik danışma hizmetini sadece PDR ve psikoloji mezunu olan uzman kişiler verebilir.

d) Özel eğitim ve yetiştirme hizmetleri: Öğrencilerin öğrenim başarılarını desteklemek, başarısızlıkları önlemek, gereksinim duyan öğrencileri akademik yönden daha da geliştirebilmek için özel eğitim vermek, öğrencilerin özel yeteneklerini ortaya çıkarmak ve geliştirmek için çalışmalar yapmak, gereksinim duyan öğrencilere çeşitli kurs olanaklarını sunmak.

Öğrenci öğrenmede güçlük çekiyorsa, gerideyse ya da diğerlerinden üstünse özel eğitim verilir. Fakat müzik, spor gibi alanlarda başarılıysa veya bunları geliştirme gerekse özel yetiştirme hizmeti verilir.

e) Sosyal ve kültürel hizmetler: Öğrencilere, boş zamanlarını en verimli biçimde değerlendirebilmeleri için olanaklar sunmak, öğrencilerin ilgilerine göre sportif, sanatsal, kültürel etkinlikleri planlamak ve yürütmek gibi.

1. Rehberliğin Tanımı

- **Rehberlik;** bireye kendini anlaması, çevredeki imkânları tanınması ve doğru kararlar vererek, **özünü gerçekleştirme** için yapılan sistematik ve profesyonel bir yardım sürecidir (Kuzgun, 1992).
- **Rehberlik;** bireyin kendini tanınması ve anlaması, problemlerini çözmesi, gerçekçi kararlar alması, kapasitelerini geliştirme, çevresine sağlıklı ve dengeli bir uyum göstermesi, böylece **kendini gerçekleştirme için uzman kişilerce bireye yapılan psikolojik yardımlardır** (Kepçeoğlu, 1999).
- **Rehberlik;** bireye yönelmiş sistemli, profesyonel ve sürekli bir yardım hizmetidir (Tan, 1975).

Rehberliğin tanımında ortak noktalar;

- Rehberlik yardımı bireye dönüktür. Yani rehberliğin merkezinde birey vardır.
- Rehberlik, bireyi tanıma ve bireyi kendisine tanıtmaya işidir.
- Rehberlik hizmetleri, öğrencinin gelişmesini ve uyumunu sağlamaya yöneliktir.
- Rehberlik hizmetleri, sistemli olarak ve profesyonel düzeyde sunulmalıdır.
- Rehberlik, bir süreçtir; çeşitli aşamalar içeren ve süreklilik gösteren bir hizmettir.
- Rehberlik hizmetleri bilimsel ve profesyonel yardım etme işidir.
- Rehberliğin esası, bireyin kendini gerçekleştirme yardım etmektir.

Rehberlik ve psikolojik danışma arasındaki fark; rehberlik, psikolojik danışmayı da içine alan geniş bir kavramdır. Psikolojik danışma rehberlik hizmetlerinin merkezinde yer alır. Rehberliğe göre daha çok sistemli ve teknik bir bilgilendirme becerisi gerektirir. Bu nedenle daha çok profesyonellik ister. Psikolojik danışma samimiyete ve güvene dayalı bir duygusal ilişki temeline dayandığından daha çok uzmanların verdiği bir hizmettir.

2. Rehberlik Nedir?

- Rehberlik bilimsel, sistemli ve profesyonel bir süreçtir.
- Rehberlik bireyi merkeze alır ve bireye yardım etme sürecidir.
- Rehberlik hizmetlerinde gizlilik ve gönüllülük esastır.
- Rehberlik bireyin gelişimini ve uyumunu sağlayan bir hizmettir.
- Rehberlik hizmetleri sürekli dir.
- Rehberlik hizmetleri herkese verilir.
- Rehberlik hizmetlerinin birinci işlevi bireyin kendisini tanımını sağlamaktır.
- Rehberlik hizmetleri ekip çalışması gerektirir.
- Rehberlik bireyin karar verme stratejilerini geliştirme sürecidir.
- Rehberlik hizmetleri bireye farklı seçenekler sunma ve bireyin kendisiyle ilgili kararları alabilmesine yardımcı olma faaliyetidir.

3. Rehberlik Ne Değildir? (Rehberlik Hizmetlerine Yönelik Yanlış Algılar)

- Rehberlik hizmeti sadece sorunlu öğrencilere verilen bir hizmet değildir. İsteyen herkese verilen bir hizmettir.
- Rehberlik hizmetleri bireye öğüt ve nasihat verme işi değildir.
- Rehberlik ve psikolojik danışmada birey adına karar alınmaz, son karar bireye aittir.
- Rehberlik ve psikolojik danışma bu yardımı alan birey açısından akademik bir ders ya da öğrenme konusu değildir. Yani rehberlik hizmetleri yalnızca derslerde verilecek bir hizmet değildir.
- Rehberlik ve psikolojik danışma tüm problemleri hemen çözebilecek sihirli bir güce sahip değildir.
- Rehberlik ve psikolojik danışmanın temelinde bireye acıma, onu kayırma, her sıkıntıya düştüğünde bireye kol kanat germe anlayışı yoktur.
- Rehberlik hizmeti zorlamaya dayalı bir hizmet olmayıp gönüllüğe dayalı bir hizmettir.
- Rehberlik ve psikolojik danışma bireyi disipline etme (kontrol) görevi değildir.
- Rehberlik hizmeti belirli yaş gruplarındaki bireylere yönelik değildir. Tüm bireylere yöneliktir.
- Rehberlik yardımı, bireye tek yönlü ve doğrudan doğruya yapılan bir yardım değildir ancak karşılıklı bir etkileşimin sonucunu gerçekleştirebilir.
- Rehberlik ve psikolojik danışma bireyin sadece duygusal yanıyla ilgilenmez. Bir bütün olarak bireyin sosyal, zihinsel, fiziksel ve duygusal her türlü gelişim alanlarıyla ilgilenir.
- Rehberlik ve psikolojik danışmada kullanılan bütün yöntemler ve teknikler amaç değil, sadece araçlardır.
- Rehberlik ve psikolojik danışma yargılamaz ve ceza vermez.
- Rehberlik hizmeti bireye yol değil, yollar gösterir.
- Rehberlik hizmetini herkes veremez ve sadece psikolojik danışma da bu hizmeti vermez.

4. Rehberliğin Amacı

Rehberliğin nihai (sonal) amacı; bireyin kendisinde var olan gizli potansiyeli açığa çıkarmasına yardımcı olarak, bireyin kendini gerçekleştirmesine yardım etmektir.

Kendini gerçekleştirme, Hürmanistik psikoloji ekolünün ortaya koyduğu bir kavramdır. Bu kavramla, kişide var olan tüm gizilgüçlerin, yeteneklerin, kapasitelerin ortaya konması, uygulama alanına sokulması, kullanılması ve geliştirilmesi kastedilir. Kelime karşılığı **“tam verimlilik”** tir. Yani bireyin her yönüyle, kapasitesini sonuna dek geliştirebilmesi, daha verimli ve mutlu bir düzeye ulaşabilmesidir.

Kendi gerçekleştirme süreci yaşam boyu devam eder. Ancak bireyin kendini gerçekleştirmesi uzun bir süreç içinde, aşama aşama sağlanabilecek bir oluşumdur. Bu nihai amaca varabilmek için rehberlik öncelikle alt amaçları gerçekleştirmekle işe başlar:

İşte rehberlik hizmetleri bu nihai (sonal) amaca (kendini gerçekleştirme) ulaşmada bireye ne kadar yardımcı olabilir ve ona **“kendini gerçekleştirme”** yolunda ihtiyaç duyduğu yardımı ne ölçüde sağlayabilirse amacına o derece ulaşmış olur.

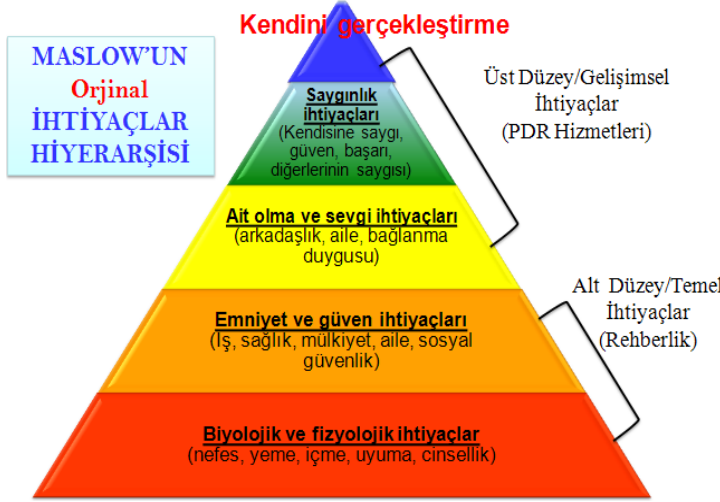
4.1. Maslow ve ihtiyaçlar hiyerarşisi

Maslow her insanın değerli, kendine özgü, duyarlı ve iyiye yönelik bir özbeni sahip olduğunu savunur. Olanaklar sağlandığında, her insanın doğuştan getirdiği gizil güçlerinin farkına varacağını ve eninde sonunda kendini gerçekleştireceğini savunur.

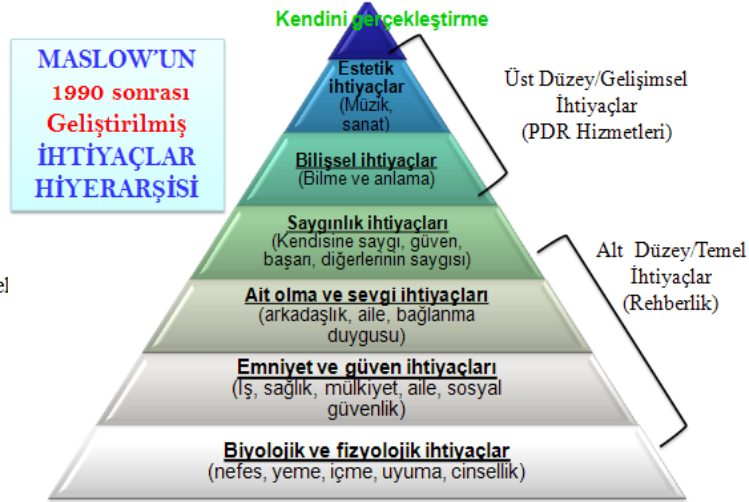
Maslow, insan güdülerinin evrensel bir hiyerarşisinin bulunduğunu savunur. Bu ihtiyaçlar hiyerarşisine göre, en alt basamaktaki ihtiyaç kısmen de olsa, giderildikten sonra bir üst basamaktaki ihtiyaç ortaya çıkar. Yani bir üst düzeydeki ihtiyacın ortaya çıkabilmesi için, bir alt düzeydeki ihtiyacın giderilmesi gereklidir. **Kendini gerçekleştirme güdüsü, diğer ihtiyaçlar giderilmişse ortaya çıkar.**

Uyarı: Maslow'un orijinal piramidi 5 basamak şeklindedir. Bazı uzmanlar Maslow ihtiyaçlar hiyerarşisini, geliştirerek bazı basamaklar ekleyerek 7 ve 8 basamağa çıkarmıştır. 8 basamaklı piramit günümüzde akademik uzmanlar arasında çok az kişi tarafından kabul edilmekte ve kullanılmaktadır. Yaygın olan daha çok 7 basamaklı piramittir. 8 basamaklı piramitte tek fark “kendini gerçekleştirme” basamağının üstüne en üst basamak olan “Transcendence (aşkınlık)” basamağının eklenmiş olmasıdır. **ÖSYM 2012 KPSS’de 7 basamaklı piramidi temel alarak “Estetik” basamağını sormuştur.**

MASLOW'UN İHTİYAÇLAR HİYERARŞİSİ

MASLOW'UN İHTİYAÇLAR HİYERARŞİSİ

Kendini gerçekleştiren bireylerin özellikleri

- Kendini ve başkalarını olduğu gibi kabul ederler.
- Gerçeği olduğu gibi algılayıp, içinde bulunduğu ortama kolayca uyum sağlarlar.
- Daha derin kişiler arası ilişkiler kurabilir.
- Olayları objektif algılayabilirler.
- Yaşamdan zevk ve doyum alırlar.
- Özerktir. Yani çevrelerinden bağımsızdırlar.
- Yaratıcıdırlar.

- Yeni yaşantılara açıktırlar.
- Kendiliğinden doğal davranışlar sergilerler.
- Kendileri dışındaki sorunlarla da ilgilenirler.
- Demokratik bir kişilik yapısına sahiptirler.
- Düşmanca olmayan mizah anlayışına sahiptir.
- İnsanlarla birlikte olmaktan hoşlanırlar.
- Yalnız kalabilme gücüne sahip olabilirler.
- Kültürün ve toplumun etkisine karşı direnebilir.
- Sorumluluklar alabilirler.

Uyarı: Ülkemizde uygulanmakta olan gelişimsel rehberlik modelinin en önemli amacı; “bireyin yaşam kariyerini geliştirmesine” yardımcı olmaktır.

5. Rehberliğin İşlevleri

- Bireyin kendini tanımasına, anlamasına yardım etmektir:** Bireyi tanıma çalışmaları, dıştan tanıma çalışmaları (gözlem, anket, test gibi) ve içten kendini değerlendirme çalışmaları (öz geçmiş, biyografi gibi) ile elde edilir. Bu bilgiler öğrenciye aktarılır. Ayrıca dosyasına işlenerek, öğretmene de bilgi verilir.
- Bilgi vermektir:** Bilgi verme, öğrencilerin bireysel ve sosyal uyumlarına yardımcı olmak amacıyla yürütülen faaliyetlerdir. Verimli ders çalışma, sağlık hizmetleri, burs-kredi-yurt olanakları gibi bilgiler verilir.
- Psikolojik danışmadır:** Psikolojik danışma, bireye sorunlarını tanımada, sorunların kaynağını bulmada ve sorunlarına çözüm yolları üretmesinde yardımcı olan profesyonel bir hizmettir.

6. Rehberliğin İlkeleri

- Rehberliğin temelinde, demokratik ve insancıl bir anlayış vardır.** Birey seçme, kararlar alma ve kendini gerçekleştirme özgürlüğüne sahiptir. Her birey değerli ve biriciktir.
- Rehberlik, her türlü çalışmasıyla öğrenciyi merkeze alan bir eğitim anlayışını öngörür.**
- Rehberlik tüm öğrencilere yönelik bir hizmettir.** Okulda her öğrencinin rehberliğe gereksinimi vardır. Yani rehberlik hizmeti sadece sorunlu öğrencilere yönelik bir hizmet değildir.
- Rehberlik birey adına karar vermez.** Rehberlik yardımının esası, öğrencilerin kendi kişiliklerini daha iyi anlamaları ve problemlerine çözüm yolları bulmada kendi kendilerine yeter bir duruma gelmelerini sağlamak.
- Rehberlik hizmetlerinde öğrencinin her yönüyle (zihinsel, bedensel, sosyal ve duygusal) bütün olarak gelişmesi ve kendini gerçekleştirmesine yardım etmelidir.** Yani rehberlik hizmeti verilirken bireyi her yönden tanımak gerekir.
- Rehberlik uygulamalarında öğrenciyle ilgili herkesin ortak anlayışı ve işbirliği içinde olması gerekir.** Rehberlik hizmetleri bir takım çalışmasıdır. Rehberlik uzmanı, öğretmenler, veli, okuldaki yöneticiler ve çevrenin işbirliğini gerektirir.
- Rehberlik uygulamaları her okulun amaç ve ihtiyaçlarına göre değişir.** Okulun yapısı, niteliği, eğitim düzeyi, koşulları, olanakları, hedefleri gibi yönler dikkate alınarak rehberlik çalışmaları yapılmalıdır.
- Rehberlik programı dinamik yapıya sahip olmalıdır;** çünkü öğrenciler ve yaşam sürekli değişmektedir.
- Rehberlik, eğitimin ayrılmaz ve tamamlayıcı bir parçasıdır.** Öğretim-eğitim ve rehberlik hizmetleri karşılıklı olarak birbirlerine bağımlıdır.

- 10) **Rehberlik hizmetlerinde bireysel farklara saygı esastır.** Her birey kendine özgü bir bütündür. Kapasiteleri, yetenekleri, ilgi ve ihtiyaçları farklıdır. Bu nedenle öğrencilere rehberlik hizmeti verilirken onları çeşitli yönleriyle tanımak ve bireysel özelliklerini dikkate almak gerekir.
- 11) **Rehberlik hizmetleri planlı, programlı, örgütlenmiş bir biçimde ve profesyonel bir düzeyde sunulmalıdır.** Rehberlik hizmetleri herkesin kendine göre uygulayacağı bir dizi etkinlik olmayıp, merkezde bakanlık düzeyinden il, ilçe ve okullara kadar örgütlenmiş; belirli bir yönetmelik ve program dâhilinde uygulanan faaliyetler bütünüdür.
- 12) **Rehberlik hizmetlerinde “süreklilik” esastır. Rehberlik hizmetleri yaşam boyu devam eden bir uygulamadır.** Rehberlik hizmetleri anlık yardım değil süreklilik özelliği taşımalıdır. Çünkü öğrenci sürekli gelişim halindedir ve gelişim sürecinde rehberlik hizmetlerinden yararlanabilir.
- 13) **Rehberlik hizmetlerinde “gönüllülük” esastır.** Hizmetler sunulur, öğrenci yararlanmaya teşvik edilir. Ancak yararlanması için zorlanamaz. Zorla danışmana gönderilemez, seçim yapması için baskılanamaz.
- 14) **Yapılan tüm rehberlik hizmetlerinde (özellikle psikolojik danışma hizmetinde) “gizlilik” esastır.** Öğrenciye ait bilgiler onun izni olmaksızın başkalarıyla paylaşılamaz. Ancak hayati tehlike (intihar), uyuşturucu kullanımı, cinsel istismara maruz kalma gibi durumlar varsa danışanın izni alınmaksızın, fakat öğrenci önceden haberdar edilerek gerekli kişiler bilgilendirilir.
- 15) **Rehberlik hizmetleri çok yönlü ilişkiler sistemi içinde yürütülmelidir.** Yani rehberlik hizmetleri sırasında katkı getirebilecek tüm kişi ve kuruluşlardan yararlanılmalıdır.
- 16) **Rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri hem bireye hem de topluma karşı sorumludur.** Rehberlik bireyin ve toplumun beklentileri arasında denge kurmalıdır.

7. Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetlerinde Etik Kurallar

- a) **Gizlilik:** Öğrenciye ait bilgiler onun izni olmaksızın başkalarıyla paylaşılamaz. Ancak hayati tehlike (intihar), uyuşturucu kullanımı, cinsel istismara maruz kalma gibi durumlar varsa danışanın izni alınmaksızın, fakat danışan önceden haberdar edilerek gerekli kişiler bilgilendirilir.
- b) **Değer aktarımı:** Psikolojik danışman, belli bir değer veya yaşam felsefesinin propagandasını yapmaktan, belli bir görüşü kabul ettirmeye çalışmaktan, ikna-telkin-koşullama yöntemlerini kullanmaya kalkışmaktan, bir siyasi-dini görüşünü aşılamaaya çalışmaktan kaçınmalıdır.
- c) **Mesleği kötü kullanma:** Psikolojik danışman, bilgi ve becerilerini, yetkilerini, danışanın iyiliği için kullanmalıdır. Psikolojik danışman bilgi ve becerilerini, yetkilerini aşan durumlarda, danışanı ilgili kurum ya da kişilere yönlendirmelidir. Ayrıca psikolojik danışman, danışan ile profesyonel sınırları aşan ilişkilere girmekten kaçınmalıdır.

8. Rehberlik İle Eğitim-Öğretimin İlişkisi

REHBERLİK HİZMETİ İLE EĞİTİM-ÖĞRETİM HİZMETİNİN KARŞILAŞTIRILMASI		
	EĞİTİM-ÖĞRETİM HİZMETİ	REHBERLİK HİZMETİ
1)	Gruplara hitap eden bir çalışma alanıdır.	Bireyi merkeze alan çalışma alanıdır.
2)	Öğretimde not verme, ölçme, değerlendirme ve değerler bakımından yargılama vardır.	Rehberlikte not verme yoktur. Bireyin kendini algılaması, anlaması ve değerlendirmesi vardır.
3)	Öğrencilerden belirli kurallara uymaları beklenir. Yani öğretimde disiplin sorunu vardır.	Rehberlik, bireyin öz (iç) disiplini sağlamasına yardım eder.
4)	Öğretim, bireyin dış dünyasına, nesnel dünyasına yöneliktir.	Rehberlik bireyin iç dünyasına yöneliktir.
5)	Öğretimde zorunluluk vardır (kesintisiz 12 yıl eğitim gibi)	Rehberlikte gönüllülük esastır.
6)	Öğretimde gizlilik yoktur.	Rehberlikte gizlilik ilkesi vardır.
7)	Öğretimi öğretmen verir.	Rehberlik hizmetlerini büyük oranda psikolojik danışman verir.
8)	Öğretim ilgili dersin öğretmeni tarafından tek olarak sürdürülebilir.	Rehberlik, psikolojik danışman önderliğinde öğrenciyle ilgili herkesin ortak anlayışı ve işbirliği çerçevesinde yürütülür.

9. Rehberliğin Ortaya Çıkmasını ve Gelişmesini Etkileyen Etmenler

9.1. Sosyo-kültürel ve ekonomik etmenler

a) Hızlı değişimler sonucu topluma uyumun güçleşmesi

- Toplumlar arası kültürel alışverişin hızlanması
- İnanç ve değerlerdeki değişimler
- Bilim ve teknolojiadaki değişimler
- Nüfus artışı ve göçlerin etkisi
- Kuşaklararası çatışmalar
- Suç işleme oranlarının artması
- Ruhsal bozukluklar ve hastalıkların artması

b) Aile yapısının ve fonksiyonunun değişmesi

- Geleneksel aileden çekirdek aileye geçilmesi
- Kadının çalışma hayatına katılması
- Ailenin görevlerinden bazılarının okula kayması
- Çocuk eğitiminde ailenin rolünü etkileyen çevresel etmenlerin artması

c) Toplumun nitelikli insan gücü ihtiyacının artması

- Toplumun iş hayatındaki gelişmeler
- Kalkınmada nitelikli insan gücü gereğinin kabul edilmesi
- Mesleklerin çeşitlenmesi ve meslek seçiminin zorlanması

9.2. Felsefi ve psikolojik etmenler

a) Toplumda demokratik fikir ve düşüncelerin gelişmesi

- Bireye verilen değerin artması
- Bireylere tanınan seçme özgürlüğünün artması
- Bireye karar verme gücünün kazandırılmak istenmesi
- İlerlemeci eğitim anlayışının benimsenmesi

b) Demokrasinin eğitime etkisi

- Eşit eğitim hakkı ve toplu öğretime geçiş
- Öğrenci merkezli eğitim anlayışının gelişmesi
- Demokrasinin istediği insan özelliklerinin eğitimde kazandırılması için uygun ortam sağlama gereği

c) Psikoloji ve psikometrideki gelişmeler

- Bireyin kişilik özelliklerinin ölçülmesi ve tanınması
- Bireysel farkların eğitimde dikkate alınması gereği
- Eğitimde bireyin duygusal ve duyuşsal yönüne verilen önemin artması
- Bireyin özellikleri ile öğrenim ve meslek alanları arasındaki ilişkinin kavranması
- İnsana verilen değerin artması
- Zamanı ve kaynakları verimli kullanabilme ihtiyaçlarının ortaya çıkması
- Okul yapısındaki değişimler ve gelişmeler

10. Rehberlik Çalışmalarının Tarihçesi

10.1. Dünyada rehberlik çalışmaları

Rehberlik çalışmaları 20. yüzyıl başlarında Amerika'da ortaya çıkmıştır. Rehberlik uygulamaları ilk olarak **meslek seçimine-iş bulmaya** yönelik başlamıştır. 1908 yılında Boston'da Parsons bir büro açarak iş arayanlara yardım hizmetleri vermeye başlayarak ilk rehberlik çalışmasını yapmıştır. Bu nedenle rehberliğin babası sayılır. 1910 yılında Amerika'da APGA (Amerikan kişilik hizmetleri ve rehberlik derneği) kuruldu. Rehberlik, ilk kez A.B.D.'de 1913 yılında eğitim sistemine alınarak sistemli bir şekilde gelişmeye başlamıştır. Eğitime girdiği bu ilk dönemde rehberlik anlayışı, düzeltici ve çare bulucudur. Bu rehberlik anlayışı geleneksel anlayışı temsil eder.

Rehberlik çalışmaları mesleki rehberlik olarak başladı, daha sonraları eğitsel ve kişisel rehberlik ortaya çıktı. Rehberlik hizmetleri başlangıçta sadece sorunlu, uyum sorunu yaşayan bireylere verilirken günümüzde tüm öğrencilere yönelik verilmektedir. Rehberlik çalışmaları başlangıçta ortaöğretim kurumlarında başlamış, daha sonra genişleyerek ilköğretim ve yükseköğretim kademelerinde de verilmeye başlanmıştır. Rehberlik hizmetleri günümüzde sadece eğitim sektöründe değil, aile, sanayi ve sağlık alanında da verilmeye başlanmıştır.

10.2. Türkiye'de rehberlik çalışmaları

- 1953-54 yılında ilk defa Gazi Eğitim Enstitüsü, Pedagoji ve Özel Eğitim Bölümleri ders programlarına **rehberlik** dersi konulmuştur.
- 1955'de Ankara Demirlibahçe ilkokulunda **ilk rehberlik merkezi** açılmıştır.
- 1970-71 öğretim yılında **24 okulda rehberlik uygulamaları** resmen başlatılmış.
- 9. Milli Eğitim Şurasında alınan kararlar sonucunda 1974-75 öğretim yılında bütün **orta dereceli okullarda yaygın olarak rehberlik çalışmaları** başlatılmıştır. Bu düzenlemede rehberlik uygulamaları sınıf öğretmenlerinin sorumluluğuna verilmiştir.
- 1983 yılında MEB'e bağlı Özel Eğitim, Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğü kurulmuştur. Daha önce açılan RAM'larda bu daireye bağlanmıştır.
- 1989 yılında ise Psikolojik Danışma ve Rehberlik Derneği (PDR-DER) kurulmuştur.

1. Parsons Modeli

- Dünyada rehberlik hizmetleri ilk olarak meslek seçimine ve iş bulmaya yönelik başlamıştır (Yani rehberlik alanında yapılan ilk çalışma **mesleki rehberliktir**). 1908 yılında **Frank Parsons** ilk meslek bürosunu açarak kendisine işe yerleşme isteğiyle başvuranlara işe yerleştirme konusunda yardımcı olmuştur.
- Parsons'un amacı, endüstri bölgelerinde iş aramakta olan birçok vasıfsız göçmenin, kısa bir eğitim programından geçtikten sonra uygun bir işe yerleşmesine yardımcı olmaktır.
- Bu yardımda Parsons'un uyguladığı işlem basamakları şöyledir:
 - Bireyleri inceleyerek tanıma (Bireyin kendini tanımasını sağlama)
 - Mesleklerin gerektirdiği özelliklerin incelenmesi ve meslekler hakkında bilgi verme (meslek analizi)
 - Bireyin özellikleri ile kendine uygun meslekler arasında bağ kurmasını sağlama
- Parsons modeli, rehberliği, **"Mesleğe Yönelme"** ile eş anlamlı görmektedir.
- Çalışması eğitim kurumlarından bağımsız olduğu için eleştirilmiştir.
- Parsons'un yaptığı rehberlik günümüzde **"özellik-faktör"** yaklaşımının başlangıcını oluşturmuştur.

2. Eğitimle Kaynaştırılmış Rehberlik Modeli

- **Brewer**'in geliştirdiği modeldir.
- **"Eğitimde"** rehberlik uygulamalarına yer veren ilk modeldir.
- Kişilere tam işe yerleşecekleri sırada yardım etmenin **geç kalınmış bir hizmet olduğu düşünülerek**, bu yardımın okul sıralarında, iş ve meslek yaşamının tanıtılması biçiminde yapılmasının daha uygun olduğu görüşüyle rehberlik çalışmaları Brewer tarafından eğitime taşınmıştır.
- Brewer'e göre, **eğitim ve rehberlik kavramları özdeş** kavramlardır. Ona göre, eğitim ve rehberlik "amaç, yöntemleri ve sonuçları" bakımından aynıdır.
- Brewer'e göre rehberlik, her şeyden önce eğitimin bir parçasıdır ve başlıca amacı, bireyin okula ve okul dışındaki çevresine uyumunda yardımcı olmaktır.
- Bu model, rehberlik hizmetlerinin tıpkı konu alanlarının öğretilmesi gibi, sınıf içinde verilebilecek bir hizmet olduğu anlayışını getirmiştir. Bunun sonucu olarak **okul programlarında grup rehberliği için saatler** ayrılmaya başlanmıştır.
- Brewer'in modelinde **grup rehberliği** ve **bilgi verme** hizmeti ön plana çıkmaktadır.

3. Klinik Yaklaşım Modeli (Özellik – Faktör, Minnesota Okulu):

- **Williamson**'un geliştirdiği yaklaşımdır. Parson modeline benzerdir ve özellik-faktör olarak da adlandırılır.
- Klinik model, bireysel farklılıkların belirlenerek **eğitimin bireyselleştirilmesi üzerine odaklanır**. Yani eğitimin bireyin ilgilerine, yeteneklerine ve ihtiyaçlarına göre uyarlanması gerektiğini savunur.
- Eğitimin bireyselleştirilmesi ise, bireyin yeteneklerinin, ilgilerinin çözümlenmesi ve bireysel gereksinimlere uygun eğitim yöntemlerinin geliştirilmesi ile olanaklıdır.
- Klinik model, bireye karar vermede yardımcı olmadan önce, onun ayrıntılı olarak incelenmesine ağırlık verir (Parsons modeline benzerliği). Yani bireyi tüm yönleriyle tanımalıyız. Çünkü bu, bireyin kişisel sorunlarının çözümü için gereklidir (Bu model bireyi bir bütün olarak ele almamıştır, tüm yönlerini ayrı ayrı ele almıştır).
- Bu yaklaşıma göre; bir sorunun nedenini ortaya çıkarmak, o sorunun çözümünde en önemli aşamadır.
- Klinik model, **sorunların kaynağının (nedenlerinin) dışsal tekniklerle (geçerliği ve güvenirliliği yüksek test, gözlem gibi ölçme araçlarıyla) ortaya çıkarılabileceğini savunur**. Bu amaçla birçok ölçme aracı geliştirilmiştir. Bu yönüyle bu model, bugün rehberlik ve psikolojik danışmada kullanılan birçok ölçme aracının geliştirilmesine ve toplu dosya sisteminin oluşturulmasına katkıda bulunmuştur.
- Bu modelde danışman, bir uzman ve otorite olarak, danışana bazı çözüm yolları tavsiye edebilir, ancak danışan da kendisine önerilen yollardan birini seçmekte özgürdür.

Uyarı: Parsons modeli, mesleki rehberlik çalışmalarına yoğunlaşırken, klinik model ise rehberliğin psikolojik danışma hizmetlerinde "tıbbi modeli" uygulaması ile öne çıkarılır.

4. Önleyici Rehberlik Modeli

- Önleyici rehberlik, herhangi bir sorun ortaya çıkmadan önce çeşitli yöntem ve tekniklerle sorun olabilecek nedenleri tespit edip onlara uygun rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri verilmesi sürecidir.
- Önleyici rehberlik, problemlere katılıp onları önlemeyi amaçlar.

5. Karar Vermeye Yardım Süreci Olarak Rehberlik

- **Katz, Tiedeman, Jones ve Tyler** başlıca temsilcileridir.
- Bu kişiler rehberliği, “bireyin karar verme sürecine yardım” olarak tanımlamışlardır.
- Bu modele göre rehberlik hizmetlerinin amacı; bireylerin iş ve meslek seçimi kararları sırasında ihtiyaç duydukları olgusal bilgiyi sağlamaktır.
- Tiedeman, eğitimin bireyin yaşamında kesintiler yarattığını, bireyi sık sık karar vermeyi gerektiren yol ayrımlarına getirdiğini ileri sürmekte ve rehberliği, **bireye bir hedef seçme ve o hedefe götürecektir araçları belirlemede yardım eden bir hizmet** olarak tanımlamaktadır.
- Uygarlığın ilerlemesi ve değişen yaşam koşulları karşısında bireyin toplumdaki imkânlar arasından kendine en uygun olanını seçme ve buna karar verme sorumluluğu artmıştır. Dolayısıyla birey daha sık karar verme yaşantısıyla ve karar vermesine yardımcı olacak bilgilere sahip olma ihtiyacıyla karşı karşıya gelmiştir.
- Rehberlik, bireyin mesleki veya eğitsel konularda karar vermelerine yardımcı olan **profesyonel bir müdahaledir**. Bu müdahale bireyin sahip olduğu değerlerin incelemesi ile gerçekleştirilir.

6. Gelişimsel Rehberlik (Kapsamlı Model)

- **Maslow, Rogers, Mathewson ve Havighurst** başlıca temsilcileridir.
- Gelişimsel rehberlik anlayışı **HÜMANİST FELSEFEEYE** dayanmaktadır.
- Gelişimsel rehberlik anlayışı, rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinin, akademik başarıyı artırma ya da program ve meslek seçimi gibi sorunlar ile sınırlandırılmasına ve bunalım durumlarında düzeltici, çare bulucu yardımlar sağlamaya ağırlık vermesine bir tepki olarak 1960’lı yıllarda ortaya çıkmıştır.
- Çağdaş eğitimin rehberlik modelidir. Yani günümüzde geçerli olan ve kullanılan rehberlik modelidir.
- Gelişimsel rehberlik, bireyin sürekli gelişim halinde olduğu, bir gelişim basamağını başarı ile geçirenlerin daha sonraki gelişim basamağının görevlerini daha iyi başaracağı gerçeğine dayanmaktadır.
- Gelişimsel rehberlik anlayışı, bireyleri içerisinde bulundukları gelişim dönemlerine göre ele almaktadır. Bireylerin farklı gelişim dönemlerinde kazanmaları gereken gelişim görevlerini ve karşılaştıkları gelişim krizlerini atlattıklarında yardımcı olmayı esas alır.
- Gelişimsel rehberlik anlayışı, bireyi bir gelişme süreci içinde gördüğü için, gözlenen davranışların kalıcı olmadığı, belli bir gelişim basamağına özgü olabileceği ve değişebileceği görüşünden hareket eder.
- Gelişimsel rehberlik, rehberlik hizmetlerinin amacının, **“öğrencilerin tüm yönleriyle bir bütün olarak gelişimine yardım etmek”** olduğunu savunur.
- Gelişimsel rehberlik, diğer modellerden farklı olarak gelişimin temel ilkelerini referans alır. Bunlar:
 - Rehberliğin temel amacı, yaşamın her döneminde bireyin gelişimsel görev ve ihtiyaçlarını karşılayabilmesine yardımcı olmaktır.
 - Gelişim sürekli, bu nedenle rehberlik hizmetleri de kesintisiz yapılmalıdır.
 - Gelişim bütündür, bu nedenle rehberlik hizmetlerinde de birey bir bütün olarak ele alınmalıdır.
 - Rehberlik hizmetleri sadece sorunlu öğrencilere değil, tüm öğrencilere dönük olmalıdır.
 - Rehberlik hizmetleri bireyin benlik kavramlarını ve özgüvenlerini güçlendirmesi gerekir.
 - Öğrencilerin ilgi ve yeteneklerine göre eğitimden en üst düzeyde faydalanmasını sağlamalıdır.
 - Rehberlik hizmetleri öğrencilerin kapasitelerini geliştirmelerine yardımcı olmalıdır.

GELENEKSEL VE GELİŞİMSEL REHBERLİK ANLAYIŞLARININ KARŞILAŞTIRILMASI

Geleneksel rehberlik anlayışı	Gelişimsel rehberlik anlayışı
<ul style="list-style-type: none">▪ Problem (kriz) odaklı yardım hizmeti vardır.▪ Bilgi verme ve yöneltme ekseninde odaklanır.▪ Zaman çizelgesi ile sınırlıdır.▪ Problemleri öğrencilere yöneliktir.▪ Uzmanlık hizmetine odaklıdır.▪ Görev yönelimlidir.▪ Tepkiseldir.▪ Öğretimden ayrıştırılmıştır.▪ Profesyonel müdahale vardır.▪ Var olanı koruma ve sürdürme esastır.▪ Bağımsız uygulamalar vardır.▪ Genel ve yapılandırılmamış hedefler vardır.▪ Yoğunluk ortaöğretim kademesindedir.▪ Birçok kurumda uygulanabilir (Sağlık, endüstri).	<ul style="list-style-type: none">▪ Gelişimi sağlayıcı ve kolaylaştırıcı odaklı hizmet vardır.▪ Bireyin tüm gelişim alanlarına yöneliktir.▪ Program bütünlüğü içindedir. Sürekli, sürekli.▪ Tüm öğrencilere yöneliktir.▪ Öğretmen odaklıdır (sınıf rehber öğretmeni).▪ Hedef yönelimlidir.▪ Yaratıcı ve esnek.▪ Öğretimle kaynaştırılmıştır.▪ Profesyonel hizmet vardır.▪ Var olanı değerlendirme ve geliştirme esastır.▪ Sürekli aşamalı, ardışık uygulamalar vardır.▪ Ölçülebilir hedef davranışlar vardır.▪ Tüm öğretim kademelerinde yoğunlaşılır.▪ Sadece eğitim kurumlarında uygulanır.

7. Kapsamlı Psikolojik Danışma ve Rehberlik Programları (Kapsamlı PDR Programı)

Gelişimsel yaklaşımın uygulamaya dönük yönünü bu program oluşturur. Bu modelde bireyin gelişimsel ihtiyaçları ön plandadır. Kapsamlı PDR programı 2006-2007 eğitim döneminden itibaren MEB’de uygulanmaya başlandı.

- **Gelişimsel rehberlik modeline dayanır.**
- **Tüm öğrencilere yöneliktir.**
- **Öğrenci merkezli** anlayışı temel alır ve **öğrencileri bir bütün olarak geliştirmeyi** hedefler.
- Kapsamlı psikolojik danışma ve rehberlik programının temel ilkesi, **bütün öğrencilerin gelişim görevlerini kazanmalarına ve gelişim krizlerini atlattıklarına** yönelik olarak önleyici etkinlikler sunmaktır.
- Kapsamlı psikolojik danışma ve rehberlik programı, **planlı ve organize edilmiş** bir müfredatı gerektirir.
- Program **ardışık ve esnek** bir yapıya sahiptir. Rehberlik üniteleri farklı yaşlardaki öğrencilerin düzeylerine ve ihtiyaçlarına göre birbirini izleyecek biçimde sıralanırlar. İhtiyaç ve imkânlarla göre değişiklik gösterir.
- Programın hazırlanırken, öncelikle **öğrencilerin ihtiyaçları** dikkate alınır.
- Programın hazırlanmasında, uygulanmasında ve değerlendirilmesinde **tüm personelin katılımı ve işbirliği** gereklidir yani ekip çalışması gerekir.
- Programın hazırlanırken, psikolojik danışmanın rolü ve görevinden çok **programın içeriğine** odaklanılır.
- Kapsamlı PDR programı okuldaki öğretim programlarıyla bağlantılı ve etkileşim halindedir.
- Kapsamlı PDR programı **“okul rehberlik ve psikolojik danışma programı”** değil, sadece bu programın bir parçasıdır.
- Programın içeriğindeki sınıf etkinlikleri **sınıf rehber öğretmenleri** tarafından, uzmanlık gerektiren uygulamalar ise psikolojik danışmanlar tarafından sağlanır.
- Etkinliklerin uygulanmasında sınıf rehber öğretmenleri yönergelerle sınırlıdır.
- Etkinliklerin uygulama sırası ve yeterlik alanındaki değişimler psikolojik danışman onayı olmadan yapılmaz. Programın içeriği önemlidir.

8. Kapsamlı Psikolojik Danışma ve Rehberlik Programının Boyutları

a) Rehberlik müfredatı (içerik): Rehberlik müfredatı, öğrencilerin kazanmaları gereken yeterliliklerden (yaşam becerileri) ve bu yeterliliklere ulaşmalarını sağlayacak etkinliklerden oluşur. Etkinlikler yapılandırılmış sınıf içi etkinlikler şeklinde düzenlenir ve grup rehberliğiyle sunulur.

Amaç: İhtiyaçların farkında olma, beceri geliştirme ve bu becerilerin günlük yaşama uygulanmasıdır.

Konu Alanları: Kişiler arası ilişkiler, kendini kabul, kendine güvenin geliştirilmesi, eğitsel ve mesleki gelişim, eğitsel başarı, başarıya motive etme, karar verme, amaç belirleme, planlama ve problem çözme becerileri, iletişim becerileri, kültürler arası etkileşim, sorumlu davranış, güvenli ve sağlıklı yaşam, toplum ve aile

b) Bireysel planlama: Öğrencilerin kişisel ve mesleki gelişimlerinin yanı sıra kendi öğrenimlerini de planlamaları ve yönetmelerine yardımcı olacak etkinlikleri içerir. Bu etkinlikler psikolojik danışman tarafından planlanır.

Amaç: Öğrencinin eğitsel ve mesleki geleceğini sağlıklı bir şekilde plânlamasına yardımcı olmaktır.

Konu Alanları: A) **Eğitsel** (Öğrenme becerilerinin kazanımı, eğitsel fırsatlarla ilgili farkındalık kazanımı, uygun ders seçme, yaşam boyu öğrenme, sınav sonuçlarının kullanımı) B) **Mesleki** (Mesleki fırsatlar bilgisi, mesleki ve teknik eğitimle ilgili bilgiler, olumlu çalışma alışkanlıkları ihtiyacı) C) **Kişisel Sosyal** (Sağlıklı benlik gelişimi, uygun sosyal davranışların geliştirilmesi)

Sunulan Hizmetler: Bireyi tanıma, Bilgi toplama ve yayma, Yöneltilme ve yerleştirme, İzleme

c) Müdahale hizmetleri: Öğrencilerin sorunlarına ve ihtiyaçlarına cevap vermeyi amaçlayan hizmetleri içerir.

Amaç: Problemi olan ve kişisel-sosyal, eğitsel ve mesleki gelişimleri bundan dolayı olumsuz etkilenen öğrencilere yardım etmektir. Kısacası temel amaç önlem ve müdahale etmektir.

Konu Alanları: Akademik sorunlar, okula ait sorunlar, geç kalma, devamsızlık ve okuldan kaçma, uyumsuz davranışlar, okuldan kaçınma, ilişkilerde kaygı, fiziksel / duygusal / cinsel taciz, yas / aileden birinin ölümü, madde bağımlılığı, ailevi sorunlar, cinsel sorunlar, stresle baş edebilme, okuldan ayrılmayı önleme, akran baskısı.

Sunulan Hizmetler: Bireysel ve grupta psikolojik danışma, Müşavirlik, Krize müdahale, Akran desteği, Sevk

d) Sistem desteği: PDR programının planlanması, hazırlanması, uygulanması, değerlendirilmesi ve geliştirilmesine yönelik yönetsel ve eğitsel etkinliklerden oluşur. Yani yukarıdaki üç unsurun desteklenmesi için gerekli olan program ve personel destekleme etkinliklerini içerir.

Amaç: Programın uygulanması ve desteklenmesidir.

Konu Alanları: Rehberlik programının geliştirilmesi, veli, öğretmen ve yöneticilere müşavirlik, okul gelişim planı, psikolojik danışmanların mesleki gelişimi, araştırma ve yayınlama, toplumsal uyum, halkla ilişkiler.

Sunulan Hizmetler: Araştırma ve geliştirme, Çevre ve personelle ilişkileri, Müşavirlik (Konsültasyon)

9. Rehberliğin Örgüt Modelleri (Örgütsel Örüntüye Dayalı Rehberlik Modelleri)

9.1. Merkezileşmemiş ve uzmanlaşmamış rehberlik modeli

Rehberlik, eğitim programlarının ayrılmaz bir parçası olup, öğrenci ile etkileşimde bulunan tüm personel, bu hizmetlerin yürütülmesinden sorumludur. Özellikle öğretmenler rehberlik hizmetlerinde birinci derecede rol alan kimselerdir. Her öğretmen bir nevi danışmandır, psikolojik danışmanlar da öğretmenlerin çalışmalarını kolaylaştıran teknisyenlerdir. Psikolojik danışmanların rolü, rehberlik hizmetlerinde eşgüdümü sağlamaktır. Rehberlik hizmetlerinde bilgi vermeye ve grup rehberliğine ağırlık verilir. Uzman psikolojik danışman bulunma zorunluluğu yoktur. Eğer uzman psikolojik danışma varsa, öğretmen ve yöneticilerin yardımcısı olarak çalışırlar. Psikolojik danışma hizmetleri rehberlik hizmetlerinin vazgeçilmez ögesi sayılmaz.

Yararları

- 1) Rehberlik ilkeleri, öğretim etkinliklerine yansiyabilir ve uygulanması ekonomik bir modeldir.
- 2) Rehberliğin süreklilik ve bütün öğrencilere yönelik olması ilkesi, en iyi bir şekilde yerine getirilebilir.
- 3) Grup rehberliği akademik dersler gibi planlanıp yürütülebilir.
- 4) Bütün okul personeli, rehberlik hizmetlerinde aktif rol alacakları için hizmetlerin verilmesi kolaylaşır.
- 5) Öğrenci, güvendiği öğretmeninden yardım isteyebilir ve bir öğrenciye birden fazla öğretmen yardımcı olabilir.
- 6) Öğretmenler öğrencilerini uzun süre gözleyebildiklerinden öğrenciyi daha iyi tanırlar ve sorunlarına daha kolay çözüm bulabilirler.
- 7) Her öğretmen danışman sayıldığı için öğrencilerini daha yakından tanıma gereğini duyar bu amaçla öğrencilerinin kayıtlarını tutar ve elde ettiği bilgileri öğretim faaliyetlerinin etkililiğini arttırmada kullanabilir.

Sakıncaları

- 1) Öğretmenler özel olarak yetiştirilmedikleri bir alanda bu hizmeti vermek zorunda kalmaktadır.
- 2) Her öğretmen, kendi anlayışına göre rehberliği uygulayacağı için hizmetler arasında birlik sağlamak güçtür.
- 3) Daha çok grup rehberliği verildiği için, bireysel danışma hizmetleri ihmale uğrayacaktır.
- 4) Öğrencilerin bilgilerini kaydetme işi öğretmenin çok vaktini alacağı için, bu durum öğretim faaliyetlerinin ve rehberlik hizmetlerinin aksamasına sebep olacaktır.
- 5) Kayıtlar belli bir yerde toplanmadığından, toplu dosya oluşturma ve rehberlikte süreklilik sağlama güçleşecek.
- 6) Hizmetler çok geniş alana yayıldığı için, danışman herhangi bir hizmet alanında uzmanlaşamayacaktır.

Rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinin eğitimin ayrılmaz parçası olduğu görüşünün bir versiyonu, “**Eğitim programlarına kaynaştırılmış rehberlik modeli**” adı ile anılan bir uygulama biçimidir. Bu model, bir sınıf ortamında, psikoloji dersi ya da uyum kursları yoluyla, rehberlik ve psikolojik danışma hizmetinin verilmesidir. Öğretim programında kendini inceleme, kaygı ve stresle başa çıkabilme, eğitsel ve mesleki planlama yapabilme, değerleri tanıma gibi konular verilen hizmetlerdir.

- **Yararları;** psikoloji dersinin içeriği rehberlik ve psikolojik danışma amacı ile kullanılabilir. Psikolojik danışmanlar, öğretmenlerle daha iyi kaynaşabilmektedir.
- **Sakıncaları;** programın hedeflerini yerine getirmek için çok sayıda iyi yetişmiş elemana ihtiyaç vardır. Sınıf bütünlüğü ve program yönünden bireysel istekleri karşılamada esnek olunmayabilir. Bir kimse hem sınıf öğretmeni hem de danışman rolü oynama durumunda kalabilir.

9.2. Merkezileşmiş ve uzmanlaşmış rehberlik modeli

Bu modelde rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri ancak bu alanda uzmanlaşmış kişiler tarafından verilebilir. Bu uzmanlar; psikolojik danışman, psikometri uzmanları, psikolog, sosyal hizmet uzmanları gibi uzman kişilerdir. Bu modelde de öğretmenler rehberlik çalışmalarına katılacaktır, fakat öğretmenlerin katkıları bilgi verme hizmetleriyle sınırlıdır. Bu modelde rehberlik hizmetlerinin merkezinde psikolojik danışma hizmetleri vardır.

Yararları

- 1) Uzmanlar tarafından rehberlik hizmetleri yürütüldüğü için hizmetler daha nitelikli ve etkili olur.
- 2) Rehberlik biriminde çalışanların rol ve işlevleri açıkça belirlenmiştir.
- 3) Danışmanlar kendi aralarında iş bölümü yapabilir ve rehberlik hizmetlerinde uzmanlaşma gerçekleşebilir.
- 4) Toplu dosya geliştirme ve bilgileri saklama işleri daha sistemli olarak yapılabilir.
- 5) Rehberlik uzmanları vakit ve enerjilerini psikolojik danışma hizmetlerinde yoğunlaştırabilir.

Sakıncaları

- 1) Rehberlik hizmetleri eğitim etkinliklerinden soyutlanabilir.
- 2) Uzman personel yetiştirmek ve onları okullarda çalıştırmak çok zaman ve para gerektirir. Ekonomik değildir.
- 3) Rehberlik hizmetlerinden daha az kişinin haberi olabilir ve daha az kişi yararlanabilir.
- 4) Psikolojik danışma hizmetleri bilgi verme hizmetlerini ihmale uğratacak kadar önem kazanabilir.
- 5) Rehberlik hizmetleri birkaç uzmanda yoğunlaşabilir, öğretmenler ve yöneticiler rehberlik hizmetlerinden sorumlu olmadıklarını düşünebilirler.

III. ÜNİTE - REHBERLİK TÜRLERİ (ÇEŞİTLERİ)

A. Verilen Hizmetin Uygulama Alanına Göre Rehberlik Türleri

- Eğitim alanında rehberlik:** Rehberlik hizmetlerinin en yaygın olduğu alandır. Eğitim alanındaki rehberliğin temel amacı öğrencilerin bedensel, zihinsel, psikolojik ve sosyal yönlerden Türk milli eğitiminin amaçlarına uygun bir şekilde yetiştirilmesi ve kendilerini o yönde geliştirmeleridir. Ayrıca öğrencilerin ilgi ve yeteneklerine uygun bir öğrenim görebilmeleri, bir mesleğe yönlendirebilmeleri, kendi problemlerini çözebilmeleri gibi konularda destek verme amacını güder. Eğitim alanındaki rehberlik hizmetleri yönetim, öğretim ve öğrenci kişilik hizmetleri olmak üzere üç türdür.
- Sağlık alanında rehberlik:** Sağlık alanında rehberlik hizmetleri, koruyucu ruh sağlığı hizmeti olarak sunulmaktadır. Bu hizmetler genellikle değişik psikolojik sorunları önleme amaçlı bilgilendirme hizmeti olarak yürütülmektedir. Sağlık ocağı, sağlık evi ve ana çocuk sağlığı gibi sağlık kurumlarında, özellikle psikiyatri bölümlerinde ve ruh sağlığı merkezlerinde psikolojik danışma ve rehberlik hizmetleri benimsenmiştir. Bu kurumlarda duygusal sorunlara yönelik psikoterapi uygulamaları yönünde hizmet verilir.
- Sosyal yardım alanında rehberlik:** Sosyal yardım alanında rehberlik hizmetleri, genellikle şu kurumlarda sunulur: Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu, Kızılay Derneği, Huzurevleri, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Kurumu, Rehabilitasyon merkezleri.
- Endüstri alanında rehberlik:** Endüstri alanında rehberlik hizmetleri genellikle sanayi kuruluşları, İş ve İşçi bulma Kurumu, işçi sendikaları gibi yerlerde sürdürülmektedir. Bu kurumlarda yaşanan uyumsuzluklar ve bunların doğurduğu sorunlarda başa çıkmada, personel seçimi, işte verimlilik, motivasyon, işten kaynaklı stresin azaltılmasında, iş arayanların meslekler konusunda bilgilendirilmesi gibi konularla ilgilenir.
- Adalet ve güvenlik alanında rehberlik:** Son yıllarda rehberlik hizmetleri adalet ve güvenlik alanlarında da yaygınlaşmıştır. Cezaevlerinde, ıslahevlerinde, orduda, emniyette, çocuk ve aile mahkemelerinde psikolojik danışmanlar görev almakta ve rehberlik ve psikolojik danışma hizmeti sunmaktadırlar. Bunun yanı sıra aile mahkemelerinde aile danışmanlığı hizmeti de rehberlik faaliyeti olarak sürdürülmektedir.

B. Eğitim-Öğretim Kademelerine Göre Rehberlik Türleri

- Okul öncesi eğitimde rehberlik hizmetleri (3-6 yaş):** Okul öncesi eğitim döneminde çocukların her yönüyle sağlıklı gelişmeleri, okul ortamına uyum sağlamaları ve kapasitelerini ortaya koyabilmeleri için eğitim çalışmaları rehberlik hizmetleriyle birlikte yürütülmelidir.
 - Çocukların bedensel, zihinsel, duygusal ve sosyal yönlerden gelişimini sağlama
 - Dil gelişimini sağlama
 - Kişiliği oluşturan ilgi, yetenek, tutum, inanç ve değerleri güçlendirme
 - Güven duygusunu, özerklik ve girişimcilik özelliklerini güçlendirme
 - Benlik kavramını güçlendirme
 - Sosyalleşmeyi sağlama
 - Gelişimsel ve önleyici odaklı olma

Uyarı: Okul öncesi eğitim döneminde kişisel-sosyal rehberlik hizmeti önplandadır.

- İlkokul döneminde rehberlik hizmetleri (6-10 yaş):** Öğrencinin kendini anlaması, tanınması, kendi ilgi, yetenek ve özellikleri ile çevresinde kendisine açık olan fırsatları öğrenmesine, var olan gizil güçlerin ortaya çıkmasına, eğitsel ve mesleki hedefler oluşturmaya yardımcı olmak amaçlanır.
 - Çocukların bedensel, zihinsel, duygusal ve sosyal yönlerden gelişimini sağlama
 - Öğrencinin çok yönlü gelişimini sağlama (sorumluluk, işbirliği yapma, iletişim ve sosyal becerileri vb.)
 - Öğrencinin özgüvenini ve benlik kavramını güçlendirme
 - Öğrencinin ilgi ve yeteneklerini, kişiliğini tanımaya olanak sağlama
 - Öğrenciye başarılı olabileceği ortamları hazırlama
 - Öğrenciyi arkadaşlık, paylaşma, iş bölümü gibi duyguları kazanacakları işbirlikçi çalışmalara yönlendirme
 - Öğrencilere eşit davranma ve bireysel farklılıkları göz önünde tutma
 - Rehberlik hizmetlerini sınıf öğretmeni merkezli olarak yürütme
 - Gelişimsel ve önleyici odaklı olma

3. Ortaokul döneminde rehberlik hizmetleri (10-14 yaş):

- Erinliğe geçiş aşamasında çocuğa bedenindeki hızlı değişimleri ve sonuçları hakkında bilgi verme
- Erinlik sürecinin ortaya koyduğu psikolojik ve duygusal sorunlarla baş edebilme yollarını gösterme
- Hızlı bedensel büyümenin bedende ve kas-sinir sisteminin koordinasyonunda ortaya çıkardığı sakarlık, dalgınlık, sinirlilik, içe kapanıklık, duyarlık gibi özellikleri tanımasını sağlama
- Karşı cinci tanınmaları ve kabul etmeleri sürecine yardımcı olma
- Spor, sosyal ve kültürel aktiviteleri yöneltme
- Aileleri bilgilendirme ve onlarla iş birliği kurma

Uyarılar:

- İlkokulda rehberlik hizmetleri daha çok öğretmen merkezli yürütülür ve koruyucu-önleyici çalışmalar önplandadır.
- İlkokulda eğitsel rehberlik önplandadır. Ortaokulda ise eğitsel ve mesleki rehberlik (meslekleri tanıma: araştırma ve keşif döneminde olduğu için) önplandadır.

4. Ortaöğretimde (lise) rehberlik hizmetleri (15- 18 yaş):

Ortaöğretim dönemi, bireylere bir meslek kazandırmayı, onları yükseköğretime ve hayata hazırlamayı amaçlayan eğitim basamağıdır. Ortaöğretim rehberlik hizmetlerinde bireysel etkinlikler ve akran danışmanlığı önplandadır.

- Olumlu kimlik kazanmasına yardımcı olacak etkinlikler
- Ergenin anlama ve anlaşılma ihtiyacına cevap verme
- Farklı düşünme biçimlerine anlayışlı davranma
- Akran gruplarının etkisinden olumlu faydalanma
- Sanat, spor ve sosyal aktivitelere yönlendirme
- Eleştirel düşünme biçimlerine anlayış gösterme
- Uygun özdeşim kurabileceği modeller sunma
- Okulun ve sınıfın işleyişine öğrencileri katma
- Gelişimsel, önleyici ve kriz yönelimli rehberlik yaklaşımı sergileme

Uyarı: Ortaöğretim dönemi ergenlik çağını kapsadığı için üzerinde en çok durulan ve rehberlik hizmetlerine en çok ihtiyaç duyulan dönemdir. Bu dönemde mesleki ve kişisel-sosyal rehberlik önplandadır.

İlköğretim ile ortaöğretimde rehberlik hizmetlerinin farklı olmasını gerektiren durumlar şunlardır

- **Öğrencilerin gelişim ve gerçekleşim ihtiyaçları birbirinden farklıdır.**
- **Öğrencilerle kurulan ilişkinin biçimi ve yönü birbirinden farklıdır** (İlköğretim kademesinde daha çok velilerle ve öğretmenlerle ilişki kurulurken, ortaöğretimde doğrudan doğruya öğrenciyle ilişki kurulur. İlköğretimde daha çok grupta ilişki kurulmaya çalışılırken, ortaöğretimde bireysel ilişki kurulmaya çalışılır.).
- **Öğrencilerin psikolojik gelişim özellikleri önemli ölçüde birbirinden farklıdır** (İlköğretim öğrencisi daha çok günlük yaşamla ilgiliyken, ortaöğretim öğrencisi daha çok gelecek yaşamla ilgilenir).
- **Okulların eğitim programları birbirinden farklıdır** (İlköğretimde genellikle, “kor programı” ve “öğrenciden hız alan” program uygulanırken, ortaöğretimde “konudan hız alan” program uygulanır. İlköğretim programları bireysel farklılıklara göre, esneklik taşıyan, genellikle tek tür programlarken, ortaöğretim programları yatay ve dikey geçişler, ders, kurs, bölüm ve alt programla ilgili çok yönlüdür).
- **Okulların örgütsel nitelikleri birbirinden farklıdır** (İlköğretimde sınıf öğretmenliği, ortaöğretimde ders öğretmenliği yaygındır).
- **Rehberlik uygulamalarında kullanılan yöntemler, araçlar ve hizmetler, alanlara göre tür ve yoğunlukla birbirinden farklıdır.**

5. Yükseköğretimde rehberlik hizmetleri:

Rehberlik hizmetleri önleyici yaklaşım odaklıdır. Bu dönemde, gençlere belli iş, meslek alanlarında derinlemesine bilgi ve daha ileri düzeyde beceri, tavır ve davranışlar kazandırılmaya çalışılır. Gençin genel kültür yönünden gelişmesi ve “aydın entelektüel” olması amaçlanır.

- Çevreye uyum sağlamasına yardımcı olma
- Üniversitenin işleyişi hakkında bilgi verme
- Burs, yurt, kredi vb. konularda bilgilendirme
- Sanat, spor ve kültürel ortamlar oluşturma
- Kişisel problem durumlarına (kız-erkek arkadaş ilişkileri, flört) ilişkin psikolojik danışma hizmetini sunma
- Akademik başarı, kişilik bütünlüğü ve kimlik kazanma

C. Verilen Hizmetin Temel İşlevlerine (Fonksiyonlarına) Göre Rehberlik Hizmetleri

- 1. Uyum sağlayıcı rehberlik:** Uyum sağlayıcı rehberliğin temel amacı, bireyin çevresine uyumunu sağlamaktır. Eğitimde uyum sağlayıcı rehberlik, **öğrencilerin yeni eğitim-öğretim ortamlarına uyum sağlamalarını kolaylaştırıcı** rehberlik hizmetleridir. Bu amaçla okula yeni başlayan öğrencilerin ilk başta okulu ve okulun kurallarını tanımaları sağlanır. Bu sayede öğrencilerde görülebilecek uyumsuzluğa dayanan davranış bozuklukları önlenir. Uyum sağlayıcı rehberliğin amacı, bireylerin uyum sorunlarının nedenlerini bulup incelemek, uyum düzeyini artırmak ve mevcut ortama uyum sağlamalarını kolaylaştırmaktır. **Mesela;** başka bir okuldan nakil yoluyla gelen ve yeni okulundaki mevcut fiziksel ve sosyal ortama uyum sağlayamayan bir öğrenciye sunulacak rehberlik hizmeti, uyum sağlayıcı rehberliktir.
- 2. Yöneltilici rehberlik:** Bireyin ilgi, ihtiyaç ve yeteneklerine uygun olan meslek, okul veya program seçmesi için yardım etmek ve bu yolla bir okul programına veya mesleğe yönelmesi için ona bilgi sunmak yöneltilici rehberlik hizmetidir. **Mesela;** meslek seçiminde kararsızlık yaşayan bir öğrenciye sunulacak rehberlik hizmeti, yöneltilici rehberliktir.
- 3. Geliştirici rehberlik:** Bireyin tüm yönleriyle en iyi şekilde gelişmesine yönelik ortamlar sağlamayı hedef alan rehberlik hizmetidir. Gelişimsel rehberlik anlayışına dayanır. Bu anlayışa göre, birey sürekli gelişim halindedir. Birey, bir gelişim dönemini başarıyla geçirirse daha sonraki gelişim döneminin gelişim ödevlerini daha iyi başaracaktır. Bu nedenle okullarda uygulanan rehberlik programlarının öğrencilerin gelişim özellikleri ve dönemleri dikkate alınarak tüm yönleriyle sağlıklı bir şekilde gelişebilmelerini sağlayacak etkinliklere yer verilmelidir. Kısacası geliştirici rehberlik; öğrencilerin **gelişim görevlerini başarmaya yardımcı olmaya** yönelik yürütülen rehberlik hizmetleridir. Geliştirici rehberliğin amacı; bireylerin içinde bulunduğu gelişim düzeyine uygun ihtiyaçları karşılamaktır. Eğitim alanında sunulan rehberlik hizmetleri geliştirici işlevini taşır. **Mesela;** okul öncesi dönemdeki çocukların özerklik ve girişimcilik duygularını geliştirmek.
- 4. Ayarlayıcı rehberlik:** Öğrencilerin en iyi şekilde gelişmelerini sağlamak için; onların ilgi, yetenek, gelişim özellikleri ve ihtiyaçlarına en uygun eğitim hizmetlerinin programlarda yer almasında eğitim programcılarının ve planlamacılarına yardım ederek verilen rehberlik hizmetidir. Yani ayarlayıcı rehberlik hizmetiyle psikolojik danışmanlar bireyi tanıma, araştırma-değerlendirme ve izleme yoluyla elde ettikleri bilgileri program geliştirme uzmanlarının hizmetine sunarak eğitim programlarının şekillenmesine yardımcı olurlar.
- 5. Tamamlayıcı rehberlik:** Modern eğitimde rehberlik hizmetleri, eğitim-öğretim hizmetlerini tamamlayıcı niteliktedir. Bu doğrultuda tamamlayıcı rehberlik, eğitim ortamında verimli ve kaliteli bir eğitimin gerçekleşebilmesi için, öğretim etkinliklerinin (uygulama esnasında) rehberlik hizmetleriyle birlikte bütünsel olarak verilmesidir. Amaç, eğitimin amaçlarının gerçekleştirilmesine yardımcı olmak ve **öğrencilerin bireysel ve akademik başarılarını artırmaktır**. Rehberliğin bu işlevindeki amaç, rehberlik ilkelerinin sınıf atmosferine ve öğretmen davranışlarına yansımalarıdır. Bu nedenle öğretimi planlayan, uygulayan ve değerlendiren öğretmenlerin, rehberlik konusunda bilgilendirilmeleri ve rehberlikten faydalanmaları gerekmektedir. **Mesela;** sınıf yönetimi konusunda bir öğretmenin rehberlik servisinden yardım alması, öğretmenlerin rehberlik bilgi ve becerileri ile donatılmaları rehberliğin tamamlayıcı işlevini yerine getirmektir.

Uyarı: Ayarlayıcı ve tamamlayıcı rehberlik öğrenciye dolaylı verilen rehberlik hizmetleri iken, diğerleri doğrudan verilen rehberlik hizmetleridir.

- 6. Önleyici rehberlik:** Rehberlik hizmetlerinin amacı sadece olumlu değişimleri meydana çıkarmak değil aynı zamanda olumsuzlukların da ortaya çıkmasını önlemektir. Olumsuzlukların ortaya çıkmadan önce önlenmesi, ortaya çıktıktan sonra giderilmesinden hem daha ekonomik hem de daha kolaydır. Bu doğrultuda, önleyici rehberlik, **gelecekte istenmeyen olay ya da durumları önlemek veya gelecekte istenilen bir sonuca ulaşmak için yapılır**. Özellikle sağlık alanında sunulan rehberlik hizmetleri (koruyucu hekimlik) önleyici işlevini taşır. **Mesela;** anne-baba eğitimi verme, iletişim becerileri eğitimi verme (**2007 KPSS**). Sigara ve alkol bağımlılığının önlenmesi için yapılan etkinlikler, kişiler arası çatışmaları önlemek için iletişim becerileri kazandırmaya yönelik yürütülen etkinlikler, okulda sene başında öğrenciye disiplin kurallarından bahsetmek.
- 7. Kriz yönelimli (problem odaklı) rehberlik:** Okulda beklenmedik bir anda, **aniden ortaya çıkan ve acil müdahale gerektiren durumlarda sunulan hizmetlerdir**. Danışman, problem oluşmadan önce bir müdahalede bulunmaz. Kriz durumları için öğrenciye psikolojik anlamda destek hizmetleri sunulur. Bireyin bazı travmatik durumlarla baş edebilmesinde acil müdahale şeklinde sunulur. **Mesela;** anne veya babanın kaybı, boşanması, cinsel istismar, intihar girişimi, doğal afetler (deprem, sel), öğretmenin öğrencilerin gözü önünde sınıfta öldürülmesi, sınıfta öğrencilerin gözü önünde bir öğrencinin vefat etmesi veya silahlı saldırıya uğraması.

8. İyileştirici (çare bulucu) rehberlik: İyileştirici rehberlik, öğrencilerin gelişim sürecinde kazandığı istenmedik özelliklerin ve davranışların ortadan kaldırılarak bunların yerine istenilen özelliklerin ve davranışların kazandırılmasını hedefleyen rehberlik hizmetleridir. Öğrencilerin yaşıyor oldukları problemler ile baş etmelerine yardımcı olmak amacıyla sunulur. Yani **öğrencilerin sürmekte olan problem durumuna müdahale edilerek düzeltilmeye çalışılır. Mesela;** olumsuz benlik algısını olumlu yönde değiştirme, sınav başarısızlığını çözme, iletişim problemlerini yok etme, özgüven eksikliğini kırma, tırnak yeme alışkanlığı azaltma gibi durumlarda öğrenciye sunulacak rehberlik hizmeti, çare bulucu rehberliktir.

Uyarılar:

- Kriz yönelimli rehberlik olay/problem anında yapılan müdahaledir. İyileştirici rehberlik ise olay/problem sonrası yapılan müdahaledir.
- Kriz yönelimli rehberlik ciddi travma yaratan durumlar sonrasında verilen bir hizmettir. **Mesela;** anne-babanın kaybı veya boşanması, cinsel istismar, intihar, doğal afetler gibi ağır ve acil sorunlarla ilgilenilir. İyileştirici rehberlik ise, biraz daha alt seviyedeki problemlerle ilgilenilir. **Mesela;** sınav kaygısı, uyum sorunları gibi daha hafif sorunlarla ilgilenilir.

D. Verilen Hizmetteki Birey Sayısına Göre Rehberlik Türleri

1. Rehberlik: Bireylerin günlük yaşamda karşılaştıkları durumlar doğrultusunda ihtiyaca yönelik **bilgilendirme sürecini** kapsar. Bilgilendirme faaliyeti olduğu için diğer öğretmenler tarafından da yapılır. Rehberlik, psikolojik danışmayı da kapsayan geniş bir alandır. Yani psikolojik danışma, rehberliğin bir hizmet dalıdır. Rehberlik hizmeti, bireysel ve grupsal olmak üzere iki türlü verilir.

- Bireysel rehberlik:** Bireyin uygun seçimler yapabilmesi, kararlar alabilmesi ve çevresine uyum sağlayabilmesi için yapılan bilgi verme sürecini kapsar. Sadece bir bireye uygulanan eğitsel, sosyal, mesleki alanda bilgi vermeye ve bireyi daha çok duruma alıştırmaya yönelik **bilişsel düzeyde yapılan hizmet türüdür. Mesela;** alan, ders ya da meslek seçimi, çevrede bireye açık olan fırsatlar, çeşitli mesleklerin tanıtımı, ders programı hazırlama, burs, kredi yurt olanakları, okulun disiplin kuralları vb.
- Grup rehberliği:** Grup rehberliği daha öğretimsel ve bilgi vermeye dayalıdır. Bir gruba dönük özellikle eğitsel, sosyal ve mesleki alanda bilgi verme **bilişsel düzeyde yapılan hizmet türüdür. Daha çok sınıf rehber öğretmen tarafından verilir. Sınıf rehber öğretmeni rehberlik görevini, öğrencilere bilgi verme ve grup tartışması biçiminde sürdürür. Mesela;** öğrencilere meslekler hakkında bilgilendirici sunum yapmak.

Uyarı: Gerek bireysel rehberlik gerekse grup rehberliği **bir bilgi verme hizmeti**dir. Sadece bilişsel (zihinsel) düzeyde sunulan bir hizmettir.

2. Psikolojik danışma: Kendini gerçekleştirme sürecinde var olan bireylerin kendilerini anlayarak çevresiyle uyumlu bir süreç geçirebilmesi, kişisel sorunlarının ve günlük yaşamda karşılaştığı problemlerin üstesinden gelebilmesi için **duyuşsal yönün ağırlıklı olduğu, sadece PDR ve Psikoloji mezunu gibi uzmanları tarafından sunulan hizmetler**dir. Danışman-danışan/danışanlar arasında yüz yüze, karşılıklı saygı, güven, samimiyet ve içtenlik esaslarına dayalı bir hizmettir. Psikolojik danışma hizmeti, bireysel ve grupsal olmak üzere iki türlü verilir.

- Bireysel psikolojik danışma:** Psikolojik danışman ile bir danışan arasında gerçekleşen danışanın kendini tanımasına ve kendini gerçekleştirmesine yönelik yapılan hizmet türüdür. Danışanın sorunları için **derinlemesine bir yardım alma** olanağı elde etmesi açısından grupsal psikolojik danışmaya göre daha avantajlıdır. Sadece PDR ve Psikoloji mezunu uzman tarafından sunulan profesyonel bir hizmet türüdür. **Mesela;** sınavlarda stres, kaygı, panik gibi durumları yaşayan öğrenciyle birebir görüşmenin yapılması.
- Grupsal psikolojik danışma:** Bir psikolojik danışman ile birden fazla danışan arasında gerçekleşen ve danışanların kendilerini tanımlarına ve kendilerini gerçekleştirmelerine dönük faaliyetlerin tümüdür. Grupsal psikolojik danışmadaki kişi sayısı 6-12 arasındır. **Mesela;** sınıflarında iletişim becerileri konusunda sıkıntı yaşayan öğrencilerin bir araya toplanıp yapılan danışma, grupsal psikolojik danışmadır.

Grupla psikolojik danışmanın bireysel danışmaya göre zayıf (olumsuz) yönleri

- Derinliğine bir yardım verilemez.
- Yüksek düzeydeki korku, kaygılara veya sosyopati, psikopati gibi ağır vakalara çözüm bulmak zordur.
- Gizliliği sağlamak zordur.
- Grubun bazı üyeleri baskın olarak diğer üyeleri etkileyebilir. Birey, grupta pasif ve silik kalabilir.
- Grup içindeki görüş ayrılıkları bireyleri olumsuz etkileyebilir.
- Grubun dinamiğini sağlayacak uzmanı bulma ve bu süreci zamana yayma zordur.

Grupla psikolojik danışmanın bireysel danışmadan üstün yönleri

- Birden fazla danışanın aynı anda yararlanma olanağına sahip olması nedeniyle daha ekonomiktir.
- Danışanlar, sorunlarının sadece kendisine özgü olmadığını görüp teselli bulabilir.
- Danışanlar, başkalarının belli sorunlar karşısında uyguladıkları başarılı çözüm yollarından haberdar olabilir.
- Danışanlar, aynı sorunlarla karşılaşan diğer insanlarla bu sorunları konuşabilme fırsatı bulabilir.
- Danışanlar, bir gruba ait olma, başkaları tarafından kabul edilip benimsenme duygusunu yaşayabilirler.

Grup rehberliği ve grupla danışma arasındaki farklar		
	GRUP REHBERLİĞİ	GRUP DANIŞMANLIĞI
1)	Tüm öğrenciler için düzenli bir programda daha çok uygulanır.	Sadece geçici problemleri olup da bilgilendirmenin tek başına yeterli olmadığı kişiler için uygulanır.
2)	Amaç, öğrencilerin daha doğru planlar yapmalarını, hayatları ile ilgili daha doğru kararlar almalarını sağlayacak bilgilendirmeyi gerçekleştirmektir. Yani önleyici bir işlev gerçekleştirir.	Grupla danışma gelişmeyi sağlama, önlem ve tedavi amaçlıdır.
3)	Tavır ve davranışları bilgilendirme yoluyla değiştirmek için dolaylı bir yol izler ve bilişsel işleyişe önem verir.	Grupla danışma ise; herkesi kapsar, tavır ve davranışları doğrudan değiştirir.
4)	Grup rehberliği, sınıf büyüklüğündeki gruplarda yapılabilir.	Grupla danışma, grup içinde güçlü bir bağın kurulabileceği küçük gruplarda gerçekleştirilir.
5)	Grup rehberliği genelde okullarda uygulanır.	Grupla danışma sadece okullarda değil, çeşitli kurum (sağlık) ve enstitülerde de uygulanır.

E. Verilen Hizmetin Problem (Konu) Alanlarına Göre Rehberlik Türleri

1. Eğitsel rehberlik: Bireylerin eğitim ortamlarından en yüksek düzeyde yararlanabilmeleri ve akademik başarılarını arttırabilmeleri için sunulan rehberlik hizmetlerini kapsar. Çocuğun eğitsel gelişim alanında ona belli yeterlilikler kazandırmak, öğrenmesini kolaylaştırmak, karşılaştığı güçlükleri gidermesine yardımcı olmak ve böylece uygun ve etkin öğrenme ortamı oluşturmaya yönelik hizmetlere “eğitsel rehberlik” denir.

Bireyin ilgi ve yeteneklerine uygun bir eğitim dalını seçmesi ve bu alanda başarılı olması için kendisine uygulanan yardımların tümüne ‘eğitsel rehberlik’ denir. Eğitsel rehberlik hizmetleri, koruyucu, önleyici ve geliştirici hizmet boyutlarında sürdürülmektedir. Eğitsel rehberlik hizmetleri tüm öğrencileri kapsayan planlı, sistemli ve sürekli etkinlikler bütünüdür. Etkinlikler öğrencilere gruplar halinde (sınıf rehberliği yöntemi şeklinde) sunulur ve takım çalışmasını gerektirir.

Eğitsel rehberliğin temel amacı ise; öğrencinin “**öğrenmeyi öğrenmesi**” ni sağlamaktır. Yani amaç “çocuğa balık vermek değil, balık tutmayı öğretmektir.”

2. Mesleki rehberlik: Bireylerin çeşitli meslekleri tanımaları, kendi ilgilerine, yeteneklerine ve ihtiyaçlarına uygun işleri/meslekleri seçmeleri, benimsemeleri, seçtikleri mesleğe hazırlanmaları ve mesleki yönden gelişmeleri konusunda yapılan yardımlara mesleki rehberlik denir. Mesleki rehberlik bu anlamda bireyi tanıma, meslek alanlarını tanıma ve bireyin özellikleri ile mesleklerin gerektirdiği özellikler arasındaki bağlantıyı kurarak kendine en uygun mesleği seçmesine yardım etme olarak üç aşamada gerçekleştirilmektedir.

Mesleki rehberliğin temel amacı ise; öğrencinin “**çalışmayı öğrenmesi**” ni sağlamaktır.

3. Kişisel-Sosyal rehberlik: Kişisel-Sosyal rehberlik, öğrencinin kendini tanıması, kendini ve başkalarını anlaması, güçlü ve zayıf yönleriyle kendini kabul etmesi ve geliştirmesi, kendine güvenen, kişiler arası ilişkilerde becerikli, kişisel ve sosyal yönden dengeli ve uyumlu bir birey olarak yetişmesine yönelik hizmetleri kapsar. Kişisel rehberlik, eğitsel ve mesleki rehberlik dışında kalan rehberlik hizmetleridir. Kişisel rehberlik, bireyin kendisiyle ilgili, her türlü kişisel problemlerinin çözümüne yönelik yapılan yardım hizmetlerini kapsar.

Kişisel-Sosyal rehberliğin temel amacı ise; öğrencinin “**yaşamayı öğrenmesi**” ni sağlamaktır.

IV. ÜNİTE - REHBERLİĞİN KAPSAMI (OKULDA REHBERLİK HİZMETLERİ)

Okullarda Sunulan Rehberlik Hizmetleri	
Doğrudan Sunulan Rehberlik Hizmetleri	Dolaylı Sunulan Rehberlik Hizmetleri
Psikolojik Danışma Hizmeti	Rehberlik Program-Plan Hazırlama Hizmeti
Bireyi Tanıma Hizmeti	Müşavirlik (Konsültasyon) Hizmeti
Bilgi Toplama ve Yayma Hizmeti	Araştırma ve Değerlendirme Hizmeti
Yöneltme ve Yerleştirme Hizmeti	Çevre İle İlişkiler
İzleme ve Değerlendirme Hizmeti	Veli İle İlişkiler
Oryantasyon (Duruma alıştırmaya) Hizmeti	
Sevk (Refere) Hizmeti	

A. Okullarda Doğrudan Sunulan Rehberlik Hizmetleri

1. Psikolojik danışma hizmeti: Bireyin karar verme, problem çözme ihtiyaçlarını karşılayarak gelişim ve uyumunu sürdürmesine ve kendini gerçekleştirmesine yardımcı olmak amacıyla, bireyle yüz yüze kurulan psikolojik yardım ilişkisidir. Bu yardım, bu alanda yetişmiş uzman kişilerce verilen profesyonel bir hizmettir. Psikolojik danışma sürecinde temel amaç bireyin kendini gerçekleştirmesine yardım etmektir.

Psikolojik danışma hizmeti, diğer rehberlik hizmetlerinin temelini oluşturur. Tüm diğer rehberlik hizmetleri, psikolojik danışma hizmeti anlayışı içinde verilmelidir. Psikolojik danışma hizmeti sadece sorunlu öğrencilere yardım eden bir uygulama alanı değildir. İsteyen herkes psikolojik danışma hizmetinden yararlanır. Okullarda psikolojik danışma hizmetinden, çeşitli uyum sorunlarını çözmek isteyen, başarısızlık, karar verme güçlüğü gibi problemleri olan, kendini tanımak ve geliştirmek isteyen, geleceğe dönük meslek seçme planları bulunan, kişisel-sosyal problemleri olan vb. herkes yararlanabilir.

Psikolojik danışma hizmetlerinde; **“gizlilik, gönüllülük, saydamlık, koşulsuz kabul/saygı, empatik anlayış, güven, tarafsızlık”** gibi ilkelere uyulması gerekmektedir. Ayrıca danışma sürecinde **“ben dili”** ve **“özsaygı geliştirici dil”** ile iletişim kurulmalıdır.

Psikolojik danışmada danışman ile danışan arasındaki **iletişimi engelleyen/güçleştiren tutum ve davranışlar şunlardır:** danışmanın otoriter tutumu, pasif oluşu, duygusal konulardan kaçınması, yersiz yere güvenmesi, bazı konulardan kaçınması, danışana aşırı samimiyet göstermesidir.

1.1. Psikolojik danışma ile Psikoterapi farkı

Psikolojik Danışma ile Psikoterapi Arasındaki Farklar		
	PSİKOTERAPİ	PSİKOLOJİK DANIŞMA
1)	Klinik hizmeti veren bir kurumda (hastane ve klinikler) “anormal kişilerin” daha derin, kişilik bozulmalarına yol açmış, kişilik ve uyum sorunlarıyla ilgilenir.	“Normal kişilerin” daha hafif (orta dereceli ve derinleşmemiş) sorunlarıyla, günlük hayatta yapacakları uyumlar, olağan seçme ve karar verme gibi sorunlarıyla ilgilenir.
2)	Hastane ve kliniklerde verilen bir hizmettir.	Okullarda ve sosyal kurumlarda verilen bir hizmettir.
3)	Psikoterapi yardımı olan kişiler normal dışı (anormal) sayılır ve hasta olarak değerlendirilir.	Psikolojik danışma yardımı olan kişiler normal sayılır ve danışan olarak değerlendirilir.
4)	Uzun süre verilen bir yardım hizmetidir.	Psikoterapiye göre daha kısa süreli bir yardım hizmetidir.
5)	Daha çok tıbbi bir hizmet sayılmaktadır.	Psikolojik yardım hizmeti sayılmaktadır.
6)	Tanı ve tedavi amaçlanır.	Bireyin gelişmesi, uyum sağlaması ve kendini gerçekleştirmesi amaçlanır.

2. Bireyi tanıma hizmeti: Rehberlik hizmetleri içinde, öğrencinin gelişimine ve uyumuna yardımcı olabilmek için önce onu tanımak gereklidir. Ayrıca eğitim ortamından yeterli düzeyde yararlanabilmesi için de bireyi tanımaya gerek vardır. Bireyin yetenekleri, özellikleri, ilgileri, ailevi koşulları vb. yönleri hakkında bilgiler onun gelişimini izlemek ve yardımcı olmak için kullanılır. Bireyi tanıma hizmetindeki temel amaç, **bireyin kendini tanıması, kendi özellikleri hakkında bilinçlenmesi ve bu bilgiler ışığında gerçekçi seçimlere ulaşabilmesi ve kararlar alabilmesine yardımcı olmaktır.**

Bireyi tanımada en önemli görev sınıf öğretmenine düşer. Sınıf öğretmeni tanıma hizmetinde okuldaki rehberlik uzmanından da yardım alarak bu görevini sürdürür. Öğretmen, çeşitli yöntem ve tekniklerle sınıfındaki öğrenciler hakkında bilgi toplar ve bunları bir dosya haline getirir. Özellikle öğrencinin mesleğe yönelmesinde ve bir üst eğitim kurumunu seçme aşamasında bu bilgiler öğrenciye yardımcı olur.

2.1. Bireyin tanınması gereken yönleri

- **Fiziksel-biyolojik özellikleri:** Beden yapısı: boy, kilo gibi. Beden sağlığı: bedensel ve psikolojik sağlık, geçirdiği hastalıklar, özür ve engelleri
- **Davranışsal özellikleri:** Genel ve özel yetenekleri, ilgileri, güdülere, bilgi ve beceri düzeyi, tutum ve değerleri, tercih ve beklentileri (yöneldiği alanlar, okullar, iş ve meslek alanları, iş deneyimi), benlik tasarımı (kendini nasıl gördüğü, algıladığı), duygusal ve sosyal uyumu (çevreyle ilişkileri, uyumu)
- **Sosyo-kültürel ve ekonomik koşulları:** Ailenin yapısı, ailenin eğitim anlayışı ve tutumları, çocuklarına ilişkin beklentileri, ailenin sosyo-kültürel ve ekonomik durumu, çevredeki öğrenim olanakları, meslek alanları ve çalışma olanakları

2.2. Bireyi tanıma hizmetlerinin ilkeleri

- 1) Bireyi tanımanın asıl amacı; bireyin kendisini tanımasına yardımcı olmaktır.
- 2) Bireyi tanıma hizmetleri, tüm öğrencilere yöneliktir (Sadece sorunları olan öğrencilere yönelik değildir).
- 3) Birey, tüm yönleriyle tanınmalıdır (Sadece zihinsel değil, psikolojik, fiziksel, sosyo-kültürel gibi özelliklerinde tanınması gerekir).
- 4) Bireyi tanıma hizmeti sürekli (Çünkü öğrenciler sürekli değişme ve gelişme içindedirler. Belli bir dönemde ölçülen özellikler o döneme özgüdür).
- 5) Birey, tek bir ölçme aracına dayanılarak değerlendirilmemelidir. Çeşitli bireyi tanıma yöntem ve tekniklerinden elde edilen bilgileri bir arada bütün olarak kullanmak ve değerlendirmek gerekir.
- 6) Amaca en uygun bireyi tanıma tekniği veya ölçme aracı kullanılmalıdır.
- 7) Bireyi tanıma teknikleri bireyi tanımada amaç değil, araçtır.
- 8) Kullanılan bireyi tanıma tekniği, o bireyin gelişim özelliklerine uygun olmalıdır.
- 9) Bireyi tanıma hizmetleri, takım halinde birlikte çalışmayı gerektirir.
- 10) Birey hakkında elde edilen özel bilgilerin gizliliği korunmalıdır. Özel ve gizli olmayan bilgilerden ise ilgili herkesin (öğrenci, öğretmen, veli) yararlanması sağlanmalıdır.
- 11) Bireyi tanıma teknikleri sonucunda elde edilen bilgiler objektif, geçerli ve güvenilir olmalıdır.

2.3. Bireyi tanımada kullanılan teknikler

- a) Test teknikleri:** İlgi envanterleri, yetenek ve başarı testleri, kişilik test ve envanterleri, tutum testleri ve ölçekleri
- b) Test dışı teknikler:** Gözlem, görüşme, otobiyografi, kimdir bu, sosyometri, sosyodrama, psikodrama, derecelendirme ölçekleri, anket, arzu listeleri, problem tarama listesi, vaka incelemesi, anı defteri, oyun terapisi, ev ziyaretleri.

3. Bilgi toplama ve yayma hizmeti: Öğrencilerin eğitsel, mesleki veya kişisel-sosyal konularda ihtiyaç duyabileceği her türlü bilgiyi toplayarak bunları öğrencilerle paylaşma adına yapılan çalışmalar, bilgi toplama ve yayma hizmeti kapsamına girer. Bu hizmetin amacı, kendisine yardım edilecek kişinin ihtiyacı olan bilgiyi sağlamaktır. Öğrencilerin yararlanacakları bilgilerin bir kısmı okuldan, bir kısmı da okul dışından toplanır. Bu hizmet kapsamına şunlar girer:

- Okul içi programlar, seçmeli dersler, ders ya da sınıf geçme koşulları
- Ortaokulun sonunda öğrencilere gidebilecekleri çeşitli liseler, bunların yapısı, niteliği, giriş koşulları
- Lise öğrencilerine üst eğitim kurumları (üniversiteler) hakkında bilgiler
- Mesleğe yöneltmede meslekleri tanıtmak amacıyla güncel ve yeterli bilgiler
- Okuldaki ve çevredeki eğitsel ve kültürel etkinlikler
- Yardım hizmetleri, yararlanabilecekleri kurumlar, Part-time iş olanakları

Öğrencileri bilgilendirme çalışmaları; bireysel ve grup psikolojik danışma, bireysel rehberlik ve grup rehberliği, derslerde öğretmenler tarafından ders konusu veya ünitesi gibi ele alınıp öğrencilere aktarma, okul gazetesi, haber bültenleri, duyuru panoları hazırlama, okulda meslek günleri ve geceleri düzenleme, film/video/resim gibi işitsel ve görsel araçları kullanma, eğitsel ve mesleki durumlarla ilgili grup tartışmaları düzenleme, öğrencilerle birlikte ilgili okullara ve iş yerlerine geziler düzenleme, ilgili derslere bağlantı kurarak eğitsel ve mesleki konularda öğrencilere ödev ve proje verme, okulda konferans, panel veya seminer düzenleme şeklinde yapılabilir.

4. Yöneltilme ve yerleştirme hizmeti: Öğrencilerin kendi ilgi, yetenek ve ihtiyaçları doğrultusunda çeşitli okullara, programlara, bransa, alana, seçmeli derslere, sosyo-kültürel ve eğitsel etkinliklere, iş ve meslek alanlarına yönelmeleri ve yerleşmeleri amacıyla yapılabilecek yardım hizmetlerini kapsar. Ayrıca psikolojik danışma hizmetinden yararlanması için teşvik edilmesi, eğitimi sırasında kısa süreli iş, staj, uygulama alanlarına yönelmesine ve yerleşmesine yardım edici çalışmalar da bu hizmete girer. Bu hizmetteki amaç, öğrenci adına karar vermek, öğrenciyi belirli bir seçime zorlamak veya yönlendirmek değil, onun kendisi için daha doğru seçimler yapmasını sağlamaktır. **Yöneltilmede önce yetenek, sonra ilgi, daha sonra da başarı ölçüt alınır.**

Yöneltilme ve yerleştirme hizmeti bireyi tanıma, bilgi toplama ve sunma hizmetleriyle bağlantılı ve bir anlamda bu hizmetlerin devamı olarak yürütölür. Yöneltilme ve yerleştirme hizmetleri süreklilik içinde, her kademedede ve türdeki okulda okuyan tüm öğrencilere yöneliktir. Bu hizmetin öğretmen, rehberlik uzmanı, okul yönetimi, veliler, çevredeki ilgili kurum ve kişilerle iş birliğı içinde yürütölmesi gerekmektedir.

Yöneltilmede uyulması gereken ilkeler

- 1) Kişisel sorumluluk:** Yöneltilme çalışmaları zorlayıcı değil, özendiricidir. Hangi okula ve programa yönelceğıne, kişinin kendisi karar verecek, bu kararın sorumluluğunu da kendisi taşıyacaktır.
- 2) Süreklilik:** Yöneltilme hizmetleri bir süreçtir. Okul öncesinden başlayan bu süreç emekliliğe kadar sürdürölmesi gereken bir hizmettir.
- 3) Fırsat eşitliğı:** Yöneltilmede, seçici veya eleyici bir tutuma yer yoktur. Yöneltilme hizmetinde amaç, herkesin yetenek ve ilgisine uygun bir okula ve programa yerleştirilmesidir. Bu amaç doğrultusunda bir kimse, yeteneğıne uygun olan ve ilgi duyduğı bir alana yönelmekten alıkonamaz.
- 4) Bütönlük:** Yöneltilme bir bütündür; örgün eğitim gibi, yaygın eğitimi de kapsamaktadır, ilkökul, ortaokul ve ortaöğretimde her öğrenci, dahası sistemden kopan öğrenci de kendi durumuna uygun bir yere yerleştirilmektedir.

Yerleştirme hizmetleri hizmetin verildiğı yere ve hizmetin niteliğıne göre çeşitlilik gösterir.

- Hizmetlerin verildiğı yere yerleştirme;** okul içi (okulda açık olan alan/bölömlere, programlara, eğitsel kollara, sanatsal ve kültürel etkinliklere, seçmeli derslere) ve okul dışı (okul dışındaki iş ve mesleklere, bir üst eğitim kurumuna, programlara, sanatsal ve kültürel etkinliklere) olarak ikiye ayrılır.
- Hizmetlerin niteliğıne göre yerleştirme;** eğitsel (program, alan/bölüm, kurs, ders, üst okullara yerleştirme), mesleki (iş veya mesleğe yerleştirme) ve sosyal (sosyal, kültürel, eğitsel kol vb. etkinliklere yerleştirme) yerleştirme olmak üzere üçe ayrılır.

5. İzleme ve değıerlendirme hizmeti: İzleme ve değıerlendirme hizmeti, daha önceden yapılan rehberlik hizmetlerinin bir devamıdır. İzleme ve değıerlendirme hizmeti, herhangi bir rehberlik hizmeti verildikten sonra bunların sonuçlarını takip etmektir. Bu doğrultuda, bu hizmetler sonucunda bir değıişimin olup olmadığı, olmuşsa nasıl bir değıişimin olduğunun incelenmesi bu hizmetin kapsamına girer.

Mesela; yöneltilme ve yerleştirme sürecinin sonu ne olmuştu? , Psikolojik danışma yardımı alan öğrencide beklenen değıişiklik gerçekleşmiş midir? , Oryantasyon hizmetleri öğrencilere ne ölçüde yararlı olmuştu? , Okul içinde bir eğitici kola yerleştirilen öğrenci veya okul dışında part-time işe yerleştirilen öğrenci o konuma ne derece uyum sağlamıştu? gibi bütün bu hizmetlerin izlenip değıerlendirilmesi gerekir. Böylece yapılan hizmetlerin ne derece etkili ve yararlı olduğuna anlaşılr, gerekiyorsa hizmetler sürdürölür veya yeni düzenlemeler yapılır.

İzleme ve değıerlendirme hizmeti, **rehberlik çalışmalarının kendisi için bir geri bildirim (dönüt) niteliğı taşılr.** Bu nedenle izleme ve değıerlendirme hizmeti, rehberlik çalışmalarının kalitesinin artırılması için büyük önem taşılr.

İzleme ve değıerlendirme hizmetleri ikiye ayrılır;

- 1) Okul içi izleme ve değıerlendirme:** Okul içinde çeşitli alanlarda rehberlik hizmeti alan öğrencilerde sürecin ve sonucun izlenmesidir.
- 2) Okul dışı izleme ve değıerlendirme:** Okuldan mezun olmuş bireyleri izleme de, bu hizmet kapsamına girer. Okulu bitirenler ne yapıyor? Ne kadarı alanıyla ilgili bir üst eğitim kurumunda okuyor, ne kadarı çalışıyor, ne gibi işlere yöneltiler? Bunları değıerlendirmek için mezunlarla ilişkiyi koparmayıp, mektup, görüşme, eski mezun günleri düzenleme gibi yollarla bu bilgileri toplayıp verilen hizmetleri izleyip değıerlendirmek gereklidir. Okul dışı izleme hizmeti, okul içi izleme hizmetine göre daha zor gerçekleştirilir.

6. Oryantasyon (duruma alıştırma) hizmeti: Okula yeni başlayan öğrencilere, eğitim yılının başında yeni girdikleri ortama kısa sürede alışmalarına yardımcı olmak üzere yapılan çalışmaları kapsayan hizmettir. Bu amaçla **okulun kendisi** (tarihçesi, binanın yapısı), **kuralları ve işleyişi** (disiplin kuralları ve yönetmeliği, sınıf/ders geçme ve yönetmeliklerin bildirilmesi, öğrenci özlük hakları, rehberlik hizmetlerinin ve diğer öğrenci kişilik hizmetlerinin tanıtılması, okulda uygulanan eğitim programının tanıtımı: özel kurslar, seçmeli dersler, yatay ve dikey geçişler, okul içinde çeşitli programlar) **okulda ve o çevrede ihtiyaçlarını** (okuldaki ve çevredeki yemek, barınma, alışveriş olanakları, sosyal, kültürel ve eğitsel etkinlikler ve olanaklar, haberleşme, ulaşım, sağlık kuruluşları bilgileri) nasıl karşılayacakları hakkında öğrencilere bilgi verilir. Bu bilgi verme çalışmaları, okulu ve çevreyi tanıtım gösterileri, tanışma çayları, çevreyi tanıma gezileri şeklinde de verilebilir.

Oryantasyon çalışmalarının temel amacı, öğrencileri yeni bir duruma veya ortama alıştırmaktır. Oryantasyon çalışmaları, başta yeni öğrenciler olmak üzere tüm öğrencilere, yöneticilere, öğretmenlere, uzman personele ve velilere açık olmalıdır. Bu hizmetin yürütülmesinde okul öğretmenlerinden, eski mezunlardan ve üst sınıflardaki öğrencilerden de yararlanılır.

Oryantasyon hizmetiyle öğrencinin yeni geldiği bir ortamda karşılaşabileceği güçlükler en aza indirilerek, yeni duruma kolay alışması sağlanır, kendini yalnız ve çaresiz hissetmesi önlenir. Böylece öğrencinin daha başarılı olması beklenir, öğrenmeye karşı güdülenmesi artar ve bazı sorunların çıkması engellenebilir. Bu bakımdan oryantasyon hizmetinin “**uyum sağlayıcı**” işlevinin yanı sıra “**koruyucu ve önleyici**” bir işlevi de vardır.

7. Sevk (Refere, yardım almaya yönlendirme) hizmeti: Sevk hizmetleri, okul içinde veya dışında öğrenci ve velilerin ihtiyaç duydukları psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerine yönelik çalışmaları kapsar. Sevk hizmeti; öğretmen ya da psikolojik danışmanların kendi bilgi ve becerilerini, yeterliliklerini aşan problem durumlarıyla karşılaştıklarında öğrenciyi gerekli kişi veya kurumlara yardım almak üzere yönlendirmeleri hizmetidir.

Bir öğretmen, öğrencinin dile getirdiği sorunun niteliğine göre, sorun kendi yeterliliğini aşıyorsa öğrenciyi mutlaka yardım almak için psikolojik danışmana yönlendirmelidir (sevk etmelidir). Eğer sorun okulda çözümlenemiyorsa veya okulda psikolojik danışman yoksa öğrencinin ilgili rehberlik ve araştırma merkezine (RAM) başvurması sağlanmalıdır. Öğrenciler, yaşadıkları sorunların içerik ve niteliğine göre ruh sağlığı alanında doğrudan ve destekleyici hizmet veren farklı uzmanlardan (psikiyatrist, psikolog, psikolojik danışman, sosyal hizmet uzmanı, özel eğitim uzmanı gibi) yardım almak zorunda kalabilirler. Sevk hizmeti mutlaka aile ile işbirliği içerisinde yürütülmelidir.

B. Okullarda Dolaylı Sunulan Rehberlik Hizmetleri

1. Rehberlik program-plan hazırlama hizmeti: PDR hizmetleri planlı, programlı, örgütlenmiş bir biçimde ve profesyonel düzeyde yürütülen hizmetler bütünüdür. Okullarda verilecek PDR hizmetlerinin önceden hazırlanan bir programa dayalı olarak yürütülmesi gerekir. Böylece çalışmalar daha ekonomik ve verimli bir şekilde yürütülecektir. Bu amaçla okul psikolojik danışmanı (ya da okul rehberlik servisi) tarafından her eğitim-öğretim yılının başında okul rehberlik programı hazırlanmaktadır.

Türkiye’de okul rehberlik hizmetleri için hazırlanan ve uygulanan üç tür rehberlik programı bulunmaktadır.

- **Rehberlik hizmetleri il/ilçe çerçeve Programı:** Rehberlik ve Araştırma Merkezleri (RAM) tarafından hazırlanan ve her öğretim yılı için geliştirilip okullara gönderilen programdır.
- **Okul PDR programı:** RAM’lerin gönderdiği çerçeve planı dikkate alınarak, her okul için okul rehberlik servisinde eğitim-öğretim yılının başında hazırlanan programdır. Bu program, bir yıl boyunca yürütülecek çalışmaları kapsayan programdır.
- **Yıllık sınıf rehberlik programı:** Sınıf öğretmenlerinin kendi sınıfları için rehberlik saatlerinde uygulanması amacıyla Okul PDR programı dikkate alınarak hazırlanan programdır. 2006-2007 öğretim yılından itibaren ilkokul, ortaokul ve ortaöğretim (lise) kurumlarında uygulamaya konulan programdır.

Okulun rehberlik programları hazırlanıp geliştirilirken; öğrencilerin ilgileri, ihtiyaçları, gelişim düzeyleri, okulun özellikleri (türü, okulun bulunduğu çevre, okulun personel ve fiziksel olanakları), amaçları, işleyişleri, uygulanan öğretim programı dikkate alınması gerekir. Bu nedenle tek tip bir okul rehberlik programı yoktur, okula özgü bir rehberlik programı vardır. PDR programı hazırlanırken programın işlevselliği ve uygulanabilirliğinin mutlaka göz önünde bulundurulması gerekir.

Okul rehberlik programını hazırlamada ve geliştirmede en önemli görev okul rehberlik servisindeki psikolojik danışmanlarıdır. Ayrıca işbirliği ilkesine dayalı olarak sınıf rehber öğretmenlerine ve okul müdürüne de önemli görevler düşmektedir.

- **Psikolojik danışmanın görevi;** il/ilçe çerçeve programını temel alarak okulunun rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri programını sınıf düzeylerine, okulun türüne ve öğrencilerin ihtiyaçlarına göre hazırlar. Rehberlik programının ilgili kısmının uygulanmasında sınıf öğretmenlerine rehberlik eder.
- **Müdürün görevi;** okul rehberlik hizmetlerinin yürütülmesi ile ilgili yıllık planının hazırlanması sağlar ve uygulanmasını takip eder. Okul rehberlik hizmetlerinin planlarını tasdik ederek birer örneğini, ders yılının başladığı ilk ay içerisinde, yıl sonu çalışma raporunun bir örneğini ise ders yılının tamamlandığı ay içerisinde bağlı bulunduğu rehberlik ve araştırma merkezine (RAM) gönderir.
- **Sınıf öğretmenin görevi ise;** rehberlik servisinde verilen yıllık çalışma planı çerçevesinde kendi sınıfı için yıllık sınıf rehberlik çalışma planı hazırlar ve bir örneğini rehberlik servisine verir.

2. Müşavirlik (konsültasyon) hizmeti: Müşavirlik hizmeti, Okuldaki rehberlik uzmanının, okulda "**ortak rehberlik anlayışı**" oluşturmak amacıyla yönetici, öğretmen ve ailelere rehberlikle ilgili konularda bilgi vermesidir.

Rehberlik uzmanı, ortak rehberlik anlayışı oluşturma adına bu kişilerin rehberlik konularında bilgi ve becerilerini artırmayı amaçlar. Öğretmenler, yöneticiler ve aileler işbirliği içerisinde rehberlik hizmetlerini sunarlar.

Müşavirlik hizmetinin temel amacı; ortak ve yeterli bir rehberlik anlayışının yürütülmesini temel alarak, **rehberlik hizmetlerinin etkililiğini artırmaktır.**

Okullarda müşavirlik hizmetleri kapsamında yapılabilecek bazı çalışmalar şunlardır:

- Okul rehberlik programını hazırlama ve uygulamada, okul yöneticileri ve sınıf öğretmenleriyle işbirliği yapma
- Okul yöneticilerine ve öğretmenlere, okuldaki rehberlik hizmetleri hakkında tanıtıcı bilgiler verme
- Okulun olanaklarının rehberlik hizmetleri kapsamında daha rasyonel (akılcı) olarak kullanılmasında yönetici ve öğretmenlerle işbirliği yapma
- Rehberlikle ilgili olarak hazırlanmış çeşitli yazılı, basılı dokümanları, yönetici ve öğretmenlerle paylaşma
- Okulda daha etkili bir öğrenme ortamı oluşturma
- Öğretmenlerin, öğrencilerin sorunlarıyla ilgili çalışırken daha başarılı olmaları adına yeterliliklerini artırıcı çalışmalar yapma ya da özel ihtiyaçları ve problemleri olan öğrencileri tanımak ve onlara yardım etmek isteyen öğretmenlere yardımcı olma
- Olumsuz öğretmen davranışlarını değiştirme çabaları
- Öğrenme güçlüğü yaşayan öğrencilere yardım etmek için, onlarla ilgili olan öğretmen işbirliği yapma
- Okul yöneticileri ve öğretmenlerin PDR ile ilgili kitap, dergi ve benzeri yazılı dokümanlardan yararlanmalarını sağlama
- Veliye okulun amacını, programını ve politikasını tanıtmak
- Ev ortamında öğrenciyi olumsuz etkileyen koşulları ortadan kaldırma (yani olumluya dönüştürme)

3. Araştırma ve değerlendirme hizmeti: Okullardaki PDR programlarının her yıl geliştirilip yenilenmesi (güncellenmesi) gerekir. Bu ise ancak araştırma ve değerlendirme çalışmalarıyla sağlanabilir.

Rehberlik hizmetlerinin bilimsel olarak yapılabilmesi ve etkisinin artırılması için araştırma ve değerlendirme hizmeti gereklidir. Psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerinin gerçekçi ve etkili olup olmadığı, rehberlik hizmetlerini sunmaya nereden ve nasıl başlanacağı, araştırma ve incelemelere dayalı sayısal veriler ve kanıtlar kullanılarak değerlendirilebilir.

Bu kapsamda okulun ve öğrencilerinin sorunlarının ve ihtiyaçlarının tespit edilmesi, yapılan rehberlik faaliyetlerinin sonuçlarının doğru değerlendirilmesi, program varsa aksayan yönlerinin düzeltilmesi, özellikle psikoloji alanındaki yeni gelişmelerin programa dâhil edilmesi gibi çalışmalar yapılmaktadır.

Mesela; okulda öğrenci başarısını düşüren faktörleri tespit etmek amacıyla tüm okula uygulanan anket çalışmaları veya okulda yapılan ihtiyaç analizi çalışmaları bu hizmet kapsamında ele alınır.

Araştırma ve değerlendirme hizmetleri bir plan dâhilinde yapılmalı, sonuçları personele bildirilmeli, hizmetlerdeki sürekliliği sağlayabilmek için sonuçlara yönelik raporlar kayıt altına alınıp arşivlenmelidir.

Araştırma ve değerlendirme hizmetleri kapsamında yapılabilecek bazı çalışmalar şunlardır:

- Öğrencilerin başarılarını olumsuz olarak etkileyen okul-içi ve okul dışı faktörleri belirlemek
- Öğrencilerle yürütülen psikolojik danışma, grup rehberliği gibi çalışmaların sonuçlarını değerlendirmek
- Öğrencilerin psikolojik yardım ihtiyaçlarını saptamak
- Öğrencilerin, öğretmenlerin ve ailelerin okula yönelik beklentilerini araştırmak
- Okulun olanaklarının ne düzeyde ve nasıl kullanıldığını incelemek
- Öğrencilerin yaşadıkları problemleri ve ihtiyaçları saptamak
- Öğrencilerin ilgi, yetenek ve bazı kişisel özelliklerini belirlemek
- Farklı konularda psikolojik ölçme araçları geliştirmeye yönelik çalışmalar yapmak
- Öğrenciler arasındaki sosyal ilişkileri incelemek
- Öğrencilerin okula uyum sorunlarını ve öğrenme güçlüklerini belirlemek
- Psikolojik danışma ve rehberlik alanındaki bilimsel gelişmeleri ve yapılan araştırmaları takip etmek

4. Çevre ile ilişkiler: Okul, içinde bulunduğu çevreyi etkileyen ve çevreden de etkilenen bir kurumdur. Bu nedenle okul yöneticisi, psikolojik danışman ve okulda görevli diğer öğretmenlerce okulun çevresel özelliklerinin bilinmesi ve çevreyle ilişkilerin sürdürülmesi gerekir.

Okulun yakın veya uzak çevresinde öğrencilerin yararlanabilecekleri birtakım olanakların yanında, öğrenciler için zararlı olabilecek bazı durum, kişi veya kurumlar olabilir. Tüm bunlar, öğrenci gelişimi üzerinde etkilidir. Bu nedenle okul çevresinin dikkate alınması, öğrencileri olumsuz etkileyen durumların giderilmesi için bazı çalışmaların yapılması gerekir. Ayrıca çevrede öğrencilerin yararlanabileceği olanak ve fırsatları araştırarak, öğrencilerin bu konularda bilgilendirilmesi için de birtakım çalışmaların yapılması gerekir.

Çevreyle ilişkiler kapsamında yakın çevredeki okulların PDR servisleriyle de karşılıklı yardım alışverişinde bulunulabilir ve ortak çalışmalar yapılabilir. Ayrıca çevredeki psikolojik yardım veren diğer kuruluşlarla da (RAM, hastane) bağlantı kurularak, öğrencilerin ve veliler buralardan da yararlanmaları sağlanabilir.

Çevre ile ilişkiler kapsamında okulun çevreye tanıtılması da önemlidir. Okulun özelliklerinin, ihtiyaçlarının, çevreye katkılarının çevre tarafından bilinmesi çevrenin okula olan ilgisini arttıracak ve okulun çevre tarafından desteklenmesini sağlayacaktır.

5. Veli ile ilişkiler: Öğrencinin eğitiminde okul ve ev yaşantısı arasında paralellik sağlandığı ölçüde olumlu sonuçlar alınabilir. Anne babalar çocuklarının genellikle ders başarısı (bilişsel gelişimi) ile ilgilenmekte, çocuklarının diğer gelişim özelliklerini (fiziksel, psikolojik, sosyal, ilgi, yetenekler, kişilik özellikleri) ise göz ardı etmektedirler. Bunun sonucunda da, anne baba ile çocuğun beklenti düzeyi ve yönü farklı olmakta bu da sorunlar yaşanmasına neden olmaktadır. Anne babaların çocuklarının fiziksel, psikolojik, sosyal ve duygusal gelişimleri konularında da bilgi sahibi olarak çocuklarını tanımaları, çocuklarının önündeki engelleri kaldırarak onların gelişimlerine katkı sağlayacaklardır.

Anne babaları eğitim sürecine katmanın veya onların desteğini almanın yolu, onları okuldaki çalışmalar ve uygulamalar hakkında bilgilendirmek, ihtiyaç duydukları konularda rehberlik yapmaktan geçer. Velilere eğitim sürecinde kendilerine ihtiyaç duyulduğunu hissettirmek gerekir. Bu amaçla belli bir programa dayalı olarak anne-baba rehberliği çalışmaları yapılabilir.

Uyarılar: Müşavirlik hizmeti ve veli ile ilişkiler hizmeti karıştırılmaktadır.

Müşavirlikte genellikle öğrencinin bir sorunu vardır, bu sorunu çözmek için rehber öğretmen öğrenciyle ilgili diğer kişilerle (veli, öğretmen, yönetici) işbirliği yapar. Fakat veli ile ilişkilerde ortaya çıkmış bir sorun yoktur, rehberlik hizmetlerine katkı olsun diye velinin desteğini isteme vardır.

Uyarılar:

- Rehberlik hizmetleri bir bütündür, birbirlerini tamamlar.
- Hizmetler birbirlerinin alanını kısmen kapsa da kendi özgü etkinlikleri de içerir.
- Hizmetler arasındaki ilişkiler aynı ağırlıkta ve yoğunlukta olan çok yönlü bir yapıya sahiptir.

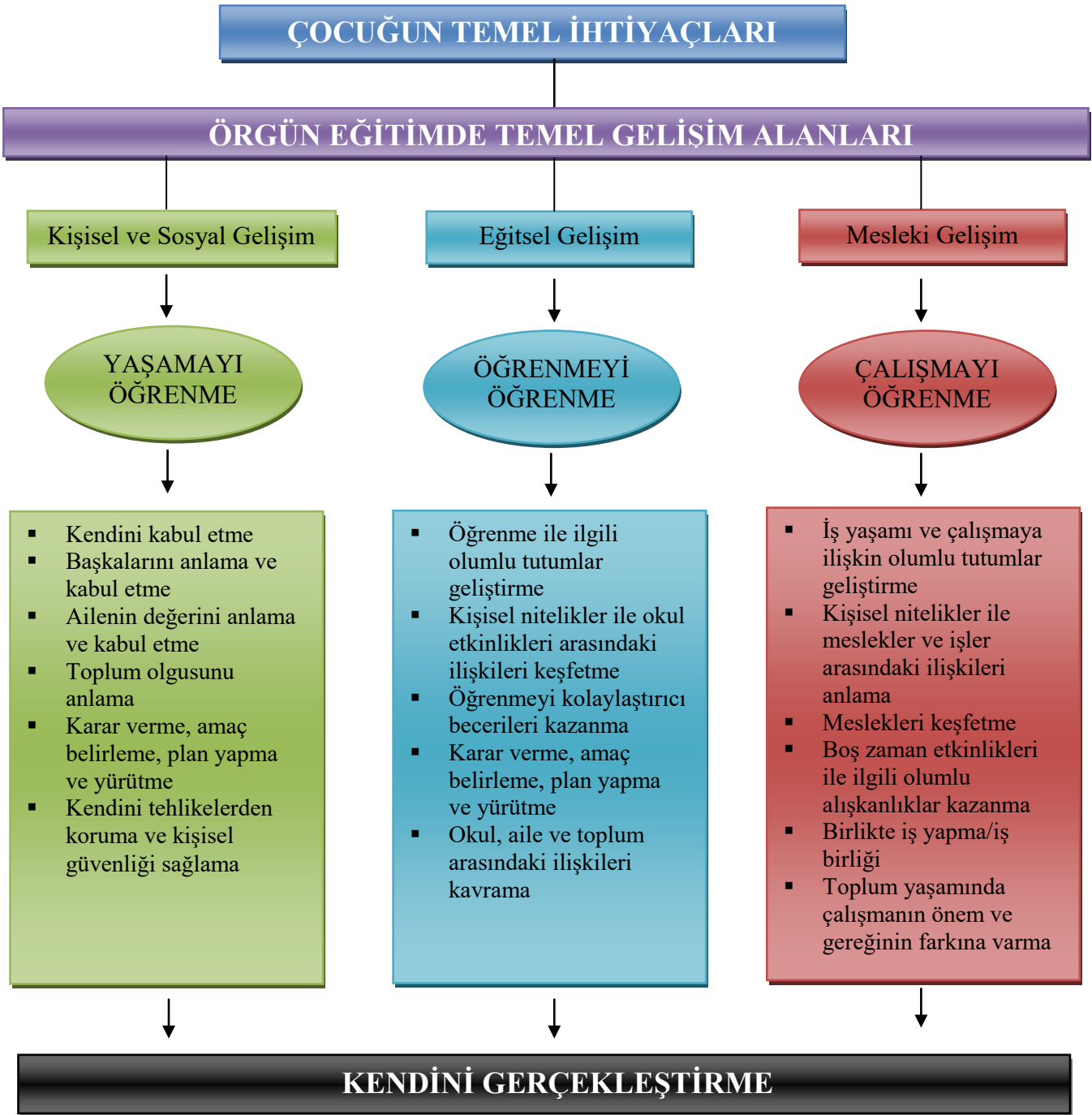
Ülkemizde son yıllarda uygulanmaya çalışılan gelişimsel rehberlik anlayışı; öğrencinin büyüme ve gelişme süreci içinde;

“kişisel-sosyal”

“eğitsel”

“meslekî” gelişim alanlarında temel ihtiyaçlarını karşılama ve bu alanlarda döneme özgü gelişim görevlerini yerine getirmede gerekli yeterlikleri kazandırmayı amaçlar. Bunu aşağıdaki şemada inceleyebiliriz:

Gelişim Alanları ve Temel İhtiyaçları, Rehberlik Açısından Nasıl Sınıflandırılmaktadır?

1. Eğitsel Rehberliğin Tanımı ve Kapsamı

Eğitsel rehberlik; bireylerin eğitim ortamlarından en yüksek düzeyde yararlanabilmeleri ve akademik başarılarını arttırabilmeleri için sunulan rehberlik hizmetlerini kapsar. Çocuğun eğitsel gelişim alanında ona belli yeterlilikler kazandırmak, öğrenmesini kolaylaştırmak, karşılaştığı güçlükleri gidermesine yardımcı olmak ve böylece uygun ve etkin öğrenme ortamı oluşturmaya yönelik hizmetlere “eğitsel rehberlik” denir.

Bireyin ilgi ve yeteneklerine uygun bir eğitim kurumunu, dalını seçmesi ve bu alanda başarılı olması için kendisine uygulanan yardımların tümüne ‘eğitsel rehberlik’ denir.

Eğitsel rehberlik hizmetleri, koruyucu (önleyici) ve geliştirici hizmet boyutlarında sürdürülmektedir. Eğitsel rehberlik hizmetleri tüm öğrencileri kapsayan planlı, sistemli ve sürekli etkinlikler bütünüdür. Etkinlikler öğrencilere genelde gruplar halinde (sınıf rehberliği yöntemi şeklinde) sunulur ve takım çalışmasını gerektirir. Her öğrenim düzeyinde sunulur ve daha çok bilgi vermeye yöneliktir.

2012 KPSS: Emre, yeni başladığı Anadolu lisesinde, alanlardan kendi ilgi ve yeteneklerine uygun olanı seçmek istemektedir.

Buna göre aşağıdakilerden hangisi, Emre’ye verilmesi gereken en uygun rehberlik hizmetidir?

- A) Kişisel rehberlik
C) Bireysel psikolojik danışma
E) Oryantasyon
- B) Eğitsel rehberlik**
D) Bilgi toplama ve yayma

2006 KPSS: Yeteneklerinin altında ve üstünde başarı gösteren öğrencileri belirlemek aşağıdaki rehberlik servislerinden hangisinin görevidir?

- A) Mesleki rehberlik
C) Grup rehberliği
E) Psikolojik rehberlik
- B) Eğitsel rehberlik**
D) Kişisel rehberlik

2. Eğitsel Rehberliğin Amacı

Eğitsel gelişim alanında bireyin temel amacı; “**öğrenmeyi öğrenmesi**” dir. Yani amaç çocuğa balık vermek değil, balık tutmayı öğretmektir.

Eğitsel rehberliğin genel amaçları şunlardır:

- Öğrencinin okula ve okulun bulunduğu çevreye uyum sağlama (oryantasyon)
- Etkin ders çalışma becerilerini kazanma
- Eğitsel kararlar vermesi ve seçimler yapma
- Başarıyı engelleyen etmenleri azaltma ya da ortadan kaldırma
- Öğrencilerin ilgi, yetenek, eğilim ve özelliklerine uygun bir eğitsel ortam oluşturma
- Okul yaşamı ile mesleki yaşamı arasındaki ilişkiyi sağlama

3. Eğitsel Rehberlik Kapsamında Yapılan Etkinlikler

Eğitsel rehberlik kapsamında yapılan etkinliklerin genel amacı; bireylerin eğitim ortamlarından en yüksek düzeyde yararlanabilmelerini sağlamak ve akademik başarılarını arttırabilmektir.

- Öğrencilerin ilgi, yetenek ve kişilik özelliklerine göre uygun okul, alan, ders ve eğitsel kol seçmelerine yardım etmek
- Okulu ve çevrelerini tanımalarına ve uyum sağlamalarına yardım etmek
- Öğrencilerin kendilerine uygun öğrenme stratejileri geliştirmesine, öğrenme engelleriyle baş etmesine, verimli ders çalışma alışkanlığı kazanmalarına yardımcı olmak
- Başarıyı arttırıcı yollarını öğrenerek öğrenme güçlüklerinden kurtulmalarına yardımcı olmak
- Yeteneklerinin altında ve üstünde başarı gösteren öğrencileri tespit etmek
- Özel eğitime muhtaç öğrencileri tespit etmek
- Üst eğitim kurumları hakkında bilgi vermek
- Motivasyonu arttırıcı çalışmalar yapmak
- Okuma alışkanlığı, not tutma becerisi, ders dinleme becerisi kazandırmak
- Çalışma ortamı düzenleme becerisi kazandırmak
- Ders araçlarını etkili kullanma becerisi kazandırmak
- Akran danışmanlığı/rehberliği çalışmaları yapmak

4. Akran Danışmanlığı

Üst sınıftaki öğrencilerden gerekli desteği sağlayabilecek nitelikte olanların seçilip eğitime tabi tutulması ve bu öğrencilerin kendi yaşitlarına ve alt sınıftaki öğrencilere danışmanlık yapmasıdır. Akran danışmanları, başarılı, iletişimi kuvvetli, anlama ve ikna kabiliyeti yüksek, herkesin arkadaş olmak istediği gönüllü öğrenciler arasından seçilir.

5. Eğitsel Rehberlik ve Sınav Kaygısı

Kaygı bir huzursuzluk hissi, nedeni/kaynağı bilinmeyen bir endişe ve korku halidir. Birey kaygılıyken sürekli bir gerilim, sinirlilik ve tedirginlik halindedir. Birey kendini yetersiz bulur ve kendine güveni azalmıştır. Kaygısı fazla olan bireylerde, mide ağrısı, çarpıntı, nefes alma güçlüğü, aşırı terleme, yüzlerde ve ellerde soğukluk gibi somatik belirtiler (kaynağı psikolojik kaynaklı bedensel bozukluklar) görülür.

Kaygıya sebep olan başlıca duygu ise **strestir**. Kaygıya sebep olan diğer bazı faktörler; çatışma, engellenme, başarısızlık duygusu, özgüven eksikliği, yaşam koşullarındaki ani değişiklikler, kontrol edilemeyen olaylar (ölüm), travmaya sebep olan olaylar (deprem, savaş, darp, kaza), bireyin sınırlarını zorlayan dış koşullar (sınav, yalnızlık).

Sınav kaygısı ise, kaygının özel bir durumudur. Sınav kaygısı yüksek olan bireyler, sınavda başarısız olacakları endişesiyle, dikkatlerini testteki sorulara veremezler. Dikkat dağıldığından sorulardaki doğru cevaba ilişkin ipuçlarını fark edemezler, basit soruları bile yapamaz hale gelebilir. Bu da kaygının giderek artmasına neden olur ve çok iyi bilinen bilgiler bile hatırlanamaz. Yani unutkanlık ortaya çıkabilir. Sınav kaygısı yüksek olan bireyler, başkalarının eleştirisi ve yargılamalarına aşırı duyarlılık gösterirler, sürekli olarak özeleştiriye bulunurlar ve öz benlik kavramlarına ilişkin değerlendirmeleri genelde olumsuz olur.

Öğrenme için belli oranda (normal düzeyde) kaygı gereklidir. Ancak aşırı ve yetersiz kaygı öğrenmeyi olumsuz etkiler. Yani normal düzeydeki kaygı olumlu, aşırı ve yetersiz kaygı ise olumsuz sayılmaktadır. Önemli olan sınav kaygısını yok etmek değil, sınav kaygısıyla yaşamayı öğrenmektir. Belli bir düzey de kaygının içimizde var olmasını normal kabul etmeliyiz.

2009 KPSS: ÖSS'ye hazırlanan lise son sınıf öğrencisi Nurten, kendisine güvenen bir kişiliğe sahip olmasına ve derslerine çok çalışmasına karşın, deneme sınavlarında bile aşırı heyecanlanarak istediği puanları elde edememektedir.

Sınavlarda yaşadığı endişe yüzünden, gelecekte başarılı bir avukat olamayacağını düşünen Nurten'e verilecek rehberlik yardımı öncelikle aşağıdaki problem alanlarından hangisine yönelik olmalıdır?

- A) Eğitsel rehberlik
- B) Kişisel - sosyal rehberlik
- C) Akran eğitimi
- D) Mesleki rehberlik
- E) Yönlendirici rehberlik

5.1. Kaygı ve sınav kaygısıyla başa çıkma yöntemleri: Birey kaygı yaratan durumları ortadan kaldırmak veya onlara uyum yapmak için bazı girişimlerde bulunur. Bu girişimlerin bir bölümü bilinçli başa çıkma davranışları iken, diğer bölümü bilinçsiz olarak kullanılan savunma mekanizmalarıdır.

Bilinçli başa çıkma yolları ise şunlardır; bedeni kontrol etme ve gevşeme egzersizleri yapma, kaygının kaynağını bulmaya yönelik zihinsel düzenleme tekniği yapma, sınavla ilgili yanlış inanç ve düşünceleri değiştirme, zaman yönetimi (zamanı iyi kullanma alışkanlığı kazandırma) ve verimli ders çalışma yöntemlerine göre çalışma gibi becerileri kazandırmaktır. Ayrıca sınav kaygısını azaltmada PDR uzmanından da destek alınabilir.

2012 KPSS: Aşağıdakilerden hangisi üniversite sınavına hazırlanan öğrencilerin sınav kaygısını azaltmada diğerlerine göre daha az etkilidir?

- A) Verimli ders çalışma yöntemlerine göre çalışma
- B) Bedeni kontrol etme ve gevşeme egzersizleri yapma
- C) Sınavla ilgili yanlış inanç ve düşünceleri değiştirme
- D) Zamanı iyi kullanma alışkanlığı kazanma
- E) **Ders çalışırken müzik dinleme**

1. Mesleki Rehberliği Tanımı ve Kapsamı

Mesleki rehberlik; bireylerin çeşitli meslekleri tanımaları, kendi ilgilerine, yeteneklerine ve ihtiyaçlarına uygun işleri/meslekleri seçmeleri, benimsemeleri, seçtikleri mesleğe hazırlanmaları ve mesleki yönden gelişmeleri konusunda yapılan yardım hizmetleridir.

Mesleki rehberlik sunmak için eğitsel ve kişisel rehberlikten de yararlanılması gerekir. Mesleki rehberlik hizmeti; bireyi tanıma, meslek alanlarını tanıma ve bireyin özellikleri ile mesleklerin gerektirdiği özellikler arasındaki bağlantıyı kurarak kendine en uygun mesleği seçmesine yardım etme olmak üzere üç aşamada gerçekleştirilir.

2. Mesleki Rehberlik Hizmetlerinin Başlıca Amaçları

Mesleki gelişim alanında bireyin temel amacı; “**çalışmayı öğrenme**” dir. Yani bireyin ilgi, yetenek ve ihtiyaçlarına göre, bir iş/meslek seçebilmesi veya bu seçime hazır hale gelmesidir.

Mesleki rehberliğin genel amaçları şunlardır:

- Bireyin ilgi ve yeteneklerine uygun veya seçmeyi düşündüğü meslekleri bütün yönleriyle ona tanıtmak
- Bireylerin çeşitli türdeki iş, meslek ve faaliyetler hakkında kaynaklardan bilgi edinmelerini sağlamak
- Bireylere kendi değer, yetenek ve ilgilerini keşfedebilmelerine uygun yaşantılar hazırlamak
- Bireyi bazı meslekler hakkında edindiği yanlış bilgilerden ve kalıplaşmış önyargılardan kurtarmak için ona bilgi vermek
- Bireyin meslek seçimini kolaylaştırmak için ona karar verme ve problem çözme becerisi kazandırmak
- Bireyin mesleki olgunluk düzeyini artırmak

3. Mesleki Rehberlik Sürecinin Temel Aşamaları

a) Bireyi ve özelliklerini tanıma: Mesleki rehberlikte ilk adım bireyler hakkında ayrıntılı bilgi toplamak ve onların kendilerini daha iyi tanımlarına yardımcı olmaktır. Bu ilk adım ise bireyi tanıma teknikleri (ilgi envanteri, kişilik testleri, tutum ölçekleri, yetenek testleri, gözlem, görüşme, otobiyografi, psikodrama gibi) kullanılarak gerçekleştirilir. Ayrıca ailesine, öğretmenlere ve onunla ilgili tutulmuş okul kayıtlarına da başvurulabilir.

Birey hakkında bilinmesi gereken temel bilgiler: İlgi ve yetenekleri, kişisel özellikleri, bireyin fiziksel, duygusal ve sosyal gelişimi, okul içi ve dışı yaşantıları, aile yapısı

b) Meslekleri ve özelliklerini tanıma: Mesleki rehberlikte ikinci adımdır. Meslekler ile ilgili bilgiler; mesleklerle ilgili basılı malzemeler, işyerlerine ziyaretler, meslek elemanları ile görüşme, konferanslar, kısa süreli iş tecrübesi, meslek seminerleri, İş ve işçi bulma kurumundan yararlanma gibi yollarla elde edilebilir.

Bir meslek ile ilgili bilinmesi gereken bilgiler: Mesleğin gereklilikleri, mesleğin beceri profili ve yeterlilik alanları, çalışma ortamı ve koşulları, meslekte iş bulma imkânı, meslekte ilerleme ve kazanç durumu

c) Öğrencilerin özellikleriyle mesleklerin gerektirdiği özellikler arasında ilişki kurma (bağdaştırma): Kişisel niteliklerle mesleklerin gerektirdiği özellikler arasında bağlantı kurma sürecidir.

Meslek seçimi bir anda verilen bir karar değildir. Mesleki seçim yapma zaman içinde oluşan uzun bir süreç olarak düşünülmelidir. Bu nedenle mesleki rehberlik, çeşitli dönemlerde yapılan sürekli bir yardım hizmetidir.

4. Mesleki Rehberlik Ne değildir? (Mesleki Rehberlik İle İlgili Yanlış Anlayışlar)

- Bireyler, ileride kolay iş bulabilecekleri meslekleri seçmelidir.
- Bireyler, ekonomik getirisi yüksek veya iş bulabilecekleri meslekleri seçmelidir.
- Bireylerin en iyi yapabilecekleri tek bir meslek vardır.
- Bireyler, sosyal statüsü yüksek meslekleri ve sosyal cinsiyet rollerine uygun meslekleri seçmelidir.
- Bireyler, ailesinin veya öğretmenlerin istedikleri meslekleri seçmelidir.
- Bireyler, isterlerse tüm mesleklerin gereğini yaparlar yani başarılı olurlar.

5. Meslek Danışmanlığı

Meslek rehberliği ve danışmanlığı, rehberlik ve psikolojik danışma hizmetinin özel bir alanıdır. Bireye eğitim ve meslek alanlarında başarı için gerekli özellikler hakkında bilgi verme, bireyin mesleki kararını belirleyen faktörleri incelemesi ve doğru kararlar verebilmesi için yapılan yardım hizmetleridir.

6. Mesleki Gelişim Sürecinin Evreleri

- 1) **Uyanış ve farkında olma (5-12 yaş):** Okul öncesi dönemden başlayarak ilkokul dönemini kapsar. Çocukta bu dönemde, çevresindeki insanların farklı uğraşları olduğunu, çeşitli mesleklerin varlığını görmeye ve anlamaya başlar. Yani çocukta meslek bilinci oluşmaya başlar.
- 2) **Meslekleri keşfetme ve araştırma (12-15 yaş):** Bu dönem ortaokul dönemini kapsar. Çocuk bu dönemde kişilerin ve mesleklerin benzer ve farklı yönleri hakkında daha çok bilgi sahibi olmaya, yeni yönleri keşfetmeye ve anlamaya başlar.
- 3) **Karar verme (15-18 yaş):** Lise dönemini kapsar. Bu dönemde birey artık kendisi ve meslekler hakkında oluşturduğu algılara dayanarak, bilgileri değerlendirerek eşleştirmeye, birbirine uydurmaya ve geleceğe ilişkin idealler oluşturmaya başlar. Bu idealler giderek de planlara dönüşür.
- 4) **Hazırlık (18-23 yaş):** Yükseköğrenim dönemini kapsar. Bu dönemde birey seçtiği alan, okul veya yaptığı etkinliklerle mesleğe hazırlanmaya başlar. Mesleklerle ilgili beceriler geliştirmeye, bilgi birikimi oluşturmaya başlar ve aynı zamanda o meslek alanında iş araştırmaya başlar.
- 5) **İşe yerleştirme (23 yaş ve sonrası):** Bireyin iş dünyasında yerini alarak çalışmaya başladığı son dönemdir. Bu dönemde birey kazandığı bilgi ve becerilerini uygular ve bu sayede mesleki gelişimini de devam ettirir.

7. Meslek Gelişim Kuramları

7.1. Özellik - faktör kuramı: Mesleki rehberlik alanındaki ilk görüş **Parsons**'a aittir. Bu görüş **Williamson, Paterson** ve **Daley** tarafından geliştirilmiştir. Bu görüşe göre, her bireyin kendine özgü özellikleri vardır. Bu özellikler güvenilir ölçme araçlarıyla tespit edilebilir. Her mesleğin kendine özgü özellikleri vardır. Bu özellikler de saptanabilir. Buna göre uygun meslek seçimi, bireyin profili ile mesleğin profilinin en iyi şekilde eşleştirilmesine bağlıdır. Mesleğin nitelikleri bireyin niteliklerine ne kadar uyarsa birey o meslekte o kadar başarılı ve mutlu olur.

7.2. Ginzberg ve arkadaşlarının gelişim kuramı: Meslek seçiminin yalnızca belirli bir anda gerçekleşen bir olay değil, çocuktan ergenliğe, oradan da erken yetişkinliğe kadar uzanan dönemi kapsayan bir gelişim sürecidir. Bireyin meslek seçimi için gelişim sürecinin izlenmesi ve çeşitli aşamalarda ona yardım edilmesi gerekir.

Bu kuramın üç temel unsuru şunlardır:

- 1) Meslek seçimi bir süreçtir. Yani meslek seçimi bir anda değil gerçekleşen bir şey değildir.
- 2) Bu süreç, büyük ölçüde, geri dönülmezdir.
- 3) Seçim süreci daima bir uzlaşmayı içerir.

Ginzberg mesleki karar verme süreci dönemleri			
1.	Fantezi (Hayal) Dönem	5-11 yaş	: Çocuk ilerde isteyebileceği mesleğin ne olacağını düşünür ve keyfi/hayali seçimler yapar. Modele veya özdeşime dayalı olarak da seçim yapabilir.
2.	Geçici Seçim (Deneme) Dönemi	11-17 yaş	: Deneme dönemidir. Ergenlikteki birey, hoşlandıkları mesleklerle uygun seçimler yapar. 4 alt basamağı vardır.
	* İlgi aşaması	11-12 yaş	: İlgilerini keşfeder. Mesleki seçimlerin ilgiler doğrultusunda belirlendiği evredir. Denemeye dayalı seçimler yapılır.
	* Kapasite (Yetenek) aşaması	13-14 yaş	: Bir meslek için kendi yeteneklerini ve o mesleğe uygunluklarını daha fazla dikkate alırlar.
	* Değer aşaması	15-16 yaş	: Kendi değerleri nelerdir, yaşamdan neler bekliyorlar? Bu gibi sorular meslek seçimini yönlendirir.
	* Geçiş aşaması	17 yaş	: Genç, mesleğe hazırlanma süresi ve kazanç durumu gibi çalışma hayatının gerçekleri ile ilgilenir. Bu dönemde seçimler geçici ve deneyseldir. İş veya ileri eğitim düşünülür.
3.	Gerçekçi Dönem	18-23 yaş	: Gerçekçi seçimlerin yapıldığı dönemdir.
	* Keşfetme (Araştırma) aşaması	18 yaş	: Üniversitenin ilk yıllarıdır. Genç, eğitim sonrası iş olanakları hakkında bilgi toplar, araştırır ve değerlendirme yapar.
	* Billurlaşma aşaması	19-21 yaş	: Tüm içsel ve dışsal faktörleri değerlendirip seçenekleri içerisinden belli bir mesleki amaca bağlanmadır.
	* Belirleme	21-22 yaş	: Karar kesinleşir ve buna bağlı özel planlar yapılır.

Uyarı: Ginzberg, kuramındaki bu yaş sınırlarının çok kesin olmadığını belirtir. Bireyin gelişim hızına göre bu yaş sınırları değişebilir. Bu seçim süreci yaşam boyu değişebilir; birey işini değiştirebilir veya ara verebilir de.

2012 KPSS: Ahmet 5 yaşındayken kendisine “Ne olacaksın?” diye sorulduğunda futbolcu olacağını söylemekteydi. Ancak Ahmet 13-14 yaşına geldiğinde futboldan hâlâ hoşlanmasına rağmen futbol oynamanın kendisine uygun olmadığını fark ederek futbolcu olmaktan vazgeçti.

Ginzberg ve arkadaşlarına göre, Ahmet’in bu kararı aşağıdakilerden hangisiyle ilişkilidir?

- A) İlgi
B) Yetenek
C) Keşfetme
D) Belirleme
E) Değer

7.3. Super’in benlik kuramı (kavramsal model): Super’e göre meslek seçimi, belli bir gelişim süreci içinde oluşan benlik tasarımının mesleğe yansması ve ifadesidir. Mesleki gelişim devamlı bir süreç, meslek seçimi ise bir sentez yapma işi olarak görülür. Super’e göre benlik tasarımı bir kimsenin kendini nasıl gördüğüdür.

Benlik, meslek seçimini etkiler; çünkü aslında meslek seçimi, bireyin kendi hakkındaki tasarımını oldukça açık bir biçimde ifade etmeyi istediği bir yaşam noktasıdır. Yani birey meslek tercihinin ifade ederken “ben şu ya da bu biçimde bir insanım” demektir.

Super, benlik tasarımının oluşması ve bir mesleki tercihin dönüşmesinin, gelişim süreci boyunca gerçekleştiğini belirtmektedir. Bu mesleki gelişim sürecini Super 5 evreye ayırmaktadır.

Super’in Benlik Kuramı (Kavramsal Model)			
1.	Büyüme evresi	0-14 yaş	: Bu döneme ilişkin açıklamaları Ginzberg ve arkadaşlarınınkiyle aynıdır. Mesleki benlik kavramı özdeşleşme gibi süreçlerle oluşur. Bu dönemin başında fantezi (hayali) ihtiyaçlar önemli olmakla beraber, giderek ilgiler ve yetenekler daha da önemli olmaya başlar. Hayal (4-10 Yaş), İlgi (11-12 Yaş), Yetenek (13-14 Yaş) olmak üzere 3 alt basamağı vardır.
2.	Araştırma (Keşfetme) evresi	14-24	: Birey bu evrede kendi özelliklerini, başkalarının mesleki rollerini ve iş dünyasını keşfetmektedir. Bu evre, kendini tanıma, rol denemeleri, meslek incelemeleri ve sınama gibi etkinliklerin sürdürüldüğü bir dönemdir. 3 alt basamağa ayrılır.
	* Deneme aşaması	14-17 yaş	: Gerçekçi olmayan fantezi seçimlerin yapıldığı ve sık sık değiştirildiği, bir bakıma geçici denemelerin olduğu dönemdir.
	* Geçiş aşaması	18-21 yaş	: Genç, durumu daha gerçekçi değerlendirir. Benlik kavramını uygulamaya koyma çabasıdadır.
	* Sınama ve izleme aşaması	22-24 yaş	: Okulu bitirip, kazandığı yeterlilikleri sınamak üzere bir mesleğe adım atılır. Benlik kavramı ile işin gerektirdiği roller arasında bir uyum sağlamaya ve durumu izleyip değerlendirmeye çalışır.
3.	Yerleşme evresi	25-44 yaş	: Bu evre, genç yetişkinlik ve olgunluk dönemini kapsar. Artık denemeler azalmıştır, işe bağlanma artar. Bir uzlaşma sağlamaya ve işinde yerleşmeye başlar. Sosyal yaşamını da işine göre düzenlemeye çalışır. Meslekte çıkabilecek en üst noktaya ulaşır.
4.	Koruma evresi	45-64 yaş	: Birey artık olgunlaşmıştır ve bu aşamada kendinden beklenen, artık yeni bir temel oluşturmaktan çok, var olan benlik kavramını başarılı bir şekilde korumaktır. Bireyin meslek hayatında geldiği noktayı koruması aşamasıdır.
5.	Çöküş evresi	65 yaş ve sonrası	: Bu evrede fiziksel ve zihinsel süreçlerin yavaşlaması ve enerjinin azalması nedeniyle çalışma etkinlikleri değişime uğrar. Yapılması gereken görev, bir yaşam boyu oluşan ve uzun bir süre sabit kalan benlik kavramını çalışma alışkanlıkları bakımından değiştirerek yeni bir benliğe uyum sağlamaktır. Birey daha az yük alabilir, çalışma alışkanlıklarını azalan kapasitesine göre ayarlamaya çalışır. Yarı zamanlı ve hafif işler, hobiler, tam zamanlı işin yerini alır.

2013 KPSS: “Ben çok yetenekliyim, çok güzel resim yapabiliyorum. Bu nedenle ressam olabilirim.” düşüncesiyle güzel sanatları seçen bir gencin bu kararı hangi kuramcının görüşüyle açıklanabilir?

- A) O’Hara ve Tiedeman
B) Roe
C) Ginzberg ve arkadaşları
D) Parsons
E) Super

7.4. Holland'ın kişilik kuramı: Meslek seçimi; kişiliğin iş dünyasında ifade bulan bir yansımasıdır. Holland, insanların, tanımladığı 6 kişilik (gerçekçi, araştırmacı, artistik-sanatçı, sosyal, girişimci ve geleneksel) tipinden birine sahip olduğunu ve ona uygun mesleklerden birini seçtiğini savunur. Yani bireyin kişilik özellikleriyle mesleki yönelişler arasında bir ilişki vardır.

Holland'a göre iş dünyasındaki çeşitli meslekler, içerdikleri etkinlikler bakımından 6 tür mesleki çevre oluşturmaktadırlar. Bunların her biri için altı tür kişilik örüntüsü betimlenmektedir. Bu kişilik örüntüleri kişinin çevresine uyum tarzını yansıtmaktadır.

HOLLAND'IN KİŞİLİK TİPLERİ			
Kişilik Tipi	Belirgin Özellikleri	Baskın Talepler/Etkinlikler	Tipik Meslekler
GERÇEKÇİ	Sabırlı ve hoşgörülü, pratik, maddeci, erkeksi, antisosyal, içten, doğal, sebatkâr, içgörüler ve başarıma güdülerini fazla geliştirmemiş	<ul style="list-style-type: none"> Kas faaliyetleri, motor koordinasyonu gerektiren işler Açık havadaki işler Mekanik, sistematik çalışmalar Nesneler, eşyalar, makineler ve hayvanlar ile ilgili etkinlikler 	Otomobil tamirciliği, veteriner, balıkçı, tesisatçı, elektrikçi, mühendis, ziraat ile ilgili meslekler, pilot ormancılık, denizciler, jeolog, beden eğitimi öğretmeni
ARAŞTIRICI (AYDIN)	Entelektüel, analitik düşünce yapısına sahip, rasyonel, eleştirel, titiz, sabırlı, yöntemci, bağımsız, çekingen, içedönük (popülerlikten hoşlanmayan)	<ul style="list-style-type: none"> Analitik ve zihinsel faaliyetler Sistemli deneysel çalışmalar Bilimsel çalışmalar Fiziksel, biyolojik veya kültürel olguları araştırma 	Biyolog, fizikçi, kimyager, doktor, genetikçi, jeolog, akademisyenler, astronot, tıp teknisyeni, antropolog, matematikçi, araştırma analizcisi, sosyolog
SANATÇI (ARTİSTİK)	Heyecan ve coşkuları dengesiz, hayalci, fevri, karmaşık, sezgileri güçlü, bağımsız, duygusal, duyarlı, etkileyici	<ul style="list-style-type: none"> Estetik faaliyetler Tutkulu, bağımsız, sistematik olmayan aktiviteler Sanatsal etkinlik ve ürünler yaratma Bağımsız ve yaratıcı çalışmalar 	Müzisyen, ressam, aktör, heykeltıraş, tiyatro sanatçı, kompozitör, dekoratör, mimar, yazar, endüstri tasarımcısı
SOSYAL	Yardımcı, sorumluluk sahibi, sosyal, iş birliğine yatkın, empati kurabilen, arkadaş canlısı, içten, sabırlı, nazik, anlayışlı	<ul style="list-style-type: none"> İnsanlarla birlikteliği sağlayan aktiviteler Başkalarını eğiterek geliştirmek, yardım etmek Başkalarını ikna etmek, yönlendirmek 	Sosyal hizmetler uzmanı, psikolog, öğretmen, halkla ilişkiler uzmanı, hemşire, din görevlisi, sağlık personeli, doktor
GİRİŞİMCİ	Dışa dönük, enerjik, kendine güvenli, atılgan, fevri, ikna yeteneği yüksek, sabırsız, meraklı, maceracı, iyimser, konuşkan, sosyal	<ul style="list-style-type: none"> Başkalarını ikna etmeye yönelik faaliyetler Sosyal ve eğlendirici etkinlikler Organize edilmiş çalışmalar 	Satıcı, pazarlamacı, komisyoncu, menajer, politikacı, avukat, sigortacı, emlakçı, yönetici asistanı, televizyon yapımcısı
GELENEKSEL	Dikkatli, titiz, itaatkâr, tutarlı, esnek olmayan, düzenli, hayal gücünden yoksun, dengeli, vicdanlı, sebatkâr, öz denetimli, kurallara bağlı	<ul style="list-style-type: none"> Sistemli ve kurallara bağlı aktiviteler Nesnelerle ilgili sistematik çalışmalar Kayıt tutma, hesaplama, kontrol işleri, veri işleme makineleri kullanma 	Banka veznedarı, finans elemanı, kütüphaneci, daktilograf, muhasebeci, postacı, kitapçı, sekreter

Uyarı: Bazı özellikler birkaç tipe de uygun olabilmekte bazı özellikler ise belirgin olarak o tipe özgü olabilmektedir. Ayrıca insanların belli bir kişilik tipine daha yakın olmakla beraber diğer bir iki tipe de benzerlik gösterebileceğini belirtmektedir.

2012 KPSS: Seçil Hanım; dışa dönük, enerjik, kendine güvenli ve ikna yeteneği yüksek olan bir kişidir. Sosyal ve eğlenceli faaliyetlerden hoşlanan bir kişi olan Seçil Hanım'ın organizasyon becerisi de yüksektir.

Buna göre Seçil Hanım, Holland'ın kişilik tiplerinden hangisine uymaktadır?

A) Girişimci

C) Araştırmacı

E) Sosyal

B) Gerçekçi

D) Geleneksel

2010 KPSS: Holland’a göre bireyler kişilik tiplerine uygun meslekler seçmektedirler. Holland altı kişilik tipi tanımlamaktadır: Gerçekçi, aydın, sosyal, gelenekçi, girişimci ve artistik. Aydın tipler beden güçleri yerine zihin güçlerini kullanmayı isteyen, esnek düşünceli, sabırlı, ısrarcı, bilimsel faaliyetlere ilgi duyan, bağımsız kimselerdir. Sosyal tipler ise başkalarıyla bir arada bulunmaktan, onlara yardım etmekten, ikna etmekten, insanları ve duygularını anlamaya çalışmaktan hoşlanırlar. Her iki tipin de başarıma güdüleri yüksektir.

Buna göre, hem aydın hem de sosyal tip özelliklerini aşağıdaki meslek üyelerinden hangisinde görme olasılığı en fazladır?

A) Doktor

B) Jeolog

C) Ressam

D) Kimyager

E) Muhasebeci

7.5. Roe’nun ihtiyaç kuramı: Roe’ya göre; meslekler, psikolojik ihtiyaçları karşılamak üzere seçilirler. Bireyin, çocukluk döneminde, evde ihtiyaçlarını karşılama derecesi ve yöntemleri onun ileride meslek seçiminde belirleyici rol oynayan iç uyarıcıları oluşturur. Roe kuramını, Maslow’un ihtiyaçlar hiyerarşisine dayandırmıştır. Roe’ye göre, daha çok hayatın ilk yıllarında yaşanan doyum veya hayal kırıklıkları meslek alanındaki yönelişleri belirlemektedir.

Bireyin ihtiyaçlarını doyurma yolları onun, yetenek, ilgi ve tutumlarından hangilerini geliştireceğini belirler. Hiç doyurulmayan ya da çok az doyurulan ihtiyaçlar birer güdü haline gelir. Bu durumda, aile ortamında sevgiye doymamış olan kişi, ya insanlardan uzaklaşıp nesnelerle uğraşmayı ya da sevgi ihtiyacını doyuracak araçlar olarak insanlarla uğraşmayı tercih edeceklerdir. Meslek seçimi bireyin geçirmiş olduğu yaşantılarla ilgilidir. **Mesela;** çocukluğunda sosyal ortamdan uzak kalmış bir çocuk, onu telafi edebilmek amacıyla sosyal meslekleri (öğretmen, psikolog) seçebilmekteyken; aynı zamanda buna zıt olarak insandışı-sosyal olmayan meslekleri de (madde ve makinalarla ilgili meslekleri: mühendislik gibi) seçebilmektedir.

Meslekleri “insanlarla” ve “insan olmayanla” ilgili meslekler olarak ikiye ayıran Roe, bireylerin bu alanlardan birine yönelişinin gerisinde, çocukluk yaşantılarından kaynaklanan **sevgi ihtiyacı**nın bulunduğu görüşündedir.

Ana-babaların çocuklarına karşı tutumları, çocukların mesleki seçimlerinin asıl belirleyicisidir. Anne-baba çocuğa karşı soğuk ve reddedici tutum sergilerlerse, çocuk ileride insanlarla çalışmaktan ve işbirliği yapmaktan hoşlanmaz ve kaçınır. Anne-baba sıcak ve kabul edici davranırlarsa, çocuklar ileride diğer insanlarla çalışmaktan hoşlanırlar.

Roe’ye göre Ana-Baba Tutumları İle Meslek Seçimi İlişkisi	
Çocuğa aşırı koruyucu davranma	<p>Çocuk anne-babanın her şeyidir. Çocuk üzerinde yoğun bir duygusal odaklaşma vardır. Bu tutum iki şekilde ortaya çıkar: aşırı koruyuculuk, aşırı beklenti ve isteklilik</p> <ul style="list-style-type: none">▪ Aşırı korunan çocuklar bağımlı (ipotekli) kişilik geliştirirler. Başkalarının kendileri hakkındaki görüşlerine çok önem verirler. Bağımsız iş yapmayı tercih etmezler; kendi mesleğini kendisi seçmez, tek başına çalışacak meslekleri seçmezler.▪ Aşırı istekçi aileler, sürekli üstün başarı ve mükemmellik bekler. Statüye, prestije çok önem verirler.
Çocuğa soğuk davranma (reddedici)	<p>Bu tutum iki şekilde ortaya çıkar; red etme ve ihmal etme</p> <ul style="list-style-type: none">▪ Red etmede duygusal bir soğukluk vardır. Aile çocuğun temel fizyolojik ihtiyaçlarını karşılar; ama sevgi, ilgi, kabul gibi psikolojik ihtiyaçlarını karşılamaz.▪ İhmal etmede bilinçli veya bilinçdışı bir kasıt yoktur, sadece ihmalkârlıktan çocuğun ihtiyaçları aksatılır. <p>Reddedici anne-babaların çocukları, sevgisiz bir ortamda büyüdükleri için başkalarına karşı savunucu bir tutum veya saldırgan eğilimler geliştirebilir. Meslek seçerken doyurulmamış olumsuz eğilimleri toplumca kabul edilebilir bir ifade yolu ararlar. Böylece ya insanları tümüyle red edecek, nesnelerle ilgili meslekleri seçecek ya da insanlarla uğraşmayı gerektiren mesleklere girecekler ama insanları obje yerine koyacaklardır.</p>
Çocuğu kabul etme	<p>Bu tutum da iki şekilde ortaya çıkar: serbest bırakan ve destekleyen</p> <ul style="list-style-type: none">▪ Birincisi, çocuğun ihtiyaçlarını karşılayan ve yeterince vakit ayırmadıkları için çocuğu serbest bırakan anne-baba tutumudur.▪ İkincisi, çocuğun hem temel fizyolojik ve psikolojik ihtiyaçlarını karşılayan, onun doğal gelişimine ve bağımsızlığını kazanmasına bilinçli olarak izin veren ve destekleyen anne-baba tutumudur. <p>Kabul edici anne-babaların çocukları ihtiyaçları karşılandığı için bu ihtiyaçları, davranışı belirlemede bir güdü halinde düşünmeyecek ve meslek seçerken, savunucu olmayan bir tutumla daha özgür davranabileceklerdir.</p>

8. Öğretim Kademelerine Göre Mesleki Gelişim Görevleri

1) Okul öncesi ve ilkokul kademesi (5-11 yaş): Bu dönem meslek gelişim açısından “**uyanış ve farkında olma**” dönemidir. Bu dönemde mesleki gelişim alanında temel ihtiyaç “**çalışmayı öğrenmedir.**” Çalışmayı öğrenmekle kastedilen çocuğun çalışmaya ve iş yaşamına karşı olumlu tutumlar geliştirmesidir. Bu kademedeki rehberlik hizmetlerinde en önemli görev sınıf öğretmenlerine düştüğünden, öğretmen sınıfta iyi bir model olmalıdır. Öğretmenler, çocukların güçlü ve zayıf yönlerini keşfetmelerini sağlamalı, onların girişimcilik duygularını desteklemelidir. Basit durumlar için bile olsa çocuklara karar verme ve seçim yapma fırsatları sunulurken karar verme becerisi geliştirilmelidir. Öğretmen çocuğu tanımaya ve anlamaya yönelik çalışmalar da (gözlem, bilin bakalım bu kimdir, yarım bırakılmış öykü ve cümle tamamlama teknikleri gibi) yapılmalıdır. Ayrıca oyun ve drama gibi etkinlikler düzenleyerek çocukların mesleki rolleri öğrenmeleri sağlanmalıdır.

- Meslekleri keşfetmeye başlama
- Her mesleğin gerekli ve önemli olduğunu anlama
- Herkesin iyi yapabileceği bir işin/mesleğin olduğunu anlama
- Mesleklerin her iki cinsiyet için de uygun olabileceğini kavrama
- Mesleğin belli bir eğitimle kazanıldığının farkına varma
- Kişisel ilgi ve yeteneklerini fark etmeye başlama

2) Ortaokul kademesi (11-15 yaş): Meslek gelişim açısından “**meslekleri keşfetme ve araştırma**” dönemidir. Bu kademedeki mesleki danışma ve rehberlik hizmetlerine duyulan gereksinim artmaktadır. Çünkü bu dönemde ileri eğitim veya çalışma hayatına hazırlanma konusunda karar verme ve problem çözme süreci başlar. Bu kademedeki iş yerlerine ve üst eğitim kurumlarına gezi düzenleme, öğrencilerin hayal ettikleri meslekleri sınıfta canlandırmalarını sağlama, öğrencilere ilgi, yetenek testleri uygulayarak sonuçları onlarla paylaşmak gibi etkinlikler yapılabilir.

- Karar verme ve problem çözme becerisi kazanma ve geliştirme
- Kendi özellikleri ile eğitim/meslek amaçları arasındaki ilişkiyi görme
- Güçlü ve zayıf yönlerini, yeteneklerini tanıma ve keşfetme
- Meslekleri keşfetme
- Cinsiyet/meslek alanındaki önyargıları fark etme ve sorgulama

3) Ortaöğretim (lise) kademesi (15-18 yaş): Bu dönemde temel amaç, gencin bu dönemde gerçekleştirmesi gereken mesleki gelişim görevlerini başarması ve kendisinden beklenen mesleki olgunluğa ulaşmasıdır. Meslek seçimi açısından en önemli dönemdir. Bu nedenle özellikle okul psikolojik danışmana büyük görev düşmektedir. Bu dönem meslek gelişim açısından “**karar verme**” dönemidir.

- Mesleki kararlarda kişisel değerlerin (önceliklerin) ve özelliklerin önemini kavrama
- Mesleki kararda kendini sınırlandıran etkenleri dikkate alma (Ülkedeki eğitim, iş olanakları)
- Liseden sonra iş yaşamına atılacaklar için iş olanakları araştırma, işe girme ve yerleşme
- Üniversite sınavına hazırlanma
- Kendi ilgi, yetenek ve kişilik özelliklerine uygun meslek seçme ve koşulları hakkında doğru bilgiler edinme
- Yapılan seçim ve aldığı kararları gerçekleştirmede bireysel sorumluluklarını kabul etme ve üstlenme
- Mesleki sorumlulukların getireceği stresleri, iş yaşamının güçlüklerini anlama
- Kendi ilgi, yetenek ve özelliklerine uygun üst öğrenim alternatifleri hakkında bilgi edinme

9. Meslek ve Kariyer

Mesleki rehberlik ve meslek seçimi kavramları günümüzde farklı şekillerde ele alınmaktadır. Günümüzde meslek yerine kariyer danışmanlığı gibi kavramlar kullanılmaktadır. Meslek; özel bir iş ya da çalışma aktivitesi, kariyer ise; bireyin yaşama boyu sergilediği çalışma yaşantılarının toplamı olarak tanımlanmaktadır. Bu doğrultuda **kariyer eğitimi**; bireyin iş ve çalışma dünyasına hazırlanmasını ve kariyer geliştirmesini kolaylaştıran planlı eğitimleri, **kariyer danışmanlığı** ise; bireylerin yaşam boyunca sürdürecekleri mesleğe girişe ilişkin planlamalar, karar verme ve uyum süreçleridir.

Meslek; bireyin yaşam rollerinin bir kısmını kapsarken, kariyer; meslek öncesi, mesleği sürdürme anı ve meslek sonrasıyla ilgili tüm rolleri kapsayan gelişimsel bir süreçtir. Kariyer geliştirme ve danışmanlığı uygulamaları, okul dışında, farklı meslek kuruluşları tarafından da sürdürülmektedir. **Kariyer eğitimi ve gelişimi yaşam boyu devam eden bir süreç olarak kabul edilir.** Bu nedenle kariyer eğitimi özel bir yaş ya da öğrenim düzeyiyle sınırlı değildir. Yaşamın erken dönemlerinden başlayarak, bireylere tutum, yetenek ve ilgilerini tanıma olanağı verir. Ayrıca bireylerin kişisel farkındalıklarını artırmalarına, karar verme ve kariyer planı yapmalarına ve seçtikleri meslekte doyum sağlamalarına yardımcı olunmaya çalışılır. Kariyer eğitimi çalışmalarına bütün okul personelinin katılımı sağlanır. Kariyer eğitimiyle okuldaki tüm öğrencilere ulaşmak mümkün olur ve öğrenciler daha üst düzeyde, mesleki danışmanlık hizmeti almaya hazır hale gelir.

10. Mesleki Olgunluk

Mesleki olgunluk, bireyin içinde bulunduğu mesleki gelişim döneminin “mesleki gelişim görevlerini” başararak bir sonraki dönemin gelişim görevlerini başarmaya hazır hale gelmesidir. Yani bireyin yaş ve düzeyine uygun olarak meslek seçimiyle ilgili tutum ve davranışları kazanmasıdır. Buna göre lisedeki bir öğrenci kendi ilgi yetenek ve kişilik özelliklerine uygun bir meslek tercihi yapmışsa, mesleki olgunluğu yüksektir yorumu yapılabilir.

Bir bakıma gencin meslek seçimiyle başa çıkma şekli, onun genel olgunluğunun göstergesidir. Birey, her bir mesleki gelişim evresinden başarıyla geçtikçe mesleki olgunluğu da gelişir. Ancak, okulöncesi eğitimden başlanarak bireyin içinde bulunduğu mesleki gelişim evresinden diğerine başarıyla geçebilmesi bir bakıma kendisinden beklenen mesleki olgunluğa ulaşabilmesi, her bir dönemde (ilkokul, ortaokul ve lise yılları) kendisinden beklenen mesleki gelişim görevlerini üstlenmesiyle ve başarmasıyla mümkündür.

Mesleki olgunluğun boyutları

1. Meslek seçimine planlı yöneliş: Bu boyut her bireyin bir işi/mesleği olması gerektiğini, bu nedenle kendisinin de bir karar vermesi gerektiğini kabullenmesi, bu gereğin bilincinde olması ve planlı bir şekilde bu konuya yönelmesini ifade eder. Bu boyut şu davranışları kapsar:

- a) Seçme/tercih konusu ile ilgilenme
- b) Bu amaçla çeşitli kaynaklardan yararlanma

2. Mesleki bilgilerin belirginleşmesi ve planlama yapma: Genç olgunlaştıkça mesleklere ilişkin bilgilerinin daha doğru ve gerçekçi olması beklenir. Meslek seçiminin, çalışma ve iş yaşamına ilişkin güvenilir bilgilere dayanması ve yapılan planların gerçekçi ve uygulanabilir nitelikte olması beklenir. Bu boyut şunları kapsar;

- a) Tercih edilen meslek hakkında özgül bilgileri saptama
- b) Tercih edilen mesleğe hazırlanma ve girişi daha özgül olarak planlama
- c) Planlama faaliyetlerini genişletme ve eyleme koyma

3. Meslek tercihlerinin tutarlılığı: Genç tek ve kesin bir meslek üzerinde kararını vermese de, tercihi belli alanlara yönelik olarak belirginleşmelidir (**Mesela;** Eczacılık alanında). Eğer genç bazı tercihlerini sosyal alanlara yönelik, bazı tercihlerini fen alanında yapıyorsa bir tutarlılık göstermiyor demektir. Bu da onun “mesleki olgunluğu” nun düzeyi konusunda bir soru işareti yaratır. Bu boyutun kapsadığı davranışlar şunlardır:

- a) Alanlar açısından meslek tercihlerinin tutarlılığı
- b) Düzeyler açısından meslek tercihlerinin tutarlılığı
- c) Alanlar ve düzeyler dâhilinde meslek tercihlerinin tutarlılığı

4. Özelliklerin billurlaşması: Olgunluğun bir başka ölçütü de meslek seçimine uygun yetenek, ilgi ve kişilik özelliklerinin belirginleşmesidir. Bu boyutun kapsamı ise:

- a) Ölçülen ilgilerin kristalleşme derecesi
- b) İlgi olgunluğu (ilgilerinde tutarlılık)
- c) Çalışma/iş yapmaya karşı güdülenme
- d) İş değerlerinin belirginleşme derecesi
- e) Çalışma ve işin insan yaşamında sağladığı ekonomik, sosyal ve psikolojik doyumları kabul etme (kavrama)
- f) Seçme ve planlama sorumluluğunun kabullenilmesi (üstlenme)
- g) Meslek seçiminde bağımsızlık.

5. Meslek tercihlerinde akılcılık: Gencin meslek seçiminde durumu mantıklı olarak değerlendirmesi (kendi özellik ve koşulları ile mesleklerin niteliklerini) ve akılcı bir yol izlenmesi beklenir. Bu konu üzerinde düşünüp çaba harcaması ve buna göre davranması olgunluk derecesini gösteren bir ölçüttür. Şöyle ki;

- a) Yetenek ve tercihler arasında uyuma
- b) Ölçülen ilgiler ile tercihler arasında uyuma
- c) Yetenek düzeyi, ölçülen ilgiler ve meslek düzeyi arasında uyuma
- d) Tercihlerin Sosyo-ekonomik açıdan erişilebilirliği (koşullarına uygunluğu)

Yapılan araştırmalar ergenlerin henüz lise 1. sınıfta bu olgunluğa ulaşmamış olduğunu, lise sona doğru olgunluk derecesinin artmaya başladığını göstermektedir. Kuşkusuz bazı gençler bu olgunluğa daha erken ulaşabilirken bazıları üniversite sonrasına dek ulaşamayabilir. Bu durum gencin kişisel özelliklerine bağlı olduğu kadar çevresel etkenlere de (aile, okul koşulları vb.) bağlı olabilir. Daha çok da her iki grup etkenin etkileşimiyle belirlenir.

1. Kişisel-Sosyal Rehberliğin Tanımı ve Kapsamı

Kişisel-Sosyal rehberlik, öğrencinin kendini tanıması, anlaması, güçlü ve zayıf yönleriyle kendini kabul etmesi ve geliştirmesi; kendine güvenen, kişiler arası ilişkilerde becerikli; kişisel ve sosyal yönden dengeli ve uyumlu bir birey olarak yetişmesine yönelik hizmetleri kapsar.

Kişisel rehberlik, eğitsel ve mesleki rehberlik dışında kalan rehberlik hizmetleridir. Kişisel rehberlik, bireyin kendisiyle ilgili, her türlü kişisel problemlerinin çözümüne yönelik yapılan yardım hizmetlerini kapsar.

2. Kişisel-Sosyal Rehberliğin Amacı

Kişisel-Sosyal gelişim alanında bireyin temel amacı; “yaşamayı öğrenmesi” yani kişisel ve sosyal uyumunu sağlaması için sunulan hizmettir.

Eğitim süreci içinde kişisel-sosyal rehberliğin temel amacı daha ayrıntılı olarak şöyle ifade edilebilir; bireyin, kendini psiko-sosyal bir varlık olarak anlaması ve kabul etmesine, fiziki ve sosyal çevresini gerçek boyutlarıyla tanıyarak kendi yetenek ve potansiyelini bu koşullar içinde en iyi şekilde kullanabilmesine yardım etmektir.

3. Kişisel-Sosyal Rehberlik Kapsamında Yapılan Etkinlikler

- Özgüven ve özsaygı geliştirme
- Sosyal beceriler kazandırma ve geliştirme
- Cinsel roller öğrenme ve karşı cinsle yaşanan problemlerin çözümüne yardımcı olma
- Ailevi problemlerin çözümüne yardımcı olma
- Davranış bozuklukları ile ilgilenme
- Olumsuz duyguları (kaygı, stres, korku) ile baş edebilmesine yardımcı olma
- Sosyal ilişkileri geliştirme
- Sağlık ve ekonomik sorunları gidermede yardımcı olma
- Atılganlık becerileri geliştirme
- Günlük yaşam becerileri geliştirme
- İletişim becerileri geliştirme
- Problem çözme ve karar verme becerileri geliştirme
- Öfkeyle baş etme becerileri geliştirme
- Kaygıyla baş etme becerileri geliştirme
- Çatışma çözme becerileri geliştirme
- Sorumluluk ve görev bilinci geliştirme
- Oto kontrol becerisi geliştirme
- Zaman yönetimi becerilerini geliştirme
- İlgi ve yeteneklerini fark etme
- Olumlu kimlik gelişimi geliştirme
- Bağımlı ve bağımsızlık ile ilgili sorunlarla baş etmede yardımcı olma

4. Sosyal Beceriler

Sosyal becerileri, kişinin başkalarıyla sağlıklı ilişkiler kurabilmesi için gerekli olan becerilerdir. **Mesela;** atılganlık, empati, çatışma çözme, öfkeyle başa çıkma, işbirliği yapma, kişilerarası ilişkileri başlatma ve sürdürme gibi.

Sosyal beceri tanımlarında ortak öğeler şunlardır:

- Başkalarının olumlu tepkiler vermesine yol açacak ve olumsuz tepkileri engelleyecek, başkalarıyla etkileşimi kolaylaştıracak, sosyal olarak kabul edilebilir öğrenilmiş davranışlardır.
- Çevrede etki bırakan, hedefe yönelik davranışlardır.
- Duruma özgü ve sosyal içeriğe göre değişen davranışlardır.
- Gözlenebilen ve gözlenemeyen bilişsel ve duyuşsal öğeler içeren davranışlardır.

Sosyal beceriler olarak kabul edilen birtakım beceriler, sınıf öğretmenleri tarafından ders etkinlikleri içerisinde kazandırabilmektedir. Özellikle hayat bilgisi ve sosyal bilgiler dersi kapsamında, başkalarını anlama ve saygı gösterme, paylaşmanın önemi ve gereği, birbirini dinlemenin önemi gibi beceriler kazandırılabilir.

5. İletişim ve İletişim Becerileri

İletişim; bireyler arasında bilgi, düşünce ve duyguların karşılıklı olarak iletilmesini ve anlamlandırılmasını sağlayan bir etkileşim sürecidir. Bireylerin birbirleriyle sağlıklı iletişim kurabilmeleri için etkin dinleme, edilgin dinleme ve iletişimde “ben dili” kullanma önemlidir.

Etkin dinleme: Bir kimsenin ilettiği sözlü mesajların arkasındaki sözel olmayan mesajları da doğru olarak anlayabilmesi ve ona anlaşıldığını ifade eden tepkiler vermesidir. Etkin dinleme, dünyaya karşısındakinin gözleriyle bakmayı ve ona anlaşıldığını ifade etmeyi gerektirir. Yani etkin dinlemenin temelinde empati vardır.

Edilgin (pasif) dinleme: Dinleyici söylenen her şeyi sessizce dinler, konuşmaya herhangi bir katkı sunmaz, eleştiri ve yorum getirmez, sadece dinler. Fakat edilgin dinlemede konuşmacıda dinlenmiyormuş izleniminin yaratılmaması adına onay tepkilerinin verilmesi gerekir. Bu nedenle dinlerken, özellikle duraklamalarda, karşı tarafı gerçekten dinlediğinizi göstermek için “hı hı”, “evet”, “seni anlıyorum” gibi sözlü mesajlarla; baş sallama, jestler ve mimiklerle, beden duruşu gibi sözsüz mesajlarla onay tepkilerinin verilmesi gerekir.

Ben dili: Bireyin karşılaştığı davranış ve durum karşısında bireysel tepkisini, kendi duygu ve düşüncelerini karşı tarafı tehdit etmeden, suçlamadan, eleştirmeden ifade etmesidir. Kişi kendisini “ben”li cümlelerle anlattığı zaman karşındakini incitmemiş, fakat kendi mesajlarını da vermiş olur.

Ben dili karşı tarafı savunmaya itmez ve karşı tarafta suçluluk da hissettirmez, duygunun nedeni anlaşıldığı için iletişim sağlıklı olur. Ben iletisi alan kişi başkalarını düşünmeyi de öğrenir. Yakınlaşmayı sağlar. Kişiler arasındaki anlaşmazlıkları azaltır ve bireydeki özsaygıyı geliştirir.

2007 KPSS: “Konuyla ilgili tartışmalar sırasında hep bir ağızdan konuşmanızdan hoşlanmıyorum, çünkü ne dediğinizi anlayamıyorum.” **diyen bir öğretmen aşağıdakilerden hangisini kullanmaktadır?**

- A) Yansıtma B) Pasif mesaj C) Açıklama D) Tehdit **E) Ben dili**

Sen dili: Bireyin karşılaştığı davranış ve durum karşısında bireysel tepkisini, kendi duygu ve düşüncelerini karşı tarafı tehdit edici, suçlayıcı, eleştirici, emir verici bir şekilde ifade etmesidir.

Sen dili, suçlama içerir ve diğer kişi doğal olarak kendini savunmaya çalışır. Dolayısıyla sonuç anlaşılamama, anlaşılammama, tartışma, kavgaya kadar gidebilir. Sen dili, bireydeki özsaygıyı zayıflatır. Yeniden konuşma isteğini engelleyicidir. Kişiyi incitir, kırar. Kişinin direnmesine, yani savunucu iletişime neden olur.

Sen dili	Ben dili
Derslerine çalışmıyorsun	Derslerine çalışmadığından zayıf almandan korkuyorum
Geceleri geç geliyorsun	Geceleri geç geliyorsun başına bir şey geleceğinden korkuyorum

İletişimi engelleyici ifadeler

- Emir vermek, hükmetmek (**2011 STS:** Söz veriyorum kalemini bulacağım, şimdilik sus istersen)
- Yargılamak, eleştirmek, suçlamak (Ne zaman verdiğin sözde durdun ki)
- Ahlak dersi vermek (**2006 KPSS:** Sorumluluklarını yerine getirmen gerektiğini biliyor musun?)
- Uyarmak, tehdit etmek ve gözdağı vermek (**2006 KPSS:** Ödevini bir an önce bitirmezsen kötü olur)
- Öğüt vermek, çözüm ve öneri getirmek (**2011 STS:** Kalemini aradığında bulmak istiyorsan kutusuna koymalısın)
- Teselli etmek (Boşver, Aldırma. **2011 STS:** Benim kızım akıllıdır, kalemi kayboldu diye ağlamaz)
- Güven vermek, desteklemek, avutmak (Korkmana gerek yok, başaracaksın. Bunların hepsi geçecek)
- Ad takmak, alay etmek (**2006 KPSS:** Bu dersi başarman için bir fırın ekmek yemen lazım)
- Tanı ve teşhis koymak (yorumlamak ve analiz etmek) (Ben senin neden böyle davrandığını çok iyi biliyorum)
- Öğretmek, nutuk çekmek (Şimdiki gençlerin bunu anlaması mümkün değil)
- İnceleme ve soruşturma (Ders çalıştın mı? , Ne yaptın akşam evde?)
- Sözünden dönmek, oyalamak
- Şakacı davranmak, konuyu saptırmak (Sizin gibi gençleri okullarda görmek isteriz)
- Mantık yoluyla inandırma, tartışma (İşte bu nedenle KPSS’de düşük puan aldın).

6. Çatışma Çözümü

Çatışma, bir veya daha fazla kişinin herhangi bir konu üzerinde anlaşamaması üzerine çıkan bir durumdur. Genel olarak çatışma, insanların ihtiyaçları, dürtüleri ve istekleri birbirleriyle uyuşmadığı zaman ortaya çıkar. Çatışmaların çoğu insanlar arasındaki iletişim sorunlarından kaynaklanmaktadır. Sağlıklı bir iletişim için özellikle etkin dinleme, empatik anlayış ve ben dili gereklidir. Çatışmayla başa çıkabilmede ve başarılı bir şekilde çatışmaları çözebilmede temel iletişim becerilerinin kazanılmış olması gerekmektedir.

Çatışma çözme programlarının içinde son yıllarda “**akran arabuluculuğu**” eğitimine de yer verilmektedir. Akran arabuluculuğu; çatışma yaşayan kişi ya da grupların sorunu aşmak için tarafsız üçüncü kişi yardımı ile sorunun çözümüne ilişkin ortaya konan bir iletişim sürecidir. Çatışma çözme ve arabuluculuk eğitimi alan öğrenciler kendilerine yakın yaş grubunda bulunan bireylere sorunlarının çözümünde yardımcı olacak etkinliklerde bulunur. Eğitim almış bir arabulucu çatışma yaşayan tarafları bir araya getirir; böylece her iki tarafta yüz yüze gelerek karşılıklı konuşabilme şansına sahip olurlar. Arabuluculuk, gönüllülük ilkesine göre yürütülen bir süreçtir.

6.1. Sorun Çözme Süreçleri

Crawford ve Bodin’e göre, çatışmaları çözmek için başvurulabilecek üç değişik sorun çözme süreci vardır.

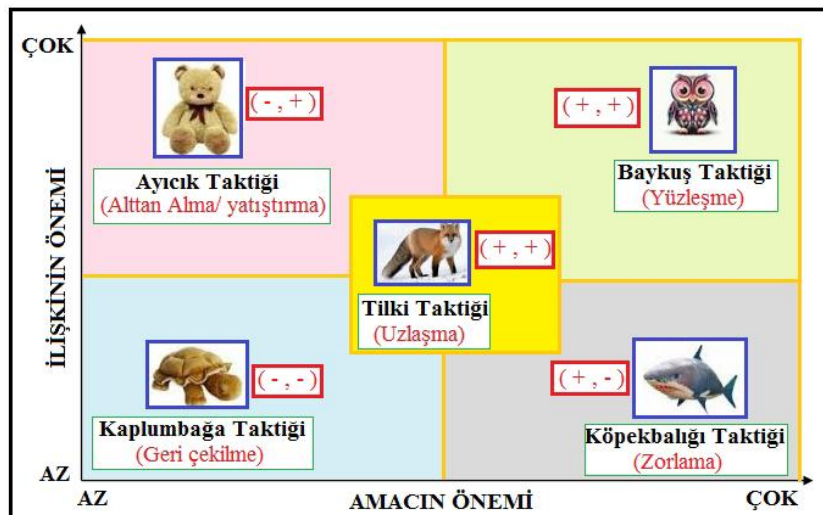
- Müzakere:** Aralarında anlaşmazlık olan tarafların ya bizzat kendilerinin ya da eksikliklerinin başkalarından yardım almaksızın birlikte çalışarak aralarındaki anlaşmazlığı çözmek amacıyla yüz yüze geldikleri bir sorun çözme sürecidir.
- Arabuluculuk:** Aralarında anlaşmazlık olan tarafların ya bizzat kendilerinin ya da temsilcilerinin “arabulucu” denilen tarafsız birinin de yardımıyla aralarındaki anlaşmazlığı çözmek amacıyla yüz yüze geldikleri bir sorun çözme sürecidir.
- Oy birliğiyle karar alma:** Aralarında anlaşmazlık olan bütün tarafların ya da temsilcilerinin, bütün tarafların destekleyebileceği bir eylem planı oluşturarak anlaşmazlığı çözmek için işbirliği yaptıkları bir grupla sorun çözme sürecidir.

Sorun çözme süreçleriyle çatışmaları için çözmek için, şu dört temel ilkenin uygulanması gerekir. Kişilerle sorunları birbirinden ayırmak, herkesin kazanacağı seçenekler bulmak, seçenekleri değerlendirmek için nesnel ölçütler kullanmak, pozisyonlar üzerinden değil, çıkarlar üzerinde odaklaşmak.

Sorunlar karşısında insanların tepkileri farklı farklı olabilmektedir. Sorunlar karşısında sert bir tepki gösterildiğinde, taraflardan biri kazanırken diğeri kaybeder ya da bazen her iki tarafta kaybedebilir. Yumuşak tepki gösterildiğinde de aynı sonuç alınabilir. İlkeli bir tepki gösterildiğinde ise genellikle kaybeden olmaz; her iki tarafta kazanabilir.

6.2. Çatışma Çözme Stratejileri

Johnson ve Johnson, kişilerarası bir çatışma veya sorun karşısında insanların beş farklı çözüm stratejisinden birini izleyebileceklerini belirtmiştir. Her biri hayvanla simgelenmiştir, hangisinin kullanılacağı ise amaç ve ilişki faktörüne bağlıdır. Amaç faktörü; çatışmaya yol açan amaç, birey açısından ne ölçüde önem taşımaktadır? Kişi faktörü; çatışmaya girdiği kişi ile olan ilişkileri ne ölçüde önemlidir?

6.2.1. Ayıcık taktiği (alttan alma, yatıştırma, uyma): Amaç (-) / İlişki (+)

- Eğer ilişkiler çok önemli, amaçlar önemli değilse bu strateji uygulanır.
- İlişkilerini devam ettirebilmek için yatıştırma, alttan alma ve karşı tarafa uyma davranışlarını benimserler.
- Oyuncak ayılar için ilişki çok önemli, amaç pek önemli değildir. Oyuncak ayılar başkaları tarafından kabul edilmeyi ve sevmeyi isterler. Bu yüzden ilişkilerin bozulmaması için çatışmayı yatıştırmaya çalışırlar.
- İnsanların ilişkilere zarar vermeksizin tartışamayacaklarını, bir tatsızlık çıkmasın diye çatışmadan kaçınılması gerektiğini düşünürler. Çatışma devam ederse, birilerinin kalbinin kırılacağından ve ilişkilerin zarar göreceğinden ya da bozulacağından korkarlar.
- İlişkilerini sürdürebilmek için kendi amaçlarından vazgeçerler. Oyuncak ayı sanki “amaçlarımdan vazgeçiyorum ve istediğin şeyi yapmana izin veriyorum; yeter ki beni sev” der gibidir.
- Ayıcık stratejisi izlendiğinde, bir birey diğer kişinin çıkarlarını tatmin etmek için kendi çıkarlarını ihmal eder.
- **Sloganı:** Ben yokum sen varsın.

6.2.2. Kaplumbağa taktiği (kaçınma, erteleme, geri çekilme): Amaç (-) / İlişki (-)

- Eğer amaçlar ve başkalarıyla ilişkilerimizi de korumak çok önemli değilse bu strateji uygulanır.
- Çatışmadan kaçınmak için geri çekilirler. Çatışma yaratan sorunlardan ve çatışma kişilerden kaçınırlar.
- Çatışmaları çözmeye uğraşmanın boş bir çaba olduğuna inanırlar.
- Çatışmayla yüz yüze gelmekten, fiziksel ya da psikolojik olarak geri çekilmenin daha kolay olduğuna (kabuğuna çekilmek gerektiğine) inanır. İsteklerinden ve ilişkilerinden vazgeçmez.
- Çatışmanın üzerine gitmez, çatışmayı geçirir, erteler ya da geri çekilir.
- **Sloganı:** Ben yokum sende yoksun.

6.2.3. Baykuş taktiği (yüzleşme, işbirliği yapma): Amaç (++) / İlişki (++)

- Eğer amaçlar da ilişkilerde çok önemliyse bu strateji uygulanır.
- Baykuşlar hem amaçlarına hem de ilişkilerine çok önem verirler.
- Bu strateji, kaplumbağa stratejisinin tam zıddıdır.
- Çatışmaları, çözülmesi gereken sorunlar olarak görürler ve hem kendilerinin hem de diğer kişinin amaçlarına ulaşabileceği yani her iki tarafı tatmin edecek (her iki tarafın çıkarlarını gözetin) bir çözüm ararlar. Böyle bir çözüm yolu bulunmadıkça da tatmin olmazlar.
- **Sloganı:** Ben varım sende varsın.

6.2.4. Tilki taktiği (uzlaşma): Amaç (+) / İlişki (+)

- Eğer amaçlar ve ilişkiler normal (orta) düzeyde önemliyse bu strateji uygulanır.
- Tilkiler hem kendi amaçlarına hem de ilişkilerine orta derecede önem verirler.
- Tilkiler uzlaşma ararlar. Kendi amaçlarının bir kısmından vazgeçerler ve çatıştıkları kişiyi de amaçlarının bir kısmından vazgeçmeye ikna ederler.
- Her iki tarafın da bir şeyler kazanacağı bir çözüm yolu ararlar. Böyle bir çözüm bulmak için kendi amaçlarından bir parça fedakârlık yapmaya razı olurlar.
- Bu stratejiyi kullanan bir kişinin amacı, her iki tarafı da kısmen tatmin eden, karşılıklı olarak kabul edilebilir, uygun bazı çözümler bulmaktır. Bu strateji, uyma ile rekabetçiliğin ortasında bir yere düşer.
- **Sloganı:** Ben varım sende varsın.

6.2.5. Köpek balığı taktiği (güç kullanma, zorlama, rekabete girme): Amaç (+) / İlişki (-)

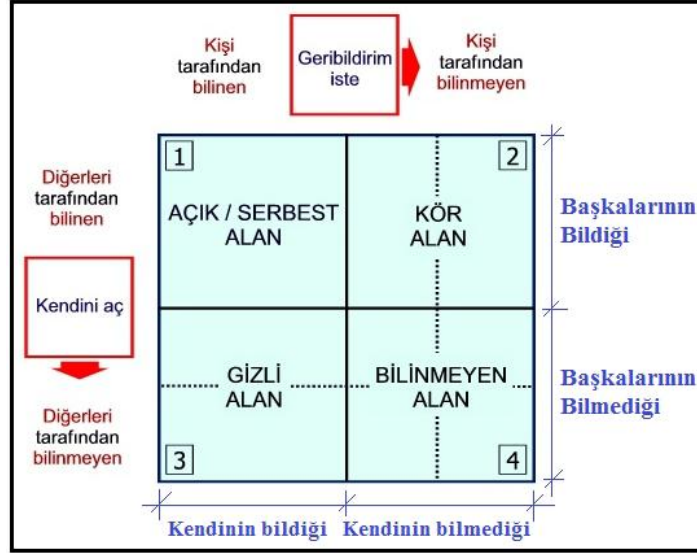
- Eğer amaçlar çok önemli, ilişkiler önemsizse bu strateji uygulanır.
- Kendi amaçları çok önemli, ilişkileri ise önemsizdir.
- Kendi çözüm önerilerini kabul etmesi için, çatıştığı kişiyi zorlar veya ona karşı güç kullanmayı dener.
- Bu kişiler, ne pahasına olursa olsun amaçlarına ulaşmayı isterler.
- Başkalarının ihtiyaçlarıyla ilgilenmez. Başkalarının kendisini sevmesi/kabul etmesi onlar için önemli değildir.
- Çatışmayı, bir kişinin kazanması, diğer kişinin kaybetmesi olarak görürler. Elbette kazanan taraf olmayı isterler ve bu uğurda ilişkilerini feda edebilirler. Kazanmak, köpek balıklarına başarı ve kendini beğenme duygusu verir. Kaybetmek ise zayıflık, yetersizlik ve başarısızlık duygusu verir.
- Gözdağı vererek, güç kullanarak, çeşitli girişimlerle karşısındaki kişiyi ezmeye çalışarak kazanmaya çalışırlar.
- Bu stratejiyi kullanan bir kişi, diğer kişinin zararına da olsa kendi çıkarlarında ısrar eder.
- **Sloganı:** Ben varım sen yoksun.

Yukarıda açıklanan çatışma çözme stratejileri arasında sadece baykuş ile simgelenen yüzleşme ve işbirliği stratejisi ile her iki tarafın da kazançlı çıkacağı çözümler bulunabilir. Diğer stratejiler kullanıldığında taraflardan en azından biri kaybeder, diğeri kazanır ya da her ikisi de kaybeder. O halde ailede çocuklara özellikle işbirliğine yönelik çatışma çözme yönteminin ve bu yöntemin gerektirdiği becerilerin öğretilmesi gerekmektedir.

6.3. Kendini tanıma penceresi (Johari Penceresi) modeli

Çatışma çözmede iletişim becerileri çok önemlidir. İletişim becerilerinin başında bireyin kendisini tanıması gelir. Bireyin kendisini tanımasına yönelik olarak kullanılan tekniklerden birisi de Johari Penceresidir.

Johari modeli, örgütlerde üyeler arası iletişim düzeyini ölçmek amacıyla geliştirilmiştir ve amacı bireyler arası iletişimin yapısını test etmektir. Bu modelde 4 pencere vardır ve her bir pencere bireylerin davranış, duygu, ihtiyaç ve tercihlerine işaret etmektedir. Kişinin hangi pencerede duracağı diğerleriyle kuracağı iletişimi etkilemektedir.

- 1) **Açık (arena) pencere:** İlişkiler açısından pencerenin en avantajlı bölgesidir. Çünkü bu bölge, birey hakkında hem kendisinin, hem de başkalarının bildiği şeyleri ifade eder. Bireyin düşüncelerinin, duygularının hem kendisince hem de başkalarınca bilindiği penceredir.
- 2) **Yarı açık (kör) pencere:** Bireyin kendisi hakkında bilmediği, başkalarının bildiği hususları kapsar. Ağzının koktuğundan haberi olmayan bir insanın bu durumu başkaları tarafından bilenebilir.
- 3) **Yarı karanlık (gizli, saklı) pencere:** Sadece ferdin bildiği, başkalarının bilmediği bilgiler bulunur. Ferdin kendisine ait sırlar bölgesidir.
- 4) **Karanlık (bilinmeyen) pencere:** İlişkilere yansımayan bir bölgedir. Ne birey ne de başkaları kişiyi niteleyebilmektedir. Şartlar yerine geldiğinde ortaya çıkacak ferdi özellikleri içerir.

Ferdin yarı karanlık (gizli) bölgesine nüfuz edebildiğiniz ölçüde, onu daha iyi tanırsınız ve yönlendirirsiniz. Bu bölgenin karanlık kısımları aydınlanmaya başladığında, daha önce tanıdığınız insandan farklı bir insanla karşılaşabilirsiniz. Çoğu zaman, herhangi bir insandan beklemediğiniz bir davranışla karşılaştığınız zaman, şaşırmanızın sebebi budur. Fert, yarı karanlık (gizli) bölgesinin tesiriyle bir davranış göstermiş, onu açık ve yarı açık tarafıyla tanıdığınız için, gösterdiği davranışı beklenmedik olarak nitelemiştinizdir. Oysa her davranışın bir nedeni vardır. Bu davranışın nedeni de yarı karanlık (gizli) bölgede saklıdır.

Johari Penceresi'nin mesajı şudur: "Benden içeri girmek ve özellikle yarı karanlık (gizli) bölgeme doğru hareket etmek zorundasınız; yoksa elemanlarınızı anlamada bir hayli güçlüklerle karşılaşacak, onları anlayamadığınız için beklentilerine cevap veremeyecek, herhangi bir amaç doğrultusunda motive edecek faktörleri tam tayin edemeyecek ve onları yönetmekte başarısızlığa uğrayabileceksiniz"

Johari penceresinde pencereler arası ilişkileri düzenleyen değişim araçları

- **Açılım:** İnsanın iç dünyasını diğerlerine açıklama sürecidir.
- **Geri bildirim:** Kişinin çevresindeki insanların, düşüncelerini, duygularını ve onlardaki bilgiyi öğrenme sürecidir.

Kişiler arası anlamlı bir iletişim, ancak kişilerin AÇIK (arena) olan bölümlerinin büyüklüğüyle mümkün olabilir. Açık bölge, açılım ve geri bildirimin yoğun kullanımı ile genişletilebilir. Bir insanın AÇIK bölümü ne ölçüde büyükse o ölçüde daha zengin iletişim olanaklarına sahiptir. Öte yandan AÇIK bölümü küçük olan kişi, diğerleriyle o ölçüde az iletişim kurabilir.

7. Saldırganlık ve Şiddet

7.1. Akran zorbalığı: Tahrik edilmeden bir veya daha fazla öğrencinin kendilerinden daha güçsüz öğrencileri (kurban) kasıtlı ve sürekli olarak rahatsız ettiği ve kurbanın kendisini koruyamayacak durumda olduğu bir istismar türüdür. Zorba öğrencilerin kişisel kontrol stratejileri geliştirmeleri adına “**öfke ile başa çıkma becerisi**” kazandırmaya yönelik eğitim verilebilir.

Akran zorbalığında yapılan olumsuz davranışlar genellikle; fiziksel zorbalık (itmek, vurmak) sözel zorbalık (korkutmak, hakaret etmek, utandırmak, lakap takmak), dolaylı zorbalık (dedikodu yapmak, gruptan dışlamak, görmezlikten gelmek) gibi davranışlardır.

7.2. Siber zorbalık: Diğer kişilere zarar vermek amacıyla, bir kişi veya grup tarafından, elektronik posta (e-mail), cep telefonu, kısa mesaj servisi, karalayıcı web siteleri gibi bilgi ve iletişim teknolojilerinin kullanımını içeren; kasıtlı ve sürekli olarak düşmanca davranışlar sergilemedir. Yani akran tacizinin elektronik bir formudur.

7.3. Akran baskısı: Kişinin kendi isteğinden bağımsız, bir şekilde davranması için zorlanmasıdır. **Mesela;** markalı giyinme, çete üyeliği, kötü madde kullanımı, okuldan kaçma gibi. Akran baskısına uğrayan çoğu ergende ciddi özgüven eksikliği vardır. Bu gibi sorunları azaltmak için atılganlık/özgüvenli davranışlar geliştirme çalışmaları yapılabilir. Akran baskısı, ergenlerin arkadaşları tarafından kabul edilme ve onaylanma gereksinimlerinden, dışlanma korkusundan, adam yerine konma, sözünü dinlettirme ihtiyacından, sosyalleşme becerilerindeki eksiklikten, hayır diyebilme becerisindeki yoksunluktan, aşırı baskıcı veya aşırı izin verici aile tutumlarından, aile içi iletişim eksikliğinden, ilgi ve sevgi eksikliğinden, ev ortamının dengesizliği gibi nedenlerden doğar.

8. Atılganlık Eğitimi

Başkalarının haklarını küçük görmeden ve zedelemekten kişinin kendi haklarını korumasıdır. Atılganlık, çekingenlik ile saldırganlığın tam ortasında yer alır. Atılgan birey; kendinden emin ve dik durur. Konuştuğu kişiden fazla uzak durmaz, konuşması akıcıdır, ses tonu normaldir ve karşısındakıyla göz teması kurar.

Benlik saygısı düşük, çekingen, saldırgan olan bireylere atılganlık eğitimi verilir. Atılganlık eğitimiyle, kaygıyı azaltma, hayır demeyi öğrenme, soru sorabilme, olumlu/olumsuz duyguları ifade edebilme, duyguları/fikirleri ben cümleleriyle söyleyebilme, sohbete başlayabilme ve devam ettirebilme, atılganlığı saldırganlıktan ayırabilme gibi durumlar ele alınır.

9. Hümanistik (İnsancıl) Eğitim ve Kişisel Rehberlik

Varoluşçu felsefeye dayanan hümanist (insancıl) anlayışa göre eğitim; “bireyin doğuştan getirdiği gizilgüçleri keşfetmesi, ortaya koyması ve geliştirmesi sürecidir.” Bu tanıma göre; eğitimden beklenen amaç da; bireyin kendini gerçekleştirmesine yardımcıdır. Hümanist yaklaşımın önemli temsilcileri ise Maslow ve Rogers’dır.

9.1. Maslow ve ihtiyaçlar hiyerarşisi

Maslow her insanın değerli, kendine özgü, duyarlı ve iyiye yönelik bir özbene sahip olduğunu savunur. Olanaklar sağlandığında, her insanın doğuştan getirdiği gizil güçlerinin farkına varacağını ve eninde sonunda kendini gerçekleştireceğini savunur.

Maslow, insan güdülerinin evrensel bir hiyerarşisinin bulunduğunu savunur. Bu ihtiyaçlar hiyerarşisine göre, en alt basamaktaki ihtiyaç kısmen de olsa, giderildikten sonra bir üst basamaktaki ihtiyaç ortaya çıkar. Yani bir üst düzeydeki ihtiyacın ortaya çıkabilmesi için, bir alt düzeydeki ihtiyacın giderilmesi gereklidir. Kendini gerçekleştirme güdüsü, diğer ihtiyaçlar giderilmişse ortaya çıkar. Maslow bu görüşleriyle rehberliğin nihai amacı olan “**kendini gerçekleştirme**” yi oluşturmuştur.

9.2. Karl Rogers ve hümanist eğitim

Hümanist yaklaşımda Rogers’ın görüşleri eğitimde daha çok yaygınlık kazanmıştır. Rogers’ın görüşlerinin temelini **benlik** kavramı oluşturur. Benlik, bireyin kendisini, farklılıklarını algılaması ve değerlerini hissetmesi sürecidir. Kişinin kendisini değerlendirme sürecidir.

9.2.1. Rogers’ın Teröpatik öğrenme kuramı

■ İnsan gelişme ve kendini gerçekleştirme (geliştirme) gizil gücüne sahiptir. Bireyler çevrenin isteklerine ve beklentilerine göre değil, kendilerini gerçekleştirme eğilimlerine göre eğitim almalıdır. Yani her birey ilgi, yetenek ve özelliklerine göre ve özgür bir ortamda eğitim almalıdır.

- Eğitimde “öğrenmeyi öğretmek” temel alınmalıdır.
- Her insanın doğuştan getirdiği bir **özbeni** vardır. Bu özben iyiye yönelik ve güzeldir.
- Her insanın amacı mutlu olmaktır. Mutlu olan insan topluma faydalı olur.
- Bireyin mutlu olması, dünyayı kendi algılayış biçimine göre (**fenomenal alan**), ilgi ve becerilerine göre yetiştirilmesine bağlıdır.
- Bireyi yalnızca dıştan değil içten de anlamak gerekir. Böylece bireyin iç dünyasını çözümlemeyi de ön planda tutmaktadır (Fenomenoloji).

9.2.2. Benlik gelişimi ve eğitim ilişkisi

Kişinin olumlu benlik bilinci geliştirebilmesi için **koşulsuz sevgi/saygı/kabul, saydamlık (içtenlik, dürüstlük) ve empatik anlayış** temel şarttır. Koşulsuz sevgi, birey ne yaparsa yapsın, onun sevgiye ve saygıya layık olduğunu kabul eden anlayıştır. Anne-babalar ve öğretmenler çocukları anlamalı, onları kendi öznel yaşantıları içinde ve kendi dünyalarında bir bütün olarak değerlendirmelidir. Anne-babalar ve öğretmenler çocukları yargılamamalı, cezalandırmamalıdır ve çocuklarına **“empatik”** bir tavırla yaklaşmalıdırlar. Koşulsuz sevgiyle büyüyen kişilerin benlik anlayışları güçlü ve olumlu olur.

Rogers’e göre sağlıklı bir öğrenme ortamı demek; **koşulsuz sevgi/saygı/kabul, empatik anlayış, saydamlık (içtenlik ve dürüstlük), güven, ödüllendirme ve demokratik bir sınıf ortamı** demektir.

9.3. Hümanist eğitimin ilkeleri

- İnsanın temel güdüsü “kendini gerçekleştirme” ihtiyacından kaynaklanır. Her birey doğuştan kendini gerçekleştirme (geliştirme) gizil gücüyle doğar.
- Eğitim-öğretim, öğrenci (birey) merkezli olarak yürütülmelidir.
- Bireyler çevrenin isteklerine ve beklentilerine göre değil, kendilerini gerçekleştirme eğilimlerine göre eğitim almalıdır. Yani her birey ilgi, yetenek ve özelliklerine göre ve özgür bir ortamda eğitim almalıdır.
- Her birey özgür olarak doğar. İnsan kendisiyle ilgili kararları yine kendisi alabilmelidir. Kişiye kendisiyle ilgili seçim yapma özgürlüğü (seçim teorisi) verilmelidir.
- Her insanın doğuştan getirdiği bir **özbeni** vardır. Bu özben iyiye yöneliktir ve güzeldir.
- Her bireyin bir fenomenal alanı (kendine özgü, öznel ve farklı bir gerçeği) vardır. Birey dış dünyayı kendi fenomenal alanına göre algılar ve bireyin davranışlarını, onun öznel gerçeği tayin eder.
- İnsanın davranışlarını tayin eden en önemli gerçek, onun kendini algılayış biçimidir.
- İnsan davranışlarını değiştirmek için önce onun öznel (fenomen) gerçeğini değiştirmek gerekir.
- İnsanlardaki davranış bozuklukları, güvensizliğin veya engellenmenin sonucudur.
- Eğitim bireyin ruh sağlığını korumalı, kişisel gelişimini desteklemeli ve bireyin doğasına en uygun etkinlikleri yerine getirmelidir. Rehberlik hizmetleri bireyin bu özelliklerinin gelişimine yardımcı olmalıdır.
- Öğretmen-öğrenci, danışan-danışman ilişkilerinde koşulsuz kabul/saygı, saydamlık (içtenlik ve dürüstlük) ve empatik anlayış olmalıdır.
- Bireyin motivasyonunda içsel motivasyon, dışsal motivasyondan (para, yüksek not) daha etkilidir.
- İnsan hem reaktif (pasif), hem de aktif bir yaratıktır.

9.4. Hümanistik eğitim ve öğretmen

Karl Rogers’a göre eğitimde; geleneksel olarak vurgulanan zihinsel bilgi ve becerilerin yanı sıra kişiler arası değerler ve duygular gibi duyuşsal davranışların bir arada kazandırılması gerekir.

Hümanist eğitim anlayışını benimsemiş bir öğretmen, insan ilişkilerinin temeline alınması gereken **koşulsuz saygı ve koşulsuz kabul, saydamlık (içtenlik, dürüstlük) ve empatik anlayış** ilkelerini sınıf koşullarında uygulanmasına önem verir.

10. Özsaygı

Özsaygı: Bireyin ne olduğu (benlik imgesi) ile ne olmak istediği (ideal benlik) arasındaki farka ilişkin duygulardır. Özsaygı düzeyi ile akademik başarı arasında pozitif bir ilişki vardır. Özsaygı düştükçe başarı düşer, başarı düştükçe özsaygı düşer. Terside geçerlidir. Özsaygısı yüksek bireyler; sosyal ilişkilerinde ve okul çalışmalarında daha atak ve girişimcidir. Risk almaktan kaçınmazlar ve meraklıdırlar. Özsaygısı düşük bireyler ise; çekingen, utangaç ve içedönüktürler. Risk almaktan kaçınırlar ve duygularını açıkça ifade edemezler.

Öğrencinin düşük özsaygı geliştirmesinin asıl sebebi, yaşadığı başarısızlıklardan çok, çevresinde bulunan ve onun için önemli olan kişilerin onun başarısızlığına verdiği olumsuz tepkilerdir. Bu olumsuz tepkiler, öğrencinin benlik tasarımının olumsuz olmasına sebep olur.

Öğrencilerin özsaygıları, psikolojik danışma veya drama yoluyla yükseltilebilir. Bu tür etkinlikler psikolojik danışmanlar tarafından yerine getirilir. Ayrıca öğretmenler de öğrencileri ile olan ilişkileri yoluyla onların özsaygılarını geliştirebilirler.

Hümanist yaklaşımının temsilcilerinden Rogers, öğretmenlerin öğrencileri olan ilişkilerinde “**koşulsuz kabul/saygı, saydamlık (içtenlik, dürüstlük), empatik**” bir anlayış sergilemeleri özsaygıyı yükseltici bir işlevi olduğunu belirtir.

- a) **Koşulsuz saygı:** Her insan; maddî durumu, fiziksel özellikleri, başarıları başarısızlıkları, davranışları ne olursa olsun, sadece insan olduğu için saygı gösterilmeye layıktır. Saygı duyan kimse, saydığı insana kendisi olma hakkı tanır. Onu olduğu gibi kabullenir ve bireyin kendisini olduğu gibi kabul etmesini de yardım eder. Saygı, sadece öğretmen-öğrenci ilişkilerinin değil, insani ilişkilerin ve iyi iletişimin temelidir.
- b) **Koşulsuz kabul:** Karşımızdaki kişiyi olumlu ve olumsuz tüm yanlarıyla olduğu gibi kabul edebilmektir. Dini, ırkı, cinsiyeti ne olursa olsun tüm insanları olduğu gibi kabul etmektir. Bu da ön yargısız olmak demektir.

2011 KPSS: Yetmiş iki millete bir gözle bakmayan, halka müderris olsa da, Hakk’a asidir.

Yunus Emre’nin bu sözü, insancıl yaklaşıma göre, öğretmen-öğrenci iletişiminde aşağıdakilerden hangisinin önemine örnek verilebilir?

- A) Empati **B) Koşulsuz kabul** C) Tarafsızlık D) Bağdaşım E) Kendini gerçekleştirme

2008 KPSS: Bir şarkı sözünde geçen “hatasız kul olmaz, hatamla sev beni” sözleri insancıl (hümanistik) kuramın hangi kavramıyla ilişkilendirilebilir?

- A) Saydamlık B) Özerklik C) Psikolojik sağlamlık D) Empati **E) Koşulsuz kabul**

- c) **Saydamlık (içtenlik, dürüstlük):** Bireyin, o an yaşadığı duygu neyse bunu karşısındakiyle paylaşmasıdır. Öğretmen-öğrenci ilişkileri açısından ise öğretmenin gerçek duygularını yapmacıklıktan uzak, içten ve dürüst bir biçimde ortaya koymasındır. Öğretmen, kendinde olumsuz duygular uyandıranın öğrencinin kendisi olmaktan ziyade onun davranışı olduğunu unutmadan, öğrenciyi suçlamadan, öğrencinin özsaygısını zedelemeyen duygularını ifade etmelidir. Saydamlık, “içi-dışı, özü-sözü bir olmaktır” sözüyle özetlenebilir. **Mesela;** öğretmenin “bu davranışınızda dolayı çok kırgınım” demesi saydamlıktır.

Kendini açma; bireyin içtenliğe değer vererek karşılıklı güven kurmak ve özel duygular hakkında açıklamalar yapabilmektir. **2005 KPSS:** Bir öğretmenin “Öğrenciyken yıl sonunda ben de sizin gibi hissederdim.” ifadesi kendini açmadır.

- d) **Empatik anlayış:** Empati; bir kişinin tarafsızlığını kaybetmeden, kendisini bir başkasının yerine koyarak, onun duygu ve düşüncelerini anlamaya çalışması ve bunu karşısındakine ifade etmesidir. Her insan, dünyayı kendine özgü gerçeği ile algılar (fenomenal alan). Bu nedenle olayların, birey tarafından nasıl algılandığını bilmek onu anlama adına önemlidir. Buna göre, bir kişinin fenomenal alanından dünyaya bakmak, o kişiyle empati kurmak demektir. Empati, karşımızdaki kişiye “seni anlıyorum” mesajı vermektir. **Mesela;** sınava hazırlanan bir öğrenciye “Önünde önemli bir sınav olduğu için kaygılanıyorsun” demek empatidir.

2013 KPSS: “Ailem beni hiç anlamıyor, kendimi çok yalnız hissediyorum.” diyen bir öğrenciye öğretmeni aşağıdakilerden hangisini söylerse empatik bir tepki vermiş olur?

- A) “Sence ailen seni neden anlamıyor olabilir?”
- B) “Sen yanlış düşünüyor olabilir misin?”
- C) “Çocukluğundan bahsedebilir misin?”
- D) “Bunu onlara söylemelisin.”
- E) “Ailenin sana daha yakın davranmasını istiyorsun.”**

Empatik yaklaşımın dışında, sempati ve özdeşim kurma da iletişim de sıkça kullanılır. **Sempati** başka bir birey ile duygudaş olma, yandaş olma, ondan yana taraf olma anlamına gelir. Öğretmen veya danışman, sempati ile dinlediğinde kendi bakış açısını kaybederek karşısındaki gibi hisseder; onun duygu ve düşüncelerini yaşar ve aynısına sahip olarak paylaşır. Oysa empatide duygu ve düşünceleri yaşamak değil, anlamak vardır. Öğretmen veya danışman, karşısındakiyle **özdeşim** kurduğunda ise, kendi benlik sınırlarını kaldırarak kendini onunla bir ve aynı kabul eder. Onun kişilik özelliklerini ve davranışlarını içselleştirerek onun gibi davranır.

Öğretmenlerin kişilik özelliklerinin (koşulsuz kabul/saygı, saydamlık, empatik) yanı sıra, öğretmenlerin öğrencileriyle olan iletişimlerdeki sözel ve sözel olmayan mesajları da öğrencilerin özsaygısı üzerinde etkilidir.

Sözel mesajlar: Öğretmenler, öğrencilerine onlara değer verdiklerini gösteren, moral verici sözcükler kullanabildikleri gibi, onları küçük düşürücü, aşağılayıcı, alaycı, yargılayıcı sözcüklerde kullanabilirler.

- **Özsaygı geliştirici dil:** İletişim sürecinde karşısındakini aşağılamayan, onun kendisini değersiz hissetmesine yol açmayan ego bütünlüğünü ve özgüvenini zedelemeyen mesajlara dayalı iletişim şeklidir. **Mesela;** kilolu bir insana "şişkosun" demek yerine, "toplu görünüyorsun" ifadesini kullanmak özsaygı geliştirici ifadedir.
- **Özsaygı zedeleyici dil:** Özsaygı geliştirici dil'in tam tersidir. Yani bireyin özellikleriyle ilgili aşağılayıcı, incitici vb. ifadeler kullanmaktır. **Mesela;** çok tembelsin, şişkosun, baş belalısın demek gibi.

Özsaygı zedeleyici dil	Özsaygı geliştirici dil
Çok tembelsin	Çalışmayı pek sevmiyorsun
Şişkosun	Toplu görünüyorsun
Baş belalısın	Zor birisin

Sözel olmayan mesajlar: Öğretmen öğrencilere, yüz ve beden ifadeleri, jest ve mimikler, göz teması, baş hareketleri, giyim kuşam, bedensel temas gibi yollarla çeşitli mesajlar verir. Öğretmenin sözel mesajlarıyla sözel olmayan mesajları tutarlı olmalıdır.

11. Kişisel Rehberlik ve Psikolojik Danışma

Kendini gerçekleştirme sürecinde var olan bireylerin kendilerini anlayarak çevresiyle uyumlu bir süreç geçirebilmesi, kişisel sorunlarının ve günlük yaşamda karşılaştığı problemlerin üstesinden gelebilmesi için **duyuşsal yönün ağırlıklı olduğu, sadece PDR ve Psikoloji mezunu gibi uzmanları tarafından sunulan hizmetler**dir. Danışman-danışan/danışanlar arasında yüz yüze, karşılıklı saygı, güven, samimiyet ve içtenlik esaslarına dayalı bir hizmettir. Psikolojik danışma hizmeti, bireysel ve grupsal olmak üzere iki türlü verilir.

11.1. Psikolojik danışma kuramları

11.1.1. Hümanist (İnsancıl) Yaklaşım (Danışandan Hız Alan Yaklaşım): Temsilcileri; Rogers, Maslow

Gestalt ve varoluşçu yaklaşımlardan etkilenmişlerdir. Davranışçı ve psikoanalitik yaklaşıma da karşıdırlar.

Birey eşsizdir ve saygıyı hak eden bir varlıktır. Her insanın doğuştan getirdiği bir **özbeni** vardır. Bu özben iyiye yöneliktir ve güzeldir. Eğer birey daha sonra kötü olmuşsa bunun temel nedeni çevresinin ona değer vermemesi sonucu özsaygısının düşmüş olmasıdır.

Her birey kendini gerçekleştirme gizil gücüyle dünyaya gelir. İnsan davranışlarını yöneten en güçlü güdü de, kendini gerçekleştirme güdüsüdür. Birey olumlu benlik algısıyla kendini gerçekleştirebilir. Bireyin sorunlarının sebebi ise olumsuz benlik algısıdır. Maslow, olanaklar sağlandığında, her insanın eninde sonunda kendini gerçekleştireceğini savunur. Her birey özgür olarak doğar. İnsan kendisiyle ilgili kararları yine kendisi alabilmelidir. Kişiye kendisiyle ilgili seçim yapma özgürlüğü (**seçim teorisi**) verilmelidir.

Her bireyin bir fenomenal alanı (kendine özgü, öznel ve farklı bir gerçeği) vardır. Birey dış dünyayı kendi fenomenal alanına göre algılar ve bireyin davranışlarını, onun öznel gerçeği tayin eder. Yani insanın davranışlarını tayin eden en önemli gerçek, onun kendini algılayış biçimidir. İnsan davranışlarını değiştirmek için önce onun öznel gerçeğini değiştirmek gerekir. İnsanlardaki davranış bozuklukları, güvensizliğin veya engellenmenin sonucudur. İnsanı yalnızca, dış belirtilere göre anlamak olanaksızdır; bireyin iç dünyasına da nüfuz etmek gerekir. Yani insanı anlamak için onun iç yapısını bilmek gerekir. Bunun için iç gözleme başvurmak zorunludur. Bu yaklaşıma göre amaç "insanı anlamak" olmalıdır.

Rogers'in psikoterapi anlayışına göre; danışana koşulsuz saygı göstermek gerekir. Psikoterapist danışanına empatik anlayış göstermek zorundadır. Psikoterapist samimi ve içten olmalıdır. Hümanist danışmanın amacı; bireyin kendini yönetmesi, yeni yaşantılara açık olması, sorunları üzerinde bilinçlenmesi, bunları kendi kendine çözecek duruma gelmesi ve bu yolla kendini gerçekleştirmesine yardım etmektir. Hümanist danışma geçmişle ilgilenmez, önemli olan "şimdi ve burada."

Kullandığı yöntemler; Terapötik beceriler (empati, şeffaflık, saydamlık, kendini açma, samimiyet, koşulsuz kabul/saygı), içebakış (iç gözlem), bireyin özsaygı düzeyini yükseltmek

11.1.2. Davranışçı Yaklaşım: Kurucusu; Watson, temsilcileri; Skinner, Pavlov, Bandura

Daha çok psikoanalitik kurama tepki olarak geliştirilen davranışçılık; zihnin incelenmesini tümüyle reddederek organizmanın gözlenebilen davranışlarıyla ilgilenilmesi gerektiğini savunmuş ve içebakış yöntemini reddetmiştir. Bu yaklaşım insanın doğuştan bazı refleksler dışında hiçbir şey getirmediği görüşünü savunur. Bütün (kazanılan olumlu/olumsuz) davranışlar öğrenilmiştir. Kişilik de tamamen doğumdan sonraki öğrenmeler sonucunda oluşur. Öğrenmede çevrenin etkisi büyüktür. Yani davranışçılığa göre, insanlar ne iyi ne de kötü olarak doğarlar. İyiyi de kötüyü de yaşantılarıyla öğrenirler.

Bireyin sorunlarının sebebi ise olumsuz öğrenmeleridir. Olumsuz öğrenmelerde yapılacak şey, istenmedik davranışların ortadan kaldırılarak bireye olumlu davranışların kazandırılmasıdır. Davranışın kazandırılmasında öğrenme kuramlarından yararlanılır. Davranışların mekanizmasını anladıktan sonra onları kontrol etmek mümkündür. Bireye psikolojik danışma sürecinde yeni davranışlar kazandırabileceğini savunur.

Kullandığı yöntemler: Sistemik duyarısızlaştırma, biçimlendirme, taşıma (maruz bırakma), atılacak eğitimi, model alma/gösterme, kaçındırma, edimsel koşullandırma, eşik yöntemi gibi yöntemler kullanılır.

11.1.3. Psikoanalitik Yaklaşım: Kurucusu; Freud, temsilcileri; Adler, Jung, Horney, Erikson, Sullivan

İlk psikoterapi kuramıdır. İnsan doğası gereği kötü ve yıkıcıdır. Çünkü insan doğuştan cinsellik ve saldırganlık dürtüleriyle dünyaya gelmektedir ve insan davranışlarını da bu güdüler belirlemektedir. Bu kuram bilinç, bilinçaltı ve bilinçdışı kavramlarından bahseder. İnsan davranışlarının bilinçaltı süreçler tarafından belirlendiğini savunur.

Kişilik id, ego ve süperegö olmak üzere üç öğeden oluşur. İnsanın tüm duygu, düşünce ve davranışları, birbirine bağımlı olarak çalışan bu üç kişilik ögesi arasındaki etkileşimin bir sonucudur. Psikanalitik kurama göre; psikolojik sağlık id, ego ve süperegö arasında kurulan bir dengedir. Bu kuram PDR hizmetlerinde, bu dengeyi kurmaya yardımcı olmayı hedefler.

Bireyin sorunları onun psiko-seksüel gelişimi ile ilgilidir. Davranışların kaynağının altında bireyin geçmiş yaşantıları (özellikle 0-6 yaş arası çocukluk yaşantıları) yatar. Bireyin sorunlarının sebebi, bilinçdışına itilen bastırılmış duygulardır. Bu nedenle bu yaklaşımda amaç; bilinç dışını bilinçli hale getirerek bireyin kişilik yapısını geliştirmek ve egoyu güçlendirerek kişiliğin gerçeklik ilkesine uygun davranmasını sağlamaktır.

Kullandığı yöntemler: Hipnoz, rüya analizi, serbest çağrışım, dil sürçmesi, telkin, transferans teknikleri kullanılır.

11.1.4. Varoluşçu Yaklaşım: Temsilcileri; Irvin Yalom, Rollo May, Rank, Soren Kierkegaard, Viktor Frankl

İnsanda “varoluş özdene önce gelir.” Yani insan önce var olur sonra kendi özünü kendi yaratır. İnsan bilinçli bir öznedir; yani var olduğunun bilincindedir. Bu sayede insan, kendine dönmekte ve özüne kendi karar vermektedir.

Evrende kendi varlığını kendi yaratan tek varlık, insandır. İnsan, kendi değerlerini kendi tayin eder ve kendi yolunu kendisi çizer. Özünü, yaşamını var eden yine insanın ta kendisidir. Bu ise, insanın özgür olduğunu gösterir. Ancak, insan kendi sorumluluğunu üstlenemediği ölçüde özgür olabilmektedir. İnsan bu sorumluluk nedeniyle bunalım, kaygı ve sıkıntı duyar. Doğmuş olduğumuzu ve bir gün öleceğimizi biliriz. Ölümün kaçınılmazlığı yokluk ve hiçlik duygularını yaratır. Bu duygu ise insanı, doyumsuz ve anlamlı yaşayıp yaşamadığı konusunda kaygılandırır. Bu rahatsız edici duygulardan kurtulmak için insanın, kendi varlığına sahip çıkarak sorumluluklarını üstlenmesi gerekir. Varoluşçu psikolojik danışmanın amacı ise; olayların içinde kişinin nasıl varlık gösterdiğini anlamaya çalışarak, onun sorumluluğunu üstlenmesine, özgür varoluşunu gerçekleştirmesine yardımcı olmaktır.

İnsan davranışları doğadaki diğer fiziksel olaylar gibi değerlendirilemez, incelenemez, kategorilere ayrıştırılamaz. İnsanı parçalara ayırarak incelemek, onun varoluş bütünlüğünü bozar. İnsan davranışları bu bağlamda açıklanamaz, ancak anlaşılabilir. İnsanın bütüncül olarak anlaşılabilmesi için tüm yargılardan ve ön fikirlerden uzak olmak gerekir. İnsanı anlamak için onun iç yapısını bilmek gerekir. Bunun için iç gözlem yöntemi kullanılmalıdır. Bu yaklaşıma göre amaç “insanı anlamak” olmalıdır.

Bu danışma kuramında en çok “bugün” üzerinde durulmaktadır. Geçmiş geçmişte kalmıştır, gelecek gelmemiştir. Onun için şimdiyi yaşamak gerekir (**Şimdi ve burada ilkesi**). Eğer kişi geçmişi ya da geleceği yaşamakta, “geçmişin pişmanlıkları, geleceğin kaygıları” ile uğraşıyorsa problemler içerisinde bulunmaktadır.

Kullandığı yöntemler: Danışanın “şimdi ve burada ilkesini benimseyerek bireyin farkındalık kazandırılması, seçimlerinin sorumluluğunu üstlenmesine ve özgür varoluşunu gerçekleştirmesine destek olunur.

11.1.5. Bilişsel Yaklaşım: Temsilcisi; Aaron Beck

Bu danışma kuramı, danışma sürecinin amacının, danışanın benliğini, yıkıcı bilişsel süreçlerini tanımasını ve bunlardan kurtulmasını sağlamak olduğunu ileri sürmektedir. Bilişsel yaklaşıma göre, bireylerinin ruh sağlığının bozulmasının nedeni, **otomatik olarak geliştirdikleri olumsuz düşüncelerdir**. Danışma sürecinde amaç, danışanın otomatik olarak geliştirdiği bu olumsuz düşünceler şemasına ulaşmak, danışanın olumsuz düşüncelerini tanımasına yardımcı olmak ve bundan sonra da bu düşüncelerini değiştirerek şemayı yeniden oluşturmaktır.

Bilişsel kuram, olayların kendinden çok algılanma ve yorumlanma tarzına önem verir. Bireyin yaşadığı sorunlar, olayların kendisinden değil, o olayları algılama ve değerlendirme biçiminden kaynaklanır. İnsanın psikolojik sorunlarının, kendi yaşantısı ve geleceği ile ilgili mantık dışı, gerçek dışı, algı, inanç ve yorumlardan kaynaklandığı savunulur. Yani bilişsel kurama göre her duygusal rahatsızlıkta o rahatsızlığa özgü ayırt edici düşünceler söz konusudur. Bilişsel terapide hem terapist hem de hasta aktif olarak terapi sürecine katılırlar. Kısacası bilişsel terapi (kuram), olumsuz düşünce ve uyumsuz inançları tanımayı ve değiştirmeyi vurgulayan içgörü odaklı bir terapidir.

Kullandığı yöntemler: Ev ödevleri, atılganlık eğitimi, sosyal beceri eğitimi, davranışının provası, maruz bırakma (taşırma), Bibliyoterapi, Sineterapi (film), model alma.

11.1.6. Gestalt (Bütüncül) Yaklaşım: Temsilcileri; Koffka, Köhler, Wertheimer, Perls

Bu yaklaşım diğer yaklaşımları (özellikle yapısalcı yaklaşımı, psikoanalitik, davranışçı yaklaşımları) “parçacı” olmaları nedeniyle eleştirir. Parçacı (ögeci) yaklaşımlar nesnelerin algılanmasını, bunların ayrı ayrı öğelerin algılanması olarak açıklar. Oysa herhangi bir durumun öğeleri birbiri ile ilgilidir ve bunların her biri ancak bütünlük içinde anlam kazanır. **Bütün onu oluşturan parçaların toplamından farklıdır**. Parçaları ayrı ayrı incelediğimizde bütüne ulaşamaz ve bütün görülemez. Davranışlarımız da basit öğelerin birleşiminden oluşur. Davranışlar bütün ve karmaşık olaylardır. Bu yaşantılar ve davranışlar fiziksel, ruhsal ve çevresel gibi birçok faktörün belli biçimlerde veya oranlarda örgütlenmesinden/birleşmesinden oluşan bütünlüklerdir. O halde birey bütün olarak değerlendirilmelidir. Bireyde bir problem varsa bireyi etkileyen tüm unsurlar (aile, sosyal çevre, geçmiş yaşantılar, kişilik özellikleri vb.) dikkate alınmalıdır. Çünkü bireyin yaşantısı bütün bunlardan etkilenmektedir.

Perls, insanın yaşamına bir bütün olarak başladığı, fakat büyürken, gelişirken bazı parçaları ile bağlantıların zayıfladığı veya koptuğu (yani bütünlüğün bozulduğu), psikolojik danışmanın amacının da bu parçalanmışlığı bütünlüğe dönüştürmek olduğunu savunmaktadır. Bu nedenle birey bir bütün olarak ele alınmalıdır.

Perls'e göre; **“şimdi ve burada”** dışında hiçbir şey var olamaz. Şimdi ve burada olma, “durumunun farkında olma, duyuları tam olarak alma, duygulanma ve bütünleşme, yaşarken ve davranışta bulunurken olup bitenlerin farkında olma” demektir. Geçmiş bitmiş gelecek ise henüz erişilmemiştir. Öğrenilmesi en zor şey, anın var olduğudur. Ya insanlar geçmişle ilgili yas tutar ya da geleceğe yönelik sonsuz planlar yaparlar. Andan uzaklaştıkça kaygı yaşanır. Şimdi ile gelecek arasındaki boşluk kaygı yaratır. Terapistin görevi “şimdi ve burada” yı yaşatmaktır. Fakat geçmişle ilgili **bitirilmemiş işler** (bunlar **ifade edilmemiş duygular** olarak öfke, kin, güceniklik gibi olumsuz duygulardır), şu anı yaşamamıza engeldir. Çünkü bir duygu açıkça ifade edilerek yaşanmamış olsa da zeminde varlığını sürdürür ve şöyle ya da böyle kişinin günlük davranışlarına yansır. İfade edilmemiş duygular (bitirilmemiş işler) suçluluğa neden olur. Bu suçluluk ile anı yaşayamayız. İfade edilmemiş duygular Gestalt terapide çeşitli tekniklerle ifade bulur. Terapide geçmişle ilgili bitirilmemiş işlerin farkındalığı kazanılmalıdır. Yani geçmişte eksik kalan işleri bugüne getirme ve tamamlama yapılmalıdır.

Gestalt yaklaşımının amacı, danışanın giderek davranışlarının daha çok sorumluluğunu almasını sağlamaktır. Danışmanın amacı, danışanın duygularını tanımasına ve bunu engelleyici durumların farkına varmasına yardımcı olmaktır. Farkında olma arttıkça kişi öznel gerçeği ile yüz yüze gelmekte ve o güne kadar yadsıdığı kişilik parçaları ile bütünleşebilmektedir. İnsanın kendileri ile bütünleşebilmesi “şimdi ve burada” olup bitene yoğunlaşmasıyla mümkündür.

Gestalt yaklaşımında vücut dilinin yani sözel olmayan mesajların/tepkilerin büyük önemi vardır. Sözel olmayan tepkiler, danışmana önemli bir bilgi kaynağıdır. Sözel olmayan tepkiler danışanın kontrolünde olmadığı derin duyguları ifade eder. Danışanın duruşu, hareketleri, sesi, duraklamaları gerçek öyküyü anlatır. Bu nedenle danışman dikkatini sadece söylenenlere vermemelidir.

Kullandığı yöntemler: Rol oynama (boş sandalye tekniği), farkındalık kazandırma, duygularını söyle, yüzleşme, diyalog oyunları, bir sırrım var, rüyaların analizi, yansıtmayı oynama, tersine çevirme

11.1.7. Seçim Teorisi (Gerçeklik Terapisi): Temsilcisi; Glasser’dir.

Gerçeklik terapisinde temel varsayım, herkesin kendi yaşamını kendisinin kontrol edebileceği ve bu nedenle davranışlarımızın sorumluluğunu da taşımamız gerektiği görüşüne dayanmaktadır. Gerçeklik terapisinin temel amacı ise; bireylerin yaşamlarını etkili bir şekilde kontrol etmelerine yardımcı olmaktır.

Bu terapi anlayışına göre, danışanların problemlerinin çoğu yaşamlarındaki önemli insanlardan en az biriyle doyurucu ve başarılı bir ilişki kuramamalarından ya da diğer insanlara yakınlaşıp onlara bağlanamamalarından kaynaklanmaktadır. Terapistin düşen görev ise danışanı hayatında gereksinim duydukları insanlarla ilişkileri konusunda yönlendirme ve nasıl daha etkili ilişkileri kurabileceklerini öğretmektir.

Glasser, bizler geçmişin ürünleri olsak da geçmişimizi değiştiremeyeceğimizi ifade eder. Geçmişte yapılan hatalar şimdiyle ilgili değildir. Bu bağlamda geçmişle uğraşmak yararsızdır. Önemli olan şu andır.

Glasser’e insanlar dünyaya boş bir kutu gibi gelmezler. İnsanlar genetik olarak doğumla gelen bir takım ihtiyaçlarla doğarlar ve bu ihtiyaçlar insanları hayatları boyunca yönlendirir ve davranışlarını etkilerler. Bu ihtiyaçlar; hayatta kalma ve üretme, ait olma (sevme-sevilme, değerli olma), güçlü olma, özgür olma ve eğlenme ihtiyacıdır. Glasser, birey bir problem yaşıyorsa bu temel ihtiyaçtan biri ya da bir kaçının karşılanmadığını söyler. Terapistin görevi danışanların hangi gereksinimlerinin tam olarak karşılanmadığını belirlenmesine ve bu gereksinimin nasıl giderileceği noktasında danışana yardımcı olmaktır. Bu kuramda terapist bir öğretmen gibi işlevde bulunur. Başka bir deyişle, terapist danışanın tarafında olan bir avukat görevi görür. Böylece danışan ve terapist beraberce bir takım sorunlar üzerine eğilebilirler. Bu kuram ilaçla tedaviyi kesin olarak reddeder.

İnsanların olumsuz davranışlarının kaynağı başarısız kimliktir. Danışmanın amacı, danışanın yanlış ve mantıksız düşüncelerini değiştirerek, kendisi hakkında oluşturduğu başarısız kimliğinden kurtulmasına yardımcı olmaktır. İnsanın asıl amacı başarılı bir kimlik kazanmaktır. Başarılı bir kimlik yaratma sürecinde danışman, danışanı gerçeklerle yüz yüze getirerek hâlihazırda davranışlarının olumsuz ve gerçek dışı yönlerini görmeye teşvik eder.

Kullandığı yöntemler: Yüzleştirme, sorumluluk eğitimi, gerçekleri kabul etme terapisi, biçimlendirme, İYDP, hünerli sorgulama, rol oynama, kendini açma, yapıcı tartışma, anlaşma (kontrat)

11.1.8. Transaksiyonel Analiz Yaklaşım: Temsilcisi; Eric Berne’dir.

Transaksiyon; iki kişinin belli benlik durumları arasında gerçekleşen, bir uyarıcı ve bir tepkiden oluşan iletişim birimidir. Kişiler arası iletişimde bir “uyarıcı” ve bir “tepki” den oluşan birime “Transaksiyon (iletişim işlemi)” adı verilmektedir. Transaksiyonel analiz bu iletişim ilişkisini çözümlemektir. Çünkü bu yaklaşıma göre, bireysel sorunların temel sebebi iletişim problemleridir.

Eric Berne’ye göre, insanın kişiliğinde üç temel “**benlik (ego) durumu**” vardır. Bunlar; çocuk, yetişkin ve ana-baba ego durumu. Bireyler, her biri farklı bir duygu, düşünce ve davranış sistemine karşılık gelen bu üç “benlik durumu” üzerinden etkileşim kurarlar. Bu üç benlik durumu arasındaki etkileşim bu yaklaşımın temelini oluşturur.

- a) **Çocuk ego durumu:** Kişiliğin gelişimi bakımından başlangıç dönemlerine özgü tepki biçimlerinin egemen olduğu ilkel yönünü temsil eder.
- b) **Yetişkin ego durumu:** Kişiliğin olguları, verileri, gerçekleri değerlendirerek tepki veren yönüdür. Yetişkin ego bir bilgisayar gibi çalışır; işlemlerinde duygulara yer yoktur.
- c) **Ana-baba ego durumu:** Değer sistemi ile inançları temsil eder. Kişiliğin bu yönü başkalarını koruyucu ve geliştirici bir tutum olabildiği gibi eleştirici ve denetleyici de olabilir. Ana baba gerçek ana babaların özelliklerini ve davranış biçimlerini temsil edebilir; koruyucu ve destekleyici olabildiği gibi, yıkıcı da olabilir.

İki kişi iletişim halindeyken birbirlerine aynı **ego durumlarıyla** ile tepki verdiklerinde buna **tamamlayıcı iletişim** adı verilmektedir. Bu iletişim devam edebilir; ancak birbirlerinde farklı ego durumları ile konuşan insanların iletişimleri çapraz iletişim olup, bunun kesintiye uğrama olasılığı vardır.

Danışmanın amacı, insanların iletişimde bulundukları sırada hangi ego durumları ile tepki vermekte olduklarının farkında varmalarına yardımcı olmaktır. Kişinin kendi davranışlarının sorumluluğunu alması, şimdi ve burada yaşamı zorlaştıran, içtenlikten uzak, yapmacık davranışlardan kurtulmasını sağlamak diğer temel amaçlardandır.

Ben İyiyim – Sen İyisin: Her insanın değerli ve kıymetli bir varlık olduğu olgusunu yerleştirmek ve vurgulamak amacıyla kullanılan “Ben iyiyim, yeterliyim – Sen iyisin, yeterlisin” ifadesi aynı zamanda Transaksiyonel Analizin amacını da tanımlamaktadır. Transaksiyonel Analistler insanları, değişim, gelişim ve sağlıklı etkileşim kurabilme kapasitesine sahip, temel olarak “iyi” bireyler olarak kabul ederler.

Okşanma: Eric Berne her insanın, hayatta kalabilmek ve başarılı olabilmek için, bireyler arası tanınmanın bir parçası olan “okşanmaya” ihtiyaç duyduğunu gözlemlemiştir. Bireylerin, olumlu ve olumsuz okşanmaları hangi şekillerde alıp-verdiğinin anlaşılabilmesi ile kişiler arası sağlıklı ilgi/okşama kalıplarının değiştirilmesi, Transaksiyonel Analiz çalışmalarının özellikle ağırlık verdiği konulardandır.

Kullandığı yöntemler: Didaktik yöntem, boş sandalye tekniği, rol oynama

11.1.9. Akılcı-Duygusal Yaklaşım: Temsilcisi; Ellis'tir.

Ellis bilişsel terapilerin babası sayılır. Hümanistik ve davranışçı kuramı uzlaştırmıştır. Akılcı-duygusal yaklaşımının dayandığı temel varsayım, insanın doğuştan mantıklı (akılcı) davranma gücü vardır ama mantıksız düşüncelere yönelme eğilimi de mevcuttur.

Duygu ve düşüncenin işlevleri birbirinden bağımsız değildir. Duygu düşüncenin önyargılı, kişisel ve mantıksız yönüdür. Düşüncenin duygu ile birlikte olması demek; düşüncenin bazı duygulara yol açması ya da bir duygunun temelinde bazı düşünce ve inançların bulunması demektir.

Ellis'e göre insanlar yanlış akıl yürütme ve akılcı olmayan inançlarından dolayı depresif, kaygılı, sıkıntılı olmakta ve benzeri sorunlar yaşamaktadır. Yani akılcı-duygusal yaklaşıma göre psikolojik sağlığı bozan başlıca neden, akılcı olmayan (mantıksız) düşüncelerdir. Ellis'e göre davranış bozukluklarının kaynağı çocuklukta öğrenilen bir takım yanlış ve akıldışı inançların yarattığı kaygıdan başka bir şey değildir. Ellis'e göre, psikolojik sağlığı bozan bu mantıksız düşünceler toplumun benimsediği değerlerden kaynaklanmış olup küçük yaşlarda anne-babalar tarafından çocuklarına aşılanmaktadır. Bu mantıksız düşüncelerden bazıları aşağıdaki gibidir;

- Birey, çevresindeki herkes tarafından beğenilmeli ve sevilmelidir.
- Bireyin kendini yararlı ve değerli biri olarak algılaması için yeterli ve başarılı olması gerekir.
- Bazı insanlar kötüdür ve kusurludur. Bunlar cezalandırılmalıdır.
- Mutsuzluğun kaynağı kişinin dışında cereyan eden olaylardır. Kişinin bunun üzerinde hiçbir denetimi yoktur.
- Kaygıların nedeni tehlikeli olaylardır. Bunların ortaya çıkma olasılığı her zaman engellenmelidir.
- Bugünkü davranışların belirleyicisi her zaman geçmiş yaşantılar ve olaylardır.

Bu mantıksız düşüncelerin ortak özellikleri olarak aşırı uçları dayanak alma (her zaman, herkes), yanlış genellemelere gitme, sorumluluğu dış etmenlere (kader, kötü insanlar, doğal afetler) yükleme vb. sayılabilir.

Ellis'e göre bir olay ya da durum başlı başına kaygı uyandıran bir uyarıcı değildir. Onu algılama biçimi önemlidir. Ellis bunu A-B-C üçlüsü olarak açıklamaktadır. Bu açıklamaya göre bir uyarıcı (A) bir kimsede rahatsız edici bir duygusal tepkiye (C) yol açabilir. Aynı uyarıcı başka bir kimsede ya hoş bir duygu yaratabilir ya da hiçbir duygusal tepkiye yol açmayabilir. Burada uyarıcının şöyle ya da böyle bir tepkiye yol açmasını belirleyen faktör, bir uyarıcı ile karşılaşan bireyin düşünce yapısı, olayı algılama ve yorumlama biçimi (B) dir.

Ellis'e göre danışma hizmetinin amacı, danışanı mantıksız/yanlış düşünceleri ile yüzleştirip bunları fark etmesi, bunların mantıksız olduğunu anlaması ve bu mantıksız düşünceleri terk etmesi için ikna etmektir.

Kullandığı yöntemler: ABCDE tekniği, ev ödevleri, rol oynama, hayal kurma, yorum öğretme, tartışma, telkin

11.1.10. Fenomenolojik (Algısal-Görüngüsel) Yaklaşım: Temsilcileri; Kelly, Snygg, Combs

Fenomen; kişinin kendini ve dış dünyayı kendine özgü bir biçimde algılayan kişinin öznel yaşantısına verilen isimdir.

Fenomenolojik yaklaşıma göre, bireyin davranışını biçimlendiren en önemli etken, onun kendini ve çevreyi o andaki anlamlandırış biçimi başka bir deyişle bireyin o andaki fenomenidir. Bu kurama göre bir davranışın en doğru şekilde anlamlandırılması davranışı ortaya koyan birey tarafından yapılır ve bu değerlendirmeye fenomenolojik ya da görüngüsel değerlendirme denilmektedir.

Dışarıdan gözlenen davranışlar, gözleyen bireylere göre farklı anlamlar taşıyabilir. O davranışı anlayabilmek için o davranışı yapan bireye, davranışın ne anlama geldiğini sormak, bireyin iç dünyasına girmek gerekir. Yani bu danışma kuramına göre her duruma ve davranışa bireyin bakış açısından bakmak gerekmektedir. Çünkü her bireyin sürekli değişen bir algı alanı ve fenomenolojik dünyası vardır. Bireyin bu fenomenolojik çevresindeki bütün algılamaları onun fenomenolojik benliğini oluşturur.

11.1.11. Eklektik Yaklaşım: Herhangi bir kurama bağlı kalmaksızın bütün kuramların bir arada kullanıldığı yaklaşımdır. Danışman belli bir danışma kuramına takılıp kalmaz. Probleme, şartlara, danışana, kendilerine en uygun olacağına inandıkları yaklaşımları bir arada kullanırlar veya farklı kuramlardan yararlanarak kendine özgü bir danışma yaklaşımı geliştirir.

11.2. Psikolojik danışma teknikleri

Rapport kurma: Psikolojik danışma sürecinde danışman ile danışanın samimi ilişkiler kurması ve bu ilişkiyi sürdürmesidir. Bu ilişki **terapötik** bir ilişkidir. Bu yakın ilişki karşılıklı saygıya, anlayışa ve güvene dayalı ve içtenliğin olduğu bir ilişkidir. Eleştirme, yargılama, rol yapma ve otoriter bir tutum yoktur.

Yansıtma: Danışanın ifade ettiği duyguların aynen veya benzerinin danışman tarafından tekrar edilmesidir. Danışmanın, danışan kişinin kendi cümlelerini ona sunarak problemini fark etmesi ve çözümlemesi amacıyla yapılan bir konuşmadır (tekniktir). Yansıtma, karşıdaki kişiye empati kurdurmayı amaçlar.

Mesela: Danışan ve danışman arasındaki şu konuşma

- **Danışan:** Annem beni hiç anlamıyor.

- **Danışman:** Annenin seni hiç anlamadığını söylüyorsun.

Soru sorma: Psikolojik danışma sürecinde danışman danışanı iyi duyamadığı, söylediğini tam anlayamadığı, danışanın bir düşüncesi, duygusu ve davranışı hakkında daha ayrıntılı bilgi sahibi olmak istediği zaman veya uzun süren bir sessizliği bozmak için danışana soru sorabilir (**Mesela:** Sence niye bu kadar streslisin?). Psikolojik danışman sık soru sormamalı ve açık uçlu sorular sormalıdır.

Yorumlama: Danışmanın danışanın ifade ettiği duygu, düşünce ve olaylar arasında bağlantı kurarak danışanın tutumlarına açıklık getirmesi ve danışana davranışlarının arkasında yatan duygusal nedenlerini göstermesidir.

Yüzleştirme: Psikolojik danışma sürecinde danışmanın, danışanın sözleri arasındaki tutarsızlıkları veya sözleri ile davranışları arasındaki çelişkileri göstererek onun bunları fark etmesini sağlamasıdır. İçgörü kazandırır.

Açıklama: Danışanın ifade ettiği duygu ve düşünceleri danışmanın daha açık ve anlaşılır hale getirmesidir (**Mesela:** Söylediklerinden anladığım şu; sınıfta bazı arkadaşlarınla problemin var ve bu seni çok rahatsız ediyor).

Onaylama: Danışmanın danışanın düşüncelerini anladığını belirtecek geribildirimlerde (baş sallayarak, evet, hı hı diyerek) bulunmasıdır.

Kendini açma: Danışmanın danışana karşı zaman zaman kendi duygu ve yaşantılarıyla ilgili paylaşımda bulunmasıdır. Yani danışmanın kendi yaşantısından çeşitli örnekler vererek kendini açmasıdır. Ancak, bu sık sık yapılırsa, danışanın danışmanı bir model olarak alma tehlikesi vardır.

İçtenlik: Danışmanın danışana karşı tutarlı davranması ve saydam/dürüst olmasıdır.

İçeriğin vurgulanması: Danışmanın danışanın danışma sırasında belirttiği konuya tekrardan vurgu yapmasıdır yani yeniden dikkat çekmesidir.

Bilgi verme: Psikolojik danışma oturumlarında bazen danışanın belli bir olgu hakkında bilgiye gereksinimi olabilir. Danışana bilgi vermektir.

Şimdi ve burada: Danışana yaşadıkları, sorunları ile ilgili o andaki duygu ve düşüncelerini sorma tekniğidir.

Destekleme ve cesaretlendirme: Danışanı duygu ve düşüncelerini incelemeye, kendini tanımaya, değişik davranış tarzlarını denemeye veya alınacak bir kararı gerekçeli olarak teşvik etmektir. Cesaretlendirme ise; danışana, kendini tanıma, anlama ve yönetme konusundaki girişimlerinin, aldığı kararlarının yerinde olduğunu söylemek ve bu yolla davranmaya teşvik etmek, cesaret vermek, yüreklendirmek olarak nitelendirilir.

A. TEST TEKNİKLERİ

Test: Bireylerin zekâlarını, ilgilerini, yeteneklerini, tutumlarını, kişiliğini vb. kısacası **bireysel farklılıklarını ölçmek** amacıyla kullanılan ve standart sorular şeklinde uygulanan metottur. Testler, bireylerin çeşitli özelliklerini belirlemek ya da davranışlarını anlamak amacıyla kullanılan bilgi toplamaya ve bireyi tanımaya yönelik araçlardır.

2009 KPSS: Psikolojik testlerin kullanılmasına ilişkin aşağıdaki yargılardan hangisi doğrudur?

- A) Ders, alan ve meslek seçiminde yetenek testlerine; ders dışı etkinliklerde ise ilgi envanterlerine göre yöneltme yapılmalıdır.
- B) Testleri sınıf rehber öğretmenleri uygulamalı; okul rehber öğretmenleri yorumlamalıdır.
- C) Çocuklukta kişilik çok sık değiştiğinden, psikolojik testler lise ve sonrasında uygulanmalıdır.
- D) Yetenek testleri ve ilgi envanterlerini sınıf rehber öğretmenleri; kişilik testlerini ise okul rehber öğretmenleri kullanmalıdır.
- E) **Gelecekteki başarı yordanırken yetenek testleri; öğrenme eksikliklerinin saptanmasında ise başarı testleri kullanılmalıdır.**

1. Testlerin Sahip Olması Gereken Özellikleri

1.1. Güvenirlik: Ölçme aracının ölçtüğü özellikle ilgili tutarlılığını, kararlılığını ve duyarlılığını (hatalardan arınıklığını) ifade eder. **Bir ölçme aracını aynı koşullar altında tekrar tekrar uyguladığımızda aynı ya da benzer sonuçları (en azından %70 oranında) vermesi demektir. Güvenirlik ölçme aracının hatalardan (özellikle tesadüfi hatalardan) arınıklık düzeyidir. Yani ölçme aracının sonuçlarına hata karıştırmadan ölçme yapabilmesidir. Eğer hata miktarı az ise güvenirlilik yüksektir.**

1.2. Geçerlik: Bir ölçme aracının ölçmek istediği özelliği başka özellikleri karıştırmadan tam ve doğru olarak ölçebilmesi düzeyine geçerlik denir. Yani bir ölçme aracı ölçmek istediği özelliği ne kadar doğru ölçebiliyorsa o kadar geçerlidir. Geçerlik, ölçme aracının kullanılma amacına uygun olması ve ona hizmet edebilmesidir. Bir ölçme aracı ölçmek istediği özelliği eksik ya da hatalı ölçerse geçerliği düşük ya da yok demektir. **Örneğin;** uzunluğu ölçmek için metre geçerli bir araçtır ve metre ile yapılan ölçüm geçerlidir. Metreyi nesnelerin ağırlığını ölçmek için kullanırsak bu ölçüm geçerlik özelliğini taşıyamaz.

1.3. Kullanışlılık: Kullanışlılık; testin geliştirilmesi, çoğaltılması, uygulanması ve puanlanması açısından kolay ve ekonomik olmasıdır. Yani kullanılabilirlik; bir ölçme aracının kısa zamanda fazla para harcanmadan ve çok yorucu olmadan hazırlanabilmesi ve uygulanabilmesidir.

2. Testlerin Kullanım Amaçları

2.1. Yordama (Tahmin) yapmak: Rehberliğin en önemli işlevlerinden biri, bireylerin hedeflerini saptamalarına, geleceğe ilişkin planlamalarını daha gerçekçi temellere dayandırmalarına yardımcı olmaktır. Bunun için, bireylerin gelecekte hangi alanlarda ne ölçüde başarılı olacaklarının, hangi etkinliklerden doyum sağlayacaklarının yordanabilmesi amacıyla özellikle yetenek testleri ve ilgi envanterleri uygulanır.

2.2. Herhangi bir sorunun veya davranışın nedenini ortaya çıkarmak: Bireylerin gelişim dönemleri sürecinde karşılaştıkları problem alanlarının, gecikmelerin veya bozuklukların nedenlerinin objektif bir şekilde belirlenebilmesi amacıyla yetenek ve başarı testleri ile ilgi ve kişilik envanterlerinin uygulanmasıdır.

2.3. Bireylerin ihtiyaçlarını saptamak: Uygulanması düşünülen etkinliklere öğrencilerin ne ölçüde ihtiyaçlarının olduğunun saptanmasıdır. Problem Tarama Envanteri ya da çeşitli anketler uygulanabilir.

2.4. PDR hizmetlerini değerlendirmek: Bireylere verilen PDR hizmetlerinin amacına ulaşp ulaşmadığını belirlemek amacıyla uygulanan tekniklerdir.

2.5. Belirli konularda araştırma yapmak: Danışanın etkililiğini ve işlevselliğini arttırmaya yönelik yaptığı araştırmalardır. Danışman daima gelişme çabası içinde olmak zorundadır. Danışmanın bir görevi de rehberlik hizmetlerini daha iyileştirici yöntemler bulmak için araştırmalar yapmaktır.

2.6. Rehberlik hizmetlerini öğrenciye tanıtmak: Bireylerin tüm PDR hizmetlerinden yararlanabilmeleri öncelikle onlara PDR Servisinin doğru ve etkili bir şekilde tanıtılmasını gerekli kılar.

3. Testlerin Uygulanmasında/Kullanılmasında Dikkat Edilmesi Gereken Kurallar

- 1) Psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerine başlamak için mutlaka bazı testlere sahip olmak ve bireylere test uygulamak gerekmez.
- 2) Psikolojik danışma ve rehberlikte testler bireyi tanımada ve bireyin kendini tanımasında yardımcı olmada kullanılan çeşitli araç ve tekniklerden sadece bir tanesidir. Bundan dolayı test sonuçları birey hakkında toplanan diğer bilgilerle bir arada kullanılmalıdır.
- 3) Psikolojik testler birbirinden çok farklıdır. Her testin uygulanması, puanlanması ve sonuçların yorumlanması farklı düzeylerde bilgi, beceri ve mesleki hazırlık ister. Buna göre, her danışmanın kendi yeterlilik sınırını aşan testleri seçme, uygulama, puanlama ve yorumlama işinden kesinlikle kaçınmalıdır.
- 4) Psikolojik danışma ve rehberlikte danışmanlar test kullanmak istediklerinde amaçlarının ne olduğunu açık ve seçik olarak belirlemelidir. Amacı belli olmayan hiçbir test uygulamanın, gereği ve de yararı yoktur.
- 5) Kullanılmak için seçilen testler yeterli düzeyde geçerli, güvenilir ve kullanışlı olmalıdır.
- 6) Testler, hazırlanışlarında saptanmış olan belirli ortam ve koşullar altında uygulanmalıdır.
- 7) Testler, testlerin amaçları ve uygulamaları gibi konularda bireylere veya kamuya herhangi bir bilgi verirken, bu bilgilerin doğru olmasına ve yanlış anlamaya neden olmamasına özen gösterilmelidir.
- 8) Test sonuçlarının kimlerle paylaşılacağı ve bu sonuçları kimlerin kullanabileceği testi alan birey ile kararlaştırılmalıdır.
- 9) Testin yazarı ya da yayın hakkına sahip olan kuruluştan, yazılı izin almadan bir testin tamamı veya bazı kısımları üzerinde bir değişiklik yapılmamalı; test yeniden basılmamalı; başka kaynaklara aktarılmamalı, ticari amaçla kullanılmamalı ve asla bir başkasına mal edilmemelidir.
- 10) Uzmanlar ya da testleri kullanan kişiler ellerindeki testin gizliliğini ve güvenilirliğini korumak zorundadırlar.

4. Test Sonuçlarını Bildirirken Göz Önünde Bulundurulacak Noktalar

- 1) Danışanın test sonuçlarının bilmek istediğinden emin olunmalıdır.
- 2) Test sonuçlarını bildirmeden önce danışanın testten ne beklediğini tartışmak gerekir.
- 3) Danışanın her bir testten nasıl bir başarı beklediği sorulmalıdır. Sonuçlar hangi tür puanla bildirilecekse aldığı puanın anlamı önce açıklanmalı, sonra danışana testteki performansını düşünerek genel dağılım içinde kendi yerini nerede gördüğü sorulmalıdır.
- 4) Birden fazla test uygulanmışsa açıklamaya yetenek testlerinden başlanmalıdır. Hemen sonra veya eş zamanlı olarak ilgi envanteri sonuçları açıklanmalı ve ikisi arasındaki ilişki ortaya konulmalıdır.
- 5) Danışanın yetenek puanları ile okul veya çevresinde o yetenek alanıyla ilgili çalışmalarındaki başarı durumunu karşılaştırması sağlanmalıdır.
- 6) Kişilik envanterleri açıklanırken ölçülen özelliklerin içerdiği kavramları doğru, bilimsel ama bireyin anlayabileceği şekilde açıklanması gerekmektedir.
- 7) Test sonuçları açıklanırken danışanın soru sormasına ve katılmadığı noktalarda görüşlerini söylemesine izin verilmeli; hatta bu tür tepkiler vermesi teşvik edilmelidir.
- 8) Danışana testlerden elde edilen sonuçların kesin ve değişmez gerçekler olmadığı açıklanmalı, mutlak ölçme yapılmadığı, ölçmede hatalar da olabileceği söylenerek test bulguları ile kendi yaşantıları arasındaki ilişki ve çelişkili noktalar tartışılmalıdır.
- 9) Yetenek testlerinden, ilgi ve kişilik envanterlerinden elde edilen sonuçlar ayrı ayrı açıklandıktan sonra, bunlar bir bütün olarak tekrar ele alınmalı ve birbirlerini destekleyen ya da birbirleriyle çelişen yönler üzerinde durulmalıdır.
- 10) Kesin bir delil olmadan, bir test puanlarından mantıklı çıkarsamalar yapmaya kalkışmamalıdır.
- 11) Test sonuçları, danışana anlayacağı bir dille açıklanmalıdır. Profiller ve yüzdelik puanlar kolay anlaşıldığı için tercih edilmelidir.
- 12) Test sonuçları danışanın, varsa okul veya meslek seçimi, uyum güçlükleri ya da başarısızlık gibi sorunları çerçevesinde tartışılmalıdır.

5. Testlerinde Cevaplandırılmasında Ortaya Çıkan Sorunlar

5.1. Orta yol cevap verme ve boş bırakma: Seçenekleri derecelendirilmiş sorularda, cevaplayan “bazen”, “kararsızım” gibi orta yol bir cevap vermektedir. Bazen de seçeneği boş bırakmaktadır. Bu nedenle bireyin alacağı puan düzeyi etkilenmekte ve hata payı da yükselmektedir.

5.2. Yanıltma hatası: Bu hatada cevaplayan kişi, soruya içinden geldiği gibi doğru yanıtlar vermez, kendi amacına uygun olarak akılcı yanıtlar vererek kendi gerçek durumunu saklar.

5.3. Sosyal kabul hatası: Bu hatada da cevaplayıcı doğru yanıtlar vermez. Cevaplayıcı kendi gerçek durumunu yansıtan değil, toplum tarafından kabul görececek, onaylanacak cevaplar verir.

6. Testlerin Sınıflandırılması

6.1. Yeterlilik (Maksimum Performans) Testleri

6.1.1. Yetenek testleri: Kişinin zihinsel ya da akademik yetenekleri hakkında bilgi sahibi olmak ve gelecekteki başarısını yorumlamak için kullanılır. Kişinin özel ve genel yeteneklerini ortaya çıkarır.

Rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinde bireye gereken yardımların yapılabilmesi için, onun bilinmesi gereken en önemli yönü yetenekleridir. Özellikle eğitsel ve mesleki rehberlikte, yöneleceği öğrenim alanı, seçeceği kurs, ders, ders dışı meslek seçiminde yeteneklerin bilinmesi gereklidir. Yetenek testleri bireyin “**en iyi neleri yapabileceğini yani başarılı olabileceği alanları**” gösterebilen testlerdir. Yetenek testleri bir kimsenin eğitiminden ne derece yararlanabileceği hakkında yordama yapmaya da yardım ederler. Böylece bireyler kendilerini programlara, mesleklere daha kolay yönlendirebilirler.

Yetenek testlerinin kullanım amaçları şunlardır:

- Bireylerin zihinsel ve akademik başarılarını tespit etmede
- Eğitsel ve mesleki rehberlikte
- Gelecekteki akademik başarıyı yordamada (**2012 STS**)
- Özel eğitime muhtaç öğrencileri tespit etmede
- Yetenek - başarı kıyaslamasında (Yetenek-başarı arasındaki %25 fark normal sayılmaktadır).
- Kişinin genel ve özel kabiliyetlerini saptamada
- Kişinin zayıf ve kuvvetli yönlerini, gizli kalmış yeteneklerini ortaya çıkarmada
- Öğrencileri kendi yetenekleri ölçüsünde programlara, derslere yerleştirmede

Yetenek testleri türleri

- Genel yetenek testleri:** Belirli düzeylerde genel zihin yeteneklerini ölçer. Bu tür testlerde, genellikle bireylerin sözel, sayısal ve soyut düşünme gücünü ölçen sorular yer alır. **Mesela;** Zekâ (IQ) testleri, temel kabiliyet testi, ALES
- Özel yetenek testleri:** Resim, müzik ve spor dallarında bireyin sahip olduğu özel zihin yeteneklerini ölçer. Özel yetenekleri insanlar doğuştan getirir ve uygun ortamda ortaya çıkar ve gelişir.

Günümüzde en çok tanınmış özel yetenek testlerinden biri olan, **DAT (farklı yetenekler testi)**'ın dilsel muhakeme, kuramsal yargılama, mekân kavrama, makine, büro işlerinde hız ve doğruluk, dili kullanma gibi alt testleri vardır. DAT'ın bazı alt testleri, mühendislik dışılık, büro işleri gibi alanlar için öğrenci seçiminde daha çok kullanılmaktadır. DAT daha çok lise düzeyindeki öğrencilere uygulanmaktadır.

6.1.2. Başarı testleri: Bireyin bir eğitim süreci içinde ne kadar öğrendiğini ölçen testlerdir. Yani öğrencilerin okullarda öğrenme etkinliklerinde kazandıkları akademik bilgileri ölçmek amacıyla düzenlenen testlerdir. Başarı testleri, bireylerin belirli bir alana ya da konuya ilişkin var olan bilgi düzeylerini tespit etmeye yönelik olarak hazırlanmıştır. Aynı zamanda, öğretim etkinliklerinde bireylerin kazandırılmak istenen amaç ve davranışlara bireyin ne derece ulaştığını da belirlemeye çalışır. Rehberlik alanında kullanımı diğer testlere göre çok azdır.

Başarı testlerinin kullanım amaçları şunlardır:

- Öğrencilerin öğrenme etkinliklerinden ne ölçüde (oranda) faydalandıklarını ölçmede
- Öğrencilerin öğrenme miktarını ölçmede
- Ders konularındaki veya ünitelerindeki öğrenme eksiklerini tespit etmede
- Öğrencinin belli bir alandaki başarısını diğer alanlar ile karşılaştırmada
- Öğrencilerin eğitsel ve mesleki planları için gerekli bilgileri toplamada
- Gelecek öğrenme ile ilgili yorum yapma olanağının elde edilmesinde

Başarı testleri türleri

- Standart başarı testleri:** Belirli bir konu, ünite veya konu alanı temel alınarak uzmanlar tarafından hazırlanmış, bireyin öğrenme çevresini ve içinde bulunduğu özel koşulları dikkate almayan, hazırlandığı alanda genel olarak kullanılabilen standart ölçme araçlarıdır. **Daha çok öğrencinin geleceğine ilişkin kararlar almada bu testler kullanılır.** Geçerliği ve güvenilirliği öğretmen yapımı başarı testlerine göre daha yüksektir. Standart başarı testleri, test uzmanları tarafından hazırlanır, uygulanır ve değerlendirilir, yapılan uygulama ve değerlendirmeler de standarttır. **Mesela;** KPSS, YGS, LYS, DGS, SBS, YDS, ALES
- Öğretmen yapımı başarı testleri:** Öğrenme çevresini, öğrencileri ve öğrencilerin öğrendiği kadarını ölçme amacıyla **öğretmenlerin** kendi sınıflarında/okullarında, kendi okuttukları konuların veya ünitelerin öğrenilme derecesini ölçmek amacıyla **hazırladıkları sınıf içi** başarı testleridir. **Mesela;** vizeler, finaller, yazılılar

6.2. Tipik Davranış Testleri

6.2.1. Kişilik testleri: **Kişilik;** bir bireyin tüm özelliklerini (ilgi, yetenek, tutum, alışkanlık, huy, karakter vb.) kapsar. Kişilik; bireyi başkalarından ayıran ve bireyi o birey yapan duygu, düşünce ve davranış özelliklerinin bütünüdür. Kişilik, doğuştan etkin olan **mizaç** (huy) ile sonradan çevrede şekillenen **karakterin** ahenkli bir bütünlüğü ile ortaya çıkar.

Kişilik testleri, bireyin tipik olarak ne yaptığını bulmayı amaçlar. Kişilik testleri daha çok bireylerin kişisel ve sosyal nitelikleri ile uyum düzeylerini ölçmek için kullanılır. Kişilik testleri sıklıkla duygusal sorunları olan bireylere, psikolojik danışma yardımı yapma amacıyla kullanılmaktadır. Bunun yanı sıra kişilik testleri öğrencinin girmek istediği mesleğe uygun kişilik örüntüsüne sahip olup olmadığını belirlemek içinde kullanılmaktadır. Fakat kişilik testleri, meslek seçimi veya mesleki rehberlikte, yetenek yetenekleriyle birlikte kullanılması daha doğrudur.

Kişilik testlerini uygulamak, puanlamak, değerlendirme ve testin sonucuna göre bireylere yardım etmek uzmanlık gerektirir.

Kişilik testlerinin kullanım amaçları şunlardır:

- Bireylerin kişilik özelliklerini tespit etmede
- Uyumlu – uyumsuz, normal – anormal bireylerin tespit edilmesinde
- Personel seçme ve yerleştirmede (bir işe personel alımında)
- Mesleki yönlendirmede
- Bireylerin psikolojik sorunlarını teşhis etmede

Kişilik testleri türleri

- a) Standart kişilik testleri:** Bireylerin kendilerine verilen soruların sınırlı seçenekleri arasından kendi öznel durumlarına en uygun cevabı seçmesine dayanan testlerdir. Ülkemizde; Minnesota Çok Yönlü Kişilik Envanteri, Hacettepe Kişilik Envanteri, Edwards Kişisel Tercih Envanteri, Beck Depresyon Envanteri, 16 Kişilik Faktörü Envanteri sıklıkla kullanılmaktadır.
- b) Projektif kişilik testleri:** Açık seçik olmayan (belirsiz) uyarıcılara karşı bireylerin gösterdiği kişisel ve öznel tepkilere dayanan yöntemlerdir. Bunlar, **kişiliğin içyapısını yansıtan ve kişiliği ortaya çıkarmaya çalışan tekniklerdir**. Projektif testlerde uyarıcı olarak resimlerden, mürekkep lekelerinden, tamamlanmamış cümleler ile hikâyelerden yararlanılmaktadır. Ülkemizde; Rorschach Mürekkep Lekesi Testi, Tematik Algı Testi, Beier Cümle Tamamlama Testi, Luisa Duss Psikanalitik Hikâyeler Testi sıklıkla kullanılmaktadır.

6.2.2. İlgi envanterleri: **İlgi;** bireyin, bir nesneye, eyleme, kişiye, olaya karşı gösterdiği belli süreli hoşlanma tepkisidir. İlgi envanterleri işte bireylerin bu tepkilerini ölçmek amacıyla uygulanır. İlgiler doğuştan gelen özellikler değildir; çevreyle etkileşim ve gözlem sonucu öğrenme yoluyla kazanılır ve değişebilir. Bireyin bir etkinliği ne kadar yapmak istediğini, ilgileri belirler. **Kuder ilgi envanteri** en sık kullanılanlardandır.

Okullarda rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinde daha çok eğitsel ve mesleki yönleltmelerde kullanılmaktadır. Eğitsel rehberlikte öğrencinin ilgi duyduğu kursa, seçmeli derse, öğrenim alanına yönelmesinde, mesleki rehberlikte de ilgili alanına göre meslek ve iş seçimine yardımcı olmakta kullanılır.

İlgi envanterleri bir kimsenin yetenekli olduğu alanlar hakkında bilgi vermez. Bu nedenle bir kimsenin en yüksek ilgi alanına bakarak o kişinin o alanda yetenekli olduğunu söyleyemeyiz. İlgi envanterleri bir okulda veya işte başarıyı değil doyumunu yordamak için geliştirmiştir. İlgi envanterlerini puanlamak, değerlendirmek ve sonuçlara göre bireyleri yönlendirmek uzmanlık gerektirir.

Bireylerin ilgileri dört şekilde saptanabilir;

- **Belirtilen ilgi:** Bireye nelerden hoşlandığı, neye karşı ilgisi olduğu sorularak yanıtın sözel olarak alınmasıdır.
- **Gözlenen ilgi:** Bireylerin nelerden hoşlanıp hoşlanmadıklarının gözlenerek, sistemli bir biçimde kaydedilip saptanmasıdır.
- **Başarı testleri ile belirlenen ilgi:** Birey bir alana karşı ilgi duyuyorsa o alanla ilgili bilgileri de öğrenmeye çalışır. Dolayısıyla başarı testlerinde o alanla ilgili sorularda yüksek başarı gösterecektir.
- **İlgi envanterleriyle belirlenen ilgi:** Uzmanlarca hazırlanmış sorulara yazılı olarak cevap vererek ilgileri belirlenir. İlgi envanterleri, yetenek testleriyle birlikte kullanılmalıdır.

6.2.3. Tutum ölçekleri: **Tutum;** bir kişinin herhangi bir nesneye, olaya veya duruma karşı bir duygusu, düşüncesi, davranışı veya genel olarak eğilimidir.

Tutum ölçekleri; bir kimsenin herhangi bir olaya, kişiye, nesneye vb. ne derece önem verdiğini, o duruma ilişkin ne düşündüğünü ve ne hissettiğini saptamaya yarayan test araçlarıdır. Yani tutum ölçekleri bireyin bir olaya, kişiye, nesneye vb. karşı eğilimini ve değer verme düzeyini ölçmek amacıyla kullanılır. Tutumlar dolaylı ölçülebilir. En yaygın kullanılan tutum ölçekleri **“Likert tipi tutum ölçekleri”** dir. **Mesela;** öğrencilerin derse, okula, ailelerine, arkadaşlarına, sınavlara karşı tutumlarını ölçme gibi.

Tutum ölçeklerinin temel kullanım amacı; birey ya da grupların belirli durumlarda karşılaştığı zaman neler yapabileceğini kestirebilmektir. Bu nedenle de PDR etkinliklerinde öğrencilerin okula, arkadaşlarına, derslere vb. konulara ilişkin tutumlarının bilinmesi onların duygu, düşünce ve davranışlarını anlamada önemli bilgiler sunabilir.

2009 KPSS: Öğrencilerin sokak çocuklarına ilişkin duygu, düşünce ve davranış eğilimlerini araştıran bir sınıf rehber öğretmeni, aşağıdaki bireyi tanıma tekniklerinden hangisini kullanmalıdır?

- A) **Tutum ölçeği** B) Görüşme C) Gözlem D) İlgi envanteri E) Anket

Uyarı: Yöneltilmede önce yetenek, sonra ilgi, daha sonra da başarı ölçü alınır.

B. TEST DIŞI TEKNİKLER

1. Gözleme Dayalı Teknikler

1.1. Gözlem: Bir kimsenin diğer bir kimse hakkında duyu organları ile bilgi edinme yoludur. Bireylerin değişik ortamlarda, çeşitli davranışları hakkında onları gözleme yolu ile bilgi toplama tekniğidir.

1.1.1. Gözlemin aşamaları

- 1) Planlama aşaması:** Gözlem için ön hazırlık yapılması, bazı konuların kararlaştırılmasıdır. Bu aşamada kimin, neyin, nerede, ne zaman ve nasıl gözleneceği belirlenir. Gözlemin amaçları saptanır ve planı yapılır.
- 2) Uygulama aşaması:** Gözlem yapılır ve kaydedilir. Tipik ve anlamlı davranışlar gözlenmeli, ayrıntılar öze karıştırılmamalıdır. Gözlem değişik zaman ve yerde birçok defa yapılmalıdır. Önyargılardan uzak bir tutumla objektif olarak yapılmalıdır. Gözlem mümkünse anında kaydedilmelidir.
- 3) Sonuçlandırma aşaması:** Sonuçları inceleme, yorumlama, rapor haline getirme ve kullanmadır.

1.1.2. Gözlem türleri

a) Sistemsiz (gelişigüzel, doğal) gözlem: Bireyin nasıl gözleneceğine dair bir amacın ve planın yapılmadığı (yani seçim yapılmaksızın tüm davranışların gelişigüzel gözlemlendiği), bilgilerin doğal koşullar altında rastlantısal olarak elde edildiği gözlemdir. Bu gözlemde bilgiler neyin, nerede, nasıl, ne zaman gözleneceğine ilişkin bir plan yapılmaz, bilgiler doğal bir ortamda rastgele elde edilir. Bu gözlemde gözlenen kişinin haberi olmamalıdır.

b) Sistematik gözlem: Bireyi tanımak amacıyla, önceden planlanarak, belirli kurallara uyularak yapılan gözlemdir. Sistematik gözlem; “birey hakkında daha tam ve gerçekçi bir anlayış kazanmak, durumunu ve gelişmesini kavramak için çeşitli zaman ve faaliyetler içinde kişinin yeterli bir süre gözlenip tipik ve anlamlı davranışlarını, eylemlerini sistemli bir şekilde kaydetme işidir.” **Mesela;** gözlem listesi, derecelendirme ölçekleri

Sistematik gözlem iki şekilde gerçekleştirilebilir:

- Öğrenciler, belli bir süre içerisinde değişik ortamlarda gözlenerek sergiledikleri davranışlar yorum katılmadan kaydedilir.
- Öğrencilerin önceden belirlenip gözlem formunda kayıtlı belli bazı davranış özellikleri gözlemlenir.

1.1.3. Gözlem yaparken uyulması gereken ilkeler

- 1) Gözlemi önceden planlamak ve organize etmek gerekir. Gözleme başlamadan önce neyin, nerede, nasıl ve ne kadar sürede gözleneceği açık bir şekilde saptanmalıdır.
- 2) Gözlemden önce gözlem bilgilerinin nasıl analiz edileceği ve sonuçların nasıl kaydedileceği belirlenmelidir.
- 3) Belli bir zaman süresi içinde yalnız bir kişi gözlenmelidir.
- 4) Gözlem için o duruma özgü ölçütler kullanılmalıdır.
- 5) Gözlem belli bir zaman (15 gün veya 1 ay gibi) sürecini kapsayacak biçimde yapılmalıdır.
- 6) Birey bir bütün olarak gözlenmelidir.

- 7) Kişiyi uzun zaman süreci boyunca gözlemekten çok, kısa süreli ve farklı zamanlarda gözlemek, gözlem sonuçlarının geçerliliğini artırır.
- 8) Gözlemden elde edilen veriler, diğer tekniklerden elde edilen verilerle birleştirilmelidir.
- 9) Gözlem uygun koşullar içinde yapılmalıdır. Gözlenen kişi gözlemlendiğinin farkına varmamalıdır.
- 10) Gözlemler kaydedilirken olayla yorum, öznel olanla nesnel olan birbirine karıştırılmamalıdır.
- 11) Duruma göre, gözlem kayıtları gözlemden hemen sonra yapılmalıdır, objektif olarak kaydedilmelidir.
- 12) İnceleme konusu olan özellik için “kritik” sayılabilen davranışlar ayrıca gözlenmelidir.
- 13) Gözlemci, gözlem verilerini kaydederken, yalnız “gözlenen davranışları” zaman ve yer belirterek ve mümkün olduğu kadar ayrıntılı bir biçimde yazmalı ve öznel genellemeleri ya da değerlendirmelerini gözlem verileriyle karıştırılmamalıdır.
- 14) Gözlem sonunda bireyin içinde bulunduğu tüm koşullar dikkate alınmalıdır, sonuçlar öğrenciyi etiketlemek için kullanılmamalı, sonuçlar öğrenciye yardım etmek amacıyla kullanılmalıdır.

1.1.4. Gözlem tekniğinin avantajları (yararlı yönleri)

- 1) Gözlem, bir davranışın doğal yaşam koşullarında ortaya çıktığı şekliyle incelenmesine olanak vererek, birçok ölçme aracıyla elde edilemeyen orijinal, taze ve gerçeğe uygun bilgiler elde etmemize imkân verir.
- 2) Gözlem tekniği ile öğrencilerin sadece sözel anlatımları değil, bu sözlere eşlik eden duygu, düşünce ve davranışları hakkında da bilgi sağlanabilir. Bu aynı zamanda öğrencinin duygu, düşünce ve davranışları arasındaki tutarlılık ya da çelişkileri görebilme olanağı da verir.
- 3) Kullanımı kolay ve ekonomik bir teknik olup, fazla sayıda araç-gereç kullanmayı gerektirmeyen bir tekniktir.
- 4) Bu teknik kullanılırken eğitim-öğretim faaliyetlerinin bölünmesine gerek yoktur. Yani bu teknik, ders, çalışma, iş, oyun, vb. etkinlikler devam ederken kullanılabilir. Yani ayrı bir zaman ayırmayı gerektirmez.
- 5) Hem bireylerin hem de grupların incelenmesinde oldukça kullanışlı bir tekniktir.
- 6) Gözlem, devamlı yapıldığı takdirde, öğrencinin çeşitli gelişim dönemlerindeki gelişimi bir bütün olarak değerlendirme olanağı sağlar.
- 7) Gözlem, bireyi doğal koşullar içinde incelemeye olanak sağlar. Kullanılması için özel koşullar yaratmak gerekli değildir.
- 8) Gözlemlenecek bireyin ya da grupların aktif rolünü ve katılımını gerektirmeyen bir tekniktir.
- 9) Gözlem tekniği her yaş grubu için kullanıma elverişli bir tekniktir. Bu teknikle küçüklerin gelişimleri, büyüklerin tavır alışları, davranışları gözlenebilir.
- 10) Bireyin günlük yaşantısı hakkında bilgiler edinmemizi sağlayan, diğer teknik ve araçlarla ulaşılamayacak bilgiler veren bir tekniktir.
- 11) Gözlemler öğrencilerin gerçek davranışlarının canlı bir örneklemesi olması nedeniyle diğer yöntem ve araçlarla ulaşılan verileri tamamlama ya da kontrol etme olanağı sağlamaktadır.
- 12) Gözlem, çocukların değişik gelişimsel dönemlerde var olan temel farklılıklarını yansıtmada ve farklı yaşlardaki davranışlarını anlamada etkili bir tekniktir.
- 13) Gözlem tekniği, diğer tekniklere kıyasla birey hakkında en kestirme ve direkt yoldan bilgiler edinme olanağı sağlar. Gözlemci, dolaysız olarak bireyi ve olayları izler.

1.1.5. Gözlem tekniğinin dezavantajları (sınırlılıkları)

- 1) Gözlem, sadece gözlenen olaylar, durumlar, bireyler, davranışlar, özellikler ve gruplar üzerinde bilgi toplanmasına olanak sağlar. Gözlemlenen şeylerin nedenleri ve dayanakları hakkında açıklık getirmez. Yani gözlem derinliğine bilgi vermez. Bunların ortaya çıkarılması için başka teknik ve yöntemler kullanılması gerekir.
- 2) Gözlemin nesnelliği ve bilimselliği gözlemcinin özellikleri ile sınırlıdır. Gözlemcinin paradigmaları, duygu, düşünce ve tutumları, duygusal kararlılığı, yaşam felsefesi, analiz ve sentez yapabilme yeterliği, gözlem tekniğini uygulayabilme ve sonuçları sağlıklı bir şekilde kaydedip, yorumlayabilme yetkinliği gibi özellikleri gözlemin nesnelliğini ve bilimselliğini sınırlayabilmektedir. Bu nedenle her gözlem aynı derecede nesnel ve bilimsel olmayabilir. Nesnel ve güvenilir bir gözlem için, gözlemcinin iyi yetişmiş olması gerekmektedir.
- 3) Gözlemin doğal koşullar altında yapılması ve kontrol edilmesi, özellikle de aynı durumun tekrar yaratılabilmesinde pek çok zorluk yaşanabilir.
- 4) Bireyi tanıma teknikleri konusunda eğitim almamış kişiler, nesnellikten ve bilimsellikten uzak, yüzeysel gözlemler yaparak bireylerde bazı etiketlemeler yaptıkları gözlemlenmiştir. Bu durum öğretmenler öğrencilerini, yöneticiler çalışanlarını, ebeveynler çocuklarını gözlerken ortaya çıkabilmektedir.
- 5) Gözlemlerdeki yapılan yanlışları engellemek ve en aza indirmek için, gözlem yapacak öğretmenlerin bu tekniğin kullanılmasına gereken önem vermeleri, gözlem yapacak öğretmenlere, gözlem tekniğinin kullanılmasına ilişkin müşavirlik hizmeti verilerek onların bu konuda kendilerini geliştirmeleri sağlanabilir.

1.2. Gözlem listeleri: Gözlem listeleri, gözlemcinin dikkatini gözlenebilir, belirli kişilik özelliklerine ve davranışlara yöneltmek amacıyla hazırlanan ve gözlemlerin kaydedilmesinde kullanılan araçlardır.

Gözlem listesi, bilgi toplanmak istenilen özelliklerin ve gözlenecek davranışların ayrıntılı bir listesidir. Öğrencilerin çeşitli alanlara ilişkin özelliklerinin sıralandığı ve bu özelliklerden hangisinin bireyde olup olmadığını belirlemeye yarayan gözleme dayalı araçlardır.

Gözlemi yapan kimse, gözlediği betimleyici ifadelerin karşısında, o özellik öğrencide varsa “evet, bu özellik gözlemlendi” anlamında bir (✓) işareti koyar. Bu listeler özellikle okulöncesi ve özel eğitimde çocuğun çeşitli alanlarda gelişim özelliklerini izlemek amacıyla kullanılmaktadır.

Sınırlılığ: Gözlenen davranışın/özelliğin oluşum hızı, sıklığı, süresi gibi yönlerden bilgi vermemesidir.

GÖZLEM LİSTESİ

Okul :

Sınıf :

Tarih :

Testi Uygulayan :

	<u>Evet</u>	<u>Bazen</u>	<u>Hayır</u>
1. Arkadaşlarıyla oynadığı görülüyor mu?	()	()	()
2. Genel olarak arkadaş gruplarıyla mı oynar?	()	()	()
3. Arkadaşları kendisiyle oynamayı sever mi?	()	()	()
4. Sınıfın düzenine ve disiplinine uymadığı zamanlar oluyor mu?	()	()	()
5. Arkadaşları ile şakalaşır mı?	()	()	()
6. Başkalarının yaptıklarını küçük görür mü?	()	()	()

1.3. Derecelendirme ölçekleri: Bireyde gözlenen özelliklerin/davranışların derecelendirilmesini ve sayısal verilere dönüştürülmesini sağlayan araçlardır. Bu ölçekler ile gözlenen kişilerin ölçekte bulunan davranışları ne kadar, hangi derece gösterdikleri (gösterme sıklığı: her zaman, bazen, hiç gibi) kayıt edilir.

Bu ölçekler bireyin başka bir birey tarafından gözlenerek özelliklerinin belirlenmesi, sınıflandırılması ve genel yargısını ifade etmesi için kullanılan bir araçtır. Gözlem sonuçları sayısal verilere dönüştürüldüğünden öğrencilerin ilgili özellikler açısından karşılaştırılmasına imkân verir. Öğrencilerin performansları hakkında da bilgi verir.

Derecelendirme ölçekleri türleri

a) Sayısal derecelendirme ölçeği: Gözlenen özelliğin dereceleri numaralanarak ifade edilir. Her numara, özelliğin bir derecesini gösterir. Bireyin derecelendirme özelliğine sahip oluş düzeyi en alt dereceden en üst dereceye göre sıralanır. Genellikle 5 ya da 7 değer verilir. Derecelere verilen değerlerin eşit ağırlıkta olması gerekir.

Özbakım Alanı Sayısal Derecelendirme Ölçeği					
1: Çok zayıf	2: Zayıf	3: Orta	4: İyi	5: Çok iyi	
	1	2	3	4	5
Günlük işlerde sorumluluk alır ve yerine getirir.					
Yolda yarımsız yürür.					
Kendi kendine giyinir, soyunur.					
Giysilerinin düğmelerini çözer ilikler.					
Ayakkabılarını bağlar.					
Saçlarını tarar.					
Yemeğini kendi kendine yer.					
Yemek araç gereçlerini yetişkin gibi kullanır.					
Bıçak kullanır.					
Yemek tabaklarını ya da servis tepsisini taşır.					
Dişlerini fırçalar.					
Elini yüzünü yıkar kurular.					
Tuvalet gereksinimini kendi başına karşılar.					
Hava şartlarına uygun giysiler seçer.					

b) Grafiksels derecelendirme ölçeği: Bu ölçekte, nitelik/davranış durumu, bir genişlik halinde ifade edilir. Bu doğru yatay veya dikey olabilir.

b.1) Yatay doğru grafiksels derecelendirme ölçeği: Bireyin betimlenecek her niteliğinin veya belirli bir niteliğın her yönünün yatay bir doğru kullanılarak derecelendirildiği ölçeklerdir.

Mesela: Aşağıda verilen nitelikler yönünden kişinin davranışını en iyi betimleyen yere bir (x) işareti koyarak belirtiniz.

Nitelik/Davranışlar

1. İnsan İlişkileri

Derecesi								Çok Zayıf	
Çok İyi									
1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
5	4	3	2	1					

b.2) Dikey doğru grafiksels derecelendirme ölçeği: Bir grup içerisinde yer alan bireylerin tümünün tek bir nitelik yönünden değerlendirilmesini sağlayan ölçeklerdir.

Mesela: (Kuzgun 1992)

ÖĞRENCİLER							İ F A D E L E R
A	B	C	D	E	F	G	
X							Başkaları ile işbirliği yapamaz, daima yalnız çalışır.
		X				X	Başkaları ile nadiren birlikte çalışabilse de genellikle yalnız çalışır.
	X						Başkaları ile de yalnız çalışabilir.
		X			X		Başkaları ile verimli bir şekilde çalışabilir, yalnız çalışmaktan hoşlanmaz.
X			X			X	Başkaları ile çok verimli bir şekilde çalışabilir, yalnız çalışmaktan hiç hoşlanmaz.

c) Betimsels derecelendirme ölçeği: Bu ölçeklerde, sayıların veya grafik ölçeğindeki birimlerin ifade ettiği davranışlar sözel olarak betimlenir. Sözel olarak betimlenen ifadeler, ölçek üzerindeki durumların davranış düzeyi olarak nelere işaret ettiğini ortaya koyar ve davranış terimleriyle açıklanır. Gözlemcinin daha objektif değerlendirme yapmasını sağladığı için en geçerli ve güvenilir derecelendirme ölçeğidir.

Mesela: Aşağıda belirtilen ilgili davranışta gözlem yaptığınız öğrencinin durumuna üç seçenektan hangisi uygun düşerse (x) işareti koyarak belirtiniz.

1) Bireyin ödev yapma durumu ile ilgili:

- () Ödevlerini zamanından önce eksiksiz olarak yapar.
- () Ödevlerini eksik olarak yapar.
- () Ödevlerini hiç yapmaz, sorumluluk duygusu gelişmemiştir.

Derecelendirme ölçeklerinde geçerliği ve güvenilirliği sınırlayan hata çeşitleri

a) Genelleme hatası (Halo ve Horn etkisi, Hareleme hatası): Kanı bildirenin önceki izlenimlerinden doğan önemli bir psikolojik yanılgıdır. Değerlendirilecek kişi hakkındaki genel kanı, özel niteliklere genellenir. Derecelendirilen kişi için gözlemcinin kanısı iyi ise, derecelendirilen nitelik iyi olmasa bile onun iyi olarak nitelendirilmesi genelleme hatasıdır. Bu durumun tersi de (olumsuz kanı) aynı hatayı doğurur. Genelleme olumlu yönde olursa **Halo** etkisi, olumsuz yönde olursa **Horn** etkisi olarak ifade edilir. **Mesela;** akademik yönden başarılı olan bir öğrencinin diğers bütün özelliklerini de gerçekte olduğundan daha iyi olarak dereceleme Halo etkisidir. Bir öğrencinin gözlük taktığı için çalışkan olduğunun düşünülmesi Halo etkisidir.

b) Kişisels yanlışlık hataları: Bu hatalar ölçeği kullananın kişilik özelliklerinden kaynaklanır. Derecelendirmeyi yapan kişinin derecelendirme ölçeğinin bütün derecelerini kullanmamasından ya da bireyin tüm özelliklerini aynı veya benzer derecelerle ölçmesinden kaynaklanan hata türüdür. Üç şekilde gerçekleşir.

- **Bonkörlük Hatası:** Derecelendirmeyi yapan kişinin, derecelendireceği özellik yönünden bireyi üst derecelere koyma, iyi dereceler vermeyi benimseme eğilimidir (Gereğinden fazla üst derece işaretleme).
- **Cimrilik Hatası:** Bonkörlüğün tam tersidir. Derecelendirmeyi yapan kişinin, sürekli alt dereceleri kullanma eğilimidir (Kişinin inadına düşük veya beklenenden az derece işaretleme).

- **Merkeze Yığılma Hatası:** Derecelendirmeyi yapan kişilerin, yanlıya düşmekten çekinerek, negatif ve pozitif uçlardan kaçınarak, yargılarını yalnız orta derecelerde yığımasıdır. Negatif ve pozitif iki ucu kullanmamaya özen gösterirler. Kişilik envanterlerinde sıklıkla görülen hatadır.

c) Mantık hatası: Derecelendirilen bireye ait **benzer nitelikleri ayıramama** ve onları aynı derecelere koyma eğilimidir. Bireye ait iki farklı ancak ilişkilendirilebilir nitelik arasında sebep-sonuç ilişkisi kurmasıdır. **Mesela;** öğrenci başarılı ise onun zeki olduğuna inanılır ve ölçek bu kanı ile ilişetlenir.

Uyarı: Genelleme hatasında farklı özellikler arasında, mantık hatasında benzer özellikler arasında bağ kurulur.

d) Gözlem yetersizliği hatası: Gözlemcinin, bireyin bir niteliğini derecelendirirken yeterli gözleme sahip olmamasından kaynaklanır. Gözlenen kişide tam olarak gözlemlenemeyen bir özelliği, gözlemcinin diğer özelliklerinden yordamasıdır.

e) Anlam hatası: Bu hata, çoğu kez kanı bildirilecek özelliğin iyi anlaşılammış olmasından kaynaklanır. Birkaç anlama gelen, yorum farklılığı doğurabilecek ifadeler bu hataya neden olabilir.

2013 KPSS: Zeynep Öğretmen, öğrencilerini bazı niteliklerine göre gözlemleyip derecelendirme ölçeğine kayıt etmektedir.

Aşağıdaki durumlardan hangisinde, Zeynep Öğretmen mantık hatası yapmaktadır?

- A) Sınıfa yeni gelen Sibel'in teneffüste tek başına oturduğunu görmesi üzerine onun arkadaşlık ilişkilerinin iyi olmadığı yargısına varması
- B) Derslerinde başarılı olan Aysel'i, liderlik özelliği olan bir öğrenci olarak değerlendirmesi
- C) Gözlediği nitelikler yönünden öğrencilerini genellikle orta düzeylerde derecelendirmesi
- D) Derslerinde yüksek notlar alan öğrencileri zeki olarak nitelendirmesi**
- E) Derslerinde başarısız olan Ekin'i, arkadaşlarıyla ilişkilerinde sorunlu olarak değerlendirmesi

1.4. Özellik kayıt çizelgeleri: Öğrencilerin çeşitli alanlardaki özelliklerinin (liderlik, yaratıcılık, üstün yetenek, özel eğitime muhtaç durumu) gözlenerek bu özelliklerden hangilerinin öğrencide var olup olmadığını belirlemeye yarayan araçlardır. Bu teknikte yalnızca bir özelliğin bireyde olup olmadığı gözlenir ve kaydedilir. Kaydettikten sonra değerlendirme yapılarak, gözlenen niteliğin bireyde olup olmadığına dair bir yorum getirilebilir.

1.5. Anekdot (olay/vaka) kayıtları: Herhangi bir öğrencinin belli bir ortamda, bir davranışının ayrıntılı ve objektif olarak bir forma kaydedilmesidir. Yani gözlenen olay ve durumların gözlemcinin yorumu olmadan olduğu gibi kaydetmesidir. Çünkü anekdotlar doğal koşullarda ortaya çıkan gerçek davranışları yansıttığı ölçüde yararlı olurlar.

Anekdot kayıtlarında gözlenen olaylar, gözlenen kişinin davranışlarının tipik özelliklerinin gösterir nitelikte olmalıdır. Yani bir öğrencinin ilk defa yaptığı atipik bir davranış kaydedilmemelidir. Atipik davranışlar tekrarlanmadığı sürece kaydedilmemesi gerekir. Ayrıca gözlenen her olay için ayrı ayrı kayıt tutulmalıdır.

Öğrenci hakkında toplanan anekdot kartları bir zarfla biriktirilip öğrencinin gelişim/tanıma dosyasına konulur. Belli bir süre sonra bu kartlar gözden geçirilip veriler özetleme formuna geçirilir.

ANEKDOT (OLAY) KAYIT FORMU

ADI :	SOYADI :
NUMARA:	SINIF :
TARİH :	YER :
DAVRANIŞ (OLAY):	
GÖZLEMLEYENİN ADI VE SOYADI:	
YORUM VE ÖNERİ:	

Anekdot kayıtlarının kaydedilmesinde dikkat edilecek noktalar:

- 1) Kayıtlar gözlenen olaydan hemen sonra yapılmalıdır.
- 2) Kayıtlar, nesnel (objektif) bir anlatım içermelidir.
- 3) Bir davranışın yorumları veya önerileri kayıta yer almakta ise, bunlar davranışa ilişkin betimlemelerden ayrı tutulmalıdır.
- 4) Gözlemin dayandığı koşulların sonradan tam olarak anlaşılabilmesi için verilen bilgiler kendi başına yeterli olmalıdır.
- 5) Anekdot kaydı düzenlenmesi için özel bir neden olması gerekir, anlatım bu özel nedeni açıkça ortaya koymalıdır.
- 6) Her kayıt, yalnız bir öğrenciye yönelik olarak yapılmalıdır. Eğer gözlenen olay birden fazla kişiyle ilgili ve onların tipik özelliklerini de yansıtan bir olaysa her öğrenci için ayrı bir form hazırlanmalıdır.
- 7) Her kayıt sonrasında, destekleyici ek bilgiler ayrıca gözden geçirilmelidir.

2. Kendini İfade Etmeye Dayalı Teknikler

2.1. Anket (soru listesi): Toplumsal nitelik taşıyan herhangi bir konu, nesne veya olay hakkında bireylerin duygu, düşünce ve tutumlarını tespit etmek amacıyla hazırlanmış soru listesi ile bilgi alınmasıdır. Anketi ilgili herkese uygulamak mümkün olmadığından örneklem yoluna başvurulur. Anket çok sayıda sorudan oluşması ve kısa sürede çok sayıda kişiye uygulanarak birçok konuda bilgi toplanabilmesi nedeniyle yaygın olarak kullanılır. Öğrencilerin tanınmasında; ilgi, ihtiyaç, duygu ve düşüncelerinin ortaya çıkartılıp bilgi toplanması amacıyla daha çok kullanılır.

Anket sorusu hazırlanırken dikkat edilmesi gerekenler şunlardır:

- Yönerge olmalıdır.
- Her soru için tek bir cevap amaçlanarak, cevap vereni yönlendirici bir ifade tarzı kullanılmamalıdır.
- Sorular açık ve anlaşılır olmalıdır ve sorular kapalı uçlu olmalı, açık uçlu sorulardan kaçınılmalıdır.
- Dosyalarda hazır bulunan, bilinen bilgilere yönelik sorular ankette yer almamalıdır. Yani sorular yeni bilgiler etmeye yönelik olmalıdır.
- Sorulan soru sayısı (anketin uzunluğu) ve kullanılan dil hedef grubun özelliklerine uyum olmalıdır.

2.2. Problem tarama listesi: Problem tarama listeleri bireyin günlük yaşamda sürekli karşılaşabilmesi muhtemel sorunları saptamaya yarayan testlerdir. Bu teknikteki amaç; okulda öğrencileri kaygılandıran, dengeli ve sağlıklı uyum yapmalarını engelleyen problemleri ortaya çıkararak, onlara yardımcı olmaktır.

Problem tarama listeleri; bireyin sağlık ve bedensel gelişimi, okul yaşamı, ev ve aile yaşamı, başkaları ile ilişki kurma, kız ve erkek arkadaşlığı, gelecekteki öğrenim ve iş yaşamı, bireyin kendi iç dünyası veya benlik tasarımıyla ilgili alanlardaki problemleri kapsar. Problem tarama listelerinin soruları hazırlandığı yaş düzeyi ve okul kademeleri arasında önemli farklılıklar arz etmektedir.

Problem tarama listesindeki soru sayısı çok fazla olmamalıdır. Hangi amaç için kullanılacağı belirtilmeli ve açıklanmalıdır. Uygulama süresi ve tarihi belirtilmelidir. Uygulamada nasıl bir yol izleneceği ve nerede uygulanacağı belirlenmelidir. Hangi gruplara (okul kademesine) uygulanacağı önceden belirlenmelidir.

Bu listeler; tüm bir okulun eğitim programlarının yeniden düzenlenmesinde, okul rehberlik programının örgütlenmesinde ve geliştirilmesinde, bireyin problemlerini daha iyi anlamasında, psikolojik danışmaya ihtiyaç duyan bireylerin saptanmasında ve öğrenci problemlerinin yaş, cinsiyet, sınıf düzeyine göre nasıl farklılaştığının incelenmesinde önemli bilgiler sağlar.

Problem tarama listesine örnek sorular: () 1. Gözlerimden rahatsızım. () 2. Okulumuz ve sınıfımız temiz değil. () 3. Ailem hiçbir konuda fikrimi almıyor. () 4. Annemle babam anlaşamıyorlar sık sık tartışıyorlar. () 5. Karşı cinsten biriyle arkadaşlık etmekten çekiniyorum. () 6. Kendimi yalnız hissediyorum. () 7. Uyuyamıyorum.

2011 KPSS: Okul rehberlik servislerinde, aşağıdaki durumlardan hangisinde problem tarama listesinin uygulanması en uygundur?

- A) Öğrencilere farklı zamanlarda uygulanan tekniklerden elde edilen sonuçların kaydedilmesinde
- B) Öğrencilerin kullandıkları savunma mekanizmalarının yaşlarına bağlı olarak nasıl değiştiğinin belirlenmesinde
- C) Öğrenciler hakkındaki sınıf içi gözlemlerin kaydedilmesinde
- D) Rehberlik servislerinde öğrencilerin davranış bozukluklarının teşhis edilmesinde
- E) **Rehberlik hizmetlerinin planlanmasında**

2.3. Görüşme (mülakat): Belli bir amaçla yüz yüze gelen iki ya da daha fazla kişinin, sözel ve sözel olmayan davranış ve teknikler kullanarak yaptıkları bir etkileşimdir. Görüşme tekniğinde amaç; bireyi tanımak, onun kişiliği, ilgi ve ihtiyaçları, duygu ve beklentileri hakkında kendisinden bilgi almaktır. Ayrıca eğitsel ve mesleki rehberlik konularında da görüşme yapılır. Veri toplamak tekniği olarak da bireyin bir konu ile ilgili görüşlerini, düşüncelerini öğrenmek amacıyla da kullanılır. Görüşme sadece öğrenciyle yapılmaz, velisiyle de görüşülebilir.

2.3.1. Görüşme türleri

- a) Yapılandırılmamış (serbest) görüşme:** Görüşmenin bir amacı ve konusu vardır fakat sorulacak sorular kesin olarak belirlenip sıralanmış değildir. Görüşme süreci doğal ve esnektir. Yani görüşme sohbet havası içinde geçer ve uzman gerekli soruları görüşme sürecine göre istediği zaman ve istediği şekilde sorar.
- b) Yapılandırılmış görüşme:** Görüşme süreci önceden planlanır ve aynen uygulanır. Sorulacak sorular önceden belirlenir, sıralaması yapılır, soru şekli, yönergeler saptanır ve görüşmeci uygulamayı buna göre yürütür.
- c) Güdümlü görüşme:** Görüşmeci aktif, görüşülen kişi pasiftir. Süreci görüşmeci yönlendirir.
- d) Güdümsüz görüşme:** Hem görüşmeci hem de görüşülen kişi aktiftir. Görüşme sürecine ilişkin sorumluluklar paylaşılmıştır.

2.3.2. Görüşme tekniğinin avantajları (faydalı yanları)

- 1) Yüz yüze ve doğal bir etkileşim süreci olduğundan iletişimde kolaylık sağlar. Anlaşılmayan konularda açıklama, soru sorma ve tamamlama yapmaya ve kişinin doğru cevaplar vermesi yönünden güdülenmesine olanak verir.
- 2) Kullanım alanı çok geniştir. Araştırmalarda, birey hakkında bilgi toplamada, psikoterapide, personel seçiminde vb. daha pek çok alanda değişik amaçlar için görüşme tekniğinden yararlanılabilir.
- 3) Karşılıklı iletişime dayalı bir teknik olması nedeniyle, yazılı bilgi toplama araçları ile bireylerden elde edilmesi olanaksız olan, sözel ifadelerin gerisindeki duygu ve eğilimleri de gözlemeye olanak verir.
- 4) Görüşme sırasında, görüşülen kişi ile ilgili olarak ortaya çıkabilecek yeni durumlara ve bireysel farklara dönük olarak görüşme kapsamında değişiklik yapabilme olanağı sağlaması açısından esnek bir tekniktir.
- 5) İyi ilişkiler kurulduğu zaman, bireyden istenilen bilgiler doğru ve eksiksiz olarak toplanabilir. Anket ve testlerde görülen, maddeleri “cevapsız, boş bırakma, gelişi güzel cevaplama” ya da postalanan anketleri geri yollamama gibi sorunlar görüşme tekniğiyle en aza indirilebilir.
- 6) Görüşme sözlü etkileşime dayandığı için, okuma-yazması olmayan bireylere de uygulanabilen bir tekniktir.
- 7) Görüşme, psikoterapide, kişilik niteliklerini özellikle duygusal problemleri ve uyumsuz davranışların nedenlerini anlama, teşhis ve tedavisinde kullanılabilecek en etkili tekniklerden birisidir.
- 8) Görüşmeci, özel görüşme konusu dışında, yaptığı genel gözlem ve yönelttiği sorularla görüşülen kişinin yaşadığı çevreye, kişilerin özel durumlarına ilişkin görüşmeyi tamamlayıcı önemli bilgiler de toplayabilir.
- 9) Görüşme tekniği genellikle tek tek kişilerle yürütüldüğü için görüşme sürecine ve toplanan bilgilere bireyin dışındaki kimselerin etkisi azaltılmış olur; böylece sorulan sorulara bireyin ilk aklına gelen, orijinal, doğal, geçerli ve doğru bilgilerin toplanması olasılığı artabilir.

2.3.3. Görüşme tekniğinin dezavantajları (sınırlılıkları)

- 1) Görüşme, tek tek bireylerle iletişim kurmaya dayalı bir teknik olması nedeniyle, az sayıda insana uygulanabilir. Bu yönüyle zaman, emek ve para bakımından ekonomik değildir.
- 2) Görüşme, iki kişi arasında özel ve gizli olan konularda yapıldığı zaman elde edilen bilgilerin doğruluğunu gözlem ya da objektif yollarla denetlemek güçtür.
- 3) Gözlem, bilgi toplamada, bireylerin kişisel görüş ve duygularına dayandığı zaman subjektif (öznel) bir nitelik kazanır ki bu da toplanan bilgilerin nesnelliğini düşürür. Yani öznelliği (sübjektifliği) yüksek bir tekniktir.
- 4) Özellikle psikolojik görüşmelerde, taraflar arasında yakın ilişki kurulduğu için görüşmeci ve görüşenin, bireysel görüşlerinin, tutum ve önyargılarının, kişilik yapı ve özelliklerinin tek yönlü ya da karşılıklı olarak, birbirlerini etkilemesi ve bu etkinin tarafları bazı yanılgılara da götürmesi mümkün olabilir.
- 5) Görüşme tekniği ile elde edilen bilgilerin geçerlik ve güvenilirliği diğer bilgi toplama araç ve yöntemlerine göre genelde daha düşüktür. Bu nedenle de görüşme tekniği ile toplanan bilgilerin diğer tekniklerden elde edilen bilgilerle birlikte kullanılması yararlı olur.
- 6) Görüşme kişinin istek ve katılımı, kendini ifade edebilme yeterliği, algı ve kavrayış düzeyi ile sınırlıdır. Bu nedenle de bazı durumlarda ve belirli konularda yeterli ve geçerli düzeyde bilgi toplamak güçleşebilir.
- 7) “Sosyal kabul hatası” nedeniyle görüşülen bireyin özellikle kendine özgü kişisel konularda doğru ve açık seçik yanıtlar vermesi mümkün olmayabilir. Bu da toplanan bilgilerin geçerliliğini sorgulu hale getirebilir.
- 8) Özellikle çok sayıda görüşmecinin gerekli olduğu survey ve alan araştırmalarında, görüşmecilerin seçimi, yetiştirilmesi ve kontrol edilmesi diğer bilgi toplama tekniklerinde olmayan ek işler ortaya çıkarır.

2.4. Otobiyografi: Bireyin kendisi hakkındaki bilgileri (öz yaşam öyküsünü), yine kendisinin yazılı olarak ifade etmesidir. Otobiyografide birey, şimdiki ve geçmiş yaşantı ile geleceğe ilişkin planlarını yazılı olarak anlatır. Otobiyografi, bireyin kendini nasıl gördüğü hakkında bilgi verir. Kendini, çevresini, olgu ve olayları kendi bakış açısından yansıttığı için; oldukça subjektif (öznel), geçerliği ve güvenilirliği düşük bir metottur. Bu nedenle mutlaka diğer tekniklerle desteklenmesi gerekmektedir.

Otobiyografideki amaç; bireyin duygularını, çatışmalarını, beklentilerini, davranışlarının arkasındaki temel gereksinimlerini, doyurulmamış isteklerini ve umutlarını ortaya çıkarmaktır. Otobiyografide gizlilik çok önemlidir. Otobiyografi yazdırılmadan önce toplanan bilgilerin gizli tutulacağı açıklanmalı ve öğrencilerde bu konuda bir güven oluşturulmalıdır. İlkokul, ortaokul ve ortaöğretim düzeyindeki bütün öğrencilere uygulanabilir. İlkokul 2 ve 3.sınıflarda planlı (yapılandırılmış), diğer üst sınıflarda ise serbest olarak uygulanması daha uygundur.

Otobiyografinin yorumlanmasında: otobiyografinin uzunluğu-kısalığı, anlatımdaki özen ve tutum (yazı düzeni), otobiyografinin genelindeki tutarsızlıklar, otobiyografideki genel izlenim (hava), otobiyografide yer verilmeyen önemli olaylar ve kişiler gibi faktörler dikkate alınmalıdır.

Otobiyografi türleri

a) Serbest (Kontrolsüz) otobiyografi: Hiçbir sınırlama ve yönlendirme olmaksızın, öğrencilere “kendinizi tanıtan bir kompozisyon yazınız” şeklinde bir yönerge verilerek yazdırılan biyografidir.

b) Planlı (kontrollü) otobiyografi: Bireyin öz yaşamına ilişkin bazı konu başlıkları (çocukluk yılları, okul yılları, geleceğe yönelik plan ve beklentileri) verilerek sınırlandırma ve yönlendirme yapılarak yazdırılan biyografidir. Yani hayatının verilen konuyla ilgili bölümü anlatması istenir, bu sayede bu bölümle ilgili ayrıntılı bilgi elde edilir.

2.5. Arzu listesi: Özellikle okul öncesi ve ilkokul döneminde kullanılan bir tekniktir. Bu teknikle çocuk ihtiyaçlarını, arzularını, sıkıntılarını, hayallerini, açığa vuramadığı duygularını, umut ve beklentilerini ifade etme olanağı bulur. Arzu listesindeki sorular hayal ötesi ve düşsel özellikler taşır. Çocuklara verilen hayali durumlar içinde en çok elde etmek istedikleri şeyler, dilekler ve istekler sorulabilir. Böylece bu teknik, çocuğun doyurulmamış arzularını, açığa vuramadığı duygularını, güdülerini, umut ve beklentilerini ortaya çıkarır.

Bu tekniğin amacı, kişinin kendini daha iyi anlamasına ve içgörü kazanmasına yardımcı olmaktır. Teknik hazırlanırken öğrenci düzeyleri, gelişim, yaş, cinsiyet özellikleri göz önünde tutulmalıdır.

Mesela; “Sihirli bir değneğiniz olsa ilk olarak ne yapardınız?” , “Şu anda bir adaya gitme şansınız olsaydı, yanınıza alacağınız ilk 3 şey ne olurdu?”, gibi açık uçlu bir soru arzu listesi sorusuna örnek olarak gösterilebilir.

2.6. Zaman cetveli (çizelgesi): Bu teknik, öğrencinin zamanı daha iyi kullanabilmesi için günün saatlerini gösteren bir sayfaya, öğrencinin sabahdan akşam yatıncaya kadar yaptığı faaliyetleri, çeşidi ve süresi ile kaydetmesidir. Bu teknikle bireyin gün boyunca zamanını nasıl değerlendirdiği, hangi aktivitelere ne kadar zaman harcadığı ve buna ilişkin duygu/düşünceleri hakkında bilgiler elde edilir. Öğrenci zamanı geçirme şekli ve etkili kullanıp kullanmadığına ilişkin bir değerlendirme yapar. Fakat bu konuda gerçekçi bir fikir edinebilmek için öğrencinin zaman cetvelini en azından iki hafta yürütmesi gerekir.

ZAMAN CETVELİ

Öğrenci tarafından doldurulacaktır					Öğretmen tarafından doldurulacaktır.	
Adı ve Soyadı: Sınıf No:			Tarih:		Adı ve Soyadı: Tarih: Sınıf No:	
Saat	Yapılan faaliyet	Faaliyetin çeşidi	Aldığı zaman	Faaliyetle ilgili duygu ve düşünceler	Aldığı zaman %si	Faaliyetle ilgili duygu ve düşünceler
6.00						
7.00						
8.00						
.....						
24.00						

2.7. Yarım cümle tamamlama: Arzu tekniğiyle aynı amaca hizmet eden bir tekniktir. Bu teknik, başı ya da son kısmı boş bırakılmış cümleler hazırlanıp öğrencilere doldurtularak uygulanır. Bu cümleler çocuğun ev, aile, okul durumu, arkadaş ilişkileri, kendisine ilişkin düşüncelerini, isteklerini kapsayacak şekilde düzenlenmelidir.

Mesela; “Benim annem”
“..... yapmaktan çok hoşlanırım”
“Benim için arkadaşlık”
“Keşke babam olsaydı” gibi cümleleri içerir.

2.8. Anı defteri (günlük): Bireylerin kendilerini anlattıkları tekniktir. Bireylerin iç dünyalarını bir defter aracılığı ile yansıttıkları bu tekniğin değerlendirmesi uzmanlık gerektirir. Bu defter kayıtları son derece önemli ve gizlidir. Öğrencinin izni olmadan okunması gizlilik ilkesine aykırıdır. Bu nedenle, öğrenciye tam bir güven sağlandıktan sonra öğrencinin izni ile psikolojik danışman tarafından okunabilir.

2.9. Öğrenme tanıma fişi: Öğrenci hakkında öğrenilmek istenilen bazı genel bilgileri elde etmek üzere düzenlenir. Öğrencinin adı soyadı, adresi, annesinin ve babasının adı, aile durumu, gelir düzeyi, iş adresi, sağlık durumu vb. temel bilgilerin elde edilmesi amacıyla hazırlanan bir formdur. Daha çok tanıtıcı kimlik bilgilerine ağırlık verilir. Formlar genelde okula kayıt esnasında veya eğitim ilk zamanlarında doldurulur ve sınıf öğretmenince güncellenir.

3. Sosyometrik Teknikler

3.1. Sosyometri: Sosyometri; bir grubun üyeleri arasındaki etkileşim örüntüsünü saptamak amacıyla kullanılan bir tekniktir. **Küçük gruplarda, grup üyeleri arasındaki duygusal yaklaşma ve uzaklaşma derecesini (sevme, arkadaşlık, kıskanma, kin, nefret etme gibi) belirlemeye yarayan bir araştırma tekniğidir.** Amaç küçük grupların içyapısı hakkında bilgi toplamaktır. Sosyometri, Moreno tarafından geliştirilmiştir.

Grup ilişkilerini değerlendirmeye yarayan bu teknik, bireylerin grup içinde kabul edilme derecesi, rolleri ve etkileşim biçimleri hakkında bilgi verir. Bu teknikle grup üyelerinin hangi durumlarda kimleri tercih ettiği saptanmaya çalışılır. Bu teknik bir nevi sosyal ilişkileri ölçme tekniği olarak da adlandırılabilir.

Bu teknik, grubun sosyal dokusunu, etkileşim örüntüsü ortaya koyar. Bu bilgileri öğretmen, sınıfta etkin çalışma grupları oluşturmak, verimli bir çalışma ortamı sağlamak, grup içi etkileşimi olumlu yönde geliştirmek, yalnız-çekişen-izole edilmişleri tespit edip bunların sosyal uyumuna yardımcı olmak, sınıf oturma durumunu düzenlemek, lider özelliğindeki öğrencilerden sosyal ilişkileri geliştirmede yararlanmak amacıyla kullanılabilir.

3.1.1. Sosyometri tekniğinin uygulanması, puanlanması ve yorumlanması

Sosyometri tekniğinde önce, gruba belli bir konuda bireylerin sosyal ilişkilerini ifade edebilecekleri bir sosyometrik anket uygulanır. Anketin hangi amaçla uygulanacağı önceden saptanmalı ve buna göre sosyometrik anketi sorusu/soruları hazırlanmalıdır. Öğrencilere uygulama öncesi amaç ve uygulama açıklanır, gizlilik ilkesine de uyulacağı vurgulanır. Öğrencilerin yanıtları verirken birbirlerinin yazdıklarını görmeden işaretlemeleri sağlanır.

Mesela; öğretmen öğrencilerin yakınlık ve psikolojik kabul derecelerini öğrenmek istiyorsa “*Sınıfta en çok sevdiğiniz üç arkadaşınızın isimlerini yazınız*” gibi soru içeren ya hazır cevaplandırma kâğıdı öğrencilere dağıtılarak uygulanır ya da bu soru tahtaya yazılıp öğrencilere boş kâğıtlara tercihlerini yazarak katlayıp vermeleri istenebilir.

SOSYOMETRİ CEVAPLANDIRMA KÂĞIDI

Adı soyadı:

Sınıfı :

Tarih:/...../.....

Sınıfta en çok sevdiğiniz üç arkadaşınızın isimlerini yazınız? Tercih sırasına göre üç isim yazınız.

1.tercihim:

2.tercihim:

3.tercihim:

Sınıfınızdaki hangi arkadaşınızla birlikte bir sinemaya veya geziye gitmek istersiniz? Tercih sırasına göre üç isim yazınız.

1.tercihim:

2.tercihim:

3.tercihim:.....

Elde edilen cevapların dökümü aşağıdaki gibi bir tabloda gösterilir ve aşağıdaki gibi bir puanlama yapılır.

SOSYOMETRİ TABLOSU

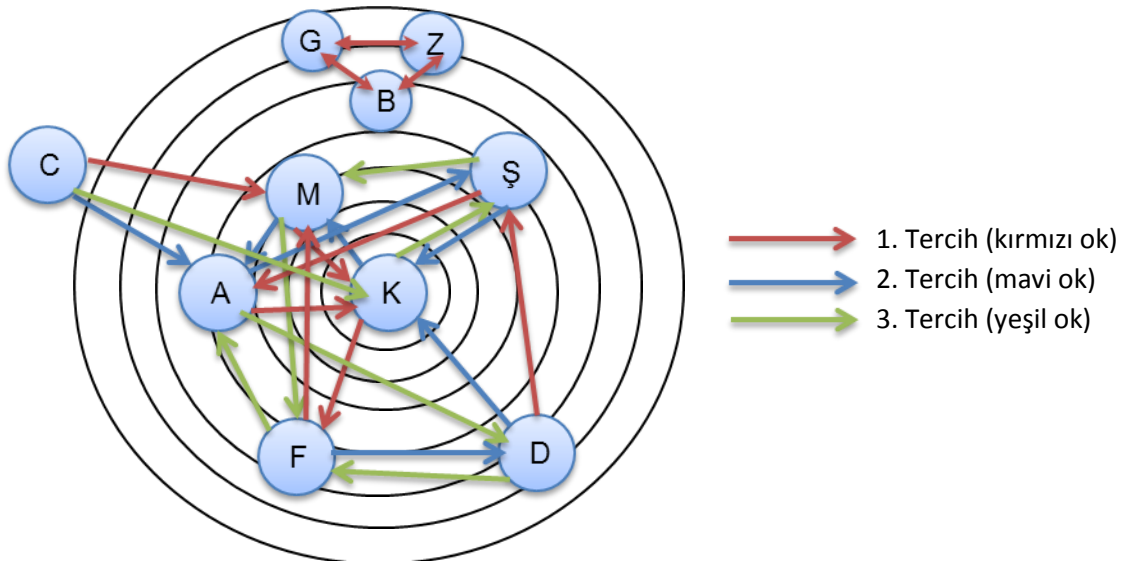
Seçilenler

Seçenler	Murat	Şebnem	Ahmet	Fuat	Kenan	Derya	Cenk	Gülsüm	Zerrin	Bahar
Murat			2	3	1					
Şebnem	3		1		2					
Ahmet		2			1	3				
Fuat	1		3			2				
Kenan	2	3		1						
Derya		1		3	2					
Cenk	1		2		3					
Gülsüm									1	2
Zerrin								2		1
Bahar								1	2	
TOPLAM SEÇME DERECESİ	1.	2	1	1	1	2	-	-	1	1
	2.	1	1	2	-	2	1	-	1	1
	3.	1	1	1	2	1	1	-	-	-
1. Seçme 3 Puan	2x3 = 6	1x3 = 3	1x3 = 3	1x3 = 3	2x3 = 6	-	-	1x3 = 3	1x3 = 3	1x3 = 3
2. Seçme 2 Puan	1x2 = 2	1x2 = 2	2x2 = 4	-	2x2 = 4	1x2 = 2	-	1x2 = 2	1x2 = 2	1x2 = 2
3. Seçme 1 Puan	1x1 = 1	1x1 = 1	1x1 = 1	2x1 = 2	1x1 = 1	1x1 = 1	-	-	-	-
TOPLAM PUAN	9	6	8	5	11	3	0	5	5	5

Bu tabloya göre grupta en çok istenen, yeğlenen öğrenci Kenan'dır. En az tercih edilen, yeğlenen (daha doğrusu seçilmeyen) öğrenci ise Cenk'tir.

Daha sonra Sosyometri tablosuna göre sosyogram grafiği çizilerek sosyal örüntü incelenir. Kişiler, tanıtıcı numaralar, işaretler veya isimlerin baş harfleriyle gösterilir. Tek yönlü oklar tek yönlü seçimi, çift yönlü oklar ise karşılıklı seçimi belirtir. Seçim dereceleri okların üzerine yazılır ya da farklı renk veya farklı çizgi stili kullanılabilir. Ancak işaret ve sembollerin ne anlama geldiği mutlaka sosyogram kâğıdının bir tarafında belirtilmelidir. En çok tercih edilen öğrenci merkeze alınarak daha az tercih edilenler ise kenarlara yerleştirilerek sosyogram çizilir. Ayrıca amaca göre grup üyeleri cinsiyetlerine göre farklı sembollerle de gösterilebilir.

SOSYOGRAM ÖRNEĞİ

Bu sosyogramda öğrencilerin karşılıklı seçimleri (tercihleri) gösterilmektedir. Buna göre;

- En çok puan alan (yani en çok tercih edilen) öğrenci olan Kenan (K) tam merkezde yer almıştır (Lider).
- Gruptaki üyelerin hiçbirisi tarafından seçilmeyen öğrenci olan Cenk (C) sosyogramın dışında yer almıştır (Yalnız/terkedilmiş).
- Gülsüm (G), Zerrin (Z) ve Bahar (B) sadece birbirlerini tercih ettikleri için klik (küçük alt grup) oluşturmuş ve sosyogramda diğerlerinden ayrı bir bağımsız bir şekilde gösterilmiştir.

Sosyograma bakarak grup içinde en çok yeğlenen (tercih edilen) kişilerle, yalnız kalan, dışlanan, uyum zorluğu çeken bireyler hemen tespit edilebilir. Özellikle dışlanmış, grup dışı bırakılmış öğrencilerle ilgilenip onları gruba kazandırma adına rehberlik çalışmaları önem arz etmektedir.

3.1.2. Sosyogramda tespit edilen kişilik tipleri ya da ilişki türleri

- a) **Liderler:** Bunlar grupta bulunan diğer üyeler tarafından en çok sevilen ve tercih edilen dolayısıyla fikirlerine başvurulmuş ve kararlarına uyulan kişilerdir. Sosyogramın merkezinde yer alır.
- b) **Terkedilmişler (Yalnızlar):** Gruptaki üyelerin hiçbirisi tarafından seçilmemiş kimselerdir.
- c) **Çekimsizler (Reddedilenler):** Gruptaki üyelerden bazıları tarafından seçilmeyen kişidir.
- d) **Karşılıklı Çekenler:** Grup içinde sadece karşılıklı olarak birbirini seçen çiftlerdir.
- e) **Klikler (Alt gruplar):** Büyük gruptan soyutlanarak kendi içlerinde birbirlerini seçerek en az 3 kişiden oluşan küçük gruplardır. Bunlar bir çete grubu gibi birbirlerine çok bağlıdırlar ve grubun bütünlüğünü bozabilirler.
- f) **Tek Yönlü İlişki:** Bir kişinin karşısındaki kişiyi seçmesine rağmen diğerinin onu seçmemesidir.
- g) **Zincirsel İlişki:** Karşılıklı ilişki barındırmayan art arda seçimlerle bir tercihin oluşumudur.
- h) **Cinsiyete bağlı gruplaşmalar:** Sınıflar kızlar sadece kendi arasında, erkeklerde sadece kendi aralarında birbirlerini seçmeleriyle oluşan durumdur.

3.1.3. Sosyometrinin dezavantajları (sınırlılıkları)

- 1) Sosyogram kişilik tipleri veya ilişki türleri hakkında bilgi verir ama ilişkilerin nedenleri hakkında bilgi vermez.
- 2) Sosyometri verilen zamanda grubun sosyal dokusunu ortaya çıkarmaktadır, fakat zamanla gruptaki ilişkilerin yapısı ve biçimi değişebilir. Bu nedenle belirli aralıklarla (4-5 ayda bir) sosyometri tekrarlanmalıdır.
- 3) Sosyometriden elde edilen bilgileri genellemek doğru değildir. Çünkü bilgi yönerge ile sınırlıdır. **Mesela;** öğrencinin çalışma grubunda yeğlediği arkadaşı ile sinemaya, geziye gitmek istediği arkadaşı farklı olabilir.
- 4) Sosyometrinin güvenilirliğinin yüksek olması grubu oluşturan üyelerin birbirini iyi tanıması ve dürüst yanıtlar vermesine bağlıdır.
- 5) Her öğrencinin sevdiği, yeğlediği üç kişinin adını yazmak zorunluluğunu hissetmesi testin geçerliliğini etkileyen diğer bir etmendir. Eğer yazacak isim bulamıyorlarsa boş bırakmaları istenmesi gerekmektedir.
- 6) Sosyometriyle elde edilecek bilgilerin güvenilirliğini sağlamak için gizliliğe dikkat edilmeli, uygulayıcı, tüm öğrencilere bu konuda söz vermeli, verdiği sözü kesinlikle tutmalı ve sonuçlar da kısa sürede kullanılmalıdır.
- 7) Kalabalık sınıflarda sosyometri uygulaması oldukça zordur; uygulanacak öğrenci sayısı 25-30'u geçmemelidir.

2013 KPSS: Sosyometri tekniğiyle ilgili olarak aşağıdakilerden hangisi yanlıştır?

- A) Gruptaki sosyal ilişki örüntüsünü belirleme olanağı sağlar.
- B) Uygulanacak grup üyelerinin birbirlerini yeterince tanıması gerekir.
- C) **Sonuçları, birey ve grup hakkında genelleme yapma olanağı sağlar.**
- D) Sonuçları, grafiğe dönüştürülebilir.
- E) Uygulama, öğrencilerin sosyalleşmelerine katkıda bulunabilir.

2010/2 KPSS: Okul rehber öğretmeni Safiye Hanım lise 2. sınıftaki 28 öğrencisinin arkadaşlık ilişkilerini incelemek amacıyla birinci dönemin başında sınıfa sosyometri uygular. Bu uygulamanın sonunda arkadaşlık ilişkilerinde sorunlar yaşayan (yalnızlar) öğrencileri belirler. İkinci dönemin sonuna doğru bu öğrencilerle özel görüşür ve onları yapacağı beş haftalık sosyal beceri eğitimi grup çalışmasına davet eder. Çalışmaya katılmayı kabul eden öğrencilerden bir kısmı bu eğitime ihtiyaçları kalmadığını belirterek üçüncü haftadan sonra grup çalışmasına katılmazlar.

Safiye Hanım sosyometri tekniğinin uygulanmasına ilişkin aşağıdaki kurallardan hangisine dikkat etmediği için öğrencilerin sosyal beceri eğitimine katılmak istemedikleri söylenebilir?

- A) Sosyometriden elde edilen veriler bireylerin tüm özelliklerine genellenemez.
- B) Üyeler birbirlerini yeterince tanıdıktan sonra sosyometri uygulanmalıdır.
- C) **Sosyometrik veriler uygulanan zaman için geçerlidir.**
- D) Sosyometri 25-30 kişiden daha kalabalık gruplara uygulanmamalıdır.
- E) Sosyometri sonuçları gizli tutulmalı ve özenle kullanılmalıdır.

3.2. Kimdir Bu? Tekniği: Sosyometri tekniği gibi bu teknikte, grubun sosyal dokusu içinde üyelerin birbirlerini nasıl algıladıklarını, ilişki biçimini, kabul ve ret derecesini anlamaya yarayan bir tekniktir. Bu teknik **bireyin kendisini nasıl algıladığı ve başkaları tarafından nasıl algılandığı hakkında ipucu veren** bir tekniktir. Ayrıca bu teknik sorunlu ve yardıma gereksinimi olan öğrencilerin belirlenmesine de yardımcı olan bir tekniktir.

Bu tekniğin uygulanmasındaki temel amaç; **gruptaki bireylerin bazı özelliklerinin belirlenmesidir**. Bu amaçla bu teknikte, bir dizi olumlu veya olumsuz kişilik özelliği ya da davranış betimlemesi sıralanmakta ve grup içinde bu betimlemeye en çok uyan kişinin adının yazılması istenmektedir. Her betimleme için öğrenci ismi yazma zorunluluğu yoktur, aynı isim birden fazla davranış betimlemesinin karşısına yazılabilir, öğrenci kendine uygun gördüğü betimlemelerin karşısına kendi ismini de yazabilir. Böylece kişinin kendini nasıl gördüğü hakkında bir fikir edinebilir. Ayrıca bireyin kendini görüşü ile gruptaki diğer üyelerin onu görüşü arasındaki uygunluğa bakılarak onun benlik kavramının gerçekçi olup olmadığı da anlaşılabilir.

Kimdir bu? Formu Örneği

Betimsel ifadeler	Kimdir bu? İsmi yazın
1. Sınıfta en çok konuşan, herkesin sözünü kesen kimdir?	
2. Sınıfta herkese yardımcı olan kimdir?	
3. Arkadaşları tarafından aranan, onunla birlikte çalışılmak istenen kimdir?	
4. Daima neşeli ve canlı olan kimdir?	
5. Arkadaşlarına tepeden bakan, onlara soğuk davranan kimdir?	

Kimdir bu? Sonuç Tablosu

Betimsel ifadeler	Öğrenciler					
	Ali	Gül	Sezer	Pınar	Fatma	Atakan
1. Sınıfta en çok konuşan, herkesin sözünü kesen kimdir?			////			
2. Sınıfta herkese yardımcı olan kimdir?	//	+			///+	+
3. Arkadaşları tarafından aranan, onunla birlikte çalışılmak istenen kimdir?		//+		+	///+	
4. Daima neşeli ve canlı olan kimdir?		/		///+	/	
5. Arkadaşlarına tepeden bakan, onlara soğuk davranan kimdir?			/			///

Tabloda öğrenci kendisini seçmişse (+), başkası tarafından seçilmişse (/) ile gösterilmiştir. İncelenen nitelikler bakımından öğrencisinin kendisi ve diğer öğrencilerin değerlendirmeleri arasındaki tutarlılık (/+) ise bireyin bağdaşım hali hakkında bilgi vermektedir. Tutarlılık yüksekse bağdaşım düzeyi de yüksektir. Yukarıdaki örnekte Fatma'nın 2 farklı davranışta kendisi ve arkadaşlarıyla ilgili tutarlılığı var ve en yüksek bağdaşıma sahip öğrencidir.

2013 KPSS: Bireyin kendisini nasıl algıladığı ile başkaları tarafından nasıl algılandığı hakkında ipucu veren teknik aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Kimdir bu B) Sosyometri C) Sosyal uzaklık ölçeği D) Anekdöt E) Vaka incelemesi

3.3. Sosyal uzaklık ölçeği: Grup içi ilişkilerde, bireylerin birbirlerine sosyal kabul veya sosyal mesafelerini belirlemeye yarayan bir araçtır. Bu tekniğin farklı versiyonu Prof. Dr. Hasan Bacanlı tarafından dilimize **ABDİ** yöntemi olarak çevrilen bir yöntemdir. Bu yöntemde her bir öğrenci, (A = Arkadaş, B = Başkası, D = Arkadaş değil, I = Diğer öğrenciler) verilen bu dört seçenekten birine işaret koyarak ilişki biçimini belirler.

Sonuçta öğrenciler şu şekilde tanımlanabilir;

- **Popüler:** Genellikle A, birkaç B kategorisine giren
- **Kabul edilen:** Çoğunlukla B, birkaç A kategorisine giren
- **Çatışmalı:** Yaklaşık eşit sayılarda A ve D kategorilerine giren
- **Reddedilen:** Çoğunlukla D, birkaç B, belki sadece bir A kategorisine giren
- **Yalıtılan:** Çoğunlukla I, diğer kategorilerde belki birkaç tane veya hiç yer almayan

3.4. Kime göre ben neyim? Tekniği: Bireyin benlik algısını yani **bireyin kendisinin ve başkasının gözünde kendini nasıl gördüğünü belirlemek amacıyla uygulanan tekniktir.** Burada birey başkaları tarafından nasıl biri olarak algılandığını kendisi değerlendirir. Ortaokul ve ortaöğretim düzeyindeki bütün öğrencilere uygulanabilir. Öğrenci işaretleme yaparken sıralanan yakıştırmalar, benlik tasarımına göre uymuyorsa cevap vermeyebilir.

Mesela; “kavgacıyım” yakıştırması bireye uymuyorsa yakıştırmının karşısındaki yerleri boş bırakabilir. Uyuyorsa o bölümün içerisine (x) işareti koyularak cevap verilir.

Kime Göre ben neyim? Formu örneği

	Öğretmenlere	Aileme	Arkadaşlarıma	Bana
1. Kavgacıyım		x		
2. Neşeliyim	x		x	x
3. Haylazım		x	x	

4. Drama ve Oyun Teknikleri

4.1. Psikodrama (ruhsal oyun): Bu teknik **Moreno** tarafından gözlem ve psikoterapi tekniği olarak geliştirilmiştir. Öncelikle bireyin grup içinde iyileştirilmesini hedefleyen bir grup psikoterapi yönteminden oluşur. Bu teknik, kişilerin ilişkilerini, bu ilişkilerde yaşadıkları sorunları, çatışmaları ve kendi iç dünyalarını spontan (kendiliğinden, doğal) bir biçimde, bir oyunun içinde rol alarak incelemelerini ve farkındalığa ulaşmalarını sağlamaya çalışır. Psikodrama, Moreno'nun tanımıyla, **“gerçeğin yeniden canlandırılması”** demektir.

Psikodramada dikkat, birey ve problemi üzerinde toplanır. Grup içerisinde birey kendi sorunlarını ifade eder ve düşüncelerini grupta paylaşır. Bu teknikte, bireysel farkındalık düzeyi artar. Bu teknikte kendi problemini canlandıran birey, probleme sebep tiplerden birinin yerine geçerek o kişiyi canlandırır. Böylece birey, problemini yalnız kendi yönünden değil, karşısındaki bireyin yönünden de anlamaya başlar.

4.2. Sosyodrama (toplumsal oyun): Bir grup bireyin, sosyal yaşamda karşılaşılabilecekleri güncel ortak bir olaya ilişkin rolleri spontan (doğal) bir şekilde gerçek yaşamdaki gibi davranarak oynaması tekniğidir. Kişinin problemle ilgili bir başkasını oynadığı dramadır.

Sosyodramada dikkat, belli kişiden çok grup ve grubun ortak problemi üzerinde toplanır. Bireyin, gruptaki diğer kişilerle olan ilgi ve ilişki biçimine dikkat edilir. Sosyodramada, rol alan bireyler, belli kişileri değil, sosyal sorunla ilgili olan belli tipleri oynar. Temsil edilen ve oynanan oyun, grubun ortak bir sosyal problemidir.

Uyarı: Psikodrama tekniğinde birey kendi yaşamını oynar, sosyodrama tekniğinde ise bireyler ortak sosyal bir sorunu oynar.

4.3. Oyun terapisi: Oyun, çocukların bir düşünme ve ifade aracıdır. Oyunlar sayesinde çocuklar kendilerini ifade etmenin yanı sıra kendini tanımış da olurlar. Oyun terapisi önceden hazırlanmış oyun ortamında çocukların davranışlarının gözlemlenmesidir. Bu terapi, çocuğun içe itilmiş saldırganlık tepkilerini, bilinçaltı arzularını, korku ve kaygılarını oyunda açığa çıkarmak, deşarj ederek onun davranım bozukluklarının sebeplerini anlamakta kullanılır. Hem bilgi sağlamak hem de terapi için kullanılır. Çocuk, baskısız serbest bir ortamda oynayabileceği bir oyun odasına konur. Odada, bir evde olabilecek eşyalar oyuncak halinde bulunur. Terapistin vereceği genel bir durum içinde ya da tamamen serbest olarak, çocuk odada oyun oynarken terapist tarafından gözlemlenir.

4.4. Rol dağıtım tekniği: Öğrencilerin belirgin özelliklerini dolaylı yolla ortaya çıkartmaya yarayan bir tekniktir. Bu teknikle elde edilen bilgiler, sınıf içindeki öğrencilerin olumlu veya olumsuz kişilik özelliklerinin tanınmasında yardımcı olmaktadır.

Uygulanışı; sınıf ya da gruba bu oyunun sahneye konulmasının düşünüldüğü söylenmekte ve oyunda yer verilmiş oyuncuların kişilik özellikleri anlatılmakta ya da oyun öğrencilere okunmaktadır. Öğrencilerden bu rollere uygun kişilerin seçilmesi istenmektedir. Eğer imkân var ise bu rollerle ilgili yazı çoğaltılarak, yoksa bu rollerin adları öğrencilere yazdırılarak onlara her rolü tanımlayan cümlelerin ya da rolü temsil eden adın önündeki boş yere bu rolleri en iyi yapabilecek öğrencilerin isimlerinin yazılması söylenmektedir. Öğrenciler isterlerse kendi isimlerini de belirtebilirler. Yazdıklarını kimseye söylememeleri ve göstermemeleri konusunda öğrenciler uyarılmalıdır.

5. Kullanılan Diğer Teknikler

5.1. Vaka incelemesi (olay incelemesi): Davranış bozukluğu, uyum problemi, akademik başarısızlık, öğrenme güçlüğü gibi sorunları olan bireyin tüm yönleri detaylı bir şekilde (derinlemesine) incelenmesidir. Amaç; bireyin sorununun gerçek nedenlerini ve uygun tedavi yöntemlerini saptamak ve soruna iyileştirici bir önlem almaktır.

Çok zaman alan bir yöntemdir. Bu nedenle bazen sorun güncelliğini ve yoğunluğunu kaybetmiş olabilir. Geniş kapsamlı bir bilgi alınması gereken bir yöntem olması nedeniyle bilgi alınacak kişilere ulaşmak zor olabilmektedir. Ayrıca kaynak kişilerden alınacak bu bilgiler geçmişe ait olduğundan insanların belleğinde değişikliğe uğramış, eksik ve tutarsız bilgiler olabilmektedir. Bu da danışan hakkında genel bir görüş elde etmeyi zorlaştırmaktadır. Bireye kendi içini dökme fırsatı vermesi ve kendisiyle çok yakından ilgilenildiği izlenimi vermesi açısından yararlı bir tekniktir. Ayrıca çok önemli sorunları olan ya da çok karmaşık vakalarda gerekli ve yararlı bir tekniktir.

5.2. Vaka konferansı: Karmaşık durumlar gösteren ve ciddi uyum sorunu olan bireyler için ortak bir çözüm yaklaşımı geliştirme amacıyla bir grup psikolojik danışmanın veya uzman personelin bir araya geldiği toplantılardır. Vaka konferansına danışanın kendisi ve ailesi katılmaz.

5.3. Veli konferansı (toplantısı): Psikolojik danışmanın öğrenci velisiyle bir araya gelerek çocuk hakkında önemli gördükleri konular hakkında görüşme yapmalarıdır. Çocuğun başarı ve uyum durumu, özel ihtiyaçları ve problemleri ya da dikkate değer başka bir davranış özelliği hakkında karşılıklı görüşmek için genelde yapılır.

5.4. Vaka temsili: Bir olayın boyutlarını, olayı oluşturan öğeleri ve bunların birbirleriyle ilişkilerini daha canlı ve ayrıntılı görebilmek için olmuş ve olması muhtemel bir olayın analiz ve eğitim amacıyla belli bir ortamda dramatize edilmesidir. Oyuncular sınıfı (grubu) oluşturan kişilerdir. Oyuncular, temsilde çeşitli tipleri canlandırarak bir olayı ortaya koymaya çalışırlar. Sonra sınıf, bu temsilde gözlemledikleri tipleri, olayı oluşturan faktörleri, olayın kişisel ve toplumsal boyutlarını tartışarak olay, durum hakkında görüş ve tavır kazanmaya çalışırlar.

5.5. Bibliyoterapi: Belirli bir konuda sorun yaşayan bireylere, bu sorunlarını çözmeleri için konuyla ilişkili kitap önerme, danışmanın danışana kendisi okuması veya danışan ile danışmanın birlikte okuması şeklinde gerçekleşen ve bu yolla onlara kendi kendilerine sorunlarını fark ederek çözme cesareti kazandırmayı amaçlayan tekniktir.

5.6. Ev ziyaretleri: Ev ziyaretleri vasıtasıyla çocuğun aile yaşantısı ve ortamı hakkında ilk elden izlenimler elde edilmiş olmaktadır. Bu ziyaretler sırasında evin fiziksel durumu, çocuğun ders çalışma olanakları ve koşulları, anne ve babanın çocuğa karşı tutumu gibi konularda önemli bilgiler elde edilir. Bu teknikte amaç, çocuğun ev yaşamıyla ilgili çeşitli bilgileri toplayarak onu daha iyi tanımak ve onun kendisini tanımasına ve problemlerinin çözümüne yardımcı olmaktır. Ev ziyaretleri okul rehber öğretmenleri ile öğretmenler tarafından yapılır.

5.7. Aile terapisi: Okullarda öğrencilerin problemlerinin önemli bir kısmı aile içi ilişkilerle ilgilidir. Bu nedenle çocuğun ailesiyle ilgili ilişkilerini olumlu yönde geliştirmede aile terapisi önemli bir rol oynamaktadır. Aile terapisi, aile ile yapılan, bir tür grupla psikolojik danışmadır. Burada grubu aile bireyleri oluşturur. Sadece uzmanlar tarafından yapılabilecek bir tekniktir. Teknikte ilk başta terapi hakkında bilgi verilir, sonrasında veli-çocuk etkileşimi, anne-baba arasındaki ilişkiler ve tüm aile üyeleri arasındaki ilişkiler konu edinir.

6. Toplu Dosya (Öğrenci Gelişim Dosyası)

Toplu dosya, bireyi tanıma tekniği değildir. Bazı teknik ve araçlarla bireyler hakkında toplanan bilgilerin düzenli bir şekilde özetlenerek kaydedildiği dosyalardır. Toplu dosyalarda aşağıdaki bilgiler bulunur:

- Kimlik bilgileri ve fotoğraf ile aile bilgileri (Sosyo ekonomik ve kültürel durumu, aile ortamı)
- Öğrencinin devam ettiği okullar ve alınan belgeler
- Öğrencinin bilişsel, dilsel, sosyal, duygusal, bedensel ve devinimsel gelişimi ile sağlık durumu
- Öğrencinin psikolojik danışma sonuçları (gizli bilgiler hariç) ile öğrenci ve veli görüşmeleri
- Öğrencinin ilgileri, yetenek alanları, geleceğe yönelik planları ve mesleği eğilimleri
- Öğrencinin öğrenme stilleri, çalışma alışkanlıkları, ders başarı durumları, boş zaman etkinlikleri
- Öğrencinin okul, sınıf içi ve dışı etkinlikleri
- Öğrenciye uygulanan testler ve diğer bilgilerin sonuçları ile disiplin durumu

Uyarı: Toplu Dosya; 2008’de değişen yönetmeliğe göre artık dosya halinde değil **E-okul üzerinden tutulacak.**

Birinci düzeydeki bilgiler olan; öğrencinin kimlik ve özlük bilgileri (adı, soyadı, cinsiyeti, boyu, kilosu, belirgin beden özellikleri) herkese açık ve paylaşılabilen bilgilerdir. Fakat **dördüncü düzeydeki bilgiler olan;** psikolojik, tıbbi ve yasal inceleme sonuçları, psikiyatrik muayene sonuçları, sosyal hizmet raporları, suç tutanakları vb. en üst düzeyde gizliliğe sahip bilgilerdir. Kimseye bu bilgiler aynen gösterilmez **(2003 KPSS).**

Uyarı: Özel eğitim notları **21 Temmuz 2012**'deki en son yönetmeliğe göre dir.

1. ÖZEL EĞİTİM

Bireyin fiziksel, zihinsel, sosyal ve duygusal gelişimlerdeki özellikleri nedeniyle normal gelişimden farklılık gösteren ve bu nedenle genel eğitimden yararlanamayan, kısmen yararlanan veya yararlandığı halde destek programları ile eğitimlerini devam ettirebilen bireyler için özel olarak geliştirilmiş program ve yetiştirilmiş personel ile özür ve özelliklerine uygun bir ortamında sürdürülen eğitim çalışmalarıdır. Kısacası özel eğitim, herhangi bir engeli bulunan ya da üstün yetenekli bireylere verilen hizmetleri içerir.

1.1. Özel Eğitimin Amaçları (Yönetmelik Madde: 5)

- 1) Toplum içindeki rollerini gerçekleştiren, başkaları ile iyi ilişkiler kuran, iş birliği içinde çalışabilen, çevresine uyum sağlayabilen, üretici ve mutlu bir vatandaş olarak yetişmelerini,
- 2) Toplum içinde bağımsız yaşamları ve kendi kendilerine yeterli bir duruma gelmelerine yönelik temel yaşam becerilerini geliştirmelerini,
- 3) Uygun eğitim programları ile özel yöntem, personel ve araç-gereç kullanarak; eğitim ihtiyaçları, yeterlilikleri, ilgi ve yetenekleri doğrultusunda üst öğrenime, iş ve meslek alanlarına ve hayata hazırlanmalarını amaçlar.

1.2. Özel Eğitimin Temel İlkeleri (Yönetmelik Madde: 6)

- 1) Özel eğitime ihtiyacı olan tüm bireyler; eğitim ihtiyaçları, ilgi, yetenek ve yeterlilikleri doğrultusunda ve ölçüsünde özel eğitim hizmetlerinden yararlandırılır.
- 2) Özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin eğitimine erken yaşta başlanır.
- 3) Özel eğitim hizmetleri, özel eğitime ihtiyacı olan bireyleri sosyal ve fiziksel çevrelerinden mümkün olduğu kadar ayırmadan planlanır ve yürütülür.
- 4) Özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin, eğitim performansları dikkate alınarak, amaç, içerik ve öğretim süreçlerinde ve değerlendirmede uyarlamalar yapılarak, akranları ile birlikte eğitilmelerine öncelik verilir.
- 5) Özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin her tür ve kademedeki eğitimlerinin kesintisiz sürdürülebilmesi için, rehabilitasyon hizmetlerini sağlayacak kurum ve kuruluşlarla iş birliği yapılır.
- 6) Özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin bireysel yeterlilikleri ve tüm gelişim alanlarındaki özellikleri ve akademik disiplin alanlarındaki yeterlilikleri dikkate alınarak, bireyselleştirilmiş eğitim planı geliştirilir ve eğitim programları bireyselleştirilerek uygulanır.
- 7) Ailelerin, özel eğitim sürecinin her boyutuna aktif olarak katılımları ve eğitimleri sağlanır.
- 8) Özel eğitim politikalarının geliştirilmesinde, üniversitelerin ilgili bölümleri ve özel eğitime ihtiyacı olan bireylere yönelik etkinlik gösteren sivil toplum kuruluşları ile iş birliği içinde çalışılır.
- 9) Özel eğitim hizmetleri, özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin, toplumla etkileşim ve karşılıklı uyum sağlama sürecini kapsayacak şekilde planlanır.

1.3. Özel eğitim gerektiren durumlar

- 1) Hafif, orta, ağır veya çok ağır düzeyde zihinsel yetersizlik
- 2) İşitme yetersizliği
- 3) Görme yetersizliği
- 4) Ortopedik (fiziksel) yetersizlik
- 5) Dil ve konuşma güçlüğü
- 6) Özel öğrenme güçlüğü
- 7) Duygusal ve davranış bozukluğu
- 8) Otizm
- 9) Üstün zekâlılar veya özel yetenek
- 10) Dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu
- 11) Süreğen hastalığı olan bireyler

1.4. Özel Eğitim Hizmetleri Kurulu

MADDE 14 – (1) Eğitim-öğretim kurumlarındaki özel eğitim hizmetlerini düzenlemek, bu hizmetlerin eş güdümünü sağlamak, izlemek ve değerlendirmek üzere il millî ve ilçe millî eğitim müdürlüklerinde özel eğitim hizmetleri kurulu oluşturulur.

- (2) Özel eğitim hizmetleri kurulu; müdür yardımcısı veya şube müdürünün başkanlığında;
- Özel eğitim değerlendirme kurulu başkanı ya da birden fazla kurul başkanı olan illerde bir başkan,

- Bir özel eğitim okul veya kurum müdürü, özel eğitim okulu veya kurumu bulunmayan yerlerde ise kaynaştırma uygulaması yapılan ilköğretim ya da ortaöğretim kurumlarından bir müdür,
- Bir rehber öğretmen,
- Görme, işitme ve zihinsel engelliler sınıf öğretmenlerinden bir öğretmen,
- Bulunması hâlinde gezerek özel eğitim görevi yapan bir öğretmenden oluşur.

(3) Özel eğitim hizmetleri kuruluna gerektiğinde görüşlerine başvurulmak üzere; bireyin velisi, özel eğitim alanında yetişmiş ilköğretim müfettişi, bireyin eğitsel değerlendirmesi ve tanınmasının yapıldığı RAM temsilcisi, bireyin yerleştirilmesi planlanan okul veya kurum temsilcisi, sınıf öğretmeni ve ilgili sivil toplum kuruluşu temsilcisi, bireyin yetersizlik türü ve özelliğine göre ilgili diğer meslek elemanının katılımı sağlanır.

1.4.1. Özel eğitim hizmetleri kurulunun görevleri (Yönetmelik: Madde 16)

- 1) Özel eğitim değerlendirme kurulu raporu doğrultusunda öğrencilerin resmî okul veya kuruma yerleştirilmesine karar vermek ve gerekli özel eğitim tedbirlerini almak.
- 2) Özel eğitim hizmetlerinin planlanması, yürütülmesi ve izlenmesi amacıyla ilgili kurum ve kuruluşlarla iş birliği yapmak.
- 3) Özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin tespitine yönelik tarama çalışmaları ve tespit edilen bireylerle ilgili eğitim hizmetlerini planlamak.
- 4) RAM tarafından yapılacak özel eğitime ihtiyacı olan bireyleri belirlemeye yönelik taramalar ile evde eğitim hizmetleri için gerekli personel, araç-gereç, taşıt gibi ihtiyaçların karşılanması amacıyla millî eğitim müdürlüklerine teklifte bulunmak.
- 5) Destek eğitim odası ve özel eğitim sınıfları açılması için millî eğitim müdürlüğüne teklifte bulunmak.
- 6) Kaynaştırma yoluyla eğitim yapılan okulların, destek eğitim odalarının ve özel eğitim sınıflarının ihtiyaçlarını belirlemek.
- 7) RAM'lar, özel eğitim okul ve kurumları, destek eğitim odası, özel eğitim sınıfları ve evde eğitim hizmetlerinde görevlendirilecek personel için millî eğitim müdürlüklerine teklifte bulunmak.
- 8) Gezerek özel eğitim görevi yapan öğretmenlerin görev dağılımını ve görev yerleri ile ilgili düzenlemeleri yapmak.
- 9) Eğitsel değerlendirme ve tanılama ile yerleştirme kararına yapılan itirazları inceleyerek gerekli tedbirleri almak.
- 10) Özel eğitim hizmetlerine yönelik personel yetiştirilmesi amacıyla hizmet içi eğitim faaliyetleri düzenlenmesi için millî eğitim müdürlüklerine teklifte bulunmak.
- 11) Destek eğitim hizmeti alan öğrencilerle ilgili olumlu gelişme olmadığını belirten başvuruları değerlendirmek ve ilgili okulun/kurumun gerekli tedbirleri almasını sağlamak.
- 12) (Değişik 21.7.2012/28360 R.G.) “Özel eğitim uygulama merkezleri (okulları) ve özel eğitim iş uygulama merkezlerinde (okullarında) grup eğitimine uyum sağlayamayan ve bire bir eğitim alması gereken öğrenciler ile zorunlu öğrenim çağındaki birden fazla yetersizliği olan öğrencilerin eğitimini haftada toplam 10 saatten az olmamak üzere planlamak.”
- 13) Özel eğitim hizmetlerine ilişkin politikaların geliştirilmesinde, özel eğitime ihtiyacı olan bireylerle ilgili sivil toplum kuruluşlarının görüş ve önerilerini almak.
- 14) Özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin her tür ve kademedeki eğitimlerini kesintisiz sürdürebilmeleri için rehabilitasyonlarını sağlayacak kurum ve kuruluşlarla iş birliği yapmak.

1.5. Özel Eğitim Okul ve Kurumları

MADDE 37 – (1) (Değişik: 14.3.2009/27169 RG): Özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin eğitimlerini öncelikle yetersizliği olmayan akranlarıyla birlikte kaynaştırma yoluyla sürdürmeleri esas olmakla birlikte, bu bireyler için Bakanlıkça her tür ve kademedeki örgün ve yaygın özel eğitim okul ve kurumları da açılır. Gerçek ve tüzel kişiler, özel eğitim gerektiren bireylerin eğitim ve öğretimleri için Özel Öğretim Kurumları Kanunundaki esaslara uygun olarak özel okul veya kurum açabilirler.

1.5.1. İşitme, görme ve ortopedik yetersizliği olan bireyler için açılan okul ve kurumlar

MADDE 38 – (Değişik 21.7.2012/28360 R.G.): “(1) İşitme, görme ve ortopedik yetersizliği olan bireyler, yetersizliği olmayan akranlarıyla birlikte her tür ve kademedeki kaynaştırma yoluyla eğitim alabilecekleri gibi bu bireyler için her tür ve kademedeki, resmî ve özel gündüzlü ve/veya yatılı özel eğitim okul ve kurumu açılabilir. Bu bireylerin birinci 4 yıllık (1, 2, 3 ve 4. sınıflar) eğitimlerini sürdürecekleri ilkokullar; ikinci 4 yıllık (5, 6, 7 ve 8. sınıflar) eğitimlerini sürdürecekleri ortaokullar ile işitme ve ortopedik engellilerin eğitimlerini sürdürecekleri üçüncü 4 yıllık (9, 10, 11 ve 12. sınıflar) özel eğitim meslek liseleri açılabilir.”

Sınıf mevcutları en fazla; okul öncesi, ilköğretim ve yaygın eğitimde 10, ortaöğretimde 15 öğrencidir. İşitme engelliler meslek liseleri ve ortopedik engelliler meslek liselerinde uygulamalı atölye ve laboratuvar derslerinde gruplar en fazla 10 öğrenciden oluşturulur.

İlkokullarda dersler sınıf öğretmenleri, ortaokullarda ise alan öğretmenleri tarafından okutulur. Ancak ilkokullarda yabancı dil ile din kültürü ve ahlak bilgisi derslerinin alan öğretmenlerince okutulması esastır.

1.5.2. Zihinsel yetersizliği olan bireyler ile otizmi olan bireyler için açılan okul ve kurumlar

MADDE 40 – (Değişik 21.7.2012/28360 R.G.) (1) Zihinsel yetersizliği olan bireyler ile otizmi olan bireyler yetersizliği olmayan akranlarıyla birlikte her tür ve kademede kaynaştırma yoluyla eğitimlerini sürdürebilecekleri gibi bu bireyler için her tür kademede, resmî ve özel gündüzlü özel eğitim okul ve kurumları açılır.

UYARI: Yıllar önce otizimli çocuklar için ayrı okullar açılmasına karar verilmiş ve zihinsel engellilerle otizimli çocuklar ayrı okullarda eğitim almaya başlamıştı (Otistik Çocuklar Eğitim Programı 1999-2000). Ancak son düzenlemeyle (**21.7.2012/28360 R.G.**) otistik çocuklar eğitim merkezi adı değişti. **Artık;** Zihinsel yetersizliği olan bireyler ile otizmi olan bireyler için açılan okul ve kurumlar beraber anılmakta ve bu yeni okulun ismi de **özel eğitim uygulama merkezidir**. Yani otistik çocuklar eğitim merkezi ve (zihinsel engelliler) eğitim uygulama okulu birleşti. Aynı okullarda eğitim alacaklar fakat farklı sınıflarda eğitim göreceklidir.

Hafif düzeyde zihinsel yetersizliği olan bireyler için açılan okulların ilk dört yılı ilkokul; ikinci dört yılı ortaokul olarak adlandırılır. Sınıf mevcutları en fazla; okul öncesi ve ilköğretimde 10 öğrencidir. Bu ilköğretim kurumlarında 1-4 ve 5-8 inci sınıflarda dersler sınıf öğretmenleri tarafından okutulur. Ancak, özel yetenek gerektiren dersler ile din kültürü ve ahlak bilgisi dersi ve yabancı dil dersinin alan öğretmenleri tarafından okutulması esastır.

Orta veya ağır düzeyde zihinsel yetersizliği olan bireyler ile otizmi olan bireyler için açılan özel eğitim uygulama merkezlerinde birinci 4 yıl (1, 2, 3 ve 4 üncü sınıflar) I. kademe; ikinci 4 yıl ise (5, 6, 7 ve 8 inci sınıflar) II. kademe olarak isimlendirilir. Bu merkezlerde; tuvalet eğitimini kazanamamış, yoğun davranış problemleri gösteren ve grup eğitimine uyum sağlayamayan öğrencilerin grup eğitimine hazırlanması amacıyla bire bir eğitim uygulaması yapılır. Ders saati 40 dakikadır. Orta veya ağır düzeyde zihinsel yetersizliği olan bireyler için açılan sınıfların mevcudu en fazla; okul öncesinde 6, diğer sınıflarda ise 8 öğrencidir. Otizmi olan bireyler için açılan sınıfların mevcudu ise en fazla 4 öğrenciden oluşur. Bu merkezlerde 1-4 ve 5-8 inci sınıflarda dersler sınıf öğretmenleri tarafından okutulur. Ancak özel yetenek gerektiren dersler ile din kültürü ve ahlak bilgisi dersinin alan öğretmenleri tarafından okutulması esastır.

1.5.3. Sağlık kuruluşlarında yatarak tedavi gören bireyler için açılan okul ve kurumlar

MADDE 42 – (Değişik 21.7.2012/28360 R.G.) “(1) Resmî ve özel sağlık kuruluşlarında yatarak tedavi gören ve/veya süregelen hastalığı olan okul öncesi, ilkokul, ortaokul ve lise çağındaki özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin eğitimlerini sürdürmeleri için Bakanlık, Sağlık Bakanlığı veya üniversiteler arasında imzalanan protokole göre hastaneler bünyesinde hastane sınıfları açılır.”

Bireylerin kayıtları, kayıtlı bulunduğu okulda kalır. Hastane sınıfında eğitim alan her birey için geçici kayıt formu düzenlenerek bu sınıfa geçici kaydı yapılır. Sınıf mevcudu en fazla; okul öncesi, ilkokul, ortaokul ve lisede 10 öğrenciden oluşur. Sınıfa gelemeyecek durumda olan öğrencilere odalarında eğitim verilir. Bu okullarda birleştirilmiş sınıf uygulaması yapılır. Bireylerin haftalık ders saatleri 10 saatten az olmamak üzere planlanır. Bu okullara okul öncesi, sınıf ve alan öğretmenleri ile gezerek özel eğitim görevi yapan öğretmen görevlendirir. Ders başlama ve bitiş saatleri ile derslerin süresi bireyin durumuna göre belirlenir.

1.5.4. Üstün yetenekli bireylerin eğitimi amacıyla açılan kurumlar

MADDE 43 – (1) Okul öncesi, ilköğretim ve orta öğretim çağındaki üstün yetenekli öğrencilerin bireysel yeteneklerinin farkında olmalarını ve kapasitelerini geliştirerek en üst düzeyde kullanmalarını sağlamak amacıyla Bakanlıkça gündüzlü özel eğitim kurumları açılır.

Bireysel eğitim-öğretim yapılması esastır. Üstün yetenekli öğrencilerin eğitiminde, sosyal ve duygusal gelişim bütünlük içerisinde ele alınır. Öğrencilere, kapasiteleri ölçüsünde benlik gelişimi ve iletişim becerileri kazandırılır.

1.5.5. Birden fazla yetersizliği olan bireyler için açılan özel eğitim kurumları

MADDE 44 – (1) Zorunlu öğrenim çağındaki birden fazla yetersizliği olan öğrenciler için gündüzlü özel eğitim okul ve kurumları ya da özel eğitim okul ve kurumları bünyesinde özel eğitim sınıfları açılabilir. Bu sınıflarda aynı tür ek yetersizliği olan öğrenciler eğitim görür. Sınıfların mevcudu en fazla 4 öğrenciden oluşur.

1.5.6. Özel eğitim mesleki eğitim merkezi (okulu)

MADDE 45 – (Değişik 21.7.2012/28360 R.G.) (1) İlköğretimlerini tamamlayan, genel ve mesleki ortaöğretim programlarına devam edemeyecek durumda olan ve 23 yaşından gün almamış özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin temel yaşam becerilerini geliştirmek, topluma uyumlarını sağlamak, iş ve mesleğe yönelik bilgi ve beceriler kazandırmak amacıyla resmî ve özel, özel eğitim mesleki eğitim merkezi (okulu) açılır.

Özel eğitim mesleki eğitim merkezlerinde (okullarında) akademik bilgi ve becerilerin yanında iş eğitimi uygulamalarının da yer aldığı eğitim programı uygulanır. İmkânların uygun olması durumunda farklı yetersizlikleri olan bireyler için özel eğitim sınıfları açılır. Sınıf mevcutları en fazla 10 kişiden oluşur.

Merkezlerde (okullarda) dersler görme, işitme ve zihinsel engelliler sınıf öğretmenleri tarafından okutulur. Ancak, özel yetenek gerektiren dersler ve meslek dersleri ile din kültürü ve ahlak bilgisi dersinin alan öğretmenleri tarafından okutulması esastır. Ders saati 40 dakikadır. Programın süresi dört yıldır. İlk yılında öğrencilere akademik bilgi ve beceriler ile uygulamalı iş eğitimi yoluyla atölyelerde gerekli olan temel bilgi ve beceriler kazandırılır. İkinci, üçüncü ve dördüncü sınıflarda ise akademik bilgi ve becerilerin kazandırıldığı dersler ile uygulamalı atölye dersleri verilir.

İş yerine yerleştirilen bireyler kültür ve meslek derslerini haftada bir gün okulda, uygulamalı beceri eğitimi ise dört gün iş yerlerinde eğitim görürler. İş yerine yerleştirilemeyen bireyler ise okulda eğitimlerine devam ederler. İzleme ve yöneltme kurulu tarafından belirlenen bireyler, birinci sınıfın sonunda bir iş yerine yerleştirilirler.

1.5.7. Özel eğitim iş uygulama merkezi (okulu)

MADDE 46 – (Değişik 21.7.2012/28360 R.G.) (1) Genel ve mesleki ortaöğretim eğitim programlarından yararlanamayacak durumda ve 23 yaşından gün almamış olan özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin; temel yaşam becerilerini geliştirmek, topluma uyumlarını sağlamak ve iş ve mesleğe yönelik beceriler kazandırmak amacıyla resmî ve özel, özel eğitim iş uygulama merkezleri (okulları) açılır.

Özel eğitim iş uygulama merkezlerinde (okullarında) akademik bilgi ve becerilerin yanında iş eğitimi uygulamalarının da yer aldığı eğitim programı uygulanır. İmkânların uygun olması durumunda farklı yetersizlikleri olan bireyler için özel eğitim sınıfları açılır. Sınıf mevcutları en fazla 10 kişiden oluşur.

Bu merkezlerde (okullarda); tuvalet eğitimi kazanamamış, yoğun davranış problemleri gösteren ve grup eğitimine uyum sağlayamayan öğrencilerin grup eğitime hazırlanması amacıyla birebir eğitim uygulaması yapılır. Birebir eğitim uygulaması kapsamındaki öğrenciler grup eğitime katılmazlar.

Merkezlerde (okullarda) dersler görme, işitme ve zihinsel engelliler sınıf öğretmenleri tarafından okutulur. Ancak özel yetenek gerektiren dersler ve meslek dersleri ile din kültürü ve ahlak bilgisi dersinin alan öğretmenleri tarafından okutulması esastır. Programın süresi dört yıldır. Dersler 40 dakikadır.

1.5.8. Diğer Kurumlarda Özel Eğitim Hizmetleri

Rehberlik ve araştırma merkezleri

MADDE 49 – (1) Rehberlik ve araştırma merkezleri; özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin eğitsel değerlendirme, tanılama, izleme ve yönlendirme hizmetlerini yürüterek birey için en az sınırlandırılmış eğitim ortamını önerir, birey ve ailesine destek eğitim ile rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri sunar.

Okul ve kurumların özel eğitim hizmetleri sorumluluğu

MADDE 50 – (1) Resmî ve özel; okul öncesi, ilköğretim ve ortaöğretim kurumları ile yaygın eğitim kurumları, özel eğitime ihtiyacı olan bireylere özel eğitim hizmetleri sağlamakla yükümlüdürler.

(2) Bu okul ve kurumlarda, özel eğitime ihtiyacı olan bireylere sunulan eğitim-öğretim hizmetlerinin etkililiğini arttırmak amacıyla özel eğitim tedbirleri alınarak gerekli düzenlemeler yapılır. Bu bireylere sağlanacak her türlü özel eğitim hizmeti için millî eğitim müdürlükleri, RAM'lar ve özel eğitim okulları ile iş birliği yapılır.

1.6. Eğitim Tür ve Kademelerindeki Özel Eğitim Hizmetleri

1.6.1. Okul öncesi dönemde özel eğitim hizmetleri

MADDE 29 – (1) (Değişik 21.7.2012/28360 R.G.) “37-66 ay arasındaki özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin okul öncesi eğitimi zorunludur. Ancak, bu bireyler için okul öncesi eğitim Özel Eğitim Değerlendirme Kurul Raporu ile velisinin yazılı onayı doğrultusunda eylül ayı sonu esas alınarak 78 aya kadar uzatılabilir. E-Okul sistemi üzerinden kaydı yapılan ve okul öncesi eğitim süresi uzatılan çocuklar velisinin resmi başvurusu ve il/ilçe özel eğitim hizmetleri kurulu kararı ile uygun kuruma yerleştirilir.”

“(2) (Değişik 21.7.2012/28360 R.G.) Özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin okul öncesi eğitimlerini, öncelikle okul öncesi eğitim kurumlarında kaynaştırma uygulamaları kapsamında yetersizliği olmayan akranları ile aynı sınıfta veya özel eğitim sınıflarında sürdürmeleri esas olmakla birlikte 37-66 ay arasındaki çocuklar için özel eğitim anaokulu, 48-66 ay arasındaki çocuklar için okul ve kurumlar bünyesinde özel eğitim anasınıfları açılabilir.”

1.6.2. İlköğretimde özel eğitim hizmetleri

“MADDE 30 – (Değişik 21.7.2012/28360 R.G.) (1) Özel eğitime ihtiyacı olan bireyler ilkokul ve ortaokul kademesindeki eğitimlerini öncelikle kaynaştırma uygulamaları yoluyla akranları ile bir arada sürdürebilecekleri gibi özel eğitime ihtiyacı olan bireyler için açılan ilkokul ve ortaokullarda da sürdürebilirler.

(2) İlkokul ve ortaokul kademesindeki genel eğitim programlarının amaçlarını gerçekleştiremeyecek durumda olan bireyler ise eğitimlerini, gelişim alanlarındaki performans düzeylerine göre hazırlanmış eğitim programlarının uygulandığı özel eğitim okul ve kurumlarında sürdürürler.

(3) Ortaokulları tamamlayan öğrenciler genel, mesleki ve teknik ortaöğretim okullarına, özel eğitim programı uygulayan özel eğitim okul/kurumlarını tamamlayan öğrenciler özelliklerine uygun okul ve kurumlara yönlendirilirler.

(4) Çeşitli nedenlerle ilköğretim kurumlarını tamamlayamayan ve mecburi ilköğretim çağı dışına çıkan bireyler Millî Eğitim Bakanlığı Açık Öğretim Ortaokulunda eğitimlerini sürdürebilirler. Özel eğitime ihtiyacı olduğunu Özel Eğitim Hizmetleri Kurulundan alınacak belge ile belgelendirenlerde yaş kaydı aranmaz. Özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin eğitim sürecinde ve başarılarının değerlendirilmesinde bu Yönetmeliğin 24 üncü maddesindeki hükümler doğrultusunda özel tedbirler alınarak düzenlemeler yapılır.”

1.6.3. Ortaöğretimde özel eğitim hizmetleri

MADDE 31 – (1) Özel eğitime ihtiyacı olan bireyler ortaöğretimlerini, öncelikle kaynaştırma uygulamaları yoluyla akranları ile bir arada genel ve mesleki ortaöğretim kurumlarında sürdürebilecekleri gibi özel eğitime ihtiyacı olan bireyler için açılan ortaöğretim kurumlarında da sürdürebilirler.

(2) Merkezi sınavla öğrenci almayan genel, mesleki ve teknik ortaöğretim kurumlarına yönlendirme kararı alınan özel eğitime ihtiyacı olan bireyler, ilgili birimlerle yapılacak iş birliği çerçevesinde kontenjan sağlanarak yatılı okulların pansiyonlarına Bakanlıkça sınavsız yerleştirilirler.

(3) Genel ve mesleki ortaöğretim kurumlarına yönlendirme kararı alınanlardan, yatılı okumak isteyen öğrenciler için, ikamet adresine göre yakın yatılı okulların olanakları da değerlendirilerek yeterli kontenjan sağlanır.

(4) İlköğretimlerini tamamlayan ancak çeşitli nedenlerle ortaöğretime devam edemeyen bireyler, uzaktan öğretim yoluyla Millî Eğitim Bakanlığı Açık Öğretim Lisesi veya Millî Eğitim Bakanlığı Mesleki Açık Öğretim Lisesinde eğitimlerini sürdürebilirler. Millî Eğitim Bakanlığı Açık Öğretim Lisesi veya Millî Eğitim Bakanlığı Mesleki Açık Öğretim Lisesine devam eden ve özel eğitime ihtiyacı olduğunu özel eğitim hizmetleri kurulu kararıyla belgelendiren bireylerin eğitim sürecinde ve başarılarının değerlendirilmesinde Bu Yönetmeliğin 24 üncü maddesindeki hükümler doğrultusunda özel tedbirler alınarak düzenlemeler yapılır.

1.6.4. Evde eğitim hizmetleri

MADDE 34 – (Değişik 21.7.2012/28360 R.G.) (1) “Okul öncesi, ilkokul, ortaokul ve lise çağındaki özel eğitime ihtiyacı olan bireylerden eğitim ve öğretim kurumlarından doğrudan yararlanamayacak durumda olanlara evde eğitim hizmeti verilmesi esastır.”

a) Evde eğitim hizmetleri özel eğitim hizmetleri kurulu tarafından planlanır.

b) **(Değişik 21.7.2012/28360 R.G.)** “b) Özel eğitim hizmetleri kurulu tarafından evde eğitim hizmeti almasına karar verilen bireylerin kaydı ilköğretim kurumuna, ortaöğretim kurumuna veya özel eğitim merkezi (okul) yapılır. Bu öğrenciler için okula/merkeze (okul) devam etme şartı aranmaz.”

- c) Bu hizmetler, gezerek özel eğitim görevi yapan öğretmen tarafından sürdürülür. Ancak, bireyin eğitim ihtiyaçları doğrultusunda okul öncesi, sınıf ve alan öğretmenleri de görevlendirilir.
- d) Evde eğitim hizmetinden yararlanan birey, kayıtlı bulunduğu okulda uygulanan öğretim programlarından sorumludur. Ancak BEP geliştirme birimince, bu programlara dayalı olarak bireyin eğitim performansına göre, ihtiyaç duyduğu alanlarda bireyselleştirilmiş eğitim programı hazırlanır.
- e) Evde eğitim alan bireyin başarı durumunun değerlendirilmesi, kayıtlı bulunduğu okuldaki diğer öğrenciler gibi yapılır. Ancak, bireyin durumu ve özelliğine göre değerlendirme şekli, yöntem ve tekniklerinde öğretmen tarafından gerekli değişiklikler yapılır ve özel tedbirler alınır.
- f) Evde eğitimde, ailelerin bilgilendirilmesi, desteklenmesi ve eğitimin her aşamasına katılımları sağlanır.
- g) Evde eğitim süreci birey, aile ve öğretmenin iş birliği ile planlanır.
- h) Aile, etkili bir eğitimin gerçekleştirilmesi için uygun eğitim ortamının hazırlanmasını sağlar.
- i) Bireyin evde eğitim almasını gerektiren şartların ortadan kalkması durumunda bu hizmet sona erdirilir.

1.7. Özel Eğitim Kurumlarındaki Personelin Görev, Yetki ve Sorumlulukları

1.7.1. Müdürün görev, yetki ve sorumlulukları

MADDE 52 – (1) Müdür, millî eğitimin temel ilkeleri ve genel amaçları doğrultusunda okulun/kurumun, amaçlarına uygun olarak yönetilmesinden, değerlendirilmesinden ve geliştirilmesinden sorumludur.

(2) Müdür, eğitim-öğretim ve işleyişle ilgili olarak okulun/kurumun amacı, türü, kademesi ve uygulanan eğitim programına göre Millî Eğitim Bakanlığı özel eğitim okul ve kurum müdürleri görev tanımında belirtilen görevleri yürütür.

(3) Okul müdürü; ders okutma görevinin yanında kanun, tüzük, yönetmelik, yönerge, program ve emirlere uygun olarak görevlerini yürütmeye, okulu düzene koymaya ve personeli denetlemeye yetkilidir.

1.7.2. Müdür başyardımcısının görev, yetki ve sorumlulukları

MADDE 53 – (1) Müdür başyardımcısı görevlerini, bulunduğu okulun/kurumun özelliklerini dikkate alarak yapar. Müdür başyardımcısı, ders okutma görevinin yanında yönetimde müdürün en yakın yardımcısıdır. Müdürün olmadığı zamanlarda müdüre vekâlet eder.

(2) Müdür başyardımcısı, okulun her türlü eğitim-öğretim, yönetim, rehberlik, denetim, öğrenci, personel, tahakkuk, ayniyat, yazışma, sosyal etkinlikler, yatılılık, bursluluk, güvenlik, beslenme, bakım, koruma, temizlik, düzen, nöbet, halkla ilişkiler gibi işleriyle ilgili olarak okul müdürü tarafından verilen görevleri yapar. Bu görevlerin yapılmasından ve okulun amaçlarına uygun olarak işleyişinden müdüre karşı sorumludur.

(3) Ayrıca, görev tanımında belirtilen diğer görevler ile müdür tarafından verilen görevleri de yapar.

1.7.3. Öğretmenlerin görev ve sorumlulukları

MADDE 59 – (1) Öğretmenler, kendilerine verilen sınıfın veya şubenin derslerini, programda belirtilen esaslara göre planlamak, okutmak, bunlarla ilgili uygulama ve deneyleri yapmak, ders dışında okulun eğitim-öğretim ve sosyal etkinliklerine katılmak ve bu konularda kanun, yönetmelik ve emirlerde belirtilen görevleri yerine getirmekle yükümlüdürler.

(2) Öğretmenler bu görevlerinin yanında aşağıdaki görevleri de yürütürler:

- a) Bireyselleştirilmiş eğitim programları, gelişim ölçekleri ile ölçme ve değerlendirme araçlarının hazırlanmasında ve uygulanmasında BEP geliştirme birimi ile iş birliği yapmak.
- b) Bireyselleştirilmiş eğitim programlarını uygulamak ve değerlendirmek.
- c) Öğrencilerin eğitim performansları ve yetersizlik türünü dikkate alarak gerekli öğretim materyallerini hazırlamak ve/veya temin etmek.
- d) Okul ve kurumdaki aile eğitim çalışmalarına katılmak, sınıfındaki öğrencilerinin ailelerine yönelik aile eğitim çalışmalarını planlamak ve yürütmek.
- e) Öğrencilere destek eğitim hizmeti sağlanması ve eğitim performansları doğrultusunda başka bir okul veya kuruma yönlendirilmesinde, rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri yürütme komisyonu ve BEP geliştirme birimiyle iş birliği yapmak.
- f) Öğrencilerin yetersizliklerinden dolayı kullandığı kişisel cihaz ve aletlerin bakımı ve kontrolüne ilişkin tedbirler almak.
- g) Öğrencilerin eğitim performansları ve ihtiyaçları doğrultusunda bire bir eğitim yapmak.
- h) Sınıf öğretmenliğinin esas olduğu okul ve kurumlarda alan öğretmenleri ile birlikte ders okutmak.

(3) Öğretmenler ayrıca, görev tanımında belirtilen diğer görevler ile müdür tarafından verilen eğitim-öğretimle ilgili görevleri de yapar.

1.7.4. Rehber öğretmenin görev ve sorumlulukları

MADDE 63 – (1) Rehber öğretmen bulunduğu okul ve kurumdaki rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinin yanında aşağıdaki görevleri de yapar:

- Özel eğitime ihtiyacı olan öğrencilerin ailelerine yönelik aile eğitimi hizmetlerini planlamak, yürütmek ve gerektiğinde ilgili kişi, kurum ve kuruluşlarla iş birliği yapmak.
- Özel eğitime ihtiyacı olan öğrencilerin bireysel gelişimini değerlendirmek üzere formlar hazırlanmasında BEP geliştirme birimiyle, öğretmenler ve ilgili personel ile iş birliği yapmak.
- Öğretmenler ve ailelerle iş birliği yaparak öğrenciler için bireysel gelişim raporu düzenlemek.
- Öğrencilerin eğitim ihtiyaçlarının karşılanması amacıyla rehberlik ve danışma hizmetleri yürütme komisyonu, BEP geliştirme birimi, izleme ve yöneltme kurulu ile öğretmenlerle iş birliği yapmak.

1.8. Eğitsel Değerlendirme ve Tanılama

MADDE 7 – (1) Eğitsel değerlendirme ve tanılama sürecinde, eğitsel amaçla bireyin tüm gelişim alanındaki özellikleri ve akademik disiplin alanlarındaki yeterlilikleri ile eğitim ihtiyaçları belirlenerek **en az sınırlandırılmış eğitim ortamına** ve **özel eğitim hizmetine** karar verilir.

(2) (**Değişik: 14.3.2009/27169 RG**) Bireyin eğitsel değerlendirme ve tanılaması RAM’da oluşturulan özel eğitim değerlendirme kurulu tarafından standart testler ve bireyin özelliklerine uygun ölçme araçlarıyla yapılır. Tanılamada; bireyin özürü sağlık kurulu raporu ile zihinsel, fiziksel, ruhsal, sosyal gelişim özellikleri ve akademik disiplin alanlarındaki yeterlilikleri, eğitim performansı, ihtiyacı, eğitim hizmetlerinden yararlanma süresi ve bireysel gelişim raporu dikkate alınır.

(3) Eğitsel değerlendirme ve tanılama; eğitimin her tür ve kademesindeki geçişler ile bireylerin eğitim performansı ve eğitim ihtiyaçları dikkate alınarak veli ya da okulun/kurumun isteği üzerine gerektiğinde tekrarlanır.

(4) (**Değişik: 31.7.2009/27305 RG**) Eğitsel değerlendirme ve tanılama sonucunda özel eğitime ihtiyacı olduğu belirlenen bireyler için Ek-1’de yer alan Özel Eğitim Değerlendirme Kurul Raporu hazırlanır. “Bu rapor özel, özel eğitim kurumlarından destek eğitim hizmeti alan öğrenciler için süresi bitiminde yenilenebilir. Raporla önerilen destek eğitim süresi en fazla iki yıldır.”

1.9. Yönlendirme ve Yerleştirme

Yönlendirme: Özel eğitime ihtiyacı olan bireyin eğitsel tanılama sonucuna göre **en az sınırlandırılmış eğitim ortamı** ve **özel eğitim hizmetine** karar verilerek eğitim planı ve özel eğitim değerlendirme kurul raporu hazırlanmasını içeren bir süreçtir.

Yerleştirme: **Özel eğitim hizmetleri kurulu**, özel eğitim değerlendirme kurul raporu doğrultusunda özel eğitime ihtiyacı olan bireyi uygun resmî okul veya kuruma **yerleştirir**. Yerleştirme kararında velinin yazılı görüşü dikkate alınır. Birey, ikamet adresine göre mümkün olan en yakın okul veya kuruma yerleştirilir.

2. BİREYSELLEŞTİRİLMİŞ EĞİTİM PROGRAMI (BEP)

2.1. Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı (BEP) Nedir?

MADDE 69 – (1) Bireyselleştirilmiş eğitim programı, özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin gelişim özellikleri, eğitim performansları ve ihtiyaçları doğrultusunda hedeflenen amaçlara yönelik hazırlanan ve bu bireylere verilecek destek eğitim hizmetlerini de içeren özel eğitim programıdır.

(2) Bireyselleştirilmiş eğitim programı (BEP) şunları içerir:

- Eğitim planında yer alan yıllık (uzun dönemli) amaçlar ve öğrencinin takip ettiği eğitim programı/programları temel alınarak belirlenen kısa dönemli amaçları
- Davranış problemlerini önlemeye ya da azaltmaya yönelik tedbirler ile uygulanacak yöntem ve teknikleri,
- Öğrencinin alacağı destek eğitim hizmetinin türü, süresi, sıklığı ve bu hizmetin kimler tarafından nasıl sağlanacağı,
- Öğretim ve değerlendirmede kullanılacak yöntem ve teknik, araç-gereç ve eğitim materyalleri,
- Eğitim ortamına ilişkin düzenlemeleri,
- Öğrencinin kişisel bilgileri

(3) BEP, Özel Eğitim Değerlendirme Kurulu ve BEP geliştirme biriminin iş birliğiyle hazırlanır.

(4) BEP, öğrenci için hedeflenen amaçların gerçekleşme düzeyi doğrultusunda değerlendirilir. Birey için hazırlanacak yeni BEP’de ve bireyin yönlendirilmesinde BEP’e ilişkin değerlendirmeler esas alınır.

BEP; öğrencinin, ailenin, öğretmeninin ihtiyaçlar doğrultusunda hazırlanan ve hedeflenen amaçlarda verilecek destek eğitim hizmetlerini içeren özel eğitim programıdır. BEP, özel gereksinimli bireyin; eğitsel gereksinimlerini karşılamak üzere;

- **Disiplin alanı:** Akademik, iletişim, matematik, hayat bilgisi, müzik, resim, toplumsal uyum, sosyal beceriler
- **Eğitim ortamı:** Kaynaştırma, özel eğitim sınıfı, özel eğitim okulu, hastane okulları
- **Destek hizmetler:** Destek (kaynak) eğitim odası, sınıf içi destek, dil ve konuşma terapisi, fizyoterapi, ulaşım, aile eğitimi, evde eğitim alanlarında en üst düzeyde yararlanmasını öngören yazılı dokümandır.

Bu disiplin alanları, eğitim ortamları ve destek hizmetler bireyin özelliklerine ve ihtiyaçlarına göre değişebilir. Bu doküman aile, öğretmen ve ilgili uzmanların işbirliği ile planlanır ve bireyin ailesinin onayı ile uygulanır.

Genel olarak bireyselleştirilmiş eğitim programı, kişinin ihtiyaçlarına göre yapması gereken eylemleri ve alt basamaklarını nasıl, kiminle, nerede, hangi sürede yapılacağını gösteren bir akış planıdır.

Yasal Dayanakları: Özel gereksinimli öğrenciler için hazırlanan BEP aynı zamanda yasal bir zorunluluktur. 573 sayılı Özel Eğitim Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin 4. maddesi (f) bendi, "Özel eğitim gerektiren bireyler için bireyselleştirilmiş eğitim planı geliştirilmesi ve eğitim programlarının bireyselleştirilerek uygulanması esastır." diyerek BEP'in hazırlanmasını ve uygulanmasını zorunlu hale getirmiştir. Ayrıca 31.5.2006 tarihli ve 26184 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan ve en son 21.07.2012 tarihinde güncellenen Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği hükümlerine göre okulda kurulan BEP geliştirme birimince BEP hazırlanır.

2.2. Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı (BEP) Ne Değildir?

- 1) Bireysel çalışma kâğıtları değildir.
- 2) Yalnızca öğretmeni ilgilendiren bir çalışma programı değildir.
- 3) Sınıfta problem olarak görülen öğrenciden kurtulma aracı değildir.
- 4) Öğrenciyi özel olarak etiketleyen bir karar dosyası değildir.
- 5) Öğrencinin yalnız akademik performansı ile ilgilenecek bir gelişim ya da kayıt tablosu değildir.
- 6) Öğretmene ve aileye ek yükler getiren bir ekonomi programı değildir.
- 7) Öğrenciye yapabildiklerinden daha fazla ödev-çalışmayı zorunlu hale getiren bir ev ödevi-çalışma programı değildir.

2.3. Kimlerin Bireyselleştirilmiş Eğitim Programına (BEP) İhtiyacı Vardır?

- 1) Akranlarına sağlanan eğitim olanaklarından engeli ya da yetersizliği nedeniyle yeterli düzeyde yararlanamayan bireylerin,
- 2) Engeli ya da yetersizliği, eğitimsel performansını olumsuz olarak etkileyen bireylerin,
- 3) İhtiyaçlarının karşılanması için özel düzenlenmiş destek eğitime gereksinim duyulan bireylerin bireyselleştirilmiş eğitim programına ihtiyacı var demektir.

2.4. Bireyselleştirilmiş eğitim programının yararları

Bireye uygun eğitim hizmetlerinin sunulması, bireye uygun ve gerçekçi amaçların belirlenmesi, bu amaçlarının karşılanıp karşılanmadığını ortaya koymak olarak sıralanabilir. Ayrıca, BEP' in yararları, çocuk, ebeveyn, öğretmen ve toplum açısından da sıralanabilir.

1) Öğrenci açısından; öğrencinin engelinden kaynaklanan farklı ihtiyaçların neler olduğu belirlenir ve sağlanacak özel eğitim hizmetleriyle öğrencinin bilgi ve beceri eksiklerinin nasıl giderileceği açığa kavuşturulur.

BEP sürecinde öğrenmeyi daha anlamlı hale getirecek teknikleri öğrenmiş öğretmenlerin katılımı sağlanarak, çocuğun eğitiminde becerilerin geliştirilmesi ve öğretimde farklı düzenlemelerin yapılması sağlanır. BEP bireyi bağımsız bir yaşama hazırlar.

2) Anne-baba açısından; ebeveynle okul personeli arasında iletişim aracı görevi görür ve çocuğun ihtiyaçları, nelerin sağlanabileceği ve karşılanacak sonuçların neler olabileceği konusunda her iki tarafta da eşit söz hakkı sağlar. Ebeveynlerle okul arasındaki görüş farklılıklarının çözülmesi konusunda önemli yarar sağlamaktadır.

3) Öğretmen açısından; öğretmenin çocuğun hedeflenen amaçlar doğrultusunda ilerlemesini belirlemede uygulama ve değerlendirme aracı olarak işlev görmesine olanak sağlar.

Sınıf ortamı, sınıf dışından danışmanlarla ve diğer disiplinlerden gelen kişilerle paylaşarak sınıf öğretmenin alternatifler geliştirmesini sağlar. Öğretmen için bir plan ve kılavuz görevi görür.

4) Toplum açısından; gelişmiş toplumlarda engelli çocuklara normal çocuklara verilen hakların verilmesi sağlanmıştır. Ayrıca, engelli çocukların karşı karşıya bulundukları problemlerin çok yönlü bir yapıya sahip oldukları ve engelli çocukların eğitim ihtiyaçlarıyla bu ihtiyaçların karşılanma düzeyleri arasında uçurum olduğu fark edilmiştir. BEP bireyi topluma uyumlu ve yararlı hale getirmeyi amaçlaması bakımından da yararlıdır.

2.5. Bireyselleştirilmiş Eğitim Programının (BEP) İşlevleri

Özel gereksinimli olduğu belirlenen her öğrenci için yılda bir kez yasal olarak zorunlu BEP hazırlanır. **BEP'in temel amacı ise, bu öğrencilere en üst düzeyde yararlanabilecekleri eğitim fırsatları sunmaktır.**

BEP'in işlevleri şu şekildedir:

- 1) BEP toplantıları, aile ve okul personeli arasındaki iletişim aracıdır. Öğrencinin ihtiyaçları, nelerin sağlanabileceği ve karşılaşılabilecek durumların neler olabileceği konusunda her iki tarafa da eşit söz hakkı sağlar.
- 2) BEP, öğrencinin ihtiyacı olan özel eğitim hizmetleri ve ilişkili destek hizmetlerin öğrenciye sunulacağına ilişkin yazılı bir taahhüttür.
- 3) BEP ailenin, okulun ve ilişkili tüm birimlerin çalışmalarını ve bunların öğrenciye katkılarını izleme ve değerlendirme aracıdır.

2.6. Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı Hazırlama Aşamaları (BEP nasıl hazırlanır?)

BEP süreci yedi temel aşamadan oluşur:

- 1) Bireyselleştirilmiş eğitim programını hazırlayacak ekibin oluşturulması (BEP Geliştirme Birimi),
- 2) Çocuğun eğitsel performans (işlevde bulunma) düzeyinin belirlenmesi,
- 3) Uzun ve kısa dönemli amaçların belirlenmesi,
- 4) Bireyselleştirilmiş öğretim programının hazırlanması,
- 5) Uygun eğitim ortamları ve bu ortamlarda sunulacak destek hizmetlerin belirlenmesi,
- 6) Uygun öğretim materyalleri ve öğretim yöntemlerinin belirlenmesi,
- 7) BEP'in uygulanması, izlenmesi ve değerlendirilmesi için sorumluların belirlenerek, zaman çizelgesinin hazırlanması ve değerlendirme biçimine karar verilmesi ve ailenin bilgilendirilmesi.

2.7. Bireyselleştirilmiş Eğitim Programını Kim Hazırlar?

MADDE 72 – (1) Özel eğitime ihtiyacı olan öğrencilerin eğitimlerini sürdürdükleri okul ve kurumlarda eğitim performansları ve ihtiyaçları doğrultusunda BEP'lerini hazırlamak amacıyla bireyselleştirilmiş eğitim programı geliştirme birimi oluşturulur.

(2) Bireyselleştirilmiş eğitim programı geliştirme birimi, okul/kurum müdürü veya görevlendireceği bir müdür yardımcısının başkanlığında;

- a) Bir gezerek özel eğitim görevi yapan öğretmen,
- b) Bir rehber öğretmen,
- c) Bir eğitim programları hazırlamakla görevlendirilen öğretmen,
- d) Öğrencinin sınıf öğretmeni,
- e) Öğrencinin dersini okutan ilgili alan öğretmenleri,
- f) Öğrencinin velisi,
- g) Öğrenci olmak üzere bu kişilerden oluşur.

(3) BEP geliştirme birimine, gerektiğinde görüşlerine başvurulmak üzere özel eğitim değerlendirme kurulundan bir üyenin katılımı sağlanır.

(4) Bu birimin çalışma usul ve esasları okul/kurum yönetimince belirlenir.

2.8. Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı (BEP) Toplantı Gündemi

- 1) Birim üyelerinin selamlaşması ve tanışması
- 2) Toplantının amacının ve bir önceki toplantı tutanağının gözden geçirilmesi
- 3) Özel eğitim ve BEP'e ilişkin hakların ve süreçlerin gözden geçirilmesi
- 4) Çocuğa daha önce bir BEP uygulanmışsa;
 - a) Değişimin sonuçları,
 - b) Gereksinimlerin birbirinden nasıl etkilendiği,
 - c) Genel müfredat içinde çocuğun yetersizliğinin, katılımını ve gelişimini nasıl etkilediği,

- 5) Bireyin performansının değerlendirilmesi
 - a) Genel müfredata göre nerede olduğu,
 - b) Çocuğun güçlü yanları,
 - c) Gereksinim öncelikleri,
 - d) Eğitimsel gereksinimleri,
 - e) Öğrenme özellikleri,
- 6) Yıllık amaçların ve her bir yıllık amaç için kısa dönemli hedeflerin geliştirilmesi
- 7) Destek hizmetlerin belirlenmesi
- 8) BEP geliştirilmesi ve uygulanması için personelin sorumlulukları açısından nasıl bilgilendirileceği
- 9) Toplantıya katılanların ve toplantı sırasında alınan kararların, yapılan tartışmaların yazılı olarak kaydedilmesi ve uyuşma sağlanamayan kararların gözden geçirilmesi

BEP Toplantısından Sonra Nelere Dikkat Etmeli?

- Bu BEP’le ilgili görev limitlerimizi belirledik mi?
- Anne ve babanın yorum ve önerilerini aldık mı?
- Bu BEP’in tamamlanması için tarih belirledik mi?
- Bu BEP süreci tamamlanmışsa, sürecin sonlandırıldığını belirttik mi?
- Tüm bunları açık ve anlaşılır bir dille yazdık mı?

Her Üyenin Toplantı Sonrası İçin Kontrol Listesi

- Toplantı hedefleri ile toplantıda ulaşılan sonuçlar uyumlu mu? Bana uygun olmayanları dile getirdim mi?
- Bu BEP’in hedeflerini gerçekleştirmek için, gerek duyduğum materyali, geliştirmem gereken etkinlikleri ve başvurabileceğim kişileri belirledim mi?
- Diğer birim üyeleri ile iletişim kurabiliyor muyum?

Karar Alırken Nelere Dikkat Edilmelidir?

- Tüm üyelerin kararlara katılmasına özen gösterin.
- “Bu karara katılmayan var mı?” sorusunu sorun. Katılmayan varsa, kararda ısrarcı olmak yerine, bir kez daha değerlendirin.
- Tüm bunlara karşın kararlara katılmayan üyenin katılmadığı kararla ilgili olarak fikrini yazılı olarak beyan etmesini sağlayın.

2.9. Bireyselleştirilmiş Eğitim Programının Etkililiğini Sağlamak İçin

- 1) Bireyin ve ailenin sürece katılımı sağlanmalıdır.
- 2) Kullanımı kolay bir format geliştirilmelidir.
- 3) Geliştirilen formatın gereken tüm öğeleri yeterince içermesine özen gösterilmelidir.
- 4) BEP yazılırken BEP’in uygulanmasında görev alacak olanların mutlaka sürece katılmış olmalarına özen gösterilmelidir.
- 5) BEP açık, anlaşılır, kısa ve öz bir dille yazılmalıdır. Kullanılacak dil olumsuz ve belirsiz ifadeler içermemelidir.
- 6) Yapılabilecekler konusunda gerçekçi olmak gerekmektedir.
- 7) Tüm formların saklanabileceği ve bilgilerin kaydedilebileceği bir BEP dosyası hazırlanmalıdır.

2.10. Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı (BEP) Nasıl Değerlendirilir?

BEP geliştirme birimi, üyelerin değerlendirme raporlarını alır ve BEP’ in amaçları doğrultusunda, bireydeki ilerlemeyi değerlendirir.

Bu değerlendirmeye göre, ilerleme kaydedilmişse BEP’in sonraki amaçları belirlenir. Öngörülen süre içerisinde bireyselleştirilmiş eğitim programının uzun dönemli amaçları doğrultusunda ilerleme kaydedilememişse, ilerlemeyi sınırlandıran ya da engelleyen nedenler belirlenir. Bu nedenler şöyle sıralanabilir:

- 1) Öğrenciden kaynaklanan nedenler
- 2) Öğretim ile ilgili nedenler
- 3) Ortamdan kaynaklanan nedenler
- 4) Destek hizmetleri ile ilgili nedenler
- 5) Anne-babadan kaynaklanan nedenler
- 6) BEP geliştirme birimi ile ilgili nedenler
- 7) Eğitim personeli ile ilgili nedenler
- 8) Ekip ve yerleştirme kararı ile ilgili nedenler

3. KAYNAŞTIRMA EĞİTİMİ

Kaynaştırma yoluyla eğitim; özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin eğitimlerini, destek eğitim hizmetleri de sağlanarak yetersizliği olmayan akranları ile birlikte resmî ve özel; okul öncesi, ilköğretim, orta öğretim ve yaygın eğitim kurumlarında sürdürmeleri esasına dayanan özel eğitim uygulamalarıdır. Kaynaştırma eğitimindeki temel amaç, bireyselleştirilmiş eğitim programı (BEP) ile engelli ve normal çocukların eğitsel ve sosyal yönden bütünleşmelerini sağlamaktır.

3.1. Kaynaştırma Eğitiminin Amaçları

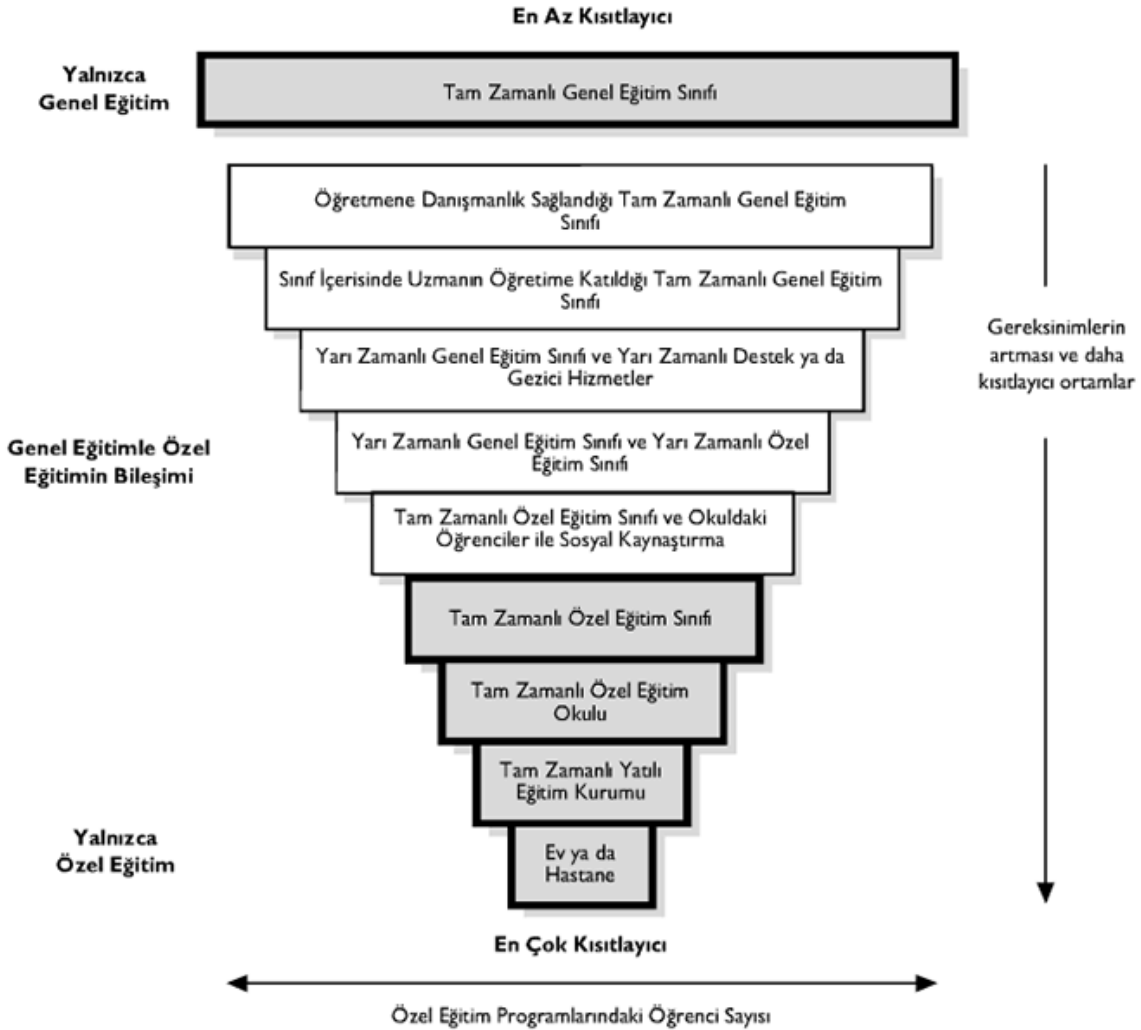
- 1) Normal eğitimden yararlanamayan özür ve özelliklerine uygun bir okula ya da sınıfa yerleştirilmemiş özel eğitime muhtaç çocukların eğitim imkânına kavuşturularak topluma kazandırılmaları,
- 2) Özel eğitime muhtaç çocukların, normal çocuklarla sosyal bütünleşmelerinin sağlanması,
- 3) Engelli çocukların kendilerini kabul etmeleri ve çevrelerinden de kabul görmelerinin sağlanması amaçlanmaktadır.

3.2. Kaynaştırma Eğitimin Yasal Dayanakları

- 1) 573 sayılı “Özel Eğitim Hakkında Kanun Hükmünde Kararname” (Madde 12) (30.05.1997)
- 2) Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği (En son 21 Temmuz 2012 yılında güncellenmiştir)
- 3) Anayasa (Madde 42)

3.3. En Ez ve Çok Sınırlandırılmış Eğitim Ortamı

Özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin öncelikle yetersizliği olmayan akranlarının devam ettiği normal sınıf olmak üzere, özel eğitim sınıfı, gündüzlü özel eğitim okulu/kurumu, yatılı özel eğitim okulu/kurumu gibi en az sınırlandırılmış ortamdaki en çok sınırlandırılmış ortamda eğitimlerini sürdürmelerini sağlayacak şekilde yerleştirilmelerine dikkat edilir (Madde 12/2-a)

3.3.1. En az sınırlandırılmış eğitim ortamı

Özel eğitime ihtiyacı olan bireyin; toplumla bütünleşmesini sağlamaya yönelik sosyal, öz bakım, dil ve iletişim alanlarındaki davranışlar ile düzeyine uygun akademik ve mesleki bilgi ve becerileri kazandırmak amacıyla destek eğitim hizmetlerinin de verildiği ve **mümkün olduğunca yetersizliği olmayan akranlarıyla bir arada olmasını sağlayan en uygun eğitim ortamını** ifade eder.

En az kısıtlayıcı (sınırlandırılmış) ortamlar genel eğitim sınıflarına tam zamanlı ya da tam zamana yakın zamanlı katılımdır. En az sınırlandırılmış eğitim ortamı, günlük yaşama bağlı olabileceği, en çok amacın gerçekleşebileceği, öğrencinin en üst düzeyde başarı gösterebileceği ve öğrencinin yetersizliğine yönelik fiziksel düzenlemelerin var olduğu eğitim ortamıdır.

3.3.2. En çok sınırlandırılmış eğitim ortamı

Özel gereksinimi olan öğrenciler için olası eğitim ortamları en çok kısıtlayıcı olandan en az kısıtlayıcı olana doğru sıralanmıştır. Ev veya hastanede özel eğitim, yatılı ve özel eğitim okulları (görme, işitme, ortopedik, engelliler için kurulmuş okullar), en çok kısıtlayıcı eğitim ortamı iken genel eğitim sınıfı en az kısıtlayıcı ortamdır.

En çok kısıtlayıcı (sınırlandırılmış) ortamlar, en az amacın gerçekleştirilebileceği, sosyal becerilerin en az kazanıldığı, eğitsel gereksinimlerin en az karşılandığı ve öğrencinin yetersizliğine yönelik fiziksel düzenlemelerin olmadığı eğitim ortamıdır.

3.4. Kaynaştırma Eğitimine Alınacak Öğrenciler

- a) **Zihinsel yetersizliği olan bireyler:** Zihinsel işlevler bakımından ortalamanın iki standart sapma altında farklılık gösteren, buna bağlı olarak kavramsal, sosyal ve pratik uyum becerilerinde eksiklikleri ya da sınırlılıkları olan, bu özellikleri 18 yaşından önceki gelişim döneminde ortaya çıkan ve özel eğitim ile destek eğitim hizmetlerine ihtiyaç duyan bireylerdir.
- b) **Görme yetersizliği olan bireyler:** Görme gücünün kısmen ya da tamamen kaybindan dolayı özel eğitim ve destek eğitim hizmetine ihtiyacı olan bireylerdir.
- c) **İşitme yetersizliği olan bireyler:** İşitme duyarlılığının kısmen veya tamamen kaybindan dolayı konuşmayı edinmede, dili kullanma ve iletişimde yaşadığı güçlükler nedeniyle özel eğitim ve destek eğitim hizmetine ihtiyacı olan bireylerdir.
- d) **Bedensel (Ortopedik) yetersizliği olan bireyler:** Hastalıklar, kazalar ve genetik problemlere bağlı olarak kas, iskelet, sinir sistemi ve eklemlerin işlevlerini yerine getirememesi sonucunda meydana gelen hareketle ilgili yetersizlikler nedeniyle özel eğitim hizmetlerine ihtiyaç duyan bireylerdir.
- e) **Dil ve konuşma güçlüğü olan bireyler:** Dili kullanma, konuşmayı edinme ve iletişimdeki güçlük nedeniyle özel eğitim ve destek eğitim hizmetine ihtiyacı olan bireylerdir.
- f) **Özel öğrenme güçlüğü olanlar:** Dili yazılı ya da sözlü anlamak ve kullanabilmek için gerekli olan bilgi alma süreçlerinin birinde veya birkaçında ortaya çıkan ve dinleme, konuşma, okuma, yazma, heceleme, dikkat yoğunlaştırma ya da matematiksel işlemleri yapma güçlüğü nedeniyle özel eğitim ve destek eğitim hizmetine ihtiyacı olan bireylerdir.
- g) **Otistik bireyler:** Sosyal etkileşim, sözel ve sözel olmayan iletişim, ilgi ve etkinliklerdeki sınırlılığı erken çocukluk döneminde ortaya çıkan ve bu özellikleri nedeniyle özel eğitim ile destek eğitim hizmetine ihtiyacı olan bireylerdir.
- h) **Dikkat eksikliği ve Hiperaktivite bozukluğu olan bireyler:** Yaşına ve gelişim seviyesine uygun olmayan dikkat eksikliği, aşırı hareketlilik, hiperaktivite ve dürtüsellik belirtilerini en az iki ortamda ve altı ay süreyle gösteren, bu özellikleri yedi yaşından önce ortaya çıkan, özel eğitim ile destek eğitim hizmetine ihtiyacı olan bireylerdir.
- i) **Duygusal ve davranış bozukluğu olan bireyler:** Yaşına uygun olmayan sosyal ve kültürel normlardan farklı duygusal tepki ve davranışlar göstermesi nedeniyle özel eğitim ve destek eğitim hizmetine ihtiyacı olan bireylerdir.
- j) **Süreğen hastalığı olan bireyler:** Sürekli ya da uzun süreli bakım ve tedavi gerektiren hastalığı nedeniyle özel eğitim ve destek eğitim hizmetine ihtiyacı olan bireylerdir.
- k) **Serebral palsili bireyler:** Doğum öncesi, doğum sırası veya doğum sonrasında meydana gelen beyin hasarının neden olduğu kas ve sinir sistemi bozukluklarına bağlı motor becerilerde yetersizliğinden dolayı özel eğitim ve destek eğitim hizmetine ihtiyacı olan bireylerdir.

3.5. Kaynaştırma Eğitiminin Yararları

3.5.1. Özel Eğitime İhtiyacı Olan Bireylere Yararları

- BEP aracılığı ile kapasite ve öğrenme hızına göre eğitim alır.
- Kendine güven, takdir edilme, işe yarama, cesaret, sorumluluk gibi sosyal değerleri gelişir.
- Özelliklerine uygun ortamdan dolayı uyum ve başarısı artacaktır.
- Olumsuz davranış yerine olumlu davranışları artacaktır.
- Normal öğrencilerle birlikte çalışmaları daha büyük başarılar için kendilerinde istek ve cesaret uyandırır.
- Bu öğrenciler normal öğrencilerden bazı davranışları öğreneceklerdir.
- Eğitim programlarına ek olarak aile eğitimi, sosyal, kültürel ve serbest zaman etkinlikleri sayesinde öğrenmeleri gelişir.

3.5.2. Normal Çocuklara Yararları

- Özürlü bireye karşı kabul, hoşgörü, yardımlaşma, demokrasi ve ahlaki anlayışları gelişir.
- Bireysel farklılıkları doğal karşılar ve saygı gösterir.
- Kendi yetersizliklerini görme, bunları kabul etme ve giderme davranışları gelişir.
- Özürlülerle birlikte yaşamayı öğrenir.
- Liderlik, model olma ve sorumluluk duygusu gelişir.

3.5.3. Ailelere Yararları

- Çocuk üzerindeki beklentileri çocuklarının kapasiteleriyle uygunluk göstermeye başlar.
- Okula bakış açıları değişir.
- Çocukların ilgi ve ihtiyaçları konusunda daha sağlıklı bilgi edinirler.
- Aile içi çatışmalar azalır ve aile sağlığı artar.
- Çocuklarına nasıl yardım edecekleri konusunda yeni yollar öğrenirler.

3.5.4. Öğretmenlere Yararları

- Şartsız kabul, sabır, hoşgörü, bireysel özelliklere saygı davranışları gelişir.
- B.E.P hazırlama ve uygulamada daha başarılı olurlar.
- Eğitimde ekonomiklik ve fırsat eşitliği sağlanır.
- Kaynaştırma öğrencisi ile yapılan çalışmalar sayesinde öğretim becerileri gelişecek ve deneyimleri artacaktır.

3.6. Kaynaştırma Dereceleri

- Fiziki Kaynaştırma:** Tüm fiziki engellerin kaldırılması ve özel eğitim gerektiren çocuğun akranlarının devam ettiği okulda eğitim görmesidir (Özel sınıflar bunun tipik uygulamalarıdır).
- İşlevsel Kaynaştırma:** Özel eğitim gerektiren çocuğun diğer çocuklarla beraber dersane, atölye, yemekhane, kitaplık, spor salonu gibi okulun imkânlarından ve kaynaklarından faydalanmasıdır (Önceden Planlanmış bazı derslerde veya etkinliklerde bir araya gelme).
- Sosyal Kaynaştırma:** Özel eğitim gerektiren çocukların diğer çocuklarla düzenli kişisel ilişkiler kurulması ve aralarında etkileşimin sağlanmasıdır (Aynı sınıf içinde birlikte eğitim)
- Tam Sosyal Kaynaştırma:** Özel eğitim gerektiren çocukların üretici ve katılımcı bir birey olarak toplum içinde yaşaması, çalışması ve boş zaman faaliyetlerine katılabilesidir (Nihai amaç).

3.7. Kaynaştırma yoluyla eğitim uygulamalarında dikkat edilecek hususlar (Madde 23)

- Özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin, eğitimlerini öncelikle yetersizliği olmayan akranları ile birlikte aynı kurumda sürdürmeleri sağlanır.
- Özel eğitime ihtiyacı olan bireyler kaynaştırma yoluyla eğitimlerini, **yetersizliği olmayan akranları ile birlikte aynı sınıfta** tam zamanlı sürdürebilecekleri gibi özel eğitim sınıflarında yarı zamanlı olarak da sürdürebilirler. Yarı zamanlı kaynaştırma uygulamaları, öğrencilerin bazı derslere yetersizliği olmayan akranlarıyla birlikte aynı sınıfta ya da ders dışı etkinliklere birlikte katılmaları yoluyla yapılır.
- Eğitim hizmetleri, bireylerin eğitim performansına ve öncelikli ihtiyaçlarına göre planlanır.
- Kaynaştırma yoluyla eğitimlerine devam eden öğrenciler, yetersizliği olmayan akranlarıyla aynı sınıfta eğitim görmeleri hâlinde kayıtlı bulundukları okulda uygulanan eğitim programını; özel eğitim sınıflarında ise sınıfın türüne göre “Özel eğitim hizmetleri yönetmeliğinin” 26. ve 27. maddelerinde belirtilen eğitim programını takip ederler. Öğrencilerin eğitim performansı ve ihtiyaçları doğrultusunda BEP hazırlanır.
- Kaynaştırma yoluyla eğitim uygulaması yapılan okul ve kurumlarda, “Özel eğitim hizmetleri yönetmeliğinin” 73. maddesinde yer alan hükümler doğrultusunda BEP geliştirme birimi oluşturulur.

- f) Kaynaştırma yoluyla eğitim uygulamaları yapılan okul ve kurumlarda öğrencinin yetersizliğine uygun fiziksel, sosyal, psikolojik ortam düzenlemeleri yapılır. Bu okul ve kurumlarda öğrenciye verilen eğitim hizmetlerinin etkin bir biçimde yürütülebilmesi amacıyla özel araç-gereç ile eğitim materyalleri sağlanır ve destek eğitim odası açılır.
- g) Kaynaştırma uygulamaları yapılan okul ve kurumlardaki personel, diğer öğrenciler ve onların aileleri özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin özellikleri hakkında okul idaresince yapılan planlama doğrultusunda RAM, BEP geliştirme birimindeki ilgili kişilerce bilgilendirilir.
- h) Okul ve kurumlarda, kaynaştırma yoluyla eğitim alacak bireylerin **bir sınıfa en fazla iki birey** olacak şekilde eşit olarak dağılımı sağlanır.
- i) Kaynaştırma yoluyla eğitimlerine devam eden bireylerin bulunduğu sınıflarda sınıf mevcutları; okul öncesi eğitim kurumlarında özel eğitime ihtiyacı olan iki bireyin bulunduğu sınıflarda 10, bir bireyin bulunduğu sınıflarda 20 öğrenciyi geçmeyecek şekilde düzenlenir. Diğer kademelerdeki eğitim kurumlarında ise sınıf mevcutları; özel eğitime ihtiyacı olan iki bireyin bulunduğu sınıflarda 25, bir bireyin bulunduğu sınıflarda 35 öğrenciyi geçmeyecek şekilde düzenlenir.
- j) Kaynaştırma yoluyla eğitimlerine devam eden öğrencilerin destek eğitim hizmeti almaları için gerekli düzenlemeler yapılır. Bu doğrultuda destek eğitim hizmetleri, sınıf içi yardım şeklinde olabileceği gibi destek eğitim odalarında da verilebilir.
- k) Özel eğitim okul ve kurumlarına devam eden öğrencilerin kaynaştırma uygulamaları kapsamında, yetersizliği olmayan akranlarının devam ettiği okul ve kurumlarda bazı derslere ve sosyal etkinliklere katılması için gerekli tedbirler alınır.
- l) Kaynaştırma yoluyla eğitimlerine devam eden öğrencilerin yetersizlik türü, eğitim performansı ve ihtiyacına göre; araç-gereç, eğitim materyalleri, öğretim yöntem ve teknikleri ile ölçme ve değerlendirmede gerekli tedbirler alınarak düzenlemeler yapılır.
- m) Kaynaştırma uygulamaları ilköğretim programlarını uygulayan özel eğitim okul ve kurumlarında; yetersizliği olmayan öğrencilerin, yetersizliği olan öğrencilerle aynı sınıfta eğitim görmeleri yoluyla ya da yetersizliği olmayan öğrenciler için bu okul ve kurumların bünyesinde ayrı sınıf açılması şeklinde de uygulanabilir.
- n) Yetersizliği olmayan öğrenciler, istekleri doğrultusunda, çevrelerindeki özel eğitim okullarında açılacak sınıflara kayıt yaptırabilirler. Bu sınıfların mevcutları 5'i özel eğitime ihtiyacı olan birey olmak üzere okul öncesi eğitimde en fazla 14, ilköğretimde 20, ortaokul ve lisede 20, yaygın eğitimde 10 öğrenciden oluşur.

3.8. Kaynaştırma Yoluyla Eğitim İlkeleri

- 1) Eğitim her tür engelli insanın temel hakkıdır. Bütün bireyler, öğrenebilir ve öğretilebilir.
- 2) Hizmetler okul merkezli olur ve kaynaştırma eğitimi özel ve genel eğitimin ayrılmaz bir parçasıdır.
- 3) Kaynaştırma eğitimi, bir program dâhilinde verilen bir özel eğitim uygulamasıdır.
- 4) Özürlü türü ve derecesine bakılmaksızın her birey, bu hizmetlerden yararlandırılmalıdır.
- 5) Özel eğitim gerektiren her bireyin akranları ile birlikte aynı kurumda eğitim görme hakkı vardır. Yani eğitim normal insanlarla ve doğal ortamlar da verilmelidir.
- 6) Hizmetler, bireylerin yetersizliklerine göre değil, bireylerin eğitim gereksinimlerine göre planlanır.
- 7) Karar verme süreci aile-okul-eğitsel tanımlama, izleme ve değerlendirme ekibi dayanışmasına dayalı olarak gerçekleşir.
- 8) Kaynaştırma eğitime erken başlamak esastır.
- 9) Kaynaştırma eğitiminde bireysel farklılıklar esas alınmalıdır.
- 10) Kaynaştırma eğitimi gönüllülük, sevgi, sabır, gayret gerekmektedir.
- 11) Kaynaştırma eğitimi, bireyi toplumun bir parçası haline getirmeyi amaçlar.
- 12) Kaynaştırma eğitiminde duyu kalıntısından yararlanmak esastır.

2013 KPSS: Özel eğitim hizmetleri yönetmeliğine göre, aşağıdakilerden hangisi kaynaştırma eğitiminin ilkelerinden değildir?

- A) Özel eğitim gerektiren her bireyin akranlarıyla birlikte aynı kurumda eğitim görme hakkı vardır.
- B) Kaynaştırma eğitime devam eden öğrenciler, özel gereksinimlerine göre birkaç sınıfta toplanırlar.**
- C) Bütün bireyler öğrenebilir ve öğretilebilir.
- D) Karar verme süreci; aile-okul-eğitsel tanımlama, izleme ve değerlendirme ekibi dayanışmasına dayalı olarak gerçekleşir.
- E) Hizmetler bireyin yetersizliğine göre değil, bireylerin eğitim gereksinimine göre planlanır.

3.9. Kaynaştırma Eğitimi Uygulama Yolları (Türleri)

3.9.1. Tam Zamanlı Kaynaştırma: Özel eğitime ihtiyacı olan öğrencinin kaydı normal sınıftadır; öğrenci tam gün boyunca normal sınıfta eğitim almaktadır.

1) Özel eğitim gerektiren bireylerin, akranları ile birlikte okul öncesi, ilköğretim, ortaöğretim ve yaygın eğitim kurumlarında aynı sınıfta eğitim görmesi sosyal açıdan bütünleştirilmesi için;

- Özel eğitim destek hizmetleri (destek eğitim odası), özel araç-gereç ve eğitim materyalleri sağlanır.
- Eğitim programı bireyselleştirilerek uygulanır ve gerekli fiziksel düzenlemeler yapılır.
- Tam zamanlı kaynaştırma yoluyla eğitimlerine devam eden öğrenciler, yetersizliği olmayan akranlarıyla aynı sınıfta eğitim görürlerken kayıtlı bulundukları okulda uygulanan eğitim programlarını takip ederler.
- Kaynaştırma uygulamaları yapılan okullarda, sınıf mevcutlarının okul öncesi eğitim kurumlarında özel eğitime ihtiyacı olan bir öğrencinin bulunduğu sınıflarda 20, iki öğrencinin bulunduğu sınıflarda 10, diğer kademedeki eğitim kurumlarında özel eğitime ihtiyacı olan bir öğrencinin bulunduğu sınıflarda 35, iki öğrencinin bulunduğu sınıflarda 25 öğrenciyi aşmamasına dikkat edilir.
- Özel eğitim gerektiren öğrenciler her sınıfa eşit olarak dağıtılır, bir sınıfa yetersizliği aynı olan en fazla 2 öğrenci uygulamaya katılır.

Özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin, eğitimlerini öncelikle yetersizliği olmayan akranlarıyla birlikte aynı kurumda sürdürmeleri sağlanır (Özel eğitim hizmetleri yönetmeliği madde 23/2-a).

Uyarı: Ülkemizdeki kaynaştırma yoluyla eğitim uygulamalarının büyük çoğunluğu tam zamanlı kaynaştırma uygulaması şeklinde yapılmaktadır.

3.9.2. Yarı Zamanlı Kaynaştırma: Yarı zamanlı kaynaştırma uygulamaları, öğrencilerin bazı derslere yetersizliği olmayan akranlarıyla birlikte aynı sınıfta ya da ders dışı etkinliklere birlikte katılmaları yoluyla yapılır (Özel eğitim hizmetleri yönetmeliği madde 23/2-b).

Özel eğitime ihtiyacı olan öğrencinin kaydı özel sınıftadır. Özel eğitim sınıfı öğrencisi başarılı olabileceği derslerde ve sosyal etkinliklerde yetersizliği olmayan akranlarıyla birlikte normal sınıfta eğitim almaktadır. Özel eğitim sınıfına devam eden öğrenciler ilköğretim programı temel alınarak hazırlanmış, kendilerine uygun BEP doğrultusunda eğitim alırlar.

Özel eğitim sınıfları, özel eğitim hizmetleri kurulu tarafından açılır. Özel eğitim sınıflarının mevcudu en fazla; okul öncesi eğitim, ilköğretim ve ortaokulda 10, lise ve yaygın eğitimde 15 öğrenciden oluşur. Ancak, Otistik çocuklar için her tür ve kademede açılan özel eğitim sınıflarında ise sınıf mevcudu en fazla 4 öğrenciden oluşur.

Eğitim Uygulama Okulu Eğitim Programı, Otistik Çocuklar Eğitim Programı uygulayan özel eğitim sınıflarından mezun olanlara ilköğretim diploması verilmez, takip ettiği programa uygun diploma kayıtlı olduğu okul tarafından düzenlenerek verilir.

3.9.3. Tersine Kaynaştırma: Yetersizlikleri olmayan bireyler istekleri doğrultusunda özellikle okul öncesi eğitimde, çevrelerindeki kaynaştırma uygulaması yapan özel eğitim okullarında açılacak sınıflara kayıt yaptırabilirler.

Bu sınıfların mevcutları; 5'i özel eğitime ihtiyacı olan öğrenci olmak üzere okul öncesi eğitimde en fazla 14, ilköğretim, ortaokul ve lisede 20, yaygın eğitimde 10 öğrenciden oluşur. Kaynaştırma uygulamaları ilköğretim programlarını uygulayan özel eğitim okul ve kurumlarında; yetersizliği olmayan öğrencilerin, yetersizliği olan öğrencilerle aynı sınıfta eğitim görmeleri yoluyla ya da yetersizliği olmayan öğrenciler için bu okul ve kurumların bünyesinde ayrı sınıf açılması şeklinde de uygulanabilir.

3.10. Kaynaştırma Uygulamalarında Görev ve Sorumluluklar

a) Müdür: Kaynaştırma uygulamaları için kurumda gerekli düzenlemeleri plânlar, uygulanmasını sağlar, özel eğitim hizmetleri kurulu ile iş birliği yapar.

b) Gezerek Özel Eğitim Görevi Verilen Öğretmen: Bireyselleştirilmiş eğitim programlarını uygular, değerlendirir, gerektiğinde bireye, aileye, öğretmene ve kuruma bilgi verir

c) Rehber Öğretmen-Psikolojik Danışman: Kaynaştırma uygulaması kararı ile gelen öğrenciler için, uygun eğitim ortamının düzenlenmesi, öğrencilerin gelişimlerini izleme ve aile eğitimi konularında öğretmenlere, rehberlik eder.

d) Öğretmen: Özel eğitime ihtiyacı olan öğrencilerin sınıf tarafından sosyal kabulü için önlemler alır, bireysel ve gelişim özelliklerini dikkate alarak değerlendirme yapar, programını bireyselleştirerek uygular, aileler, ilgili kurum ve kuruluşlar ile iş birliği içinde çalışır.

e) Aile: Programın uygulanması sırasında çalışmalara etkin bir şekilde katılır, gerektiğinde eğitim araç-gereç desteği sağlar.

f) Özel Eğitime İhtiyacı Olan Birey: Değerlendirme sonrasında çıkan eğitim önlemi ve yöneltme kararında isteğini belirtir.

3.11. Kaynaştırma Eğitiminde Görev Alan Personelde Bulunması Gereken Özellikler

- 1) Yeniliklere ve değişmeye açık olmalı
- 2) İnsanları ön yargısız kabul gösterici olmalı
- 3) Tarafsız ve objektif olmalı
- 4) Tutarlı, kararlı, dengeli, kişilik yapısına sahip olmalı
- 5) Özel eğitim alanını öğrenmeye ve öğretmeye hazır ve istekli olmalı
- 6) Sabırlı, sakin, sevgi dolu olmalı
- 7) İnsan sevgisi ve insana değer verici olmalı
- 8) Empatik bir anlayışa sahip olmalı
- 9) Görev aldığı kurumun amaç ve ilkeleriyle bağdaşım içinde olmalı
- 10) İşbirliğini seven bir kişi olmalı

3.12. Kaynaştırma Uygulamalarını Etkileyen Faktörler

3.12.1. Öğretmen faktörü

- Kaynaştırmaya ve yetersizlikten etkilenen öğrenciye karşı tutumları
- Öğretimin düzenlenmesine ilişkin bilgi ve becerileri
- Sınıf yönetimine yönelik bilgi ve becerileri

3.12.2. İçerik faktörü

- İçerikle ilgili önceki bilgileri
- İçeriğin işlevselliği
- İçeriğin zorluğu ve karmaşıklığı
- Ders kitaplarının özellikleri

3.12.3. Ortam faktörü

- Çalışma koşulları (ısı, ses, havalandırma, ışık)
- Sınıfın ebadı ve Mobilyalar

3.12.4. Öğrenci faktörü

- Öğrenme özellikleri
- Dikkat süreleri
- Güdülenme durumları
- Sunulan içeriğe ilgisi
- Öğrenme stratejisi tercihleri
- Akademik, sosyal ve dil becerileri
- Sosyal etkileşimleri
- Kaynaştırmaya sosyal açıdan hazır bulunuşlukları
- Dil düzeyleri
- Temel beceri düzeyleri
- Sınıftaki davranış örüntüleri
- Normal öğrencilerin tutum ve davranışları

3.13. Kaynaştırma Ortamında Öğretimin Düzenlenmesi

- 1) **Bütün öğrenciler öğrenebilir:** Yetersizliğe sahip olmak yeni beceri, bilgi ve davranışların edinilmesine engel değildir. Her öğrencinin öğrenme hızı farklıdır. Bazı öğrenciler bazı şeyleri diğerlerine göre daha çabuk, bazıları ise daha yavaş öğrenebilir. Önemli olan onların neler yapabildiğini bilmek, yapamadıklarıyla ilgili de uygun öğretimi sunmaktır.
- 2) **Öğrenmede davranış değişikliğidir:** Öğrenciler yeni beceriler öğrendiğinde daha önceden öğrendikleri becerilerde uzmanlaşırlar. Öğretmen öğrenme sürecinde öğrenciyi sürekli kontrol ederek yeni davranışları edinmesi için rehberlik etmelidir.
- 3) **Öğretim ortamı düzenlemeyi içerir:** Öğrenme bir davranış değişikliği ise öğretim de öğrenme ortamlarının istenilen davranışlarının kazanılması için düzenlenmesidir. Bu nedenle öğretmen öğretimin gerçekleşebilmesi için davranış öncesi ve sonrası faktörleri kontrol etmelidir. Ders anlatımı, küçük grup tartışmaları, metin okuma gibi etkinlikler davranış öncesi düzenlenmelerdir. Bu tür etkinlikler öğrenmeyi kolaylaştırır. Davranış sonrası etkinlikler ise davranışı izleyen ödül veya cezalardır. Bunlar öğrenmenin gerçekleşmesinde önemli araçlardır.

Öğrenme öncesi ve sonrası birçok teknik ve yöntem kullanılabilir. Her ne kadar çeşitli öğretim yöntem ve teknikleri varsa da bazıları diğerlerinden etkilidir.

- 4) Veri toplama öğretimi etkili hale getirir:** Öğretmen öğretim öncesinde ve sonunda öğrencinin performansını ve gösterdiği gelişimi kayıt etmelidir. Eğer davranış istenen şekilde değişmişse uygulanan sağaltımın etkilidir. Değişmemişse öğretmen tüm öğretim sürecini ve yaptığı düzenlemeleri gözeden geçirerek daha etkili sağaltım modelleri denemelidir.

3.14. Kaynaştırmaya Hazırlık

3.14.1. Öğretmenin kaynaştırmaya hazırlanması: Öğretmen davranışları sınıftaki tüm öğrencileri etkiler. Öğretmen tüm davranışlarının ve kullandığı kelimelerin öğrenciler tarafından model alındığını bilmelidir. Öğretmenlerin yetersizlikten etkilenen öğrencilerin problemleri hakkında bilgileri olursa onları daha kabul edici tutum içine girerler. Bilgi birçok şekilde kazanılabilir. Öğretmenlere okuması için gerekli materyaller sağlanarak. Film ve videolar izletilerek, simülasyon çalışmaları yaptırılarak, ayrı eğitim okullarına gidilerek, sınıfa yetersizlikten etkilenmiş bir yetişkin veya çocuk davet edilerek bilgilendirme çalışmaları yapılabilir. Ne kadar yetersizlikle ilgili bilgi sahibi olunursa, o kadar yetersizlik daha az farklı, daha tanıdık, daha kabul edilir duruma gelir.

3.14.2. Normal sınıf öğrencilerinin kaynaştırmaya hazırlanması: Öğretmen normal sınıf öğrencilerini kaynaştırmaya hazırlamalıdır. Birçok öğrencinin eğer ailelerinde ve yakın çevrelerinde yetersizlikten etkilenen bireylerle ilgili bir sınıf öğrencilerinin dolayısıyla yetersizlik hakkında yaşantı ve bilgileri çok sınırlı olacaktır. Bu nedenle yetersizlikten etkilenen öğrenci sınıfa yerleştirilmeden önce öğretmen bazı bilgi ve becerileri öğrencilerine kazandırmalıdır. Bunu sınıfta çeşitli aktiviteler planlayarak yapabilir. Öyküler okuyabilir, özel okullara ve sınıflara ziyaretler gerçekleştirebilir ve yetersizlikten etkilenen arkadaşlarına yardım etme yollarını gösterebilir. Öğretmen doğrudan bilgi sunarak da yetersizlik hakkında öğrencileri bilgilendirebilir. Amaç, normal gelişim gösteren öğrencilerin yetersizlikten etkilenen öğrencilerin yapabildiklerinin ve problemlerinin farkında olmalarını sağlamaktır.

3.14.3. Yetersizlikten etkilenen öğrencinin kaynaştırmaya hazırlanması: Yetersizlikten etkilenen öğrencinin sosyal becerileri bu öğrencinin sınıfta kabulünü etkiler. Bu nedenle öğretmenler öğrencilerine yetişkinler ve akranlarıyla etkileşime girmesini sağlayacak sosyal becerileri öğretmelidir.

3.14.4. Ailelerin kaynaştırmaya hazırlanması: Hem normal çocukların ailelerinin hem de yetersizlikten etkilenmiş çocuklarının ailelerinin tutumları sosyal kabulü etkiler. Öğretmen aileleri yetersizlikten etkilenerek çocuğun ihtiyaçlarıyla ilgili bilgilendirmeli, programın amaçlarını anlatmalıdır. Öğretmen özellikle zihinsel yetersizliği olan öğrencilerin gruba uyum davranışlarını geliştirmek için gerekli düzenlemelere yer verilmelidir.

Öğretmen yetersizlikten etkilenen öğrencilerin aileleriyle de etkileşim kurmalıdır. Öğrencinin neleri sevdiğini sevmediğini, yemek ve uyku saatlerini, ev ödevlerine karşı tutumlarını, evde problem olan davranışlarını öğrenmelidirler. Öğretmen bu etkileşimlerle öğrencinin özellikleri hakkında bilgi sahibi olur ve öğretimsel düzenlemeleri daha kolay ve etkili yapabilir.

Öğretmen yetersizlikten etkilenen öğrenci sınıfa yerleştirildikten sonra normal öğrenci ile yetersizlikten etkilenen öğrenci arasında etkileşim kurmalarını sağlayacak düzenlemeler yapmalıdır. Öğretmenin sınıfa yerleştirilen yetersizlikten etkilenen öğrenci ile normal öğrenci arasındaki farklılıklardan çok benzerliklere dikkat etmesi de olumlu tutumların geliştirilmesinde rol oynar.

3.15. Kaynaştırma Eğitiminde Dikkat Edilecek Hususlar

- 1) Öğrencinin yetersiz yönleri kadar yeterli yönleri de bilinmelidir.
- 2) Normal sınıf içinde tek bir yetersizlik türüne yönelik yerleştirme yapılmalıdır.
- 3) Eğitim okulda olduğu kadar okul dışı ortamlarda da devam ettirilmeye çalışılmalıdır.
- 4) Çocuklara başarabilecekleri görevler verilmeli başarılar ödüllendirilmelidir.
- 5) Çocuğun güvenini, kişiliğini, ilgisini sarsacak sözlerden kaçınılmalıdır.
- 6) Çocuğu normal hale getirmek değil de yeteneklerini en iyi şekilde kullanmalarını sağlamak en önemli hedef olmalıdır.
- 7) Yapılan etkinlikler bireyin duyu kalıntısına hitap edecek şekilde planlanmalıdır.
- 8) Ders konularının analizleri yapılmalı konular parçalara ayrılmalıdır.
- 9) Sosyal, kültürel, iş ve meslek eğitimi çalışmalarına ağırlık verilmelidir.

- 10) Her aşamada çocuklar güdülenmeli ve teşvik edilmelidir.
- 11) Yetersizlik ne olursa olsun bireyi olduğu gibi kabul etmek esas alınmalıdır.
- 12) Çalışmalarda aile ve yakın çevresinin desteği alınmalıdır.
- 13) Öğrencinin öğrenciye rehberlik etmesine yer verilmelidir.
- 14) Etkinlikler sonucunda çocuğa geri bildirimler verilmeli, geldiği durum hakkında bilgiler verilmelidir.
- 15) Çalışmalar sürekli gözlenmeli kayıt edilmeli ve durum hakkında aileye açıklamalar yapılmalıdır.
- 16) Sınıflarda 15 öğrenciye 1 kaynaştırma öğrencisi planlanmalı zorunlu olmadıkça birden fazla öğrenci alınmamalıdır.
- 17) Her kaynaştırma öğrencisi için ayrı bir BEP hazırlanmalıdır.
- 18) En iyi öğretim bireyselleştirmeden toplumsallaştırmaya, somuttan soyuta, bilinenden bilinmeyene, yakından uzağa doğru giden yoldur. Öğretmenlerin öğrenciye sunacakları bilgi alanlarını bu eğitim ilkelerine göre düzenlemeleri yararlı olacaktır.
- 19) Öğrenmenin verimini artırmak için, sözel yöntemin yanında gözlem, deney, modelleştirme, problem çözme, soru- cevap, tartışma, grup çalışması vb. öğretim yöntemlerinin de kullanılması uygun olacaktır.
- 20) En iyi öğrenilen şeyler kendi kendine yaparak ve yaşayarak öğrenme durumuyla ortaya çıkar. Öğretmen bu yöntemi tüm etkinliklerin temeline almalıdır. Yaşantı, dramatize, gösteri yöntemlerinin kullanılmasına özen göstermelidir.
- 21) Öğretim etkinliklerinde görsel- işitsel materyaller kullanılması uygun olur. Çünkü öğrenme işlemine katılan duyu organlarının sayısı ne kadar çoksa öğrenme o kadar iyi, unutmama o kadar geç olacaktır.
- 22) Öğrenciler düşük not aldıkları zaman öğretmenler öğrenciler hakkında önyargı beslememeli onlara karşı ilgi ve güvenini yitirmemelidir.
- 23) Öğretmen ders anlatırken öğrenci ile sürekli göz iletişiminde bulunmalıdır.
- 24) Göz iletişimi hem sınıfın denetiminde hem de derse karşı uyanık ve dikkatli tutmada etkili bir yöntemdir.
- 25) Öğrencilerin ilgi, ihtiyaç ve olgunluk düzeyleri ve bazı özellikleri dikkate alınarak en uygun pekiştiriciler seçilmeli ve bunlar başarıyı ödüllendirici olarak kullanılmalıdır.
- 26) Olumsuz davranışlardan çok olumlu davranışların, yetersizliklerden çok çocuğun yeterli yönlerinin görülüp pekiştirilmesi daha uygun bir yöntemdir.

3.16. Amaçların Gerçekleşmediği Durumda Yapılacaklar

Yukarda açıklanan tüm öğeler uygulandığı halde öğrenciler öğretim amaçlarının gerçekleştiremeyebilirler veya kazandıkları becerileri izlerlik göstermeyebilir, genelleme yapmayabilirler. Bu durumda öğretmen öğretim materyalleri ve aktivitelerinde, öğretim sürecinde, öğretilecek içerikte ve öğretim amaçlarında bazı değişiklikler yapmalıdır.

a) Öğretim materyallerinin ve aktivitelerinin değiştirilmesi: Öğretmen ipuçları ekleyerek öğretim materyallerini öğrencinin amaçları gerçekleştirmesine hizmet edecek şekilde düzenleyebilir. Bunlar görsel, sözel veya işaret ipuçları olabilir. Örneğin satır aralarının açık olmasına rağmen öğrenci metni satır atlayarak okuyorsa öğretmen renkli kâlemlere her satıra öğrencinin hoşlanacağı bir işaret koyarak materyali düzenleyebilir. Öğrencinin belirli hatalar yapması da öğretim amacının gerçekleşmesini engelleyebilir. Bu hatalar okuma, yazma, işlem hataları olabilir. Örneğin öğrenci okurken belirli ünsüzlere biten kelimeleri son ünsüzünü sesletmeden okumaktadır. Bu öğrenci için bu ünsüzler belirlenerek bu kelimeler yazdırıp okutularak bire bir çalışmalar yapılabilir veya bu ünsüzlerin altı çizilerek öğrencinin dikkati çekilebilir. Öğrencinin yaptığı belirli hataları düzeltmek için belirli stratejilerin öğretilmesi de olumlu sonuçlar verebilir. Örneğin cümle sonuna nokta koymayan öğrenciye kendini kontrol etme stratejisini öğretilir. “Birinci olarak cümlemi okumalıyım, imla hatam var mı kontrol etmeliyim noktalama işaretlerini doğru koydum mu kontrol etmeliyim gibi” kendine sorular sorarak kendini kontrol etmesi öğretilir.

b) Öğretim sürecinin değiştirilmesi: Öğretmen öğrencilerin amaçlarını gerçekleştiremedikleri durumlarda ek sunumlara ve ek alıştırmalara yer vermelidir. Öğrenci amaçları kazandığı halde farklı materyallere ve farklı ortamlara genellemediği durumlarda ise öğretim etkinliklerini zenginleştirmeli çeşitli aktivitelere yer vermelidir. Ayrıca ödüllendirme ölçütünün değiştirilmesi de amaçlarını kazanılmasına hizmet eder. Öğretmen öğretimin başında en küçük ilerlemeyi ödüllendirmeli öğrenci bağımsızlaştıkça ödüllendirme sıklığı azaltmalıdır. Ödül seçimini öğrencinin ilgisine ve tercihinine göre gerekiyorsa değiştirmelidir.

Öğretim adımlarının yavaşlatılması da öğrencinin amaçları gerçekleştirmesinde etkili olur. 45 dakika olarak planlanan ders saatini öğretmen iki ayrı oturum olarak uygulayabilir. Böylece kazandırılacak öğretim amaçları da bölünerek öğrencinin öğrenmesi kolaylaştırılır.

c) Öğrenciden beklenen davranışların kolaylaştırılması: Yukarıda söylenen değişikliklerde etkili olmazsa öğretmen öğretim amaçlarını kolaylaştırmalıdır. Bunun için öğretmen öğretim amaçlarındaki ölçütü değiştirebilir. Örneğin öğrenciden 15 dakika içinde beş tane toplama işlemini doğru olarak tamamlanmasına yönelik amaç koyduysa bu amaç, süre ve doğruluk düzenlenmesi yapılarak tekrar yazılabilir. Öğrenci bu amaca ulaştığında öğretmen süreyi ve doğruluk oranını tekrar düzenleyebilir.

Öğretmen amacın gerçekleştirme koşullarını da değiştirebilir. Örneğin öğrenciye metne bakmadan özet çıkarması isteniyorsa öğrenci amacı gerçekleştiremediğinde önce metne bakarak özet çıkarması istenebilir. Öğrenci okuyarak bilgiyi anlamda güçlük çekiyorsa öğretmen çeşitli görsel araçlar kullanarak öğretimi yapabilir. Öğretmen öğretim amaçlarını alt amaçlara bölerek de öğrencinin amaçları gerçekleştirmesini sağlayabilir. Örneğin öğrenciden ormanın yararlarını hepsini birden sıralamasını istemek yerine her bir yararını farklı bir öğretim amacı olarak alıp öğrencinin amacı gerçekleştirmesini sağlayabilir.

d) Öğretilcek içeriğin değiştirilmesi: Öğretmen yukarıdaki düzenlemeleri yaptığı halde öğrencide problemler devam ediyorsa o zaman öğretmenin öncelikle öğrencinin ön koşul davranışlarını yeniden kontrol etmesi gerekir. Öğretim öncesi değerlendirmelerde öğrenci kontrolünün sağlanamaması veya ölçü aracımızın uygun hazırlanmamasından dolayı ön koşullar öğretilcek içeriğin kazanılması için oluşmamış olabilir. Bu durumda öğretmen öncelikle ön koşullara yönelik amaçları koyması ve öğretmelidir.

Yapılan kontroller sonucu ön koşulların öğrencide mevcut olduğu görüldüğünde o zaman öğretimi yapılan içerik kontrol edilmelidir. Öğrenci için bu içerik zor ve karmaşık olabilir. Bu durumda öğretmenin benzer fakat daha kolay olan içeriği sunması gerekir. Örneğin öğrencinin sınıf düzeyine göre hazırlanan fen, sosyal, Türkçe ve hayat bilgisi kitaplarındaki metinleri öğrenci anlamayabilir veya bu içerikte yapılan sunumlar onun için zor olabilir. Bu durumda öğretmenin aynı konuları farklı kaynak kitaplar veya daha alt sınıf seviyesindeki kitaplardan hazırlaması veya okutması gerekir.

3.17. Kaynaştırma Yoluyla Eğitimde Karşılaşılan Sorunlar

- 1) Kaynaştırma yoluyla eğitim uygulaması yapılan sınıfların öğrenci sayısının 30'dan fazla olması,
- 2) Engelli öğrenciler için sınıf ortamında kullanılacak araç-gerecin yetersiz olması,
- 3) Okullarda oluşturulması gereken BEP birimlerinin oluşturulamaması, oluşturan okullarda ise BEP birimine işlevsellik kazandırılmaması,
- 4) Okullarda oluşturulan BEP birimlerinin yükünün daha çok rehber öğretmenlerde olması; görev dağılımının eşit bir şekilde yapılamaması,
- 5) Rehber öğretmenin "aile eğitimi" ve "aile danışmanlığında" yeterli olamaması,
- 6) Okul yönetiminin kaynaştırma eğitim uygulaması hakkında yeterli bilgiye sahip olmamasından dolayı BEP birimini yeterince desteklememesi,
- 7) Okulda Kaynak (Destek) Oda oluşturacak yerin olmaması,
- 8) Okulda oluşturulan rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri komisyonunun Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği'nde belirtilen görevleri yerine getirememesi,
- 9) Rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri komisyonu ile BEP biriminin eşgüdüm içinde çalışmaması,
- 10) "Okul yönetimi-öğretmen-veli" kaynaştırma eğitim uygulamalarına yönelik yasal haklarını bilmemeleri,
- 11) Sınıf öğretmenin kaynaştırma eğitiminden yararlanan öğrencinin engeline ilişkin bilgi sahibi olmaması,
- 12) Sınıf öğretmenin kaynaştırma eğitimi uygulamasına alınan öğrenciye uygulanacak öğretim yöntem ve tekniklerine ilişkin bilgi sahibi olmaması,
- 13) Rehberlik ve Araştırma Merkezi'nce oluşturulan eğitsel tanılama, izleme ve değerlendirme ekibinin "izleme" çalışmalarını aralıklı olarak yapamaması,
- 14) Rehberlik ve Araştırma Merkezi'nce oluşturulan eğitsel tanılama, izleme ve değerlendirme ekibinin eğitsel tanılamada kullandıkları ölçme araçlarının bir kısmının güncelliğini yitirmesi, bir kısmının da revizyondan (yenileme) geçirilmemesi,
- 15) Rehberlik ve Araştırma Merkezi'nce oluşturulan eğitsel tanılama, izleme ve değerlendirme ekibinde eğitsel tanılamada "çok puanlı testlerin" azlığı,
- 16) Kaynaştırma eğitim uygulamasına alınan öğrencinin bulunduğu sınıftaki diğer öğrencilerin velilerinin öğrenciyi istememeleri,
- 17) Sınıfta bulunan öğrencilerin velilerine yönelik "aile eğitimi" verilmemesi,
- 18) MEB (İl / İlçe Millî Eğitim Müdürlüklerinin) resmi ve özel okullarda engelli öğrencileri belirleyememesi, buna dayalı olarak veri tabanını oluşturamaması.

3.18. Kaynaştırma Eğitiminde Öğrenci Başarılarının Değerlendirilmesi (Madde 24)

- 1) Bulunduğu okulun eğitim programını veya denkliği olan bir programı izleyen öğrencilerin başarıları, devam ettikleri okulun sınıf geçme ve sınavlarla ilgili hükümlerine göre değerlendirilir. Ancak, değerlendirmelerde öğrencilerin BEP'leri dikkate alınır.
- 2) **(Değişik: 14.3.2009/27169 RG)** Bulunduğu okulun eğitim programına denkliği olmayan bir özel eğitim programını izleyen öğrencilerin başarılarının değerlendirilmesiyle ilgili işlemler, “Özel eğitim hizmetleri yönetmeliğinin” 84. maddesindeki ilgili hükümlere göre yapılır.
- 3) Öğrencilerin başarılarının değerlendirilmesinde kullanılacak yöntem, teknik, ölçme araçları ve değerlendirme süresi, değerlendirme zamanı, değerlendirme aralıkları, değerlendirmeden sorumlu kişiler ve değerlendirmenin yapılacağı ortam, BEP geliştirme biriminin görüş/önerileri doğrultusunda belirlenir.
- 4) Yazma güçlüğü olan öğrenciler ve özel öğrenme güçlüğü olan öğrencilerin değerlendirilmesi sözlü, sözlü ifadeye güçlük yaşayan öğrencilerin değerlendirilmesi ise yazılı olarak yapılır. Yazılı ve sözlü ifade etme becerilerinde yetersizliği olan bireyler ise davranışlarının gözlemlenmesi yoluyla değerlendirilir.
- 5) Yazılı sınavlar öğrencilerin yetersizlik türüne, eğitim performanslarına ve gelişim özelliklerine göre çeşitlendirilir. Sınavlar kısa cevaplı ve az sorulu olarak düzenlenir.
- 6) Öğrenciler, yetersizliklerinden kaynaklanan güçlüklerini gidermek amacıyla sınavlarda uygun araç-gereç, cihaz ve yöntemlerden yararlandırılır. İhtiyacı olan bireyler için yazılı sınavlarda refakat etmek üzere bir öğretmen görevlendirilir.
- 7) Görme yetersizliği olan öğrencilerin yazılı sınavlarda **Braille** yazı olarak verdiği cevaplar sınavdan hemen sonra öğretmenin öğrenciye okutmasıyla değerlendirilir. Bu öğrenciler, çizimli ve şekilli sorulardan muaf tutulurlar. Az gören öğrenciler için sınav soruları kalın ve büyük puntolu hazırlanır.
- 8) **(Değişik 21.7.2012/28360 R.G.)** İhtime ve hafif düzeyde zihinsel yetersizliği olan öğrenciler ilköğretim ve ortaöğretimde, istekleri doğrultusunda yabancı dil programlarındaki bazı bilgi ve becerilerin öğretiminden veya dersin tamamından muaf tutulurlar.”
- 9) Zihinsel yetersizliği olan öğrenciler; dikkat, bellekte tutma ve hatırlama güçlükleri dikkate alınarak daha sık aralıklarla değerlendirilirler.
- 10) Otistik bireyler ile duygusal ve davranış bozukluğu olan öğrencilerin değerlendirilmesi, iletişim özellikleri ile sosyal-duygusal hazırbulunuşlukları dikkate alınarak yapılır.
- 11) Dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu olan öğrencilerin değerlendirilmesi, bu öğrencilerin özellikleri dikkate alınarak daha sık aralıklarla ve kısa süreli sınavlarla yapılır.
- 12) Kas ve sinir sistemi bozukluklarına bağlı motor becerilerde yetersizliği olan öğrenciler motor beceri gerektiren derslerin uygulamalı bölümlerinden istekleri doğrultusunda muaf tutulurlar.

Öğrenci başarısının değerlendirilmesi

MADDE 84 – (1) (Değişik cümle: RG-21/7/2012-28360) Özel eğitim uygulama merkezleri (okullarında) ve özel eğitim mesleki eğitim merkezlerinde (okullarında) öğrenci başarısının değerlendirilmesi aşağıdaki hususlara göre yapılır:

- a) Öğrencilerin başarılarının değerlendirilmesinde BEP'lerinde yer alan amaç ve davranışlar dikkate alınır. Bu kapsamda öğrencinin bütün dersleri için ayrı ayrı olmak üzere her dönemde kazandırılması hedeflenen amaçların davranışlarının yer aldığı çizelgeler hazırlanır. Bu çizelgede bir dönem için belirlenen davranışların toplamı 100 puan olacak şekilde her bir davranış puanlanır.
- b) Bu okullara devam eden öğrenciler başarısız notla değerlendirilmez. Öğrencilerin başarıları ise dört ayrı notla değerlendirilir: Geçer (0-54), Orta (55-69), İyi (70-84), Pekiyi (85-100).

İlköğretim kurumları yönetmeliğinin 47. maddesinin (e) bendinde “Kaynaştırma ve özel eğitim sınıflarında eğitimlerine devam eden öğrencilere, başarısızlıklarından dolayı sınıf tekrarı yaptırılmaz. Bu öğrencilerin başarısının tespiti, 31/5/2006 tarihli ve 26184 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan ve 21 Temmuz 2012 tarihinde en son güncellenen Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği hükümlerine göre yapılır.” hükmü yer alır.

UYARI: MEB, 21.05.2013 tarih ve 1041377 sayılı yazıları gereği; Okula devamı sağlanamayan sürekli devamsız öğrenciler ile derslerden yeteri kadar not almamış kaynaştırma ve özel eğitim öğrencileri de dâhil olmak üzere ilköğretim kurumlarında benzer konumdaki tüm öğrenciler e-okul tarafından sınıf tekrarına bırakılacak.

MADDE 79 – (Değişik 21.7.2012/28360 R.G.) “(1) Özel eğitim uygulama merkezleri (okulları), özel eğitim iş uygulama merkezleri (okulları) ve özel eğitim mesleki eğitim merkezlerine (okullarına) devam eden öğrenciler okul yönetiminin en az iki defa yazılı uyarısına rağmen mazeret göstermeksizin toplam 60 iş günü devamsızlık yapmaları durumunda bu öğrencilere devamsızlıklarından dolayı sınıf tekrarı yaptırılır.”

4. ÖZEL EĞİTİM DESTEK HİZMETLERİ NELERDİR?

Destek özel eğitim hizmetleri, kaynaştırılan özel gereksinimli öğrenciye ve/veya kaynaştırma sınıfı öğretmenine sağlanan özel eğitim hizmetleridir.

- 1) Kaynak (Destek) oda eğitimi
- 2) Sınıf içi yardım
- 3) Özel eğitim danışmanlığı

1) Kaynak (Destek) Oda: Normal sınıfta eğitim görmekte olan özel gereksinimli öğrenciler, önemli derecede eksiklik gösterdikleri derslerde ya da ek çalışmaya gereksinim duydukları alanlarda normal sınıfın dışında bir kaynak odaya alınırlar. Bu odada kaynak öğretmen öğrenciye bireysel ya da küçük grup eğitimi sağlar.

- Kaynak oda eğitimi “**özel eğitim öğretmeni**” tarafından verilmelidir.
- Kaynak oda da öğrenciye verilen destek eğitimi normal sınıfta verilenle paralel olmalıdır.
- Kaynak odada verilen eğitim öğrencinin sınıftaki eksiğini kapatmaya yönelik olmalıdır.
- Kaynak odada öğrencilerle, grup olarak çalışmak gerekiyorsa, gruptaki öğrenci sayısı en fazla beş (5) öğrenci ile sınırlı olmalıdır.
- Her bir kaynak oda öğretmenin en fazla yirmi (20) öğrenci yükü olmalıdır.

Kaynak oda eğitimin olumsuz yönleri

- Öğrencinin belli bir süre için de olsa normal sınıftan ayrılması.
- Kaynak odada verilen eğitim ile normal sınıfta verilen eğitim arasında paralelliğin ortadan kalkması.
- Sınıf öğretmenin, kaynak odayı, sorun olan öğrenciyi sınıftan uzaklaştırma yeri olarak görmesi.

Destek eğitim odası açılması

MADDE 28 – (1) Okul ve kurumlarda, yetersizliği olmayan akranlarıyla birlikte aynı sınıfta eğitimlerine devam eden özel eğitime ihtiyacı olan öğrenciler ile üstün yetenekli öğrenciler için özel araç-gereçler ile eğitim materyalleri sağlanarak özel eğitim desteği verilmesi amacıyla destek eğitim odası açılır.

(2) Destek eğitim odasında eğitim-öğretim hizmetlerinin yürütülmesinde aşağıdaki hususlar dikkate alınır:

- a) Destek eğitim odaları, özel eğitim hizmetleri kurulunun önerisi doğrultusunda millî eğitim müdürlükleri tarafından açılır.
- b) Destek eğitim alacak öğrenci sayısına göre okulda veya kurumda birden fazla destek eğitim odası açılabilir.
- c) Destek eğitim odasında yürütülecek eğitim hizmetlerinin planlaması okul yönetimince yapılır.
- d) Destek eğitim odasında eğitim alacak öğrenciler, BEP geliştirme biriminin önerileri doğrultusunda rehberlik ve danışma hizmetleri yürütme komisyonunca belirlenir. Her öğrencinin ihtiyacı doğrultusunda ve azami ölçüde bu eğitimden yararlanması sağlanır.
- e) Öğrencinin destek eğitim odasında alacağı haftalık ders saati, **haftalık toplam ders saatinin %40'ını aşmayacak** şekilde planlanır.
- f) Destek eğitim odasında öğrencilerin eğitim performansları dikkate alınarak birebir eğitim yapılır. Ancak, gerektiğinde eğitim performansı bakımından aynı seviyede olan öğrencilerle grup eğitimi de yapılabilir.
- g) Destek eğitim odasında, öğrencilerin eğitim performansı ve ihtiyaçları, yetersizlik türüne uygun araç-gereç ve eğitim materyalleri bulunur.
- h) Destek eğitim odası açılan okullarda öğrencilerin eğitim ihtiyaçlarına göre görme, işitme, zihinsel engelliler sınıf öğretmenleri öncelikli olmak üzere, gezerek özel eğitim görev yapan öğretmen, sınıf öğretmeni ve alan öğretmenleri görevlendirilir. Destek eğitim odasına öncelikle okulun öğretmenlerinden olmak üzere RAM'da görevli öğretmenler ya da diğer okul ve kurumlardaki öğretmenler görevlendirilir.
- i) Öğrencinin genel başarı değerlendirmesinde, destek eğitim odasında yapılan değerlendirme sonuçları da dikkate alınır.
- j) Destek eğitim odasında verilen destek eğitim hizmetleri okulun veya kurumun ders saatleri içinde yapılır.
- k) Destek eğitim odasının okul veya kurum içindeki yeri, öğrencilerin yetersizlik türü dikkate alınarak belirlenir.

2) Sınıf içi yardım: Sınıf öğretmeniyle destek hizmet uzmanının aynı sınıf içerisinde eşgüdümlü olarak birlikte eğitim vermesidir.

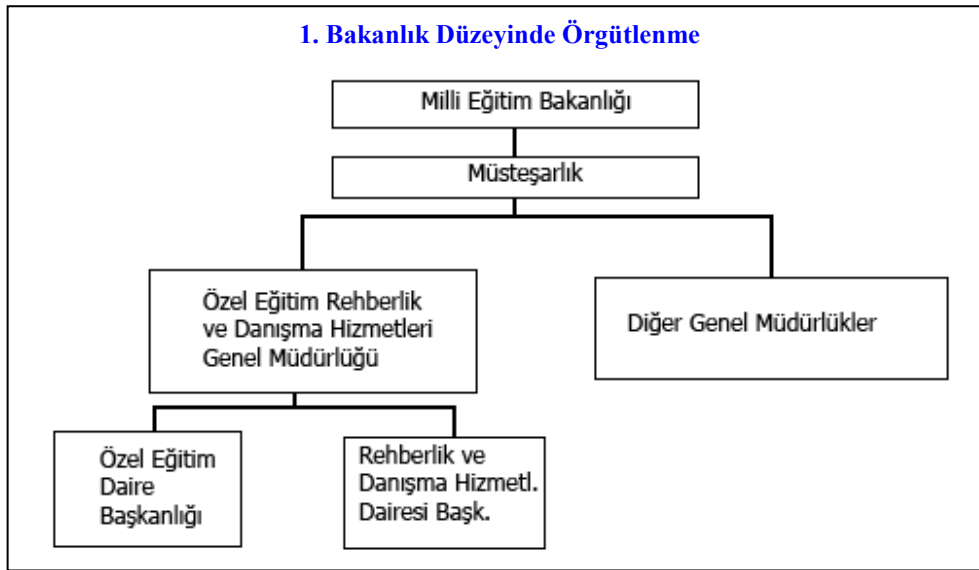
3) Özel eğitim danışmanlığı: Özel eğitim danışmanlığı “Danışman, Danışan ve Hakkında Danışılan” olmak üzere üç temel öğeden oluşmaktadır. Özel eğitim danışmanlığı, sınıfında kaynaştırma öğrencisi bulunan normal sınıf öğretmenin, kaynaştırma öğrencisine ilişkin olarak aldığı danışma hizmetidir. Özel eğitim danışmanı, danışmanlık konusunda bilgi ve beceri sahibi bir özel eğitim uzmanı ya da rehber öğretmen olabilir. **Özel eğitim danışmanlığında amaç;** danışan aracılığıyla hakkında danışılan bireyin sorununa yönelik yardımın sunulmasıdır.

VIII. ÜNİTE – REHBERLİK HİZMETLERİNDE ÖRGÜTSEL YAPI

Uyarı: MEB örgütsel yapı konu anlatımı 14 Eylül 2011 tarihindeki son değişikliğe göre dir.

Ülkemizde rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri merkezde, il düzeyinde ve okulda olmak üzere üç kademed e örgütlenmiştir.

- Rehberlik hizmetlerinin merkez örgütü milli eğitim bakanlığı içerisindeki “özel eğitim, rehberlik ve danışma hizmetleri genel müdürlüğüdür” dır.
- Rehberlik hizmetlerinin il düzeyindeki örgütlenmesi ise il milli eğitim müdürlüğüne bağı lı rehberlik araştırma merkezi (RAM) ile yürütölmektedir.
- Rehberlik hizmetlerinin okul düzeyinde örgütlenmesi ise, okul rehberlik örgütü ile sağlanır.

2. İl/İlçe Düzeyinde Örgütlenme

Milli Eğitim Müdürü			
Milli Eğitim Müdür Yardımcısı/Şube Müdürü			
PDR Hizmetleri İl Danışma Komisyonu	İl Danışma Komisyonu Merkezi (RAM)	Okul Müdürlükleri	İlçe Milli Eğitim Müdürleri

✓ İl ve ilçelerdeki rehberlik hizmetlerinden Milli Eğitim il müdürlükleri sorumludur.

2.1. PDR Hizmetleri İl Danışma Komisyonu; Her ilde rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinin il düzeyinde planlanması ve kurumlar arası iş birliğinin sağlanması amacıyla rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri il danışma komisyonu oluşturulur. Rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri il danışma komisyonu, eylöl ve haziran aylarında olmak üzere yılda en az İki kez toplanır.

2.1.1. İl danışma komisyon üyeleri

- İl milli eğitim müdürü (veya müdür yardımcısı/şube müdür) (başkanlığında toplanır),
- İlde rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinden sorumlu millî eğitim müdür yardımcısı/şube müdürü,
- İlçelerde şube müdürleri,
- RAM müdürü,
- RAM Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri bölüm başkanı
- İlk ve ortaöğretim kurumlarından birer okul müdürü (metropol/büyükşehir illerde metropolü oluşturan ilçelerden birer okul müdürü)
- Farklı okullarda çalışan üç psikolojik danışman

2.1.2. İl danışma komisyonun görevleri

- 1) Eylül ayında yapılacak toplantıda, il ve ilçelerde yapılması düşünülen rehberlik ve psikolojik danışma çalışmalarına ilişkin gerekli ihtiyaçları belirler, çalışmalarla ilgili önerileri değerlendirir ve bunların sağlanması yönünde karar alır.
- 2) Haziran ayında yapılacak olan toplantıda il ve ilçelerde yapılan rehberlik ve psikolojik danışma çalışmalarının sonuçlarını değerlendirir. Sonraki öğretim yılı için önerilerde bulunur.
- 3) Her iki toplantıda da alınan kararların, toplantıların yapıldığı ay içerisinde ildeki rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri bölümünce Bakanlığa gönderilmesini sağlar.

2.2. RAM: Rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinin merkezinde yer alır. İl veya ilçe düzeyinde rehberlik hizmetlerinin etkili bir şekilde yürütülmesi ve ildeki özel eğitime ihtiyacı olan öğrencilerin tespit edilmesi ve gerekli rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinin yürütülmesinden milli eğitim müdürlüğüne karşı RAM sorumludur.

2.2.1. RAM'in görevleri

- 1) Öğrencilere psikolojik testler uygulamak ve sonuçları üzerinde gerekli çalışmaları yapmak.
- 2) Okul düzeyindeki rehberlik ve psikolojik danışma servislerinin ihtiyaçlarını ve sorunlarını tanımlayıp çözüm için çalışmak.
- 3) Rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri ile ilgili çeşitli araştırma, geliştirme faaliyetlerinde bulunmak.
- 4) Okullardaki yöneticilere, öğretmenlere, ailelere, öğrencilere seminerler düzenlemek.
- 5) Okullarda özel eğitime ihtiyacı olan çocukları belirlemek ve gerekli hizmetlerin götürülmesini sağlamak.

2.2.2. RAM yönetim birimleri

RAM, Merkez Müdürlüğü, Merkez Müdür Yardımcılığı, Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri Bölümü Başkanlığı ve Özel Eğitim Hizmetleri Bölümü Başkanlığı olmak üzere 4 yönetim birimine ayrılır.

1) Merkez müdürlüğü

Merkez müdürünün görevleri

- a) Merkezdeki müdür yardımcıları arasında iş bölümü yapar.
- b) Merkezin bölümlerine, meslekî formasyonu bölüm hizmetlerine uygun ve deneyimli bir elemanı, bölüm başkanı olarak görevlendirir.
- c) Merkez personelinin meslekî formasyonlarına uygun şekilde merkezin bölümlerinde görevlendirilmelerini ve iş bölümünü, ilgili bölüm başkanının görüşünü de alarak yapar.
- d) Bölümlerin çalışmalarını izler, hazırladıkları program, rapor ve projelerini inceleyerek onaylar, sonuçlarını değerlendirir.
- e) Merkez çalışmalarında kullanılan psikolojik ölçme araçları, danışan dosyaları ve diğer kayıtların güvenliğini, gizliliğini ve standartlarına uygun kullanılmasını sağlar.
- f) Bölümler arası çalışmaları koordine eder.
- g) Merkezin yıllık çalışma programı ve raporu ile rehberlik ve psikolojik danışma servislerinin yıllık rapor ve programlarının değerlendirilmesine ilişkin raporu, her yıl eylül ayının sonuna kadar bulunduğu il veya ilçenin rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri bölümüne gönderir.
- h) Personelin adaylığının kaldırılması ile ilgili işlemleri mevzuatına uygun olarak yürütür. Merkez elemanlarının hizmetin gerektirdiği konularda yetişmelerini sağlar.
- i) Merkez komisyonuna başkanlık eder, alınan kararlara göre gerekli çalışmaları yürütür.
- j) Merkezin hizmetleriyle ilgili yeni gelişmeleri izler ve hizmetin kalitesini yükseltmek için gerekli önlemleri alır.
- k) Merkez hizmetlerinin ekip çalışması anlayışıyla yürütülebilmesi için gerekli önlemleri alır.
- l) Merkezin çalışma alanında bulunan eğitim-öğretim kurumlarının, yöneltmedeki rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinin düzenlenmesi için gerekli çalışmaların planlanmasını, uygulanmasını ve değerlendirilmesini sağlar.
- m) Merkezin personel, özlük, bütçe, ayniyat, demirbaş işleri ile hizmetlerin gerektirdiği araç-gerecin sağlanması için uygun çalışmaları yapar.
- n) Rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri il danışma komisyonu toplantılarına katılır.
- o) Özel eğitim gerektiren öğrencilerin tanılanmaları için eğitsel tanılama, izleme ve değerlendirme ekibini oluşturur, bu ekibe başkanlık eder ve çalışmaların amacına uygun şekilde yürütülmesini sağlar.

- p) Merkezin tarama, tanılama, özel eğitim hizmetleri ile rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinin yürütülmesinde il veya ilçedeki ilgili kurum ve kuruluşlarla eş güdümü sağlar.
- q) Merkezin bölümlerinin tarama, tanılama ve danışanlarla ilgili uygulamalarında gerekli sağlık hizmetleri için görev bölgesinde bu hizmetleri veren veya verebilecek olan birimlerle eş güdümü sağlar.
- r) Merkezin görevlerine ilişkin konularda il/ilçede seminer ve kurs gibi hizmet içi eğitim etkinliklerinin mahallî hizmet içi eğitim plânına alınması için gerekli önerilerde bulunur, çalışmaları izler. Konferans, panel, sempozyum gibi gerekli etkinliklerin de gerçekleştirilmesini sağlar, ilgili merkez elemanlarını etkinliklerde görevlendirir.
- s) Harcamalarda merkezin ita amirliğini yapar.
- t) Eleman sayısının yetersiz olduğu durumlarda hizmetlerin yürütülmesinde branşı ile ilgili merkez etkinliklerine katılır.

Müdür yardımcılarının görevleri

- a) Merkezde görevli memurlarla yardımcı hizmetler sınıfındaki personelin iş bölümü nü düzenler, müdürün onayından sonra yürütülmesini sağlar.
- b) Bölümlerin gereksinimlerini belirler ve sağlanması için gerekli önlemleri alır.
- c) Bölümlerden gelen rapor ve yazıların yazılmasını sağlar.
- d) Personel, özlük, bütçe, ayniyat, demirbaş hizmetlerinin düzenli bir biçimde yürütülmesini sağlar.
- e) Merkez müdürünün bulunmadığı zamanlarda merkez komisyonuna başkanlık eder.
- f) Satın alma işlerinde müdürün vereceği görevleri yapar.
- g) Merkezin muayene, teslim alma ve sayım komisyonlarına başkanlık eder, bu konulardaki işlemleri zamanında yürütür.
- h) Merkezin psikolojik ölçme araçları deposu, arşivleri ve kitaplığı gibi mekânların düzenli bir şekilde hizmete hazır bulundurulmasını ve korunmasını sağlar.
- i) Merkezin harcamalarında tahakkuk memurluğu görevini yapar.
- j) Müdürün olmadığı zamanlarda müdürlüğe vekâlet eder.
- k) Eleman sayısının yetersiz olduğu durumlarda hizmetlerin yürütülmesinde branşı ile ilgili merkez etkinliklerine katılır.
- l) Merkez müdürünün vereceği hizmetle ilgili diğer görevleri yapar.

2) Rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri bölümü

Rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri bölümü, bölüm başkanının sorumluluğunda merkezin çalışma alanının kapsamına göre yeterli sayıda psikolojik danışman, psikolog, psikometrisi, eğitim programcısı ve sosyal çalışmacıdan oluşur.

Rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri bölümü başkanlığının görevleri

- a) Merkezin çalışma alanında yer alan eğitim-öğretim kurumlarının özellik, kademe ve türlerine göre ayrı ayrı olarak rehberlik hizmetleri çerçeve programını, önceki uygulama sonuçları ile ilgili eğitim-öğretim kurumlarının da görüşlerini alarak hazırlar. Ders yılı başlamadan en az bir ay önce ilgili eğitim-öğretim kurumlarına ulaştırır.
- b) Rehberlik ve psikolojik danışma servisleri elemanlarıyla üniversiteler ve ilgili kuruluşlarla iş birliği yaparak öğrencilerin zihinsel, psikolojik ve sosyal bakımlardan dengeli ve sağlıklı bir şekilde kapasitelerini geliştirmeleri, yapıcı ve yaratıcı olmaları, özelliklerini tanımaları ve değerlendirmeleri ile bu yönde meslekî ve eğitsel rehberlikte bulunulması için grup rehberlik etkinliklerine yönelik programlar hazırlar ve uygulanmasında okullara gerekli yardımlarda bulunur.
- c) Eğitim kurumlarının rehberlik ve psikolojik danışma servislerinden gelen öğrenciler ile çeşitli kurum ve kuruluşlardan gönderilen veya bireysel olarak merkeze başvuran bireyleri kabul eder, dosya açar ve gerekli psikolojik yardım hizmetini verir.
- d) Bölümün hizmetleri kapsamında yardım talebinde bulunanlara ilişkin çeşitli psikolojik, sosyal ve diğer ilgili bilgileri olabildiğince ilk ellerden sağlar, verilecek hizmetin niteliğine göre çeşitli psikolojik ölçme araçlarını bilimsel standartlarına göre uygular.
- e) Psikolojik yardım hizmeti verilenlerin aile, okul, arkadaş gibi sosyal çevresiyle olan ilişkilerinin değerlendirilmesi de yapılır.
- f) Bölüme başvuran ve hizmet verilen öğrenci veya bireylere ilişkin gerekli bilgi ve kayıtları içeren bir danışan dosyası bilimsel standartlara uygun olarak tutulur.
- g) Toplanan bilgiler ile yapılacak inceleme sonucunda, başvurana verilecek rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerine ilişkin değerlendirme yapılır ve karara varılır.

- h) Değerlendirme sonucuna göre öğrenci veya bireyin gereksinimi olan rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri verilir, bireysel veya grupta psikolojik danışma hizmeti gereken durumlarda mesleki formasyonu bu hizmeti vermeye uygun eleman varsa hizmet verilir. Uzman eleman yoksa başvuranın ilgili kurumlara sevkı yapılır.
- i) Hizmet verilen öğrenci ve bireylerle ilgili olarak merkez dışına verilecek bilgilerde bireyi ve aileyi olumsuz etkileyebilecek, yanlış anlaşılmalara yol açabilecek beyan ve yorumlardan kaçınılır.
- j) Çalışma alanı kapsamında bulunan eğitim kurumları dâhilinde yönlendirmeye ilişkin rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerini, servisler ile ilgili kurum ve kuruluşların da görüşlerini alarak plânlar, yürütülmesi için gerekli eş güdümü sağlar.
- k) Bölümün görevlerine ilişkin konularda çevrenin gereksinimlerini belirlemek, hizmetleri geliştirmek, niteliği ve verimi artırmak için araştırmalar yapar, bunların sonuçlarından yararlanır, yetkili ve ilgililerine iletir.
- l) Öğrencilerin yönelebilecekleri üst öğrenim kurumları, iş alanları ve mesleklere ilişkin bilgileri kapsayacak, onların çeşitli alanlardaki gelişimlerini destekleyecek yayınlar hazırlar ve eğitim-öğretim kurumlarına ulaştırır.
- m) Eğitim-öğretim kurumlarındaki rehberlik ve psikolojik danışma servislerini program dâhilinde ziyaret eder, hizmetle ilgili konularda servis elemanları ve okul yönetimine rehberlikte bulunur, gereksinim ve sorunları belirleyerek çözümü için gerekli konulan bölüm başkanına bildirir.
- n) Eğitim-öğretim kurumlarından gönderilen yıllık çalışma programı ile çalışma raporunu inceler, değerlendirir ve sonuçlarını raporlaştırarak bölüm başkanına verir ve değerlendirme sonucunda belirlenen konulan rehberlik ve psikolojik danışma servislerine bildirir.
- o) Görev bölgesindeki rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri servisleri elemanlarıyla gerekli durum ve ilgili konularda toplantılar düzenler, toplantı sonunda belirlenen hususlarla ilgili gerekli önlemleri alır ve sonuçlarını izler.
- p) Hizmetlerde kullanılacak psikolojik ölçme araçları ile diğer araç ve tekniklerin tespiti, çoğaltımı, sağlanması, geliştirilmesi ve servislere dağıtımı için il düzeyinde yapılabilecek çalışmaları plânlar, yürütür ve sonuçlandırır.
- q) Rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri servis elemanları, okul yöneticileri, sınıf öğretmenleri için psikolojik danışma ve rehberlik hizmetleri alanındaki görevleri ile ilgili uygulamalara ilişkin bilgi ve becerilerini artırıcı konferans, panel gibi toplantılarla çeşitli hizmet içi eğitim etkinlikleri düzenler. Gerekğinde üniversite ve ilgili kuruluşlardan eleman sağlar. Söz konusu etkinlikler ailelere yönelik olarak da düzenlenir.
- r) Bölümün hizmetleriyle ilgili bilimsel gelişmeleri izler ve uygulamalarda yararlanır. Bölüm hizmetlerinin yürütülmesinde yeterli sayıda personel bulunmadığında gerekli atamalar yapıncaya kadar bölüm elemanları meslekî formasyonlarına ve niteliklerine en yakın hizmetlerin yürütülmesinde görevlendirilir.

Psikolojik danışman bulunmayan eğitim-öğretim kurumlarındaki rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri yürütme komisyonunun toplantılarına gerektiğinde bölümden ilgili bir uzman katılır.

3) Özel eğitim hizmetleri bölümü başkanlığı

Özel eğitim hizmetleri bölümü, bölüm başkanının sorumluluğunda merkezin hizmet verdiği çalışma alanının kapsamına göre yeterli sayıda çeşitli branşlarda özel eğitimci, psikolog, psikometrisi, çocuk gelişimi ve eğitimcisi, sosyal çalışmacı ve psikolojik danışmanlardan oluşur.

Özel eğitim hizmetleri bölümü başkanlığının görevleri

- a) Özel eğitim gerektiren bireylerin tespiti amacıyla yapılacak taramalarda yer alır.
- b) Aile, okul, sağlık kuruluşları, adli ve diğer kurumlardan; zihin, duygu ve sosyal yönden uyumsuzluk, gelişimdeki gerilik, öğrenme güçlüğü ve okul başarısızlığı, çeşitli bedensel engeller gibi nedenlerle gönderilen danışanları kabul eder, dosya açar, gerekli hizmeti verir.
- c) Özel eğitim gerektiren çocukların tanılanması sürecinde gerekli her türlü hizmeti verir.
- d) Özel eğitimde, ailelere yönelik çeşitli bilgilendirme ile rehberlik program ve çalışmalarını ilgili birim ve kurumların iş birliğiyle plânlar, uygular, değerlendirir ve izler.
- e) Özel eğitim kurumları ile kaynaştırma programı uygulayan okulların rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri servislerine yönetici ile öğretmenlerine özel eğitimde rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri konusunda gerekli destek hizmeti verir.
- f) Merkezin görev bölgesinde özel eğitim gerektiren öğrencilerin üst öğrenim kurumları ve mesleğe yönelmeleri konusunda gerekli çalışmaları ve eş güdümü sağlar.
- g) Özel eğitim gerektiren çocukların gelişimlerini destekleyici nitelikte bireysel veya grupta çeşitli özel eğitim uygulamaları yapar.

- h) Özel eğitim kurumları ile kaynaştırma programı uygulayan okulların rehberlik ve psikolojik danışma servislerince, engelli öğrencilere yönelik verilen rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerine ilişkin program ve çalışmalarını inceler, izler, değerlendirir.
- i) Bölüm çalışmalarlarıyla ilgili konularda özel eğitim kurumları ve kaynaştırma programı uygulayan okulların personeline yönelik olarak onların bilgi ve becerilerini artırıcı konferans, panel gibi toplantılar ile çeşitli hizmet içi eğitim etkinlikleri düzenler. Gerektiğinde üniversite ve ilgili kuruluşlardan eleman sağlar.
- j) Hizmet verilen öğrenci ve bireylerle ilgili olarak merkez dışına verilecek bilgilerde kişiyi ve aileyi olumsuz etkileyebilecek, yanlış anlaşılmalara yol açabilecek beyan ve yorumlardan kaçınır.
- k) Bölümün görevlerine ilişkin konularda çevrenin gereksinimlerini belirlemek, hizmetleri geliştirmek, niteliği ve verimi artırmak için araştırmalar yapar, bunların sonuçlarından yararlanır, yetkili ve ilgililerine iletir.
- l) Bölüm etkinliklerinde kullanılacak psikolojik ölçme araçları ile diğer araç ve tekniklerin belirlenmesi, sağlanması ve geliştirilmesi için il içinde yapılabilecek çalışmaları plânlar, yürütür ve sonuçlandırır.
- m) Özel eğitim gerektiren öğrencilerin kendilerine, ailelerine ve eğitim kurumlarına yönelik, onların gelişmelerini destekleyecek yayınlar hazırlar ve ilgililere ulaştırır.
- n) Bölüm hizmetleriyle ilgili bilimsel gelişmeleri izler, bunlardan uygulamalarda yararlanır. Bölüm hizmetlerinin yürütülmesinde yeterli sayıda personel bulunmadığında, gerekli atamalar yapılmıyorsa kadar bölüm elemanları, meslekî formasyonlarına ve niteliklerine en yakın hizmetlerin yürütülmesinde görevlendirilir.

3. Okul Düzeyinde Örgütlenme

Okul Müdürü				
Okul Müdür Yardımcısı				
Okul PDR Hizmetleri Komisyonu	Koordinatör Psikolojik Danışman	Okul Rehber Öğretmeni	Sınıf Rehber Öğretmen	Diğer Öğretmenler

Rehberlik ve psikolojik danışma servisi, rehberlik ve araştırma merkeziyle koordineli çalışır. Psikolojik danışmanı bulunmayan eğitim-öğretim kurumları sınıf rehber öğretmenliğine ilişkin rehberlik hizmetleri kapsamında, yürütme kurulu aracılığıyla rehberlik ve araştırma merkezleriyle iş birliği içinde çalışır.

3.1. Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri Yürütme Komisyonu

Her eğitim-öğretim kurumunda rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinin planlanması, eş güdümün ve kurum içindeki iş birliğinin sağlanması amacıyla rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri yürütme komisyonu oluşturulur.

- Bu komisyon, ders yılında birinci ve ikinci dönemin başladığı ilk ay ile ders yılının tamamlandığı son ay içerisinde olmak üzere, yılda en az üç defa toplanır.
- Ayrıca ders yılı içinde gerektiğinde okul müdürünün uygun gördüğü tarihlerde de toplanabilir.
- Rehberlik ve psikolojik danışma servisindeki psikolojik danışmanlar bu komisyonun sürekli üyesidir. Diğer üyeler her ders yılı başında öğretmenler kurulunda yeniden belirlenir.

3.1.1. Rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri yürütme komisyonun üyeleri

Rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri yürütme komisyonu okul müdürünün başkanlığında aşağıdaki üyelerden oluşturulur:

- 1) Müdür yardımcıları.
- 2) Rehberlik ve psikolojik danışma servisi psikolojik danışmanları.
- 3) Sınıf rehber öğretmenlerinden her sınıf seviyesinden seçilecek en az birer temsilci.
- 4) Disiplin kurulundan bir temsilci.
- 5) Okul-aile birliği ve okul koruma derneğinden birer temsilci.
- 6) Okul öğrenci temsilcisi.

3.1.2. Rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri yürütme komisyonunun görevleri

- a) Rehberlik ve psikolojik danışma servisinde hazırlanan yıllık program ve yürütme plânını inceler, bu konudaki görüşlerini bildirir. Uygulanması için gerekli önlemleri karara bağlar.
- b) Rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinin yürütülmesi sırasında hizmetlere ilişkin çalışmaları ve ortaya çıkan sorunları inceler, değerlendirir ve bunların çözümüne ilişkin önlemleri belirler.
- c) Eğitim ortamında; öğrenciler, aileler, yöneticiler, öğretmenler ve psikolojik danışmanlar arasında sağlıklı ve uyumlu ilişkiler kurulabilmesi için gerekli önlemleri görüşür ve yapılacak çalışmaları belirler.
- d) Yönlendirmeye ilişkin eğitsel ve meslekî rehberlik çalışmalarında ve öğrencileri yönlendirmede, okuldaki eğitim-öğretim etkinlikleri ile eğitsel etkinliklerden karşılıklı olarak yararlanılabilmesi için gerekli önlemleri ve çalışmaları belirler.
- e) Yapılacak çalışmalarda birey, aile, ilgili kurum-kuruluşlara yönelik iletişim ve iş birliğine ilişkin önlemleri belirler.
- f) Psikolojik danışmanı bulunmayan eğitim-öğretim kurumlarında gerektiğinde rehberlik ve araştırma merkezinden bir uzmanın bu komisyona katılması sağlanır.

3.1.3. Rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri yürütme komisyonu üyelerinin görevleri

Okul müdürünün rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerine ilişkin görevleri

- a) Okulda rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinin sağlıklı şekilde yürütülebilmesi için, hizmetin gerektirdiği fiziksel şartları ve uygun çalışma ortamını hazırlar, kullanılacak araç ve gereci sağlar.
- b) Rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri yürütme komisyonunu kurar, bu komisyona başkanlık eder.
- c) Okulun rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinin yürütülmesi ile ilgili yıllık program ve yürütme plânının hazırlanmasını sağlar ve uygulanmasını izler.
- d) Okulun psikolojik danışman ihtiyacını, öğrenci sayısını ve bu sayıdaki artışı dikkate alarak belirler ve bulunduğu il/ilçe millî eğitim müdürlüğünün ilgili bölümüne bildirir.
- e) Okulda birden fazla psikolojik danışman varsa birini koordinatör olarak görevlendirir.
- f) Rehberlik ve psikolojik danışma servisinde birden fazla psikolojik danışman olması hâlinde; program, plânlama, araştırma gibi birlikte yapılması gereken görevler dışında, hizmetlerin yürütülmesinde öğrenci sayıları, sınıflar, meslekî formasyon ve özel beceriler gibi ölçütlere göre gerektiğinde psikolojik danışmanlar arasında iş bölümü yapar.
- g) Rehberlik ve psikolojik danışma servisiyle iş birliği yaparak okuldaki öğretmenleri her sınıfa bir sınıf rehber öğretmen olmak üzere görevlendirir. Zorunlu olmadıkça sınıf rehber öğretmenlerini sınıftaki öğrencilerin mezuniyetine kadar değiştirmez ve sınıf rehber öğretmenlerini bir zorunluluk bulunmadıkça yönelim işlerinde görevlendirmez.
- h) Okuldaki rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinin ve bu konudaki programın verimli ve düzenli bir biçimde yürütülmesi için psikolojik danışman, sınıf rehber öğretmenleri, öğrenciler ve veliler arasında eş güdümü sağlamak için gerekli özeni gösterir.
- i) Öğrencileri yönlendirme çalışmalarında rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri servisi elemanları, öğrenciler, veliler, sınıf rehber öğretmenleri, branş öğretmenleri ve diğer yöneticiler arasında iş birliği ve organizasyon ile değerlendirme sonuçlarının bir bütünlük içinde kayıtlarının tutulmasını sağlar.
- j) Başka eğitim-öğretim kurumlarından gelen öğrencilerin gelişim dosyalarını, geldikleri eğitim kurumlarından ister ve rehberlik ve psikolojik danışma servisine iletir.
- k) Rehberlik ve psikolojik danışma servisinde hazırlanan program ile yürütme plânının birer örneğini ders yılının başladığı ilk ay içerisinde, yıl sonu çalışma raporunun bir örneğini ise ders yılının tamamlandığı ay içerisinde bağlı bulunduğu RAM'e gönderir.

2012 KPSS: Okul rehberlik hizmetleri yürütme komisyonuna aşağıdakilerden hangisi başkanlık eder?

- A) Okul müdürü
- B) Okul müdür yardımcısı
- C) Okul rehber öğretmeni
- D) Rehberlik araştırma merkezi müdürü
- E) Okul müdür başyardımcısı

2006 KPSS: Okul rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleriyle ilgili yıllık program ve yürütme planının hazırlanmasını sağlamak ve uygulanmasını izlemek, aşağıdakilerden hangisinin görevidir?

- A) Okul müdürü
- B) Müdür yardımcısı
- C) Koordinatör psikolojik danışman
- D) Psikolojik danışman
- E) Sınıf rehber öğretmeni

Müdür yardımcılarının rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerine ilişkin görevleri

- a) Sorumlu olduğu sınıflardaki öğrencilere ilişkin sorunları ve bu öğrencilerle ilgili gerekli bilgi ve belgeleri rehberlik ve psikolojik danışma servisine iletir.
- b) Rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri yürütme komisyonu toplantılarına katılır.
- c) Okul müdürünün vereceği rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleriyle ilgili diğer görevleri yapar.

Koordinatör psikolojik danışmanın görevleri

- a) Rehberlik ve psikolojik danışma servisi ile okul yönetimi arasındaki koordinasyonu sağlar.
- b) Rehberlik ve psikolojik danışma servisinin hazırladığı okulun rehberlik programlarını ve çalışma raporlarını onaylamak ve birer örneğini rehberlik ve araştırma merkezine gönderilmek üzere okul müdürüne iletir.
- c) Uygulanan rehberlik programları, gerçekleştirilen ve yapılacak olan rehberlik etkinliklerine ilişkin olarak öğretmenler kuruluna bilgi verir.
- d) Rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri etkinliklerine servis elemanı olarak fiilen katılır.

Psikolojik danışmanın görevleri

- a) İl çerçeve programını temel alarak okulunun rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri programını sınıf düzeylerine, okulun türüne ve öğrencilerin ihtiyaçlarına göre hazırlar.
- b) Rehberlik programının ilgili kısmının uygulanmasında sınıf öğretmenlerine rehberlik eder.
- c) Okulunun tür ve özelliklerine göre gerekli eğitsel ve meslekî rehberlik etkinliklerini plânlar, programlaştırarak uygular veya uygulanmasına rehberlik eder.
- d) Bireysel rehberlik hizmetlerini alanın ilke ve standartlarına uygun biçimde yürütür.
- e) Eğitsel, meslekî ve bireysel rehberlik için öğrencilere yönelik olarak bireyi tanıma etkinliklerini yürütür.
- f) Bireysel rehberlik hizmetleri kapsamında formasyonu uygunsa psikolojik danışma yapar.
- g) Sınıflarda yürütülen eğitsel ve meslekî rehberlik etkinliklerinden, uygulanması rehberlik ve psikolojik danışma alanında özel bilgi ve beceri gerektirenleri uygular.
- h) Okul içinde rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleriyle ilgili konularda araştırmalar yapar, bunların sonuçlarından yararlanılmasını sağlar.
- i) Öğrencinin mezun olacağı dönemde, okuldaki tüm eğitim ve öğretim sürecindeki gelişimini, yönlendirilmesi açısından önemli özelliklerini ve bu konudaki önerilerini içeren bir değerlendirme raporunu sınıf rehber öğretmeni, veli, öğrenci ve okul yönetiminin iş birliğiyle hazırlar. Bu raporun aslını öğrenci gelişim dosyasına koyar, bir örneğini de öğrenciye veya velisine verir.
- j) Eğitim-öğretim kurumundaki seçmeli derslerin konulmasında çevre koşulları, okulun olanakları, öğretmen sayısı ve branşı da gözönüne alınarak yeni seçmeli derslere ilişkin araştırma yapar, bu derslerin zümre öğretmenlerince gerçekleştirilecek program çalışmalarında alanı ile ilgili görüşlerini bildirir.
- k) Okulda özel eğitim gerektiren öğrenci varsa veya kaynaştırma eğitimi sürdürülüyorsa, bu kapsamdaki öğrencilere ve ailelerine gerekli rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerini rehberlik ve araştırma merkezinin iş birliğiyle verir.
- l) Rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerine ilişkin öğrenci gelişim dosyalarını ve diğer gerekli kayıtları tutar, ilgili yazışmaları hazırlar ve istenen raporları düzenler.
- m) Okula bir alt öğrenim kademesinden veya nakil yoluyla gelen öğrencilerin gelişim dosyalarını inceler, sınıf rehber öğretmeniyle işbirliği içinde değerlendirir.
- n) Gerekliğinde rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinde kullanılacak ölçme araçları, doküman ve kaynakları hazırlama ve geliştirme çalışmalarına katılır.
- o) Öğrencilerin ilgi, yetenek ve akademik başarıları doğrultusunda eğitsel kollara yönlendirilmesi konusunda branş ve sınıf rehber öğretmene bilgi verir ve işbirliği yapar.
- p) Ailelere, öğrencilere, sınıf rehber öğretmenlerine ve gerektiğinde diğer okul personeline yönelik hizmet alanına uygun toplantı, konferans ve panel gibi etkinlikler düzenler.
- q) Okulda rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerine ilişkin komisyonlara ve toplantılara katılır, gerekli bilgileri verir, görüşlerini belirtir.
- r) Orta öğretim kurumlarında Millî Eğitim Bakanlığı “Orta Öğretim Kurumları Ödül ve Disiplin Yönetmeliğinin” ilgili maddesinde belirtilen görevi yapar.
- s) Ders yılı sonunda bu alanda yapılan çalışmaları değerlendirir, sonuçlarını ve gerekli bilgileri içeren bir rapor hazırlar.

Psikolojik danışmana verilemeyecek görevler: Eğitim-öğretim kurumlarındaki rehberlik ve psikolojik danışma servislerinde görevli psikolojik danışmanlara yönetim, büro işlerinde, ders, nöbet ve sınav gibi rehberlik ve psikolojik danışmadaki hizmet alanlarıyla ilişkisiz konularda görev verilemez. Ancak bu durum yönetici olarak atanmalarına engel teşkil etmez. 2014 Torba yasasına göre rehber öğretmenler isterlerse belletici öğretmen olabilirler.

2012 KPSS: Aşağıdakilerden hangisi, okul rehber öğretmeninin görevlerinden biri değildir?

- A) Bireysel rehberlik hizmetlerini, alanın ilke ve standartlarına uygun biçimde yürütmek
- B) Okul içinde rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleriyle ilgili konularda çalışmalar yapmak
- C) Rehberlik hizmetlerine ilişkin öğrenci gelişim dosyalarını ve diğer gerekli kayıtları tutmak
- D) Eğitsel, mesleki ve bireysel rehberlik çalışmaları için öğrencilere yönelik olarak bireyi tanıma etkinliklerini yürütmek
- E) **Okulun rehberlik ve psikolojik danışma programı çerçevesinde, sınıfın yıllık rehberlik çalışmalarını planlamak**

Sınıf rehber öğretmenin görevleri

- a) Okulun rehberlik ve psikolojik danışma programı çerçevesinde sınıfın yıllık çalışmalarını plânlar ve bu plânlamanın bir örneğini rehberlik ve psikolojik danışma servisine verir.
- b) Rehberlik için ayrılan sürede sınıfa girer. Sınıf rehberlik çalışmaları kapsamında eğitsel ve meslekî rehberlik etkinliklerini, rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri servisinin organizasyonu ve rehberliğinde yürütür.
- c) Sınıfındaki öğrencilerin öğrenci gelişim dosyalarının tutulmasında, rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri servisiyle iş birliği yapar.
- d) Sınıfa yeni gelen öğrencilerin gelişim dosyalarını rehberlik ve psikolojik danışma servisi ile iş birliği içinde inceler, değerlendirir.
- e) Çalışmalarda öğrenci hakkında topladığı bilgilerden özel ve kişisel olanların gizliliğini korur.
- f) Sınıfıyla ilgili çalışmalarını, ihtiyaç ve önerilerini belirten bir raporu ders yılı sonunda ilk hafta içinde rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri servisine iletir.
- g) Öğrencilerin ilgi, yetenek ve akademik başarıları doğrultusunda eğitsel kollara yöneltilmeleri konusunda psikolojik danışmanla iş birliği yapar.
- h) Okul müdürünün vereceği, hizmetle ilgili diğer görevleri yapar.

İlköğretimde 1'inci sınıftan 5'inci sınıfa kadar olan sınıfları okutan öğretmenler de bu görevleri kendi sınıflarında; üst sınıflardaki sınıf rehber öğretmenleri gibi, öğrencilerinin yaş, gelişim, eğitim durumları, bireysel özellikleri ve gereksinimleri doğrultusunda, rehberlik ve psikolojik danışma servisinin eş güdümünde yürütürler.

2012 KPSS: Aşağıdakilerden hangisi, rehberlik hizmetlerinin yürütülmesinde sınıf rehber öğretmenlerinin görevleri arasında yer almaz?

- A) Rehberlik dersinde uygulanması gereken etkinlikleri öğrencilere uygulamak
- B) Öğrenci gelişim dosyalarının tutulmasında rehberlik servisiyle iş birliği yapmak
- C) **Öğrenciler hakkında topladığı özel bilgileri velilerle paylaşmak**
- D) Yıl boyunca yapmış olduğu rehberlik çalışmalarını raporlaştırarak yıl sonunda okul rehberlik servisine vermek
- E) Okul müdürünün vereceği rehberlik hizmetleriyle ilgili görevleri yapmak

2007 KPSS: Aşağıdakilerden hangisi psikolojik danışma ve rehberlik çalışmalarında sınıf rehber öğretmenlerinin üstlenmesi gereken görevlerden biri değildir?

- A) Sınıf içinde etkili bir paylaşım ortamı oluşturmak
- B) Sınıfta psikolojik sağlığı geliştirici bir ortam yaratmak
- C) Öğrencilere kişiler arası ilişki kurmada model olmak
- D) **Öğrencilerin psikolojik sorunlarını çözmek**
- E) Öğrencilere temel sosyal becerileri kazandırmak

Diğer öğretmenler (Branş Öğretmenler)

Sınıf rehber öğretmenliği görevi olmayan öğretmenler de gerektiğinde rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri servisinin plânlama ve eş güdümüyle çalışmalara yardımcı olurlar.

Okul Müdürünün vereceği, rehberlikle ilgili görevleri yerine getirirler.

Branş/ders öğretmenin rehberlik hizmetlerine ilişkin en önemli görevi; öğrencilerin dersine karşı ilgilerini artırmak ve ilgi-yetenek alanlarına uygun öğretme-öğrenme ortamını sağlamaktır.